

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KONYA İLİ MEVLANA KALKINMA AJANSI KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aykut ÖRS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalını

Aralık-2013
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KONYA İLİ MEVLANA KALKINMA AJANSI KIRSAL KALKINMA DESTEKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Aykut ÖRS

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Cennet OĞUZ

2013, 195 Sayfa

Jüri
Prof. Dr. Mustafa PAKSOY
Prof. Dr. Cennet OĞUZ
Prof. Dr. Kenan PEKER

Bu çalışmanın amacı; Kırsal Kalkınma Yatırım Programlarının uygulanmasında etkinliği artırmaya yardımcı olacak tedbirleri belirlemektir. Bu amaçla Mevlana Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Kırsal Kalkınma Mali Destek Programından destek alan proje sahiplerine kapsamlı olarak hazırlanmış bir anket uygulayarak; programın uygulanması sırasında yaşanan problemler tespit edilmiş, programın başarısı planlanan beklentiler doğrultusunda gözden geçirilerek gelecekte benzer çalışmalara kaynak teşkil etmesi açısından öneriler geliştirilmiştir.

Program kapsamında 29 adeti Konya, 17 adeti Karaman illerinden olmak üzere toplamda 46 proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Araştırmanın popülasyonunu Konya İlinde destek almaya hak kazanan proje sahipleri oluşturmaktadır. Popülasyonun küçük olması ve istenilen bilgilere ulaşmanın kolay olması nedeniyle bu araştırmada örnekleme yöntemi olarak "Tam Sayım" yöntemi kullanılmıştır. Anket verileri çizelge, grafik, ortalama, yüzde hesapları ve ki-kare testi kullanılarak araştırma bulguları bölümünde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonucunda proje sahiplerinin en önemli kaygılarının proje seçim aşamasında adil davranılıp davranılmadığı hususu olup, proje seçimlerinde şeffaflık, hesap verilebilirlik ve adil davranma ilkelerinin uygulanması gerektiği değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde buna ilaveten diğer tespit ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Konya, Kırsal Kalkınma, Mali Destek Programı, Mevlana Kalkınma Ajansı

ABSTRACT

MS THESIS

EVALUATION OF KONYA PROVINCE MEVLANA DEVELOPMENT AGENCY RURAL DEVELOPMENT SUPPORTS

Aykut ÖRS

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE / DOCTOR OF PHILOSOPHY IN MECHANICAL ENGINEERING

Advisor: Prof. Dr. Cennet OĞUZ

2013, 195 Pages

Jury
Prof. Dr. Mustafa PAKSOY
Prof. Dr. Cennet OĞUZ
Prof. Dr. Kenan PEKER

The main purpose of this thesis is to assess measures which will help to increase impact of rural development investment programs. For this purpose by applying a survey to beneficiaries of Mevlana Development Agency's Rural Development Financial Support Program; problems, accrued during application of program, were determined. By revising success of program in accordance with the planned expectations, suggestions were developed for future programs.

Within the context of program; 29 projects from Konya and 17 projects from Karaman, in total 46 projects, were supported. Population of research is supported projects from Konya. Complete counting method was used as a sampling method because of low number of projects and reaching information is easy. Survey data's were evaluated in research findings section by using tables, charts, calculation of averages and percentages, chi-square tests.

As a result of this thesis, main concern of beneficiaries is if all appealed projects are dealt fair in project selection stage or not. So in project selection stage it's important to apply transparency, accountability and fair deal principles. In addition to this, other recommendations are present in conclusion section.

Keywords: Konya, Rural Development, Financial Support Program, Mevlana Development Agency

ÖNSÖZ

Araştırma konusunun belirlenmesinden sonuçlanmasına kadar desteğini esirgemeyen Danışma Hocam Prof. Dr. Cennet OĞUZ'a, yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam sırasında görüş ve eleştirileri ile bana yol gösteren Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı'nın saygıdeğer öğretim üyelerine, anket sorularına büyük bir hoşgörüyle cevap vererek değerli zamanlarını bana ayıran proje yürütücülerine teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Yaşamım boyunca her alanda olduğu gibi çalışmam suresince de yanımda olan ve desteğini esirgemeyen sevgili eşim Dilşad ÖRS'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Aykut ÖRS
KONYA-2013

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **x**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Çalışmanın Önemi 1
1.2. Çalışmanın Amacı 5
1.3. Çalışmanın Kapsamı 6

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI **7**

3. MATERYAL VE YÖNTEM **16**

3.1. Materyal 16
3.2. Yöntem 16
3.2.1. Örnekleme aşamasında uygulanan yöntem 16
3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntem 17
3.2.3. Araştırma verilerinin analiz edilmesinde uygulanan yöntem 17

4. KIRSAL ALAN VE KIRSAL KALKINMA KAVRAMLARI **20**

4.1. Kırsal Kalkınmanın Tanımı ve Kapsamı 20
4.2. Kırsal Kalkınmanın Önemi ve Amacı 22
4.2.1. Kırsal kalkınmanın ekonomik amacı 23
4.2.2. Kırsal kalkınmanın sosyokültürel amacı 24
4.2.3. Kırsal kalkınmanın örgütsel amacı 25
4.2.4. Kırsal kalkınmanın endüstriyel amacı 26
4.3. Dünyada Kırsal Kalkınma Politikaları 26
4.3.1. Dünyada mevcut durum 26
4.3.2. OECD'ye göre kırsal kalkınma politikaları 44
4.3.3. FAO'ya göre kırsal kalkınma politikaları 45
4.3.4. Diğer Ülkelerde Kırsal Kalkınma Uygulamaları 46
4.4. Avrupa Birliğindeki Kırsal Kalkınma Politikaları 63
4.4.1. Avrupa Birliğinde kırsal kalınmaya geçiş 63
4.4.2. Gündem 2000 65
4.4.3. 2007–2013 Dönemi kırsal kalkınma yaklaşımları ve politikaları 67
4.4.4. Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve aday ülkelere yönelik kırsal kalkınma politikaları 69
4.4.5. 2013 Sonrası AB'de kırsal kalkınma 70

5. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI **73**

5.1. Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları 73

5.1.1 Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi (1920-1960) 73
5.1.2. Planlı Kalkınma Dönemi (1960-2004) 77
5.1.3. Avrupa Birliği Üyelik Süreci (2005 - +) 82
5.2. Kırsal Kalkınma Politikaları Araçları 86
5.3. Türkiye'de Uygulanan Kırsal Kalkınma Projeleri 88

6. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI VE MEVLANA KALKINMA AJANSI KIRSAL KALKINMA MALİ DESTEK PROGRAMI UYGULAMALARI 92

6.1. Bölgesel Kalkınma Ajansı Tanımı 92
6.2. Dünyada Bölgesel Kalkınma Ajansları 93
6.3. Türkiye'de Kalkınma Ajansları 94
6.3.1. İstatistiki bölge birimleri sınıflandırması (İBBS) 95
6.3.2. Türkiye'de aktif kalkınma ajansları 98
6.4. Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA) 99
6.4.1. Ajansın amaç ve hedefleri 100
6.4.2. Proje destekleme mekanizması 101
6.4.3. MEVKA 2009 yılı kırsal kalkınma mali destek programı 102

7. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER 104

7.1. Coğrafi Konum 104
7.2. İklim 105
7.3. Nüfus Durumu 106
7.4. Toprak ve Su Kaynakları 107
7.4.1. Toprak kaynakları 107
7.4.2. Su kaynakları 108
7.5. Tarımsal Durum 109
7.5.1. Bitkisel üretim 109
7.5.2. Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim 113
7.5.3. Tarımsal Örgütlenme 114

8. ARAŞTIRMA BULGULARI 115

8.1. Uygunluk 115
8.1.1. İhtiyaç ve sorunların tespit edilmesi 116
8.1.2. Yerel proje uygulama kapasitesi 118
8.2. Etkinlik 119
8.2.1. Mali kaynakların kullanımında etkinlik 119
8.2.2. Proje yararlanıcılarına ulaşmada etkinlik 122
8.2.3. İzleme ve değerlendirmede etkinlik 124
8.3.Etkililik 125
8.3.1.Hibe yararlanıcılarının kazanımları 125
8.3.2. Proje hedeflerine ulaşılması 129
8.3.3. Projelerin özellikleri 133
8.3.4. Hedef grupların seçilmesi 137
8.3.5. Projenin sağladığı yararlar 139
8.4.Etki 141
8.4.1.Genel etki 141
8.4.2. Tanınırlık etkisi 144
8.5. Sürdürülebilirlik 145

8.5.1. Genel sürdürülebilirlik 145
8.5.2.Kurumsal sürdürülebilirlik 149
8.6. Ki-Kare Bağımsızlık Testi 150

9. SONUÇ ve ÖNERİLER 153

KAYNAKLAR 163

EKLER 170

ÖZGEÇMİŞ 182

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devleti

AR-GE : Araştırma Geliştirme

BKA : Bölgesel Kalkınma Ajansı

BM : Birleşmiş Milletler

ÇKA : Çukurova Kalkınma Ajansı

ÇKS : Çiftçi Kayıt Sistemi

DGD : Doğrudan Gelir Desteği

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

EAGGF : Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)

EBHIP : Erzurum İli Büyükbaş Hayvan Islahı Projesi

EURADA : Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (the Association of Regional Development Agencies)

FAO : Gıda ve Tarım Örgütü

FEOGA : AB Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu

GATT : Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

GOÜ : Gelişmekte Olan Ülkeler

GSMH : Gayri Safi Milli Hasıla

GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GÜ : Gelişmiş Ülkeler

IPA : Katılım Öncesi Araç

IPARD : Katılım Öncesi Araç-Kırsal Kalkınma Bileşeni

ISPA : Katılım Öncesi Yapısal Politika Aracı

İBBS : İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

İŞKUR : Türkiye İş Kurumu

İZKA : İzmir Kalkınma Ajansı

KKP : Kırsal Kalkınma Planı

KOB : Katılım Ortaklığı Belgesi

KOBİ : Küçük ve Orta Büyüklükte işletmeler

KOP : Konya Ovası Projesi

MEVKA : Mevlana Kalkınma Ajansı

OECD : Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

OTP : Ortak Tarım Politikası

PHARE : Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Destek Programı

SAPARD : Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı

SKKP : Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Projesi

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TKDK : Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu

TKV : Türkiye Kalkınma Vakfı

UKKS : Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Önemi

Sınırlı kaynakların etkin kullanımı sorunu, dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların tükenmesinin sonucunda ortaya çıkan, insanoğlu ve ekonomi biliminin çözmesi gereken temel sorunlardan biridir. Bu sorunun çözümü ise doğal kaynakların kullanımında verimliliği arttırmak ve insana yönelik yapılan yatırımların gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır. İnsan sermayesinin veriminin arttırılması, onların sosyal ve ekonomik refah düzeylerini arttırmakla mümkün olacaktır. Bu durum insanoğlunu, kır-kent arasındaki ince çizgiyi daha iyi anlama zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve genel bir ifade ile "kırsal kalkınma" sorununu gündeme getirmiştir. Bu gelişme karşısında dünyada ve Türkiye'de köyün ve kırsal sayılan diğer ortamların kalkındırılmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Gürlük, 2001).

Kırsal kalkınma kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmakla birlikte genel olarak bu kavram; kentsel alanların dışında bulunan dezavantajlı yaşam ve çalışma ortamlarında, mevcut doğal kaynakların istismarına neden olmadan, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmek yoluyla, hayat standartlarının ve gelir düzeylerinin yükseltilmesi, refahın arttırılması, bu bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılığının kaldırılması, tarımsal yapının iyileştirilmesi, tarımsal üretimde kalitenin arttırılması, her ölçekten işleme sanayinin kurulması, en azından tarımsal üretimin sanayi ile entegre edilmesi, gıda güvenliği, işsizliğin azaltılması, sağlıksız bir göçün önlenmesi vs, gibi amaçlarla, tarımsal kalkınmaya ilaveten kırsal alt yapı, tarımsal alt yapı, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, örgütlenme, barınma, ulaşım, haberleşme, istihdam, pazarlama, kırsal turizm, yöresel el sanatları vs gibi sosyal, kültürel ve ekonomik alanlardaki mevcut yapılarda ihtiyaçların ve önceliklerin belirlenmesi ve belirlenen hususlarda yetersizliklerin giderilmesi-iyileştirilmesi için planlanan tüm geliştirici faaliyetleri ifade etmektedir (Turhan, 2005).

Ülkelerin bulundukları jeopolitik konumları, doğal kaynaklara yakınlık ve uzaklıkları nedeniyle gelişmeleri farklılık gösterir. Ülkeler arasında gelişmişlik farklarının doğmasına neden olan bu genel etkenler dışında başka etkenler de vardır. Sanayi devrimiyle birlikte, devrimi gerçekleştiren ülkeler kısa dönemde büyük gelişmeler sağlamıştır. 1750'lerden itibaren devrimin ortaya çıktığı Batı Avrupa ülkelerinin milli gelirleri önemli ölçüde artmıştır. Devrimin başlangıcından itibaren geçen yaklaşık 250 yılsonunda, sanayi devrimini yaşayan ülkelerin kaydettikleri

gelişme karşısında devrimi gerçekleştiremeyen ülkelerin bu ülkelerle arasındaki gelişmişlik farklarının daha da artmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise dünya ülkelerini gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler şeklinde ikiye ayırmak mümkün hale gelmiştir. Daha sonra Dünya Bankası bu ülkeleri diğer ülkeler karşısında daha az gurur kırıcı bir sınıflandırma olması için "Gelişmekte Olan Ülkeler" olarak değiştirmiştir. Gelişmekte olan ülkeleri (GOÜ), Gelişmiş Ülkelerden (GÜ) ayıran özellikleri üç grup altında toplayabiliriz. Bunlar ekonomik, demografik ve sosyo-kültürel özelliklerdir. GOÜ'in ekonomileri tarıma dayalıdır. Nüfusun büyük bir bölümü tarımla uğraşmakta, Milli Gelir içerisinde en yüksek payı tarım sektörü almaktadır (Gürlük, 2001).

Kırsal alanda yaşayan nüfus ile şehirde yaşayan nüfus arasında gelir dağılımının bozulması ve refah seviyesi farklılıkları, Kırsal alanlarda yaşanan zorluklar, teknoloji kullanımının yaygınlaşması, makineleşme sayesinde tarım sektöründe işgücü fazlalığının ortaya çıkması ve hızlı nüfus artışı gibi nedenlerle, kırsal kalkınmanın sağlanamadığı durumlarda kentlere göç olgusu ortaya çıkmış ve bunun sonucunda kırsal nüfus oranları yıllar bazında sürekli azalmıştır. Dünya Bankası verilerine göre dünya genelinde 1960 yıllında %67,2 olan kırsal nüfus oranı 2012 yılı itibari ile %47'ye düşmüştür. Dünya Bankası 2012 yılı verilerine göre; Kuzey Amerika, Avrupa gibi bölgelerde yer alan ülkeler ile OECD ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde kırsal nüfus oranı %25 civarında iken gelişmekte olan veya az gelişmiş olan ülkelerde bu oran %50'nin üzerindedir.

Tarımın GSMH içindeki payına ilişkin Dünya Bankası verileri incelendiğinde, tarımın GSMH içindeki payının yıllar itibari ile azaldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni; tarımsal üretimde mutlak değerlerle artışlar ortaya çıkmasına rağmen, ticaret hadlerinin tarım ürünleri aleyhine işlemesi, tarım ürünleri talep esnekliğinin düşüklüğü ve diğer sektörlerde sağlanan daha hızlı gelişmelerdir (Yalçınkaya, 2006). Dünya Bankası verilerine göre dünya genelinde 1970 yıllında %9,7 olan tarımın GSMH içindeki payı 2010 yılı itibari ile %3,1'e düşmüştür. GÜ ve GOÜ için kırsal nüfus oranlarında ki durumun benzeri tarımın GSMH içindeki payı içinde geçerlidir. Dünya Yine 2010 yılı verilerine göre; Kuzey Amerika, Avrupa gibi bölgelerde yer alan ülkeler ile OECD ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde tarımın GSMH içindeki payı %1,5 civarında iken gelişmekte olan ülkelerde bu oran %10'u, az gelişmiş olan ülkelerde ise %25'i bulmaktadır.

Ülkemiz için bu oranlar incelendiğinde, 1960 yılında %68,5 olan kırsal nüfus oranının günümüzde %30 civarına düştüğü görülmektedir. Bu hızlı düşüşün en önemli sebebi ise ülkemizde sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentli nüfus ile kırsal nüfus arasındaki gelir dağılımı ve refah seviyesi farklılığının bu yıllar sürecinden giderek artmasıdır. Ülkemizde tarımın GSMH içindeki payı incelendiğinde ise, 1960'lı yıllarda bu oran yaklaşık %56 iken, 1980 yılında %26, 2000 yılında %11 ve 2011 yılında %9,1 oranına düştüğü görülmektedir. Ancak 2011 yılında tarım sektörünün GSMH'da %9,1 olan payı, A.B.'nin %1,5 ve A.B.D.'nin %1,2 olan payı ile karşılaştırıldığında, tarım sektörünün Türk ekonomisindeki ağırlığının devam ettiği açıkça görülmektedir.

İnsanların mutlu ve refah içinde yaşadığı bir ortamın sağlanması için ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın bütüncül olarak ele alınmasının gerekli olduğu kazanılan deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda kentsel alanlara göre yaşanılan gelişmişlik farklarının azaltılması, sürdürülebilir geçim kaynaklarının ve doğal kaynakların korunarak kullanılmasının sağlanması, iyi yönetişim için sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine katılımının artırılması da kırsal kalkınma kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında 13 milyonluk nüfusun %84'ünün köylerde oturuyor olması ve toplam istihdam içinde tarım kesiminin payının %80'in üzerinde olması nedenleriyle, tarım sektörü ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak belirlenmiş ve kırsal alanların kalkındırılması için politikalar üretilmiştir. Türkiye sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürütme gerekliliğini öngören ve planlı bir kalkınmayı l930'lu yıllarda uygulamaya koyan dünyadaki sayılı ülkelerden biridir. Ancak belirli bir stratejinin oluşturulmaması ve dünyada yaşanan ekonomik buhranında etkisiyle kırsal kalkınma faaliyetlerinin yeterli olmamıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra hızlanan ve dünya ile eş zamanlı olarak ülkemizde başlayan kırsal kalkınma faaliyetleri ve deneyimleri hemen hemen yarım asırlık bir döneme karşılık gelmektedir. Bugün gelinen aşamada, ülkemizde kırsal yerleşimler kentsel yerleşimlerin gösterdiği toplumsal ve ekonomik gelişme düzeyinin bir hayli gerisinde kalmıştır. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, istihdam, ulaştırma ve tarım gibi temel sektörlerde önemini koruyan sorunlar kırsal kesimde yaşam kalitesinde beklenen iyileşmeyi engellemektedir. Son yıllarda tüm çalışmaların odağına oturan Avrupa Birliği uyum süreci de, kırsal kalkınmada AB perspektifini de içeren ulusal ve güncel bir politikanın ortaya konulmasını gerektirmiştir.

Ülkemizde kırsal kalkınmanın hızlandırılması, hem AB'nin kırsal alanlarla ilgili geliştirmekte olduğu sosyal boyutu yüksek kırsal kalkınma politikalarına yakınsama sağlamaya hem de ülkemizin diğer sektörel politikalarının oluşturulması ve uygulamasında kırsal kesime yönelik özel müdahalelerin geliştirilmesine bağlıdır. Bu bakımdan, ülkemizin şartları da dikkate alınarak kırsal kalkınma için AB'nin yürürlükteki politikalarına paralel bir kırsal kalkınma politikasının belirlenmesi ve üyelik müzakereleri sürecinde sürdürülmesi büyük önem arz etmektedir. Ancak, sağlıklı, sürdürülebilir ve tutarlı bir kırsal kalkınma politikasının oluşturulması, kırsal alan ya da kırsal kesimle ilgili sektörel önceliklerin belirlenerek, bunların bir bütünün vazgeçilmez parçaları olarak görülmesi ve bir araya getirilmesidir. Kırsal kalkınma politikasının sadece tarım politikaları ile kendiliğinden şekillenen bir konu olmaktan çıkarılarak; haberleşme, ulaşım, yerleşme, enerji, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik ve istihdam gibi politika eksenleriyle de uyumlaştırılması hususu temel bir zorunluluktur (Anonim, 2006a).

Nüfusun yüzde 30'una yakınını bünyesinde barındıran tarım sektöründe ve kırsal alanda sorunların çözümü, refahın yükseltilmesi ve dağıtımının adil yapılması yoksullukla mücadele stratejisi açısından önemlidir. Kente göçün azaltılması, kırsalda mesleki ve toplumsal sosyal hareketliliğin artırılması, başta gençler olmak üzere kalifiye-nitelik kazanmış nüfusun oluşturulması kırsal kalkınma ve dolayısıyla ülke kalkınması açısından önemlidir (Durmuş, 2010).

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) döneminde, ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için hazırlanan sektörel planlardan biri olan Kırsal Kalkınma Planı (KKP) 2010-2013 dönemini kapsamaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi için ülkemizin kırsal kalkınma alanındaki politika ve strateji çerçevesini ayrıntılı bir şekilde ortaya koyan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) temel alınmak suretiyle hazırlanan Kırsal Kalkınma Planı, ülkemizin kırsal kalkınma alanındaki öncelikli tedbirlerini/faaliyetlerini ortaya koymaktadır (Durmuş, 2010).

Planlı Kalkınma döneminin kazandırdığı tecrübeler, küreselleşen dünyada kalkınmada yerel faktörlerin ihmal edilemeyeceği gerçeği ve Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde ekonomik ve sosyal kalkınmanın ancak yerel potansiyelin harekete geçirilmesi yoluyla başarılabileceği yönündeki baskın görüşler ülkemizde Kalkınma Ajanslarının kuruluş sebeplerinden bazılarıdır.

Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA), Konya ve Karaman illerini kapsayan TR52 Düzey-II Bölgesi'nde, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu,

Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanuna istinaden, 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 22 Kasım 2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla kurulmuş, kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacını güden, kamu tüzel kişiliğine haiz bir kuruluştur.

Mevlana Kalkınma Ajansı, belirtilen kanun ve yönetmelik çerçevesinde, 2009-2010 TR52 Bölgesi Ön Bölgesel Gelişme Planı'nı hazırlamıştır. Planda TR52 Bölgesi'nin vizyonu "Ulusal ve uluslararası düzeyde inovasyon, kümelenme, kalite, markalaşma, kurumsallaşma temellerinde rekabetçi üretim yapılan, sağlıklı, eğitimli ve kültürlü bireylerin yaşadığı, medeniyet değerlerinin korunduğu ve küresel paylaşıma açık bir bölge olmaktır." şeklinde tanımlanmıştır.

Mevlana Kalkınma Ajansı Ön Bölgesel Gelişme Planı'nda (2009-2010) bahsedilen temel amaçlardan birisi Kırsal Kalkınmaya destek sağlanmasıdır. Ayrıca Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nde projelerin, kırsal alanın bölge ekonomisine katkısının artırılması ve kırsal toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi suretiyle bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması, göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması, dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefiyle uyumlu bir nüfus yapısına ulaşılması, tarımın yeniden yapılandırılması sürecinde ortaya çıkabilecek sosyo-ekonomik ve çevresel olumsuzlukların azaltılmasına yönelik faaliyetlerin bu stratejinin temel amaçlarına ulaşılmasına katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

Bu vizyona ve genel anlamda Ön Bölgesel Gelişme Planı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan 9. Kalkınma Planı'nın amaçlarına uygun olarak, Mevlana Kalkınma Ajansı, 2009 takvim yılı içerisinde TR52 bölgesinde Kırsal Kalkınmanın sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayacak proje ve faaliyetlerin desteklenmesi amacıyla Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı için teklif çağrısı yöntemiyle proje tekliflerini kabul etmiştir. Bu projelerden değerlendirme aşamasını geçen projeler desteklenmiştir.

1.2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı; Kırsal Kalkınma Yatırım Programlarının uygulanmasında etkinliği artırmaya yardımcı olacak tedbirlere katkı sağlamaktır. Bu amaçla, Mevlana Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Kırsal Kalkınma Programından destek alan

projelerde, projelerin etkinliğini belirlemek ve yaşanan problemleri tespit etmek, çözüm önerileri geliştirmektir.

1.3. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma on bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın önemi ve amacı açıklanmış, ikinci bölümde ise kaynak araştırmasına yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, çalışmada kullanılan materyal ve yöntem ile örnekleme, anket hazırlama ve anket verilerinin analiz edilmesi aşamalarında uygulanan yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölümde, kırsal alan, kırsal kalkınma kavramlarına değinilmiş ve kırsal kalkınmanın önemi ile kırsal kalkınma politikaları araçları ve uygulayıcıları hakkında bilgi verilmiştir.

Beşinci bölümde, dünyadaki kırsal nüfus, tarım arazisi, sulu tarım arazisi, tarımın gayri safi milli hasıla (GSMH) içindeki payı ve tarım işçisi başına düşen gelir konularında Dünya Bankasından alınan istatistikler verilmiş ve mevcut durum yorumlanmıştır. Bölümün son kısmında ise diğer ülkelerdeki kırsal kalkınma uygulamaları incelenmiştir.

Altıncı Bölümde, Türkiye'de kırsal kalkınma uygulamaları anlatılmıştır. Bu konu; planlı kalkınma dönemi öncesi, planlı kalkınma dönemi ve Avrupa Birliği (AB) üyelik süreci olmak üzere üç alt başlıkta aktarılmıştır.

Yedinci Bölümde, öncelikle ülkemizde ve dünyada bölgesel kalkınma ajansları hakkında genel bilgi verilmiş, daha sonra Mevlana Kalkınma Ajansının (MEVKA) amaç ve hedefleri ile 2009 yılında proje çağrısına çıkmış olduğu kırsal kalkınma mali destek programı incelenmiştir.

Sekizinci bölümde, araştırma alanının coğrafi konumu, iklimi, nüfus durumu, toprak ve su kaynakları ile tarımsal durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Dokuzuncu bölümde, çalışma sonucunda elde edilen bulgular uygunluk, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik başlıkları altında şekil ve çizelgeler ile detaylı olarak verilmiştir.

Onuncu bölümde ise, elde edilen araştırma bulgularının değerlendirilip yorumlanması ile ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Gürlük, 2001, "Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma" adlı makalesinde; dünyada ve Türkiye'de kırsal kalkınma anlayışını ve sürdürülebilir kalkınma kavramının son yıllarda artan önemini ortaya koymak ve Türkiye'nin mevcut kırsal kalkınma projelerinde belirlediği stratejilerde yapması gereken değişiklikleri incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda dünyada ve Türkiye'de bugüne kadar uygulanan kırsal kalkınma politikaları hakkında bilgi vermiştir. Çalışmasının sonucunda ise; gelecek kuşaklara da sağlıklı bir yaşam ortamı sağlayacak sürdürülebilir kalkınma kavramının kırsal kalkınma projelerine aktarılmasının ve mevcut kalkınma planlarımızda da yer almasının kaçınılmaz olduğu sonucuna varmıştır.

Gülçubuk, 2005, "Kırsal Kalkınma" başlıklı makalesinde, Türkiye'deki kırsal alanın genel durumu, kırsal kalkınmada kamu politikaları ve uygulamaları, AB sürecinde kırsal kalkınma ve hibe programları konularında kapsamlı bilgi vermiştir. Bu bilgiler ışığında çalışmasının son bölümünde ülkemizin ulusal kırsal kalkınma stratejisi ve hedeflerinin güçlü ve zayıf yanlarını ortaya koymuştur.

Turhan, 2005, "Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci", adlı uzmanlık tezinde, literatürel bilgilere yer verilmiştir. Başlıca; kırsal kalkınma kavramı, ülkemizdeki kırsal yapı, AB Kırsal kalkınma politikaları, AB'ndeki SAPARD programının mevzuatı ve uygulamaları konularına yer verilmiş ve bu bilgilerden yola çıkarak sonuç bölümünde ülkemizde uygulanacak olan IPARD programı için tedbir, kapsam ve uygulama önerileri yapılmıştır.

Ekim, 2006, "Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları Ve Türkiye'nin Uyumu", bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği ve Türkiye'de kırsal kalkınma politikalarının tarihsel gelişimini ve uygulamalarını değerlendirerek, aradaki farklılıkları tespit etmek ve Türkiye'de uygulanacak kırsal kalkınma politikalarının Avrupa Birliği politikalarına uyumu konusunda öneriler geliştirmektir. Çalışmada öncelikli olarak literatürel bilgilere yer verilmiş ve bu bilgilerden yola çıkarak sonuç bölümünde AB kırsal kalkınma politikalarına Türkiye'nin uyumu çalışmalarına yönelik önerilerde bulunmuştur.

Köprülü, 2006, "TKV Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesinin Çiftçiler Üzerindeki Etkilerinin Sürdürebilirliğinin Saptanması" adlı çalışma Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV) Gümüşhacıköy Kırsal Kalkınma Projesi'nin hedef kitle olarak seçtiği üreticiler ve

girişimciler üzerindeki etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanmasıdır. Çalışmada projenin etkilerinin sürdürülebilirliğinin saptanması amacıyla Etkilerin Sürdürülebilirliğinin Saptanması yaklaşımı ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesinde ise Lojistik Regresyon Analizi uygulamasından yararlanılmıştır. Sonuç bölümünde ise TKV yönetimi, kırsal kalkınma projesi yürüten kuruluşlara yönelik öneriler ile sürdürülebilirlik ile ilgili yapılacak araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Yalçınkaya, 2006, "Avrupa Birliği'ne Yönelik Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Tarım Politikaları ve Sektörün Geleceği Üzerine Etkisi" adlı makalede; Türk tarım sektörünün ülke ekonomisindeki yeri ve Türkiye'de uygulanan tarım politikaları incelenmiştir. Konuyla ilgili istatistiki veriler sunulmuştur. Sonuç bölümünde ise; OTP'nin uygulanması için Türkiye'nin ciddi bir finansman ihtiyacı olduğu, bunun AB bütçesinden karşılanamayacağı ve bu finansman açığının ne şekilde kapatılacağı konusunda ise Türkiye tarafından net bir açıklama yapılmadığı ve bir strateji üretilmediği belirtilmiştir.

Can, 2007 "Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD Ve IPARD Örneği" adlı çalışma literatüre dayalı olduğu için, AB'ndeki SAPARD programının mevzuatı ile Türkiye'deki IPARD Programına uyum için hazırlanan kurumsal çalışmalar incelenmiş, buna paralel olarak AB'ne üye son 10 ülkenin SAPARD Programı uygulama örnekleri ve etkileri ortaya konulmuştur. Ayrıca, incelenen mevzuatların yorumlanması, kaynakların çeşitli açılardan değerlendirilmesi ve sentezlenmesi ile Türkiye ve AB'ne üye son 10 ülke arasında uygulamalar açısından ilişkiler kurulması esas alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesi, sentezlenmesi ve aralarında ilişkilerin kurulması, izlenilen politika ve uygulamaların sosyal, ekonomik ve kurumsal açıdan olası sonuçlarının yorumlanması yoluna gidilmiştir. Bulgular sergilenirken, tablo ve şekillerden yararlanılmıştır. Çalışmada, Türkiye tarımı ve kırsal alanları için önemli miktarlarda sayılabilecek bu mali desteğin yerinde ve etkin şekilde kullanılması; ihtiyaç analizlerinin doğru ve gerçekçi yapılmasına, uygulama mekanizmasını işletecek kurumsal yapının dikkatli ve uygun temellerde oluşturulmasına ve planlamanın geniş katılımlarla ihtiyaca uygun hazırlanmasına bağlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Çakar, 2007 "Türkiye'de 1980 Sonrası Kırsal Kalkınma Uygulamaları ve Çorum İli Örneği", çalışması Çorum ilinde bulunan 3 köyde gerçekleştirilmiştir. Çalışma teorik ve uygulama olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde konu

ile ilgili kitap ve makaleler taranmıştır. Kırsal kalkınma konusu incelendikten sonra, belirtilen varsayımlar doğrultusunda, islenen konuya bir örneklik etmesi için Çorum ilinde bulunan üç köyün ekonomik, sosyal ve kültürel durumlarını saptamak üzere anket düzenlenmiştir. Böylece kırsal kalkınma konusunda genelden özele doğru bir inceleme yapılmıştır. Araştırma bulguları verilmiş ve sonuç kısmında bu bulgular değerlendirilerek öneriler sunulmuştur.

Kılıç, 2007, "Bölgesel Kalkınmada Yeni Bir Model; Kalkınma Ajansları Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" adlı çalışmasında; Bölgeler arası gelişmişlik dengesizliğinin giderilmesinde, bölgelerin kalkındırılmasında yeni bir model olarak ortaya konan Kalkınma Ajansları hakkında literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili çalışmada anket, mülakat, gözlem ve odak grup toplantıları gerçekleştirilmiştir. Sonuç kısmında anketten elde edilen verilere ilişkin ortalama ve standart sapmalar yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

Varçın ve arkadaşları, 2007 "Aktif İşgücü Programları Projesi Yeni Fırsatlar Programı - Program Değerlendirme Raporu" adlı çalışmada; Türkiye'de Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından uygulanan Aktif İşgücü Programları Projesi Yeni Fırsatlar Programının değerlendirilmesi yapılmıştır. Değerlendirme ekibi 7 bölgede 17 ili ziyaret etmiştir. Sonuçta, 50 proje ziyaret edilmiş ve bunlardan yararlanan 271 proje yararlanıcısı ile görüşmeler yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise; program uygunluk, etkililik, etkinlik, etki ve sürdürebilirlik olmak üzere beş kriter üzerinden değerlendirilmiştir.

Akın, 2008, "Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınmaya Yönelik Mali Yardımlar, Değişimler ve Türkiye'nin Uyum Çalışmaları" adlı çalışmasında; literatür taranmış, Türkiye ve Topluluk mevzuatı değerlendirilmiş, izlenilen politika ve uygulamaların sosyal, ekonomik ve kurumsal açıdan olası sonuçları yorumlanmış ve konu ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Sonuç bölümünde ise AB'deki yeni reform eğilimine paralel olarak, kırsal kalkınma çerçevesinde ulusal ve AB kaynaklı fonlardan verilen destekler, özellikle tarım dışı sektörler aracılığıyla kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, alternatif ve istikrarlı gelir kaynaklarının yaratılması, tarım dışı istihdamın artırılması, çevrenin korunması, arazi yönetimi, sosyal ve fiziki kırsal altyapı ve bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması gibi konulara odaklanmasının gerektiği belirtilmiştir.

Ayanoğlu, 2008, "Kırsal Kalkınma ve Türkiye İçin Bir Kırsal Kalkınma Modeli" adlı çalışmada; Türkiye'deki kırsal alanların ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri,

Türkiye'de uygulanmış ve uygulanmakta olan kırsal kalkınma modelleri incelenmiş, AB'nin kırsal kalkınma politikası ele alınmıştır. AB uyum süreci öncesi ve sonrası kırsal kalkınma çalışmalarının Türkiye'de uygulamasının değerlendirmesi yapılmıştır. Sonuç kısmında ise; kırsal kalkınmada istenilen sonuçlara ulaşılması çalışmalarının mevcut planlamalar ve mevzuata uygun olarak, kararlılıkla, siyasi ve politik dalgalanmalardan etkilenmeden uygulanabilmesiyle yakından alâkalı olduğu belirtilmiştir.

Dıraor, 2008, "Katılım Öncesi AB Fonları ve Kırsal Kalkınma - Fırsatlar, Sorunlar ve Türkiye İçin Öneriler" adlı tez çalışmasında; Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (SAPARD) deneyimi ve Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (IPARD) ile ilgili güncel gelişmeleri dikkate alarak, Türkiye'nin ilk kez uygulayacağı Genişletilmiş Merkezi Olmayan Uygulama Sistemi (EDIS) doğrultusunda yararlanacağı IPARD kırsal kalkınma fonlarının kullanım kapasitesini artırmaya ve bu alanda gerekli politika yaklaşımı ve kurumsal yapılanmalara ilişkin değerlendirmeler ve öneriler sunmuştur. IPARD Planı, uygulama mekanizmaları, kurumsal yapılanma ve akreditasyon süreci başta olmak üzere dikkate alınması gereken fırsat ve sorun alanlarının neler olduğu ve başlıca sorunların nasıl çözülebileceği konularını irdelemiştir.

Sevinç, 2008, "Türkiye'de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma Politikaları: Şanlıurfa Örneği" adlı çalışmada; Şanlıurfa ili merkez ve köylerinde GAP idaresi ve AB desteğiyle özel, kamu ve sivil toplum tarafından hazırlanarak uygulanan Kırsal Kalkınma Projelerinin; Şanlıurfa ilinin mevcut durumundan yola çıkarak hazırlanan il master planındaki tarımsal ve kırsal kalkınma amaç ve stratejilerinde belirlenen amaçlara yönelik uygulanıp uygulanmadıklarını belirleme amacına yöneliktir. Veri toplama yöntemi olarak "anket" metodu seçilmiştir. Anketler yüz yüze görüşülerek ve e-mail aracılığıyla yapılmıştır. Anket yoluyla elde edilen veriler "Basit Yüzde Yöntemi" ile değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında araştırma bulguları değerlendirilerek öneriler sunulmuştur.

Sezgin, 2008, "Erzurum İlinde Uygulanan Hayvancılığa Yönelik Çiftçi Eğitimi Projelerinin Karşılaştırmalı Analizi" adlı çalışmada; EBHIP ve SKKP kapsamında yapılan çiftçi eğitimi çalışmalarının etkinliklerini belirlemek ve karşılaştırmalı analizini yaparak il bazında yerel çiftçi eğitimi programlarında dikkate alınması gereken hususları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın materyalini, Erzurum ilinde EBHIP ve SKKP'nin uygulandığı köylerdeki çiftçiler ile yapılan 212 adet, Tarım İl ve

İlçe Müdürlüklerinde çalışan teknik elemanlar ile yapılan 46 adet ve Ziraat ve Veterinerlik Fakültelerinde bu projelerin faaliyetlerine katılan öğretim elemanları ile yapılan 20 adet olmak üzere toplam 278 adet anket oluşturmaktadır. Verilerin analizinde ve yorumlanmasında SPSS, LİMDEP paket programları ile cross tab, lojistik regresyon ve logit yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın son bölümünde bulgular değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur. Sonuç olarak; EBHIP ve SKKP karşılaştırıldığında EBHIP'nin SKKP'ne göre daha üstün ve etkili olduğu yönlerin oldukça fazla olduğu ifade edilmiştir.

Şerefoğlu, 2008, "SAPARD-IPARD Programlarının Analiz Edilmesi-Besi İşletmelerinin IPARD Programındaki Yeri Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada; 2007-2013 yılları arasında uygulanacak IPARD Programında Kırmızı et sektörü için her bir bölgeden kümeleme yöntemine göre 1 il seçilmiştir. Her bir il içerisinde kümeleme yöntemine göre anket sayısının fazla olduğu Erzurum ilinden 4 ilçe diğer illerden iki ilçe seçilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre ise işletmeler seçilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS programı kullanılmıştır. Sonuç olarak IPARD programı kısa dönemli olmasa da uygulamaya geçmesi ile birlikte sektöre şüphesiz pozitif bir ivme kazandıracaktır. Hayvancılık konusunda uygulanan politikaların birbiriyle bütünlük oluşturması gerekmektedir. Değişik kurumlar tarafından bir bütünlük ilkesi gözetilmeden çiftçilere verilen 2 baş, 4 baş hayvan desteği politikalarının son bulmasının sağlanarak sektörde bu işi profesyonel düzeyde yapan veya yapmak isteyen üreticilere ağırlık verilmesi ve bunların AB uyum sürecinde desteklenerek kaliteli ve hijyenik şartlarda üretim yapan işletmeler haline getirilmesine yönelik öneriler geliştirmiştir.

Tosun, 2008, "Avrupa Birliğinde Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde Tarımın Finansmanı ve Türkiye'nin Uyumu Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmada; AB ve Türkiye ile ilgili olarak elde edilen makro verilerin analizinde, ortalamalar ve yüzde hesapları gibi basit istatistiksel yöntemler kullanılmış ve tablo haline getirilmiştir. Elde edilen veriler daha sonra ekonomi prensipleri çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çomaktekin, 2009, "Tarımsal Destekleme politikaları ve Türkiye'de Uygulamalar (1990 ve Sonrası Dönem)" adlı çalışmada; Türkiye'de 2001 sonrası dönemde izlenen tarımsal destekleme politikalarının, 1990-2001 dönemine kıyasla başarı düzeyini ortaya koymaktır. Bu amaçla tarımsal destekleme politikaları, 1990'dan başlanarak 2001 öncesi ve sonrası olmak üzere iki dönem halinde ele alınıp incelenmekte ve bu iki dönem politikalarının sonuçları tarım kesiminin gelir düzeyi, üretim ve verimlilik, gıda

güvencesi ve dış ticaret gibi dört temel amaç açısından belirlenip karşılaştırılmaktadır. Çalışmada 2001 sonrasında izlenen tarımsal destekleme politikalarının önceki dönemle kıyaslandığında ele alınan dört temel amaç açısından başarısız kabul edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Dündar, 2009 "Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesinin Kırsal Ve Tarımsal Kalkınmadaki Rolü Ve Uygulama Etkinliği: Şanlıurfa İli Örneği" adlı çalışmada; Şanlıurfa ili merkez ve ilçelerindeki köylerinde tarım danışmanı olarak görev yapan Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekimler, tarım danışmanlarının bulundukları köylerdeki muhtar ve çiftçileri kapsamaktadır. Araştırmada materyal olarak birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Şanlıurfa ili merkez ve ilçelere bağlı köylerde tarım danışmanlarının görev yaptığı 80 köy, araştırmanın ana kitlesini oluşturmuştur. Bu ana kitleden merkez ve her ilçeden bir köy olmak üzere tesadüfî örnekleme yöntemine göre 11 köy belirlenmiştir. 80 tarım danışmanı ve 11 köy muhtarı ile beraber, seçilen üreticilerle yüz yüze anket uygulanmıştır. Sonuç kısmında ise bu anketten elde edilen veriler yorumlanarak Tar-Gel Projesinin mevcut durumu ve geleceği ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Arslan, 2010, "Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları" adlı çalışmada; Ülkemizdeki Bölge Sınıflandırmalarına, Bölgesel Gelişme Politikalarına ve günümüze kadar uygulanan BYKP'daki Bölgesel Gelişme Stratejilerine ve Bölgesel Kalkınma Planlarına değinilmiştir. Diğer bir bölümde ise Ülkemizin Kalkınma Ajansları surecine, günümüzde aktif halde kurulu bulunan Kalkınma Ajanslarına, isleyiş ve kuruluşlarına, Kalkınma Ajansları Kanununa ve ajanslara donuk olarak yapılan eleştirilere değinilmiş ve Kalkınma Ajanslarının Ülkemiz ekonomisine beklenen ve gerçeklesen katkıları ifade ederek sonlandırılmıştır. Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaptıktan sonra, Ülkemizde Bölgesel Kalkınmayı gerçekleştirmek için birçok araç ve politika denendiğine ve bunlardan pekte olumlu sonuçlar alınamadığına değinilip, bazı kesimlerin günümüzün popüler kalkınma aracı olarak gördüğü kalkınma ajanslarının, yapılan bir sürü eleştiriye rağmen denenmesi gereken bir araç olduğu ifade edilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Aydın, İ.Z., 2010 "Eko turizmin Türkiye Orman Köyleri Kalkınmaları Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerinin Ölçümü" adlı çalışmanın temel verisini; Artvin ili Borçka ilçesindeki Camili havzası; Uğur, Maral, Efeler, Kayalar, Düzenli ve Camili Köylerinden oluşan 6 orman köyünde uygulanmakta olan GEF-II (Türkiye'nin Küresel

Çevre Fonu) projesi kapsamında yürütülen, eko turizm etkinliklerinden doğrudan ya da dolaylı olarak katkı edinen köylülerle yüz-yüze yapılan anket çalışmaları oluşturmaktadır. Araştırmanın amacına ulaşmak için anket çalışmasıyla elde edilen verilerin çözümlemesi aşamasında Yüzde, Khi-Kare, Eşlendirilmiş T Testi ve Wilcoxon yöntemleri kullanılmıştır. Sonuç kısmında; Ekoturizm etkinliğinin öncesi ve sonrasında bu turizm çeşidinin orman köyleri kalkınmaları üzerindeki etkilerinin sosyo-ekonomik ölçütleri ortaya konularak önerilerde bulunulmuştur.

Habalı, 2010, "Türkiye'de Planlı Dönemde Uygulanan Tarımı Destekleme Politikaları; Dünü, Bugünü ve Geleceği" adlı çalışmada; tarımsal destekleme politikalarının teorik analizi yapılarak, tarım kesiminin genel özellikleri incelenmiş, sektörün destekleme politikalarına neden ihtiyaç duyduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bununla birlikte, tarım sektörünün desteklenmesinde karşılaşılan uluslararası kısıtlar ve destekleme politikası araçları üzerinde durulmuştur. Sonuç kısımda ise, bu nedenle tarım politikalarının biran önce değiştirilmesi, ulusal ve uluslararası gelişmeleri dikkate alan etkin destekleme politikalarının belirlenmesi gerektiğine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kolukırık, 2010, "Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları, Fonları Ve Türkiye'nin Yararlanma Olanakları" adlı çalışmada; literatür taraması, araştırma, ilgili AB mevzuatının değerlendirilmesi, üye ülkelerin SAPARD uygulamalarından örnekler, fon tahsisatları ve kullanımına iliksin istatistiki değerlendirme, Türkiye'nin geçmiş kırsal kalkınma çalışmalarının ve IPARD Programının incelenmesi yöntem olarak kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi, sentezlenmesi ve aralarında iliskilerin kurulması, izlenilen politika ve uygulamaların sosyal, ekonomik ve kurumsal açıdan olası sonuçlarının yorumlanması yoluna gidilmiştir. Sonuç olarak; Türkiye'nin yaralanabileceği fon miktarı kırsal kalkınma için gereksinim duyduğu kaynağın yaklaşık 1/20'si kadar olduğu, sadece AB politikalarının ve fonlarının yeterli görülmesi kırsal kalkınmanın gerçekleşmesi için yeterli olmadığı ve mali destek miktarı ne kadar yüksek olursa olsun bundan yararlanmak için gerekli koşullar yeterince sağlanmadığı taktirde bu miktarın pek önemi olmayacağı belirtilmiştir. Tüm bu durumlar dikkate alınarak ulusal kırsal kalkınma politikamızın AB kırsal kalkınma politikalarını kapsarken kendi bütçe kaynağımızla finansmanımızı sağlayacak, ülke gerçeklerine uygun, sorun çözücü bir yapıda olması gerektiğine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Muhteber, 2010, "Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarındaki Gelişmeler" adlı çalışmada; Cumhuriyet döneminden günümüze kadar destekleme

politikalarındaki gelişmeler yaşanılan önemli siyasi ve sosyal olaylara göre belirli dönemler olarak incelenmiştir. Çalışmada ortaya konulan sonuç ve öneriler şunlarıdır; ülkemizin bir tarım ülkesi olmasına rağmen sosyal ve fiziki nedenlerden dolayı dışa bağımlı bir ülke haline gelebileceği, bu durumun gerçekleşmemesi için tarım sektörü desteklenmesi ve tarıma gereken önemin verilmesi gerektiği, toplam destekler içinde DGD'nin payının azaltılması ve diğer destekleme yöntemlerine de yer verilmesi, destekleme programının ülkenin stok miktarına, ihracat düzeyine ve ülkenin tüketim miktarına göre belirlenmesi gerektiği, ÇKS'nin geliştirilmesi ve destekleme programlarının ekim döneminden önce açıklanması gerektiği, çiftçilerin hangi ürünü ne kadar araziye ekeceği programlanması, maddi destekler yanında ürün pazarlama, eğitim ve yayım programları ile desteklenmesi gerektiğidir.

Burak, 2011, "Kalkınma Ajanslarının Bölge Planlama Sürecindeki Yeri, İzmir Kalkınma Ajansı 2010-2013 İzmir Bölge Planı Örneği" adlı tezinde; Türkiye'de faaliyet gösteren 26 Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Bölge Planı belgelerini planlama disiplini açısından irdelemiştir. Çalışmada Türkiye'de pilot uygulama olarak seçilen ve bölge planı çalışmalarını ilk bitiren Kalkınma Ajansı olan İzmir Kalkınma Ajansının, 2010 – 2013 İzmir Bölge Planı çerçevesinde bölge planlama sürecindeki rolü değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda; Kalkınma Ajansları hem bölge planlama hem de alt ölçekli planlama sürecini etkileyen bir aktör olduğu; kalkınma ajanslarının, planlama hiyerarşisini, mekan, ekonomi, toplum ve zaman dengesini bozmadan faaliyetlerine devam etikleri sürece planlama sürecinin verimli ve doğru işlemesinde önemli bir rol üstlenebileceğini; aksi takdirde, ekonomik olarak gelişmeyi sağlayacaklarının ancak mekansal çöküntüler ve beraberinde toplumsal sorunlara neden olacağı görüşlerine yer verilmiştir.

Parissaki ve arkadaşları, 2012 "Ex-post Evaluation of Rural Development Programmes 2000-2006" adlı çalışmada; Avrupa Birliği tarafından 2000-2006 yılları arasında gerçekleştirilen kırsal kalkınma programlarının değerlendirilmesini yapmak üzere Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilmiştir. Çalışmanın temelini Komisyon tarafından sağlanan anahtar değerlendirme soruları oluşturmaktadır. Bu sorular ve bunlara ek olarak eklenmiş tamamlayıcı sorular ile hazırlanan anketler, üye ülkelerin Yönetim Otoritesi ve İzleme Komitesi üyeleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu anketlerin yanısıra 14 adet örnek olay incelemesi gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada anket sonuç raporları ve 14 adet örnek olay inceleme raporları üzerinden değerlendirmeler gerçekleştirilerek bulgular grafik ve

tablolar halinde sunulmuştur. Sonuç kısmında ise kırsal kalkınma programlarının etkinliğini ve etkisini artırmak için yapılması gerekenler hususunda öneriler sunulmuştur.

Schuh ve arkadaşları, 2012 "Synthesis of Mid-Term Evaluations of Rural Development Programmes 2007-2013 Final Report" adlı çalışmada; Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonu tarafından 2007-2013 döneminde desteklenen 92 adet ulusal, bölgesel ve ağ kırsal kalkınma programlarının ara dönem değerlendirmeleri sentezlenmiştir. Çalışmanın temelini ara dönem değerlendirme raporlarının; yıllık faaliyet raporları, kırsal kalkınma programlarından alınan bilgiler, ulusal strateji planları ve ek bilgi kaynaklarına göre analizi oluşturmaktadır. Çalışma bulguları; kurulum, etkiler, uyumluluk, dağıtım sistemi, izleme ve değerlendirme, sonuç ve öneriler, ağ oluşturma olmak üzere 7 konu başlığı altında sunulmuş ve sonuç kısmında her bir başlık için önerilerde bulunulmuştur.

Tump ve Gbessagee, 2012 "Evaluation of three rural development projects in Liberia- Synthesis Report" adlı çalışmada; bir Afrika ülkesi olan Liberya'da gerçekleştirilen bölgesel tarımsal eğitim programı, bölgesel kırsal kalkınma programı ve STK kırsal kalkınma programları değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında program yürütücüleri, hedef gruplar ve bölgede çalışan diğer örgütler ile görüşmeler yapılmış ve görüşmeler sırasında çalışma kapsamında hazırlanan anketler kullanılmıştır. Çalışma bulguları grafik ve tablolar halinde sunulmuş ve sonuç kısmında üç program için önerilere yer verilmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Proje ve programların yönetiminin iyileştirilmesini ve sonraki uygulamalara yönelik pratik çıkarımların üretilmesini sağlamak amacıyla, bu proje ve programların değerleme, değerlendirme ve etki değerleme çalışmaları yapılmaktadır.

Değerleme; ilk aşamada proje ve programların gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi aşamasıdır. Değerlendirme; proje performansının artırılması, kaynakların etkin kullanımının temini, karar alma süreçlerinin geliştirilmesi ve edinilen tecrübelerin tespiti ve yaygınlaştırılması amacıyla yürütülür. Etki değerleme ise projelerin çıktı ve sonuçlarını tasarım aşamasında ortaya koydukları hedefleri dikkate alarak ölçülmesini, proje ve programların yönetiminin iyileştirilmesini ve sonraki uygulamalara yönelik öneri ve pratik çıkarımların üretilmesini sağlamaktadır.

Çalışmada, MEVKA Kırsal Kalkınma mali Destek Programının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Belirlenen hedefler ışığında programın uygunluk, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirliğinin ölçülmüş ve edinilen tecrübeler ışığında takip eden programlar için yönlendirici öneriler üretilmiştir.

3.1. Materyal

Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA) Kırsal Kalkınma Destekler Programının değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmanın ana materyalini; MEVKA 2009 Yılı Kırsal Kalkınma Mali Programından destek almaya hak kazanmış Konya İlinde faaliyet gösteren faydalanıcılarla yapılan anketlerden elde edilen birincil veriler oluşturmuştur.

Anketlerin hazırlanmasında Avrupa Eğitim Vakfının, İŞKUR tarafından 2004-2006 yılları arasında uygulanan Aktif İşgücü Programları Projesi Yeni Fırsatlar Programının değerlendirilmesi çalışmasında kullanılan soru formlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın anketleri Eylül 2011 – Haziran 2012 tarihleri arasında yapılmış olup veriler 2011-2012 üretim dönemine aittir.

Araştırmanın literatür bölümünde; dünyadaki mevcut durumla ilgili tarımsal veriler için Dünya Bankası veri tabanı, farklı ülkelerin kırsal kalkınma uygulamaları için ilgili ülkelerin resmi internet siteleri ve bu alanda daha önceden yapılmış çalışmalar ikincil veriler olarak yararlanılmıştır

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnekleme aşamasında uygulanan yöntem

Mevlana Kalkınma Ajansı 2009 Yılı Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı kapsamında 29 adeti Konya, 17 adeti Karaman illerinden olmak üzere toplamda 46

proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Araştırmanın popülasyonunu Konya İlinde destek almaya hak kazanan proje sahipleri oluşturmaktadır.

Popülasyonun küçük olması ve istenilen bilgilere ulaşmanın kolay olması nedeniyle bu araştırmada örnekleme yöntemi olarak "Tam Sayım" yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sırasında ziyaret edilen proje sayısı Konya ilinde Kırsal Kalkınma Programı kapsamında desteklenen "29" proje olarak belirlenmiştir. Saha çalışması sırasında ziyaret edilecek proje listesi Mevlana Kalkınma Ajansının internet sitesinden temin edilmiştir (Ek-2).

3.2.2. Anket aşamasında uygulanan yöntem

Anket formları, araştırma kapsamındaki hibe faydalanıcılarının özellikleri göz önüne alınarak, araştırmanın amaçlarına uygun olacak şekilde düzenlenmiştir. Anket soruları; proje tanımlama verileri, program ve MEVKA teknik ekibi değerlendirme verileri ve gelecekteki kırsal kalkınma mali programının hazırlanması için gerekli veriler olmak üzere üç ana başlık altında hazırlanmıştır.

Anket formundaki soruların hibe faydalanıcılarına sorulması aşamasında büyük çoğunluğu yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşme imkanı olmayan faydalanıcılar için "Google Doküman" hizmeti kullanılarak oluşturulan çevrimiçi anket formundan yararlanılmıştır. Bu faydalanıcılarla telefon ile iletişime geçilmiş, çalışma hakkında bilgi verilerek çevrimiçi anket formunun bu çalışma kapsamında doldurulması talep edilmiştir. Sonuç olarak toplam 29 proje sahibinden 25'i ile anket yapılmış ve proje sahiplerinin anketlere katılım oranı %86 olmuştur.

3.2.3. Araştırma verilerinin analiz edilmesinde uygulanan yöntem

Tamamlanan anket verilerinden; yüz yüze gerçekleştirilen anket verileri basılı ortamda, Google doküman hizmeti kullanılarak çevrimiçi doldurulan anket verileri ise elektronik tabloda yer almıştır. Elde edilen bu verilerin birleştirilmesi ve belli bir sistematik doğrultusunda işlenmesi amacıyla Microsoft Excel Programı kullanılarak anketteki her soru için ayrı bir sayfa oluşturulmuş ve kapsamlı bir tablo hazırlanmıştır. Anket formlarındaki tüm verilerin tabloya girişi tamamlandıktan sonra kullanılan çizelgeler, grafikler, ortalama ve yüzde hesapları bu program ile yapılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler, "Araştırma Bulguları" bölümünde altı başlık altında sunulmuştur.

Uygunluk, Etkinlik, Etkililik, Etki ve Sürdürülebilirlik isimlerini taşıyan ilk beş başlıkta: anket verileri, saha ziyareti notları ve derinlemesine görüşme kayıtları bir araya getirilmiş; niteliksel veriler ile çizelge, grafik, ortalama ve yüzde hesapları gibi

niceliksel veriler birbirine paralel olarak çeşitli soruları analiz edecek şekilde sınıflandırılmıştır.

Altıncı başlık altında ise proje sahiplerinin yasal statüleri ve proje yürütücülerinin daha önce benzer proje yürütme tecrübeleri ile diğer değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı Ki-Kare Bağımsızlık Testi ile analiz edilmiştir.

Ki-Kare Testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı esasına dayanmaktadır. Başka bir deyişle Ki-Kare Testi gerçek bir dağılım ile teorik bir dağılım arasındaki uyumu kontrol etmeye yarar. Sayımla belirtilen popülasyonlarda iki veya daha çok sayıda gruplar arası farkın önemi Ki-Kare Testi ile yapılır. Ki-Kare değeri aşağıdaki formül kullanılarak bulunur. Formüldeki f, gözlenen frekans; f'de beklenen frekans demektir (Kabukçu, 1994).

$$x^2 = \sum \frac{(f-f')^2}{f'} \qquad (1.1)$$

Ki-Kare Testinin; bağımsızlık, homojenlik ve uygunluk testleri gibi farklı uygulamaları vardır. Bu çalışmada bağımsızlık testi kullanılmıştır. Ki-Kare Bağımsızlık testi; iki yada daha çok sınıflı nitel değişkenler arasındaki bağımsızlık olup olmadığını incelemek için uygulanılır. İncelenen iki değişkenin gözlenen frekanslarının yazıldığı yatay (satır) ve düşey (sütun) bantlardan oluşan, çift yönlü Kontenjans tabloları kullanılır (Özmen, 2009).

Çalışmada Ki-Kare Bağımsızlık Testi uygulanırken bilgisayar paket programı kullanılmış olup, test için aşağıdaki adımlar takip edilmiştir:

1. Adım: Hipotezlerin kurulmasıdır. Sıfır hipotezinde (H_0), iki değişkenin bağımsız olduğunu; karşıt hipotezde (H_1) ise, iki değişken arasında ilişki olduğu ifade edilmiştir.

2. Adım: İki değişkene ait gruplama ve kodlamalar gerçekleştirilmiş ve bu değişkenlerin ankette gözlenen frekansları tablo şeklinde Microsoft Excel Programında hazırlanmıştır. Örnek olarak proje sahiplerinin yasal statüleri ile proje bütçesi büyüklüğü arasındaki ilişkinin Ki-Kare Testi öncesi hazırlanan kodlama ve frekans tablosu Çizelge 3.1.'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Örnek Kodlama ve Frekans Tabloları

Yasal Statüler	**Kod**
Kamu Kurumu	1
Yerel Yönetim	2
Tüzel Kişilikler	3
Proje Bütçesi	**Kod**
0-100,000 TL	1
100,000-250,000 TL	2
250,001 TL ve Üstü	3

Y.Statü	**P.Bütçesi**	**Frekans**
1	1	4
1	2	1
1	3	3
2	1	2
2	2	0
2	3	0
3	1	3
3	2	3
3	3	5

3. Adım: Frekans tablosu hazırlandıktan sonra veriler bilgisayar paket programı programına girilerek Ki-Kare Testi program kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

4. Adım: Ki-Kare Testi sonuçları 0,05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır. Ki-Kare Testi sonucu anlamlılık düzeyi 0,05'ten büyük çıkan karşılaştırmalarda sıfır hipotezi (H_0), 0,05'ten küçük çıkanlarda ise karşıt hipotez (H_1) kabul edilmiştir.

4. KIRSAL ALAN VE KIRSAL KALKINMA KAVRAMLARI

4.1. Kırsal Kalkınmanın Tanımı ve Kapsamı

Kalkınma, tüm ülkeler için ortak amaç olup, farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Kalkınma; "bir ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve giderek toplumun refahının artmasıdır". Bu anlamda kalkınma genel sayılarla ifade edilen bir ekonomik büyümenin yanında başka birtakım ekonomik ve sosyal değişimleri de ifade etmektedir. Ulusal gelirin dengeli dağılımı, ülke kaynaklarının toplumsal yapının koşullarına uygun biçimde kullanılmasını sağlayacak gerçek bir sanayi toplumuna geçiş, toplumun her kesiminde gerçekleşen üretim faaliyetlerinin ve üretim ilişkilerinin köklü bir değişimle verimliliğini yükseltilmesi, altyapı ve sosyal yatırımların ülkenin özellikle geri kalmış yörelerine doğru yönlendirilmesi, sağlıklı beslenme koşullarının oluşturulması, eğitim sisteminin ülkenin uzun dönemli insan gücü gereksinimine göre çağdaş teknolojik bilgiyi de kapsayan bir düzeye getirilmesi, ülkenin maddi varlığı artarken halkın yaşamının manevi yönden zenginleşip kültürün yaygınlaşması vb. değişimler de kalkınma kavramına dâhil olmaktadır (Anonim, 2004a)

Kalkınma tanımı kapsamında değerlendirildiğinde kırsal kalkınma, kavramsal olarak yalnızca tarımla sınırlanamayacak, çok boyutlu öğeler içeren bir olgudur. İçerik itibarıyla, "kırsal kalkınma"; kırsal alanda pazar verimliliği, kalite ve sağlık standartlarının iyileştirilmesi, yeni istihdam ve alternatif iş alanlarının yaratılması gibi konuları kapsayan önemli bir politika alanıdır. Bu yönüyle de, özünde sağlık, eğitim, istihdam, ulaşım, yerleşme, haberleşme, bölgesel gelişme, küçük ve orta ölçekli isletmeler gibi politika alanları ile entegre bir yaklaşımla yorumlanması gereken ve bir bakıma da mozaik niteliği taşıyan çok boyutlu bir kavramdır (Akın, 2008)

Türk Dil Kurumu internet sitesinde yer alan büyük Türkçe sözlükte kırsal kalkınma "Kent ile kır arasındaki sosyokültürel ve iktisadi farklılıkların en aza indirmeyi ve kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı amaçlayan kalkınma stratejisi" olarak tanımlanmıştır (Anonim, 2011a).

Kırsal Kalkınma, ilk kez Birleşmiş Milletler (BM) Örgütünce tanımı yapılan "toplum kalkınması" tanımı ile özdeşleştirilmiştir. Söz konusu tanımda, toplumun niteliği, kırsal olup olmadığı belirtilmeksizin konuya genel bir açıdan yaklaşılmıştır. Bu tanıma göre kırsal kalkınma; "küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve

ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir" (Anonim, 2004a).

II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Raporunda BM Örgütü, Dünya Bankası, OECD ve DPT gibi örgüt ve kuruluşların yaptığı tanımlamalar da dikkate alınarak bir kırsal kalkınma tanımı verilmiştir. Buna göre kırsal kalkınma; kırsal alanda yaşayan ve geçimini tarım sektöründen sağlayan birey ve toplulukların, insanca yaşam koşullarına kavuşturulması için onlarda önce bu yönde bir gereksinme duygusu yaratmak, sonra da bu duygu yönünde çaba harcamaları için onlara maddi ve manevi açıdan tüm yardımların yapılması ile demokratik yoldan bu toplulukların kalkınmalarını sağlama savaşıdır (Anonim, 2004a).

Başka bir tanımda ise; kırsal alanların varlığının devam ettirilebilmesi ve kentli kesime göre daha geri ekonomik ve sosyal imkanlara sahip kırsal toplumun yasam şartlarının iyileştirilebilmesi için geliştirilen girişimlere, genel olarak, kırsal kalkınma adı verilmektedir. Bu bağlamda kırsal kalkınma, kentsel alanların dışında bulunan dezavantajlı yasam ve çalışma ortamlarında, mevcut doğal kaynakların istismarına neden olmadan, uygulanabilirlik ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmek yoluyla, hayat standartlarının ve gelir düzeylerinin yükseltilmesi ve refahın arttırılmasıdır (Anonim, 2002a).

Diğer yandan günümüz kırsal kalkınma politikalarının temelini oluşturacak olan Kırsal Kalkınma Planına hazırlık niteliğinde olan Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi önem taşımaktadır. Söz konusu belgede kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelen, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeten, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmiştir (Anonim, 2006b).

Kırsal kalkınma kavramı, Türkiye'de uzun süre ağırlıklı olarak tarım politikasının bir uzantısı olarak algılanmış ve tarımsal kalkınma merkezinde şekillendirilmiştir. Ancak son dönemlerde ve özellikle de AB sürecinin bir yansıması olarak, kırsal kalkınmanın tanımı ile ilgili algılamanın değiştiği ve tarım dışı temaların ağırlık kazandığı gözlemlenmektedir. Bu anlayışa paralel olarak, 9. Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporunda kırsal kalkınma, "kırsal yerleşimlerde yasayanların, insanca yasam koşullarına erişim olanaklarının artması, kalkınma temelinde değişim

taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirlerinin artması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının yükselmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireyin hayatına yansıması süreci" olarak tanımlanmıştır (Dıraor, 2008).

4.2. Kırsal Kalkınmanın Önemi ve Amacı

Dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların tükenmesi, insanoğlunu, ekonomi biliminin çözmek zorunda olduğu sorunlardan biri olan sınırlı kaynakların etkin kullanımının önemini anlamaya yöneltmektedir. Doğal kaynakları etkin kullanmak ise onların verimliliklerini arttırmak ve insana yönelik yapılan yatırımların gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır. İnsan sermayesinin verimli kullanılması tarımdan sanayiye geçiş dönemindeki ülkelerde daha da önem kazanmaktadır. İnsan sermayesinin veriminin arttırılması, onların sosyal ve ekonomik refah düzeylerini arttırmakla mümkün olacaktır. Bu durum insanoğlunu, kır-kent arasındaki ince çizgiyi daha iyi anlaması zorunluluğunu doğurmuştur. Kır ve kent arasındaki ilişki insanlığı kalkınma sorunuyla yüz yüze bırakmıştır. Bu noktada "genel kalkınma" yanında bir de "köy kalkınması" daha genel bir ifade ile de "kırsal kalkınma" sorununu gündeme getirmiştir. Bu gelişme karşısında dünyada ve Türkiye'de köyün ve kırsal sayılan diğer ortamların kalkındırılmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Gürlük, 2001).

Ülkelerin bulundukları jeopolitik konumları, doğal kaynaklara yakınlık ve uzaklıkları nedeniyle gelişmeleri farklılık gösterir. Ülkeler arasında gelişmişlik farklarının doğmasına neden olan bu genel etkenler dışında başka etkenler de vardır. Sanayi devrimiyle birlikte, devrimi gerçekleştiren ülkeler kısa dönemde büyük gelişmeler sağlamıştır. 1750'lerden itibaren devrimin ortaya çıktığı Batı Avrupa ülkelerinin milli gelirleri önemli ölçüde artmıştır. Devrimin başlangıcından itibaren geçen yaklaşık 250 yıl sonunda, sanayi devrimini yaşayan ülkelerin kaydettikleri gelişme karşısında devrimi gerçekleştiremeyen ülkelerin bu ülkelerle arasındaki gelişmişlik farklarının daha da artmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise dünya ülkelerini gelişmiş ülkeler ve az gelişmiş ülkeler şeklinde ikiye ayırmak mümkün hale gelmiştir. Daha sonra Dünya Bankası bu ülkeleri diğer ülkeler karşısında daha az gurur kırıcı bir sınıflandırma olması için "Gelişmekte Olan Ülkeler" olarak değiştirmiştir. Gelişmekte olan ülkeleri (GOÜ), Gelişmiş Ülkelerden (GÜ) ayıran özellikleri üç grup altında toplayabiliriz. Bunlar ekonomik, demografik ve sosyo-kültürel özelliklerdir. GOÜ'in ekonomileri tarıma dayalıdır. Nüfusun büyük bir bölümü

tarımla uğraşmakta, Milli Gelir içerisinde en yüksek payı tarım sektörü almaktadır (Gürlük, 2001).

Kırsal kesimde yaşayan insanların doğa ile iç içe yaşamak zorunda olduğu, temel ekonomik faaliyetlerinin tarım, hayvancılık, balıkçılık, el sanatları ve ormancılık gibi katma değeri oldukça düşük olan işkollarından oluştuğu ve kırsal bölgelerde altyapı çalışmalarının da genel olarak yetersiz olduğu göz önüne alındığında, buralarda yaşamanın zorlukları daha da belirgin hale gelmektedir.

Dünyada yaşanan küreselleşme akımı piyasaların daha da rekabetçi bir şekle dönüşmesine ve dolaylı olarak da gelir dağılımının gittikçe bozulmasına neden olmaktadır. Sonuçta bölgesel eşitsizlik problemleri gittikçe daha belirgin duruma gelmektedir.

Kırsal alanlarda yaşanan zorluklar, teknoloji kullanımının yaygınlaşması, makineleşme sayesinde tarım sektöründe işgücü fazlalığının ortaya çıkması ve hızlı nüfus artışı gibi nedenlerle, kırsal kalkınmanın sağlanamadığı durumlarda kentlere göç olgusu ortaya çıkmakta; göçün yoğun miktarda ve kısa sürede gerçekleşmesi ise kentsel alanlarda çeşitli kültürel, ekonomik, sosyal ve yapısal sorunların gündeme gelmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla kentsel alanların sorunlarının çözülebilmesi veya en azından hafifletilebilmesinin kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi ile yakından ilgili olduğu görülmektedir.

Ayrıca toplumsal barışın ve adaletin inşası, bölgeler ve yöreler arasında ekonomik ve sosyal kaynaşmanın sağlanması, sanayi ve hizmet sektörlerinin gereksinim duyduğu sermaye birikimi, hammadde ve işgücü hareketlerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kırsal alanların desteklenmesi, yaşam ve ekonomik faaliyet koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir (Ekim, 2006, s.4).

Kırsal kalkınmanın başlıca amaçları aşağıda dört başlık altında incelenmiştir.

4.2.1. Kırsal kalkınmanın ekonomik amacı

Toplumların kalkınmışlık derecelerinin tespitinde kullanılan ölçütlerden birisi de ekonomik verilerdir. Ülkenin ihracatı, ithalatı, milli geliri toplumların refah düzeyine doğrudan etki eden faktörlerdir. Kırsal kalkınma da insanların gereksinimlerinin daha iyi karşılamasını sağlayacak ve refah düzeyini yükseltecek tedbirler alır. Bu ise işsizlik sorununun çözümünden, gelir dağılımının düzeltilmesine kadar geniş bir alanı kapsar.

Kırsal kesimde ekonomik amaç, sınırlı bulunan üretim olanakları karsısında üretimi en iyi biçimde sağlamaktır. Bunu yapabilmek için, sermaye ve emek karşılığında elde edilen üretimi artırmak temel amaçtır.

Kalkınmada başlıca amaç toplumun refah düzeyini yüksek tutmaktır. Kalkınmanın somut göstergelerinden birisi de hiç kuşku yok ki, bireysel gelirin artmasıdır. Çünkü toplumun refah düzeyini gösteren en önemli göstergelerden biri gelirdir. Gelirin bütün topluma yayılması için, hem ekonomik hem de sosyal tedbirlerin birlikte ele alınması gerekir. Bireysel gelirin hızla artırılabilmesi için, eldeki olanakların iyi bir şekilde organize edilmesi ve yeni üretim teknikleri ve olanaklarının devreye sokulması gerekir. Üretim teknikleri ve kaynakların devreye girmesi yerel topluluklara yeni is ve gelir olanağı sağlayacaktır. Bu durum yeni is sahalarının kurulmasını yani bir anlamda küçük sanayi tesislerinin kurulmasını gündeme getirmektedir (Yıldırak, 1991).

Kalkınmanın nimetlerinden toplumun her kesiminin, özellikle de yoksulların yararlanabilmesi için, alışılagelmiş uygulamalar dışında yeni stratejilerin uygulanması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, 1979 yılında yapılan Tarım Reformu ve Kırsal Kalkınma Dünya Konferansında, kırsal kalkınmanın temel amacı, yoksulluğun ve kötü beslenmenin yok edilmesi ve toplumun daha iyi bir yasam standardına kavuşturulması olarak belirtilmiştir (Kurtkan, 1968).

Kırsal alanda yoksulluğun yok edilmesi ve yasam yükseltilebilmesi için, gelir artısının sağlanması yeterli değildir. Aynı zamanda sağlanan bu gelirin, adaletli bir biçimde dağıtılmasını sağlayacak politikaların da oluşturulması gerekir. Kırsal alanda kalkınmanın sağlanabilmesi ve kırsal alandan kente göçün dengeli bir şekilde olması için, gelir artısından özellikle dar gelirli insanların yararlanması gerekir (Çakar, 2007).

4.2.2. Kırsal kalkınmanın sosyokültürel amacı

Kırsal kalkınmada sosyal amaçlar ekonomik amaçlar kadar belirgin değildir. Kırsal kalkınmada önde gelen amaç çoğunlukla kırsal alanın maddi, yani bir anlamda ekonomik olarak kalkındırılması olmuştur. Tarım toplumunun kalkınması, sağlanan mal ve hizmetlerden toplumun payına düseni almasında, ekonomik hedefler kadar, hatta onlardan daha çok, sosyal hedeflerin belirlenmesinin önemi vardır. Sosyal alanda kalkınma olmadan, sağlanan ekonomik gelişmenin devamlı olması zordur. Türkiye'de uygulanan kırsal kalkınma politikalarının sosyal hedefleri yeterince gözettiği söylenemez.

Kırsal alanda ve görece olarak kalkınmakta olan toplumlarda, sosyal açıdan da geri kalmış olmanın özeliklerini görmek olasıdır. Bunları su şekilde sıralayabiliriz:

1. Köylünün yönetime katılması hala sınırlıdır.
2. Kaderci bir anlayış ağırlığını korumaktadır.

3. Köy toplumu, yetki ve sorumluluk yüklenmiş, kendine inanan etkin bir insan haline gelememiştir.

4. Geleneksel yapı devam etmektedir.

5. Bilim ve teknoloji mistik düşüncenin yerini tam olarak alamamıştır. Doğaüstü güçlere olan inanç çok güçlüdür.

6. Kırsal alandaki feodal yapı bir türlü kırılamamıştır.

Kırsal kalkınma girişimlerinde başarıya ulaşılabilmesi için, toplumun sosyokültürel yapısı dikkate alınmalıdır. Kalkınmanın, toplumu bütün yönleri ile kalkındırmayı amaçlaması nedeni ile devletin nüfus, eğitim, gelir yapısı ve dağlımı gibi özellikleri göz önünde bulundurması ve gerekirse uzun vadede bunları düzenleyici tedbirler alması gerekir (Çakar, 2007).

4.2.3. Kırsal kalkınmanın örgütsel amacı

Kırsal kalkınmada gözetilen üçüncü amaç, kırsal düzeyde örgütlenme ve organizasyondur. Burada ağırlığı olan konu örgütlü veya örgütsüz işbirliği, yardımlaşma ve dayanışmadır. Kırsal kesimde önemli sorunlardan birisi toplumda yeterli örgütlenmenin olmamasıdır. Çünkü örgütler, insanları planlı programlı hareket ettiren ve onlara belirgin bir davranış kazandıran yapılardır. Kırsal alanda örgütlerin yaygınlık kazanması yalnızca onların ortak sorunlarını çözmelerine yardımcı olmayacak, aynı zamanda ülkedeki demokratik kurumların da yerleşmesine katkıda bulunacaktır. Her şeyden önce yerel toplumlara ortak sorunların çözümü için bir araya gelme, örgütlenme bilincinin yerleştirilmesi gerekir (Yıldırak, 1991).

Kırsal alanda kurulan örgütler sayesinde köylüler kendilerini ilgilendiren konularda daha çabuk bilinçlenmekte ve özellikle tarımsal eğitim konusunda köylüye ulaşmak, kredi, tarımsal mücadele gibi konularda onları aydınlatmak daha kolay olmaktadır. Kırsal alana götürülen hizmetlerin etkinliği, bu hizmete muhatap olanların belli bir teşkilat içinde disiplin altına alınmaları ile artırılabilir. Bu amaç için kırsal alanda yasayanların, belli meslek grupları itibarı ile genel olarak bütünleşmeleri zorunludur. Kırsal alanın en önemli unsurlarını oluşturan çiftçilerinin, tarım isçilerinin teşkilatlanması önem arz etmektedir (Anonim, 1984).

Türkiye'de genel olarak sivil örgütlenme düzeyi düşük olduğu gibi, özellikle kırsal kesim, örgütlenmeye en çok gereksinimi olan bir kesim olduğu halde yabancı kalmıştır. Özellikle mevsim ve piyasa dalgalanmalarından geniş ölçüde etkilenen tarım kesimi üretim, pazarlama, kredi gibi konularda kooperatif eliyle örgütlenme gereksinimi göstermektedir (Sencer, 1982).

4.2.4. Kırsal kalkınmanın endüstriyel amacı

Kırsal alandan kente yönelen hızlı göçü azaltmanın bir yolu da kırsal alanda tarım dışında is olanakları yaratmaktır. Bunun için küçük çaplı atölyeler, işletmeler kurulmaktadır. Kurulan işletmeler, küçük çaplı olmak zorundadır. Çünkü sanayi tesislerinin bir yerde kurulabilmesi için bazı koşulların sağlanması gerekir. Özellikle büyük çaplı endüstriler elektrik, su, hammadde, kaynak ve işgücü sağlaması bakımından kentlerde, hatta büyük kentlerde kurulmaktadır. Kurulan bu endüstriler, gereksinim duydukları işgücünü köylerden karşıladıkları için, köylere dolaylı bir katkıda bulunurlar ve köylerin kente yönelik göçünü artırırlar.

Köylünün kente göçüne neden olan bu durum, tarımsal alanların bos kalmasına yada istenilen düzeyde yararlanılmasını önleyebilir. Kentleşme sanayileşmeye dayanan bir yapıda olmadığı için, ortaya çıkan bu göçler aynı zamanda kentlerde de büyük sorunlara neden olmaktadır. Bir anlamda tarımda gizli issiz durumunda bulunan insanlar bu göç ile kentlerde açık issiz durumuna gelmektedir. Sorunu temelde yani yerinde çözmek anlayışı bazı endüstriyel birimlerin kırsal alanlarda kurulması düşüncesini gündeme getirmiştir (Yıldırak, 1991).

Köylerin gereksinim duyduğu gerekli bazı parçaları üreten sanayi işletmelerinin köyde kurulması, köy nüfusuna is sağlar, topraklar üzerindeki aşırı nüfus baskısını azaltır ve son olarak da köylü nüfusu yerinde tutmuş olur. Bunun için kırsal sanayi konusunun ayrıca incelenmesi gerekir (Çakar, 2007).

4.3. Dünyada Kırsal Kalkınma Politikaları

4.3.1. Dünyada mevcut durum

4.3.1.1. Kırsal nüfus

Binlerce yıl hem iktisadi açıdan hem de barındırdığı nüfus açısından kırsal yerleşmelerin egemenliğinde geçen yerleşim tarihi, sanayi devrimiyle birlikte hızlı bir değişim ve dönüşüme maruz kalmış ve bu tarihten sonra iktisadi ve nüfus miktarı bakımından egemenliği yavaş yavaş şehirsel alanlara bırakmaya başlamıştır. Büyük nüfus kitlelerinin belirli merkezlere toplanmasına olanak sağlayan bu gelişme ise çok nüfuslu ve çok meskenli yerleşimleri yani şehirleri ortaya çıkarmıştır (Bakırcı, 2007).

Kırsal alanda yaşayan nüfus ile şehirde yaşayan nüfus arasında gelir dağılımının bozulması ve refah seviyesi farklılıkları, Kırsal alanlarda yaşanan zorluklar, teknoloji kullanımının yaygınlaşması, makineleşme sayesinde tarım sektöründe işgücü fazlalığının ortaya çıkması ve hızlı nüfus artışı gibi nedenlerle, kırsal kalkınmanın sağlanamadığı durumlarda kentlere göç olgusu ortaya çıkmıştır.

1960 yılında dünyadaki kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı %67 iken bu oran, özellikle sanayileşme ve tarımda makineleşme sonucu, 2011 yılında %48'e düşmüştür. Dünyanın farklı bölgelerinin 2007-2011 yılları arasındaki kırsal nüfusları ve kırsal nüfuslarının toplam nüfuslarına oranı çizelge 4.1. ve 4.2.'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Kırsal Nüfus Değerleri

BÖLGELER	2007	2008	2009	2010	2011
Arap Dünyası	145.425.255	147.491.373	149.563.507	151.674.105	153.714.044
Avrupa Birliği	133.658.934	133.148.921	132.507.937	131.773.647	130.984.746
Latin Amerika & Karayipler	125.944.721	125.571.612	125.149.410	124.684.121	124.403.019
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	564.714.681	573.842.132	583.117.847	592.552.624	602.123.179
Ortadoğu & Kuzey Afrika	139.416.450	141.104.913	142.773.995	144.397.103	146.017.425
Kuzey Amerika	62.831.320	62.556.108	62.234.191	61.876.822	61.558.612
OECD Ülkeleri	262.266.639	260.065.718	257.638.427	255.054.606	252.990.280
Güney Asya	1.101.489.293	1.112.351.233	1.123.169.308	1.133.934.819	1.144.155.635
Sahraaltı Afrikası	517.063.969	526.617.731	536.336.311	546.180.978	556.223.297
Dünya	3.313.136.659	3.319.082.895	3.324.704.794	3.330.074.017	3.336.071.018

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Dünyanın farklı bölgelerindeki kırsal nüfus değerleri (Çizelge 4.1.) incelendiğinde; Avrupa Birliği, Kuzey ve Güney Amerika ile OECD ülkelerinde kırsal nüfusun yıllar itibari ile azalırken, diğer bölgelerde gelişmişlik oranlarının daha düşük ve nüfus artış oranlarının daha yüksek olması nedeniyle nüfus değerleri artış göstermiştir.

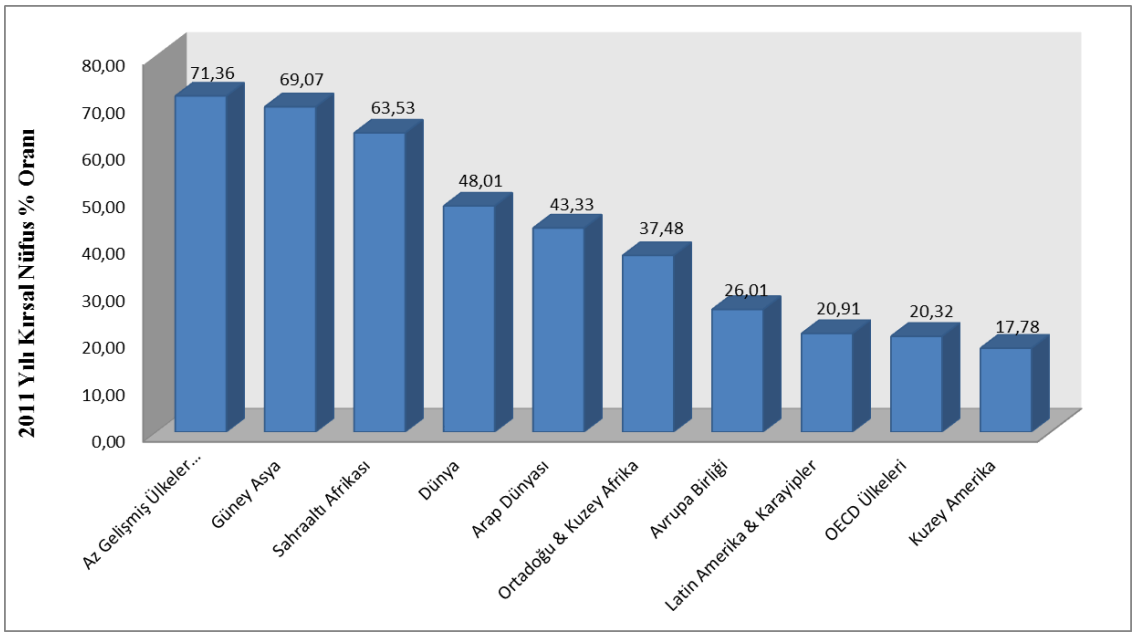
Çizelge 4.2. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Kırsal Nüfusun, Toplam Nüfusa Oranları (%)

BÖLGELER	2007	2008	2009	2010	2011
Arap Dünyası	44,70	44,32	43,96	43,64	43,33
Avrupa Birliği	26,90	26,67	26,45	26,23	26,01
Latin Amerika & Karayipler	22,13	21,82	21,50	21,19	20,91
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	73,03	72,62	72,21	71,81	71,36
Ortadoğu & Kuzey Afrika	38,75	38,40	38,07	37,75	37,48
Kuzey Amerika	18,80	18,54	18,27	18,01	17,78
OECD Ülkeleri	21,64	21,30	20,96	20,62	20,32
Güney Asya	70,45	70,12	69,78	69,44	69,07
Sahraaltı Afrikası	65,20	64,79	64,38	63,96	63,53
Dünya	49,95	49,45	48,96	48,48	48,01

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Kırsal nüfus değerlerinde bölgelere göre yıllar itibari ile artış veya azalma görülürken; kırsal nüfus sayısının tüm nüfusa oranına bakıldığında, tüm bölgelerde bu

oranın yıllar itibari ile azaldığı görülmektedir. Bunun sebepleri bölgeden bölgeye değişiklik gösterse de başlıca sebepler; sanayileşme, tarımda makineleşme, kırsal alanda işgücü ihtiyacının azalması, kırsal alanda gelir miktarının daha düşük olması ve buna bağlı olarak kente göçtür.

Şekil 4.1. Dünyanın Farklı Bölgelerinde 2011 Yılı Kırsal Nüfus Oranı

2011 yılı nüfus değişim oranlarına (şekil 4.1.) bakıldığında; az gelişmiş ülkeler, Güney Asya ve Sahra-altı Afrika'sında bu oranın dünya ortalaması üzerinde kaldığı, diğer bölgelerde ise dünya ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bunun nedeni sanayileşme ve teknoloji kullanımının bu bölgelerde çok daha geç yaygınlaşmasıdır.

Çizelge 4.3. Ülkelerin Kırsal Nüfus Değerleri

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011
A.B.D.	56.342.887	56.019.582	55.646.515	55.240.574	54.890.032
Almanya	21.768.505	21.651.611	21.521.469	21.413.289	21.312.874
Birleşik Krallık	12.680.710	12.703.793	12.728.250	12.758.890	12.777.456
Finlandiya	890.293	887.508	884.790	881.842	878.946
Günay Afrika	19.219.910	19.209.813	19.191.457	19.223.655	19.229.645
Hırvatistan	1.913.761	1.902.869	1.890.705	1.876.015	1.857.000
Hollanda	3.079.431	3.006.748	2.937.119	2.866.654	2.815.788
İspanya	10.351.688	10.454.672	10.482.126	10.465.482	10.422.254
İsrail	600.256	606.557	616.664	623.382	630.312
İtalya	19.094.618	19.165.922	19.205.323	19.221.620	19.188.659
Japonya	15.583.943	14.410.379	13.229.801	12.055.539	11.330.746
Kanada	6.488.433	6.536.525	6.587.676	6.636.248	6.668.580
Mısır	43.728.819	44.459.594	45.194.782	45.934.810	46.601.416
Rusya	38.056.085	37.810.938	37.595.365	37.516.654	37.420.638
Türkiye	22.188.123	21.966.072	21.727.875	21.471.394	21.054.002
Yunanistan	4.401.308	4.398.446	4.395.944	4.388.267	4.354.862

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

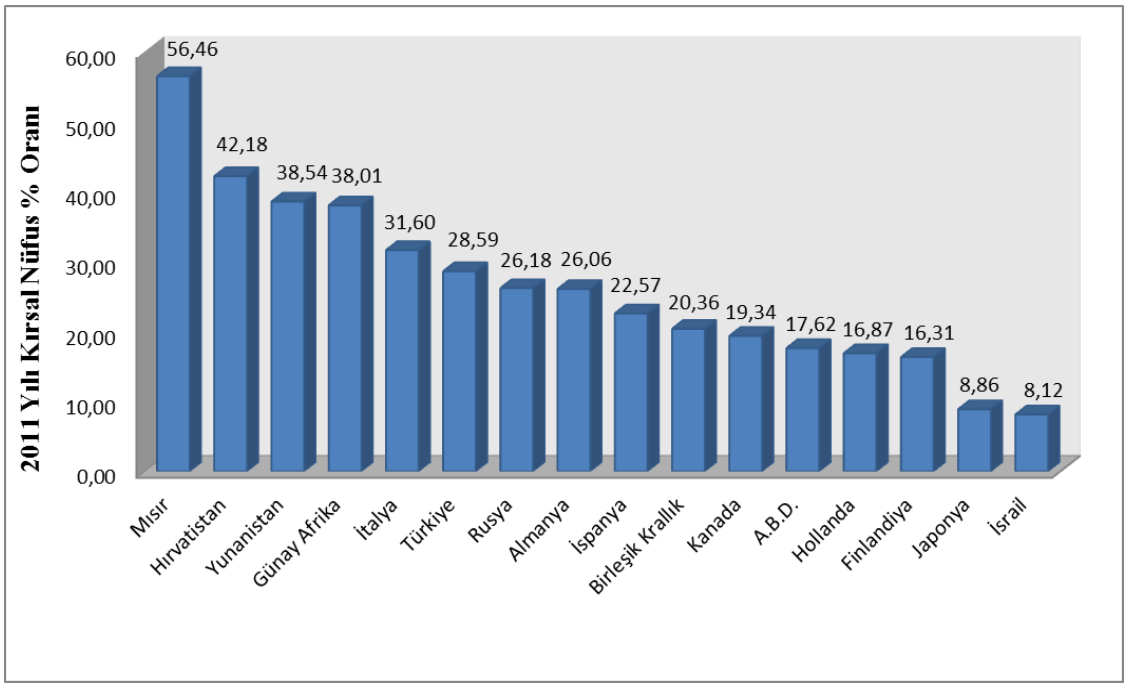
Ülkelerin 2007-2011 yılları arasındaki kırsal nüfusları ve kırsal nüfuslarının toplam nüfuslarına oranı çizelge 4.3. ve 4.4.'de verilmiştir. Dünyanın farklı bölgelerinin kırsal nüfus değerleri ve kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı için yukarıda yapılan yorumlar, ülkeler içinde aynıdır. Burada bölgeler yerine ülkelerin gelişmişlik düzeyi değerleri etkilemektedir.

Çizelge 4.4. Ülkelerin Kırsal Nüfusunun, Toplam Nüfuslarına Oranları (%)

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011
A.B.D.	18,70	18,42	18,14	17,86	17,62
Almanya	26,46	26,37	26,28	26,19	26,06
Birleşik Krallık	20,79	20,69	20,59	20,49	20,36
Finlandiya	16,83	16,70	16,57	16,44	16,31
Günay Afrika	39,83	39,37	38,91	38,45	38,01
Hırvatistan	43,14	42,92	42,69	42,46	42,18
Hollanda	18,80	18,28	17,77	17,25	16,87
İspanya	23,07	22,95	22,83	22,72	22,57
İsrail	8,36	8,30	8,24	8,18	8,12
İtalya	32,16	32,03	31,91	31,78	31,60
Japonya	12,20	11,28	10,37	9,46	8,86
Kanada	19,71	19,62	19,53	19,45	19,34
Mısır	56,83	56,76	56,69	56,63	56,46
Rusya	26,78	26,64	26,49	26,35	26,18
Türkiye	31,70	30,97	30,24	29,51	28,59
Yunanistan	39,32	39,14	38,96	38,78	38,54

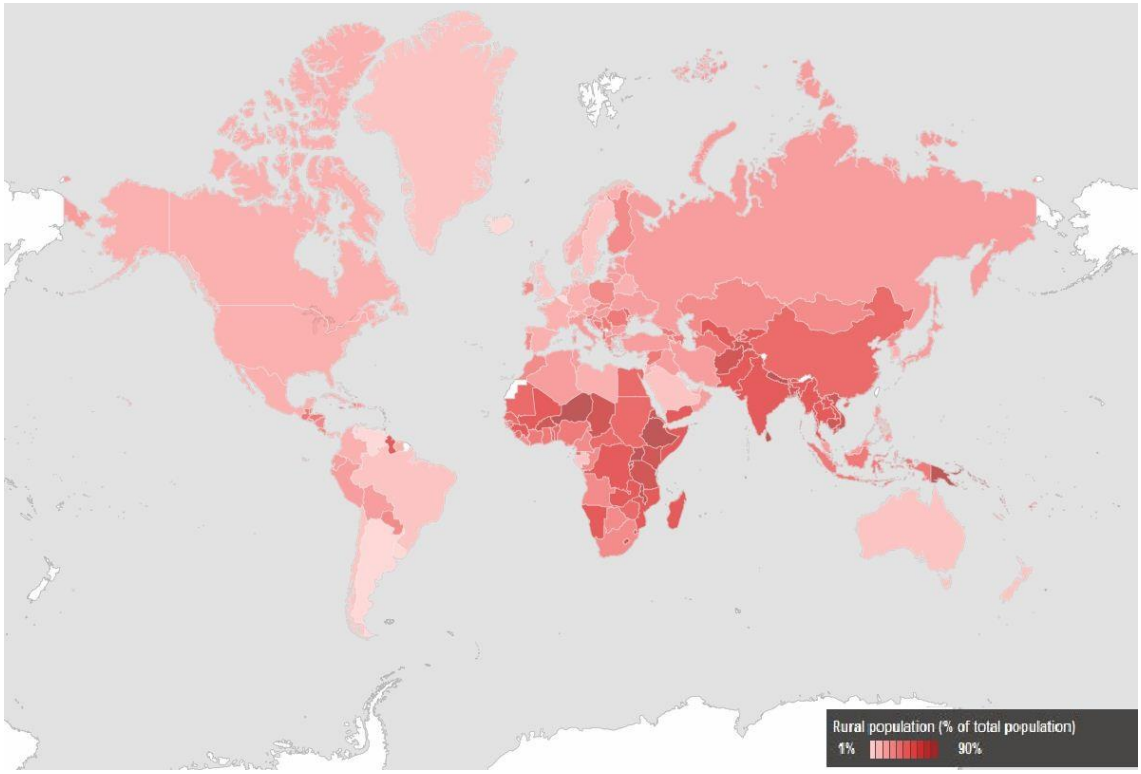
Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Ülkelerin 2011 yılı kırsal nüfus oranları grafiği (Şekil 4.2) incelendiğinde; Almanya, Birleşik Krallık, Kanada, A.B.D., Japonya, Hollanda, İsrail gibi gelişmiş ülkelerin kırsal nüfus oranı %20 ve altında iken gelişmekte olan ülkelerde bu oran %50'lere kadar çıkabilmektedir. Bunun temel nedeni bu ülkelerin ilk sanayileşen ülkeler olması ve teknoloji kullanımının bu ülkelerde çok daha önceden yaygınlaşmış olmasıdır.

Şekil 4.2. Ülkelerin 2011 Yılı Kırsal Nüfus Oranları Grafiği

Dünya genelinde kırsal nüfus oranın, toplam nüfusa oranını gösteren harita şekil 4.3.'de verilmiştir.

Şekil 4.3. Yüzde Kırsal Nüfus Dağılımını Gösteren Dünya Haritası (2008-2012)

4.3.1.2. Tarım arazisi

Tarım arazisi; toprak, topografya ve diğer ekolojik özellikleri bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için uygun olan ve halihazır bu amaçla kullanılan veya ekonomik olarak imar, ıslah ve ihya edilerek bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimi için uygun hale dönüştürülebilen arazilerdir (Anonim, 2005a).

Arazi ve toprak kelimeleri birlikte kullanılmak suretiyle, tarımsal faaliyette vazgeçilemeyen bir istihsal vasıtasını oluşturur. Tarımda arazi, üretimin hem kuruluş yerini, hem de istihsalin bizzat yapıldığı sahayı meydana getirmektedir. Dünyadaki nüfus devamlı olarak arttığı halde, var olan arazi miktarını arttırmak mümkün değildir (Oğuz, C., Bayramoğlu, Z., 2010).

Dünya Bankası verilerine göre 1960 yılında 38 milyon km^2 olan tarım arazileri, 2011 yılında yaklaşık 48 milyon km^2'ye yükselmiştir. Bunun nedeni son elli yıl içersinde gerçekleşen teknolojik gelişmeler ve tarımda makineleşmenin sonucunda orman arazileri ve meraların da tarıma açılmasıdır. Dünyanın farklı bölgelerinin 2007-2011 yılları arasındaki tarım arazisi değerleri ve tarım arazilerinin toplam araziye oranları çizelge 4.5. ve 4.6.'de verilmiştir.

Çizelge 4.5. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Tarım Arazisi Değerleri (km^2)

BÖLGE ADI	2007	2008	2009	2010	2011
Arap Dünyası	5.471.562	5.463.355	5.453.492	5.459.341	4.096.821
Avrupa Birliği	1.865.603	1.902.229	1.888.623	1.873.681	1.865.556
Latin Amerika & Karayipler	7.297.564	7.330.936	7.325.858	7.358.344	7.397.864
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	8.063.212	8.123.055	8.137.720	8.161.863	6.808.175
Ortadoğu & Kuzey Afrika	3.753.026	3.745.174	3.742.811	3.749.578	3.751.749
Kuzey Amerika	4.781.410	4.787.750	4.755.805	4.742.023	4.738.602
OECD Ülkeleri	12.472.600	12.434.869	12.304.712	12.163.890	12.257.894
Güney Asya	2.609.840	2.605.090	2.607.920	2.607.160	2.607.930
Sahraaltı Afrikası	10.519.616	10.574.075	10.561.820	10.604.745	9.534.329
Dünya	48.965.071	49.014.359	48.914.829	48.880.620	47.966.171

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

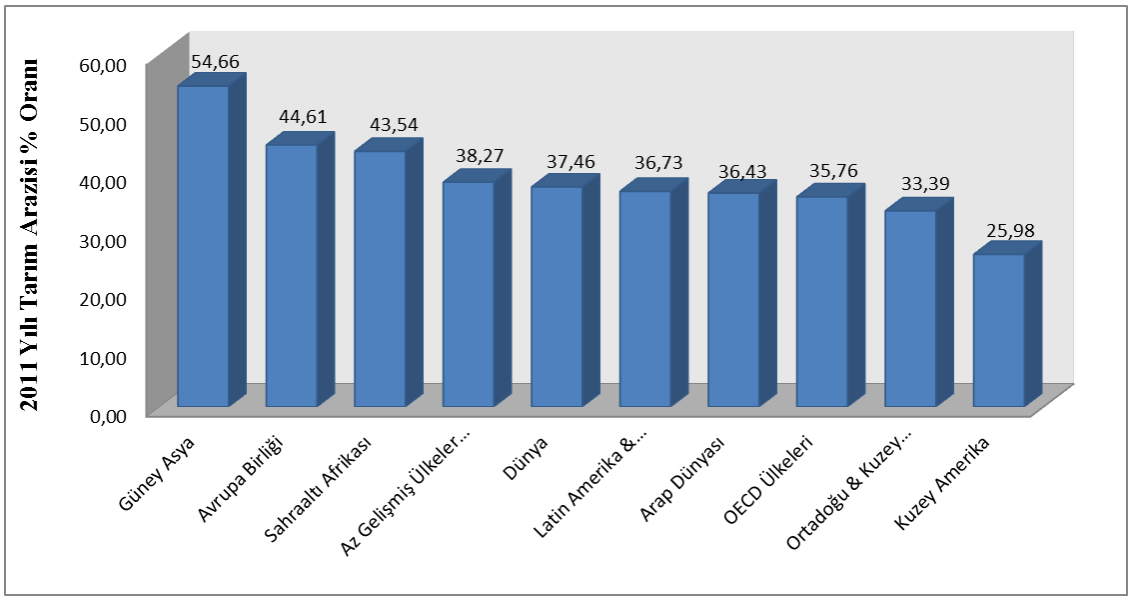
Dünyanın farklı bölgelerindeki tarım arazisi oranları incelendiğinde (Çizelge 4.6.) incelendiğinde; bölgeler arasındaki farklılıkların gelişmişlikle değil, bölgelerin coğrafi koşulları ile ilgili olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.6. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Tarım Arazisinin Toplam Araziye Oranları (%)

BÖLGE ADI	2007	2008	2009	2010	2011
Arap Dünyası	40,16	40,10	40,04	40,08	36,43
Avrupa Birliği	44,62	45,50	45,16	44,81	44,61
Latin Amerika & Karayipler	36,23	36,40	36,37	36,53	36,73
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	39,98	40,28	40,35	40,47	38,27
Ortadoğu & Kuzey Afrika	33,39	33,32	33,31	33,37	33,39
Kuzey Amerika	26,19	26,25	26,07	26,00	25,98
OECD Ülkeleri	36,37	36,27	35,89	35,48	35,76
Güney Asya	54,70	54,60	54,66	54,64	54,66
Sahraaltı Afrikası	44,54	44,77	44,72	44,90	43,54
Dünya	37,75	37,80	37,72	37,70	37,46

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Dünya geneline bakıldığında 2011 yılında tarım arazisi oranının toplam araziye oranının %37 olduğu görülmektedir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Dünyanın Farklı Bölgelerinde 2011 Yılı Tarım Arazisi Oranı (%)

Bölgelerde de görüldüğü üzere, ülkelerin tarım arazisi değerleri ve oranlarında az miktarda da olsa son beş 5 yılda bir azalma görülmektedir. Bu azalmanın temel nedeni sanayileşme ve sanayileşmeye bağlı olarak kentleşme ve çevre koşullarının kötüleşmesidir. Dünyanın farklı ülkelerinin 2007-2011 yılları arasındaki tarım arazisi değerleri ve tarım arazilerinin toplam araziye oranları çizelge 4.7. ve 4.8.'de verilmiştir.

Çizelge 4.7. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Tarım Arazisi Değerleri (km^2)

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011
A.B.D.	4.128.576	4.141.635	4.116.396	4.109.330	4.112.625
Almanya	169.500	169.210	168.860	167.000	167.190
Birleşik Krallık	176.470	176.840	173.250	172.240	171.640
Finlandiya	22.950	22.960	22.960	22.910	22.860
Günay Afrika	968.900	971.080	969.880	968.910	963.740
Hırvatistan	12.020	12.891	12.996	13.338	13.261
Hollanda	19.144	19.293	19.174	19.087	18.948
İspanya	280.040	281.420	279.700	275.450	275.343
İsrail	5.181	5.156	5.226	5.174	5.205
İtalya	141.620	144.309	139.283	143.228	139.326
Japonya	46.500	46.280	46.090	45.930	45.610
Kanada	652.824	646.108	639.402	632.686	625.970
Mısır	35.380	35.420	36.890	36.710	36.650
Rusya	2.154.630	2.154.940	2.155.600	2.137.800	2.152.500
Türkiye	395.050	391.220	389.110	390.120	382.470

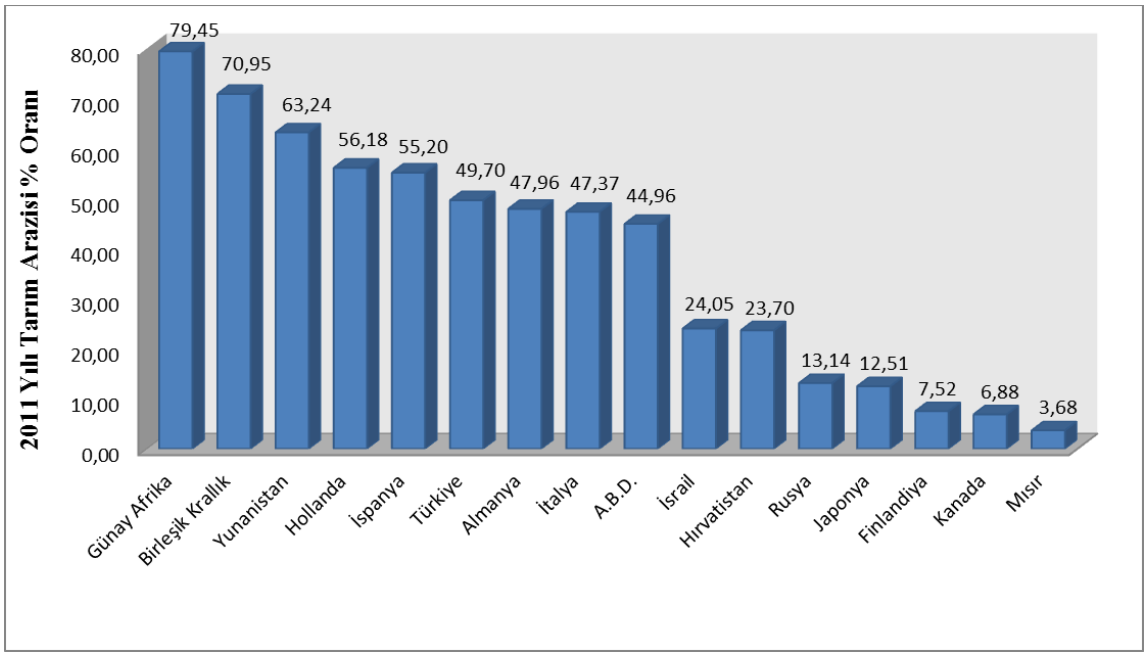
Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Çizelge 4.8. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Tarım Arazisinin Toplam Araziye Oranları (%)

ÜLKELER	2007	2008	2009	2010	2011
A.B.D.	45,06	45,28	45,00	44,92	44,96
Almanya	48,61	48,54	48,44	47,91	47,96
Birleşik Krallık	72,94	73,10	71,61	71,19	70,95
Finlandiya	7,55	7,56	7,56	7,54	7,52
Günay Afrika	79,87	80,05	79,95	79,87	79,45
Hırvatistan	21,48	23,04	23,22	23,83	23,70
Hollanda	56,71	57,15	56,85	56,59	56,18
İspanya	56,11	56,42	56,07	55,22	55,20
İsrail	23,94	23,83	24,15	23,91	24,05
İtalya	48,15	49,06	47,35	48,69	47,37
Japonya	12,76	12,70	12,64	12,60	12,51
Kanada	7,18	7,11	7,03	6,96	6,88
Mısır	3,55	3,56	3,71	3,69	3,68
Rusya	13,16	13,16	13,16	13,05	13,14
Türkiye	51,33	50,83	50,56	50,69	49,70

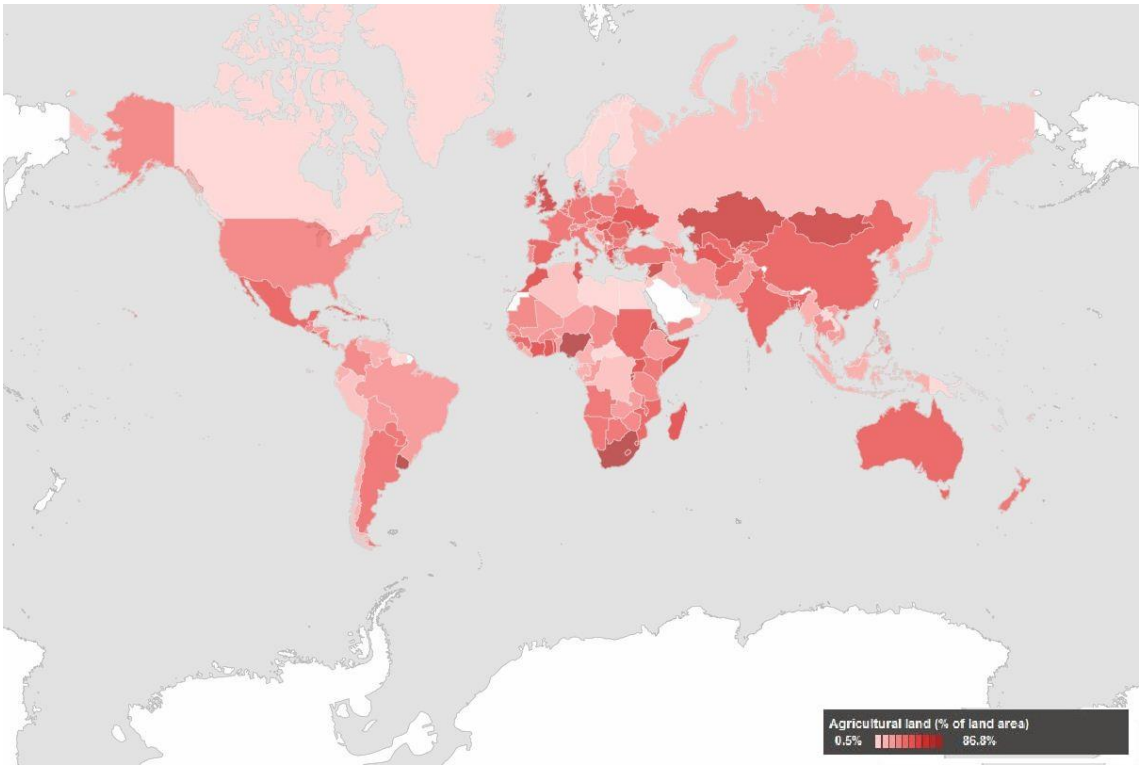
Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Ülkemiz için bakıldığında, 2011 yılında tarım arazisi miktarı 382.470 km^2 ve tarım arazisinin toplam araziye oranı ise %49,70'dir.

Şekil 4.5. Dünyanın Farklı Ülkelerinde 2011 Tarım Arazisi Oranı (%)

Dünya genelinde tarım arazisinin normal araziye oranını dağılım olarak gösteren harita şekil 4.6.'da verilmiştir.

Şekil 4.6. Yüzde Tarım Arazisi Dağılımını Gösteren Dünya Haritası (2008-2012)

4.3.1.3. Sulu tarım arazisi

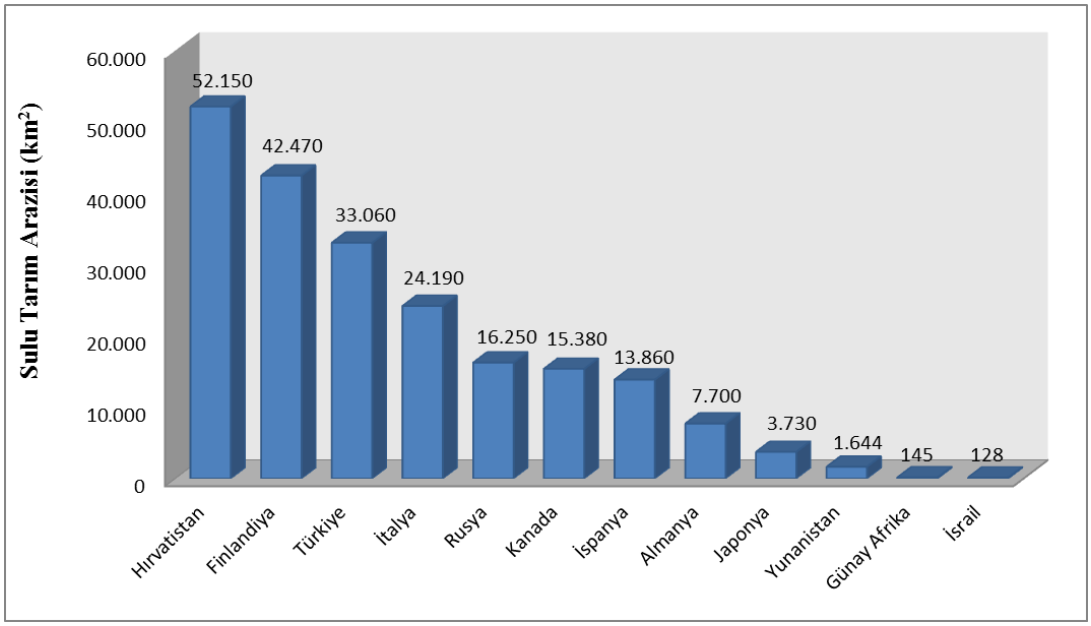
Bitki yetiştirme devresinde lüzumlu olan, fakat yağışlarla karşılanamayan su ihtiyacı, yerüstü veya yeraltı su kaynaklarından temin edilen sulama suyu ile karşılanmakta olan araziye "sulu tarım arazisi", halen sulanamamakla birlikte, mevcut su kaynaklarından istifade ile sulanması mümkün olan arazi, sulanabilir tarım arazisidir (Anonim, 2005a).

Dünya Bankası tarımsal veritabanı incelendiğinde sulu tarım arazisi ile bilgilerin yetersiz olduğu görülmektedir. Bölgesel veriler sistemde yer almamaktadır. Dünya Bankasından alınan farklı ülkelere ait son güncel sulu tarım arazisi bilgileri Çizelge 4.9. ve Şekil 4.7. de verilmiştir. Bu verileri göre 2010 yılı Türkiye sulu tarım arazisinin toplam araziye oranı %13.4'dür.

Çizelge 4.9. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Sulu Tarım Arazisinin Toplam Araziye Oranı (%)

Ülkeler	Veri Yılı	Tarım Arazisi (km2)	Sulu Tarım Arazisi (STA) (km2)	STA % Oranı
Almanya	2009	168.860	3.730	2,21
Finlandiya	2010	22.910	128	0,56
İsrail	2010	5.174	1.644	31,77
İtalya	2010	143.228	24.190	16,89
İspanya	2010	275.450	33.060	12,00
Yunanistan	2009	81.992	13.860	16,90
Japonya	2010	45.930	16.250	35,38
Hırvatistan	2010	13.338	145	1,09
Günay Afrika	2010	968.910	15.380	1,59
Türkiye	2010	390.120	52.150	13,37
Rusya	2008	2.154.940	42.470	1,97

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Şekil 4.7. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Sulu Tarım Arazisi Değerleri (km^2)

4.3.1.4. Tarımın GSMH içindeki payı

Tarımsal üretim, ekonomik kalkınma ile birlikte miktar olarak artarken, tarımsal gelirde artmakta, buna rağmen tarımsal gelirin milli gelir içindeki payı azalmaktadır. Artan tarımsal üretime ve gelire karşın, tarım sektörünün milli gelir içindeki yerini koruyamamasının ana nedeni, ekonomideki öteki sektörlerin, daha hızlı bir gelişme içinde olmalarıdır (Dinler, 2008).

Dünyanın farklı bölgelerine ait tarım geliri ve tarımın GSMH içindeki payı tablosu (Çizelge 4.10. ve Çizelge 4.11) incelendiğinde; tarım gelirlerinde artış görülürken, tarımın GSMH içindeki payının yıllar itibari ile azaldığı görülmektedir. Bunun temel nedeni; tarımsal üretimde mutlak değerlerle artışlar ortaya çıkmasına rağmen, ticaret hadlerinin tarım ürünleri aleyhine islemesi, tarım ürünleri talep esnekliğinin düşüklüğü ve diğer sektörlerde sağlanan daha hızlı gelişmelerdir (Yalçınkaya, 2006).

Çizelge 4.10. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Tarım Geliri (Milyar $)

ÜLKE ADI	2006	2007	2008	2009	2010
Arap Dünyası	78,02	86,26	98,51	105,33	112,80
Avrupa Birliği	235,30	282,08	295,92	245,22	249,18
Latin Amerika & Karayipler	158,21	190,60	230,76	223,70	274,91
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	94,27	109,37	130,01	140,68	151,44
Kuzey Amerika	148,97	169,31	188,52	166,22	185,36
OECD Ülkeleri	569,31	639,87	687,32	604,16	665,20
Güney Asya	204,81	259,05	265,07	291,80	357,50
Sahraaltı Afrikası	104,04	121,33	141,66	149,06	155,61
Dünya	1.622,29	1.935,62	2.237,87	2.204,50	2.542,44

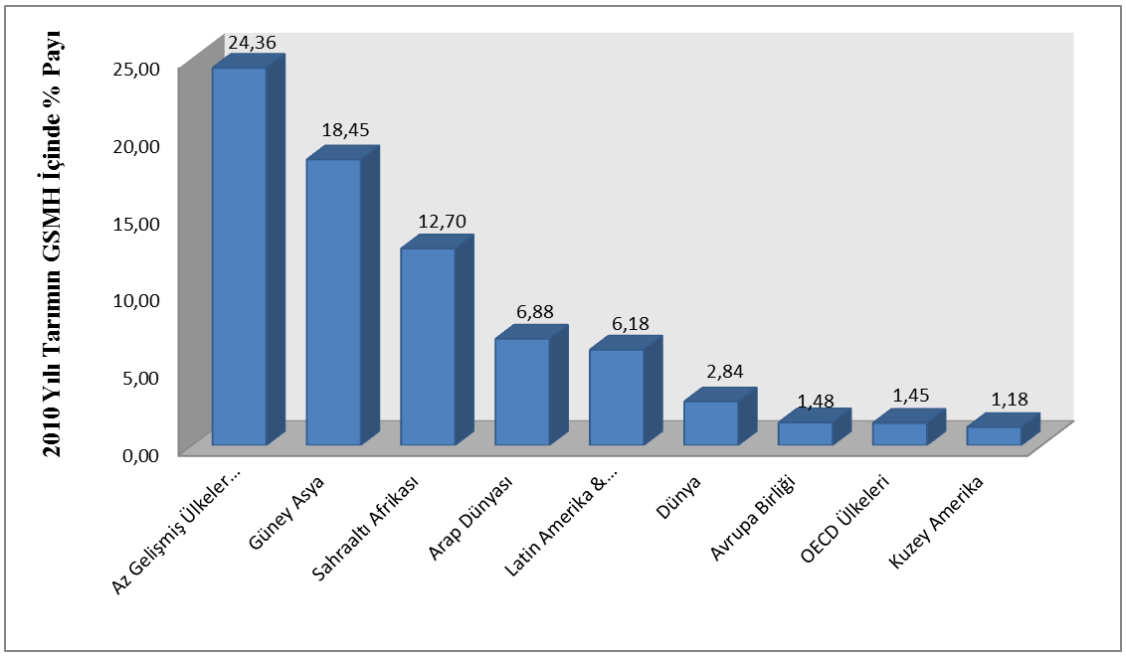
Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Çizelge 4.11. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Tarımın GSMH içindeki Payı Tablosu (%)

ÜLKE ADI	2006	2007	2008	2009	2010
Arap Dünyası	7,63	7,25	6,75	7,72	6,88
Avrupa Birliği	1,65	1,69	1,61	1,48	1,48
Latin Amerika & Karayipler	5,68	5,82	6,00	5,95	6,18
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	25,67	24,99	24,73	25,67	24,36
Kuzey Amerika	1,08	1,17	1,26	1,10	1,18
OECD Ülkeleri	1,48	1,50	1,51	1,42	1,45
Güney Asya	18,64	18,61	18,22	18,30	18,45
Sahraaltı Afrikası	16,21	16,11	13,85	14,29	12,70
Dünya	2,87	2,87	2,82	2,77	2,84

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Dünyanın farklı bölgelerinde 2010 yılı itibari ile tarımın GSMH içindeki payı tablosu (Şekil 4.8.) incelendiğinde, dünya ortalamasında tarımın GSMH içindeki payının %3 civarında olduğu ve Kuzey Amerika, Avrupa Birliği, OECD ülkeleri gibi gelişmiş bölgelerde bu oranın dünya ortalamasının da altında olduğu görülmektedir.

Şekil 4.8. Dünyanın Farklı Bölgelerinde 2010 Yılı Tarımın GSMH İçindeki Payı (%)

Dünyanın farklı ülkelerinde son 5 yıldaki tarım geliri ve tarımın GSMH içindeki payı tablosu (Çizelge 4.12. ve Çizelge 4.13.) incelendiğinde de bölgelerdeki benzer durumun ülkeler içinde geçerli olduğu görülmektedir. Tarım gelirinde yıllar itibari ile artış görülürken, tarımın GSMH içindeki payının yıllar itibari ile azaldığı görülmektedir.

Çizelge 4.12. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Tarım Geliri (Milyar $)

ÜLKELER	2006	2007	2008	2009	2010
A.B.D.	129,10	146,80	161,50	142,40	158,80
Birleşik Krallık	14,33	17,26	18,67	14,07	14,56
Almanya	22,25	28,66	29,24	24,05	25,63
Finlandiya	4,36	6,46	6,80	5,60	5,96
Hollanda	13,23	14,44	14,01	12,22	13,56
İtalya	35,23	38,98	41,77	35,96	34,70
İspanya	30,70	37,23	38,81	36,06	34,29
Japonya	51,22	49,72	55,14	58,14	63,30
Mısır	14,23	17,51	20,56	24,56	29,20
Hırvatistan	2,19	2,46	2,98	2,73	2,55
Günay Afrika	6,70	8,57	7,94	7,79	8,13
Türkiye	43,87	49,38	55,53	50,82	61,71
Rusya	38,22	49,11	62,34	49,94	51,20

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

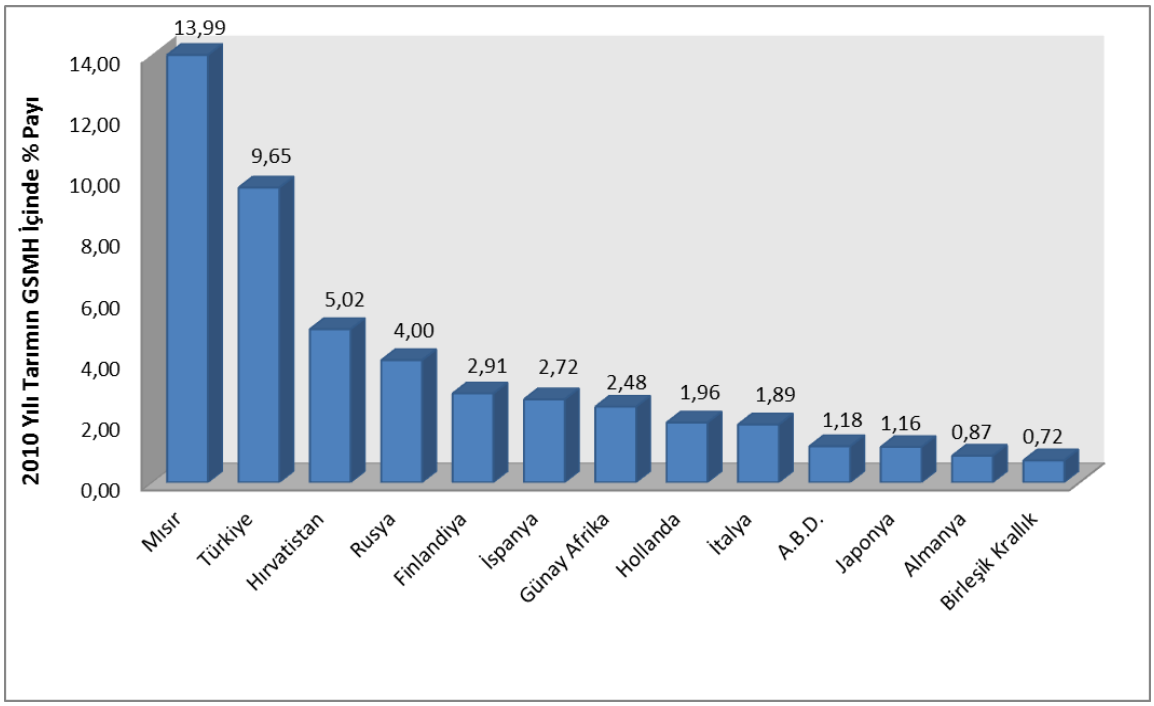
Çizelge 4.13.'de de görüldüğü üzere, bir ülkenin GSMH'sı içinde Tarım sektörünün payına bakarak ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında fikir yürütmek mümkündür.

Çizelge 4.13. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Tarımın GSMH içindeki Payı Tablosu (%)

ÜLKELER	2006	2007	2008	2009	2010
A.B.D.	1,04	1,13	1,22	1,10	1,18
Birleşik Krallık	0,66	0,69	0,79	0,71	0,72
Almanya	0,85	0,96	0,90	0,82	0,87
Finlandiya	2,42	3,01	2,86	2,69	2,91
Hollanda	2,20	2,08	1,81	1,72	1,96
İtalya	2,11	2,05	2,01	1,89	1,89
İspanya	2,79	2,88	2,66	2,67	2,72
Japonya	1,18	1,15	1,14	1,16	1,16
Mısır	14,07	14,07	13,22	13,68	13,99
Hırvatistan	5,18	4,87	5,01	5,10	5,02
Günay Afrika	2,88	3,37	3,22	3,04	2,48
Türkiye	9,52	8,68	8,61	9,35	9,65
Rusya	4,52	4,41	4,40	4,69	4,00

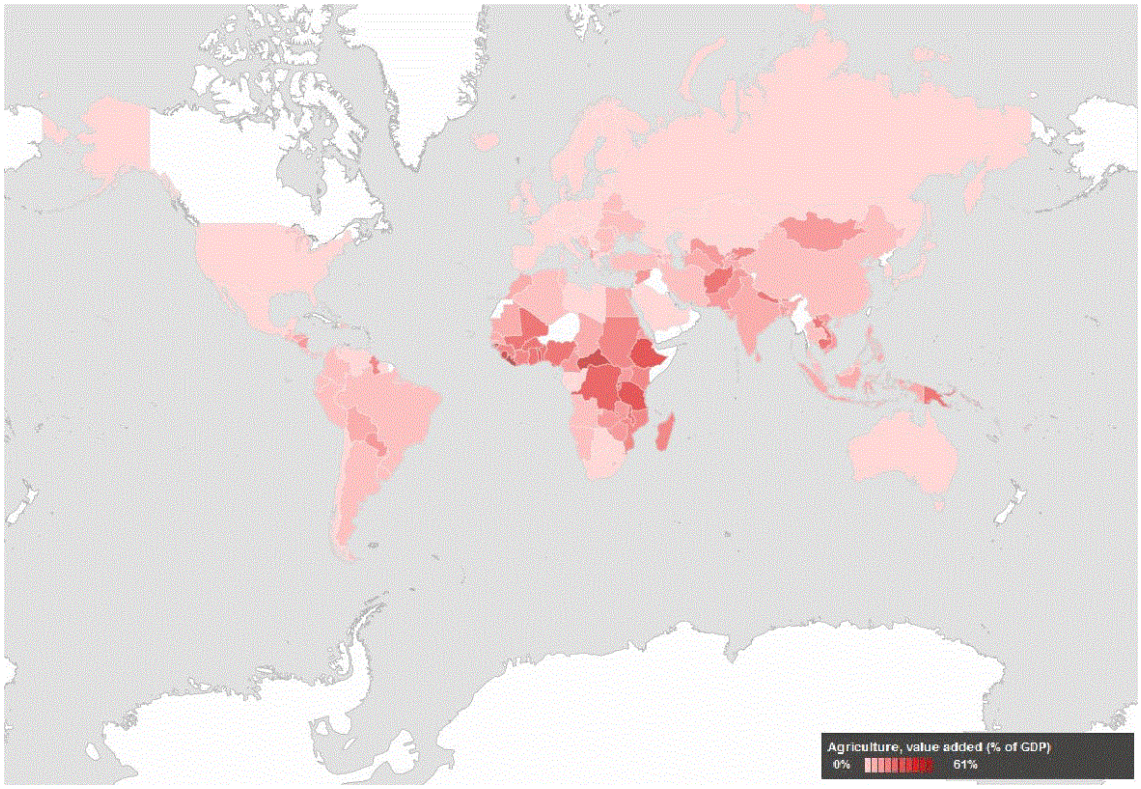
Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Türkiye'de tarımın GSMH içindeki payı; 1960'lı yıllarda %56 iken bu oran 1980 yılında Tarımın %26, 2000 yılında %11 ve 2010 yılına gelindiğinde %9 seviyesine inmiştir. Bununla beraber, 2010 yılında tarım sektörünün GSMH'da %9 olan payı, A.B.'nin %1,5 ve A.B.D.'nin %1,2 olan payı ile karşılaştırıldığında, sektörün Türk ekonomisindeki ağırlığının devam ettiği açıkça görülmektedir.

Şekil 4.9. Dünyanın Farklı Ülkelerinde 2010 Yılı Tarımın GSMH içindeki Payı (%)

Dünya genelinde tarım GSMH içindeki payını dağılım olarak gösteren harita şekil 4.10.'da verilmiştir.

Şekil 4.10. Tarımın GSMH içindeki Payının Dağılımını Gösteren Dünya Haritası (2008-2012)

4.3.1.5. Tarım işçisi başına düşen gelir

Genellikle her ülkede, tarımda çalışanların gelirlerinin, tarım dışı sektörlerde faaliyette bulunanların gelirlerinden daha az olduğu gözlenmektedir. Fert başına düşen tarımsal gelirin, ülke ortalamasının altında olmasının en önemli nedeni, tarımsal ürün fiyatlarının düşüklüğüdür (Dinler, 2008).

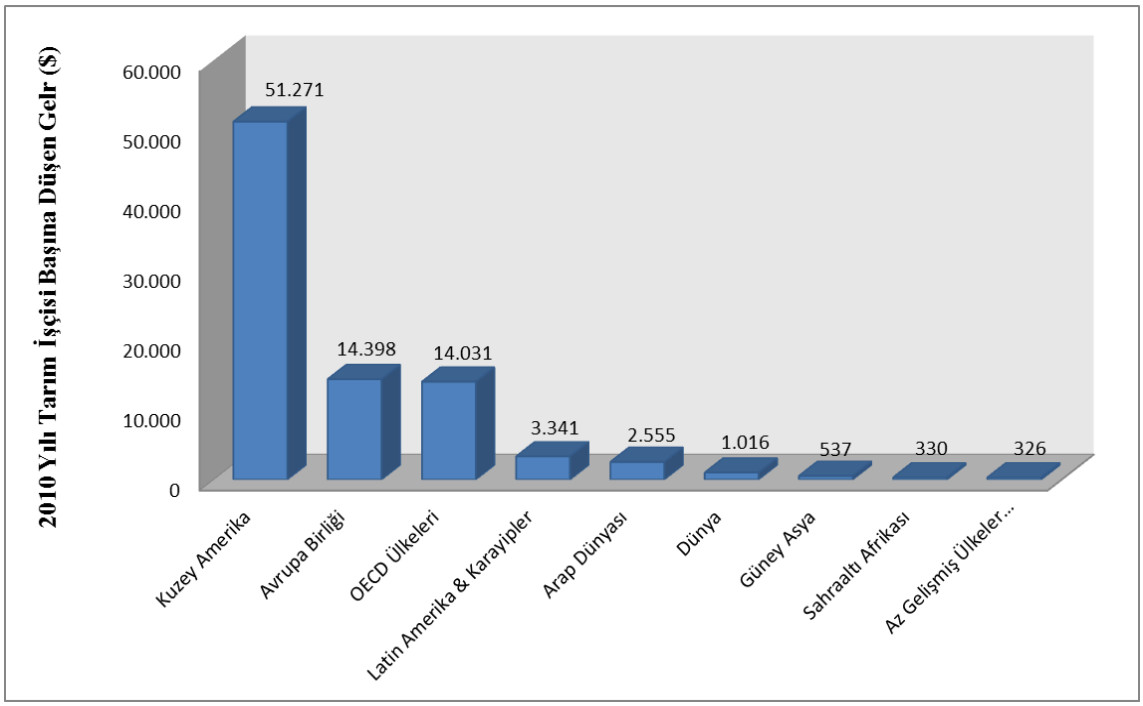
Dünyanın farklı bölgelerinde son beş yılda tarım işçisi başına düşen gelir tablosu Çizelge 4.14.'de verilmiştir. Yıllar bazında gelirlerde artma ve azalma görülürken, bölgelerin tamamına yakınında beş yıl öncesine göre gelirde artış yaşandığı görülmektedir.

Çizelge 4.14. Dünyanın Farklı Bölgelerinde Tarım İşçisi Başına Düşen Gelir ($)

BÖLGELER	2006	2007	2008	2009	2010
Arap Dünyası	2.299,11	2.296,97	2.363,41	2.497,37	2.554,67
Avrupa Birliği	14.421,44	15.136,17	15.942,51	16.688,55	14.398,27
Latin Amerika & Karayipler	3.213,38	3.080,03	3.215,83	3.184,35	3.341,07
Az Gelişmiş Ülkeler (B.M. Sınıflandırması)	294,13	298,06	306,83	311,07	325,62
Kuzey Amerika	45.655,33	42.039,89	46.597,65	51.790,29	51.270,52
OECD Ülkeleri	13.189,51	13.253,28	14.206,52	14.914,54	14.031,11
Güney Asya	487,47	509,48	507,09	509,33	537,07
Sahraaltı Afrikası	315,65	316,17	312,79	312,95	329,72
Dünya	987,30	984,05	1.010,87	1.032,48	1.016,16

Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Şekil 4.11.'da verilen 2010 yılı verilerine göre bölgelerdeki tarım işçisi başına düşen gelir için dünya ortalamasında bakıldığında 1016 $ olduğu görülmektedir. AB, Kuzey Amerika ve OECD ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerin yer aldığı bölgelerde gelirin dünya ortalamasının çok üzerinde olduğu görülmektedir. Güney Asya, Sahraaltı Afrika'sı ve az gelişmiş ülkelerin yer aldığı bölgelerde ise tarım işçisi başına düşen gelir dünya ortalamasının altında kalmaktadır.

Şekil 4.11. Dünyanın Farklı Bölgelerinde 2010 Yılı Tarım İşçisi Başına Düşen Gelir ($)

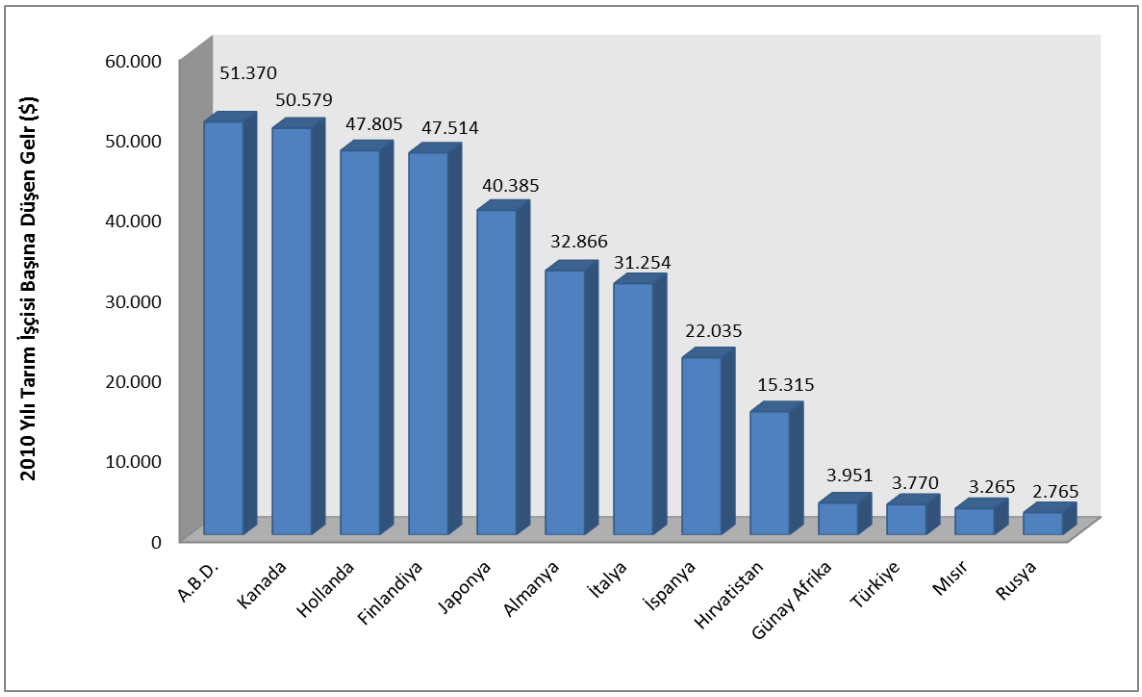
Dünyanın farklı ülkelerinde son beş yılki tarım işçisi başına düşen gelir tablosu (Çizelge 4.15.) incelendiğinde; gelişmiş ülkelerde tarım işçisi başına düşen gelirin yüksek olduğu görülmektedir. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise gelir gelişmiş ülkelerin çok altındadır.

Çizelge 4.15. Dünyanın Farklı Ülkelerinde Tarım İşçisi Başına Düşen Gelir ($)

ÜLKE ADI	2006	2007	2008	2009	2010
A.B.D.	45.490,80	41.459,01	45.922,78	52.176,70	51.369,51
Almanya	27.276,95	28.193,24	27.777,64	31.567,29	32.865,94
Finlandiya	32.755,33	38.201,25	41.998,25	43.085,23	47.513,75
Hollanda	39.730,43	42.284,55	43.572,26	45.969,21	47.804,79
İtalya	26.728,71	27.647,55	29.188,80	29.677,51	31.253,92
İspanya	18.149,31	20.297,64	20.519,12	21.478,85	22.034,58
Kanada	46.989,03	46.538,35	51.795,50	48.909,43	50.579,39
Japonya	32.100,62	36.757,23	42.085,64	40.762,64	40.385,27
Mısır	2.871,16	2.954,83	3.051,44	3.149,61	3.264,95
Hırvatistan	12.103,44	12.565,00	14.206,97	14.733,43	15.315,28
Günay Afrika	3.080,87	3.239,48	3.683,31	3.661,71	3.950,87
Türkiye	3.443,43	3.280,51	3.465,41	3.635,04	3.769,82
Rusya	2.620,11	2.666,19	2.893,12	2.997,10	2.764,57

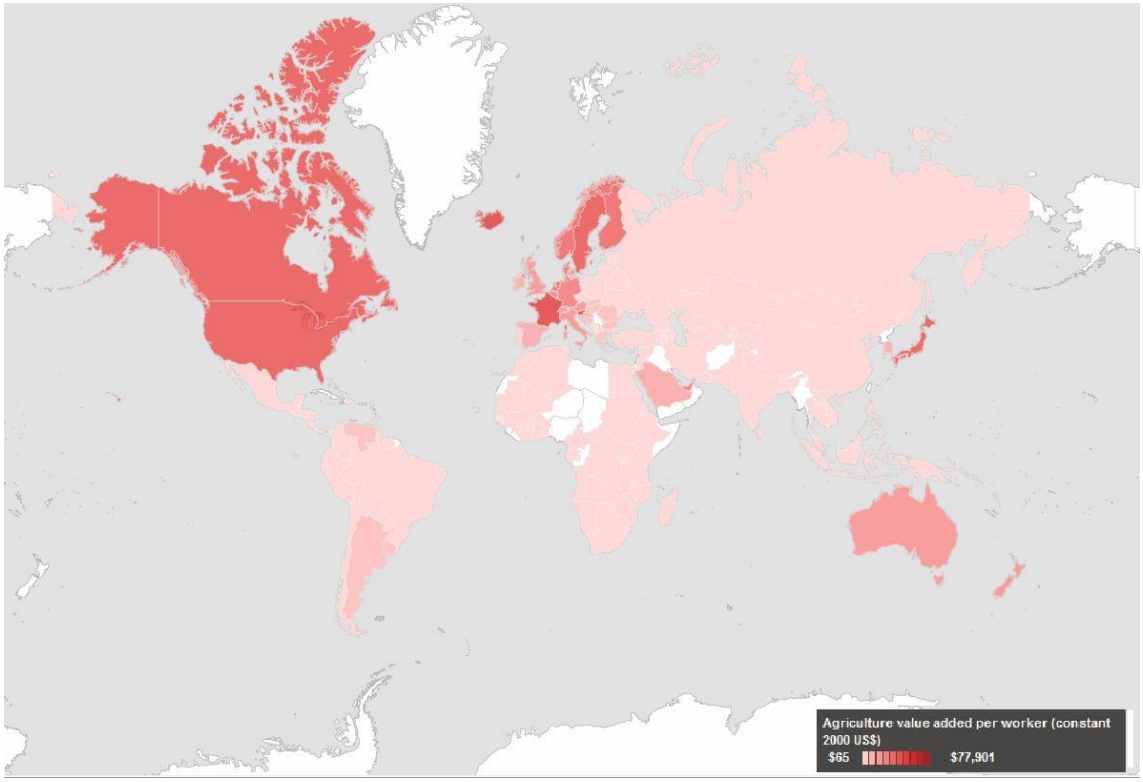
Kaynak: Dünya Bankası Verileri (Anonymous, 2013a)

Türkiye için 2010 yılı tarım işçisi başına düşen gelir 3770 $ civarındadır. Bu miktarın düşük olmasındaki başlıca nedenler; tarımsal ürün fiyatlarının düşük olması, çalışma koşullarının kötülüğü, organizasyon bozukluğu, köylülerin kendilerine özgü yaşam görüşleri ile tarım dışı sektörde istihdam olanaklarının sınırlı olmasının, tarım kesiminde aşırı bir nüfus birikmesine neden olarak gizli işsizliği bu kesimde ortaya çıkarmasıdır (Dinler, 2008).

Şekil 4.12. Dünyanın Farklı Ülkelerinde 2010 Yılı Tarım İşçisi Başına Düşen Gelir ($)

Dünya genelinde tarım işçisi başına düşen gelirin dağılımını gösteren dünya haritası şekil 4.13.'de verilmiştir.

Şekil 4.13. Tarım İşçisi Başına Düşen Gelirin Dağılımını Gösteren Dünya Haritası (2008-2012)

4.3.2. OECD'ye göre kırsal kalkınma politikaları

Kırsal alanlardaki doğal ve kültürel değerlere artan ilgi, kırsal kalkınma politikalarını etkilemektedir. Üye ülke alanlarının % 75'inin kırsal alanlar oluşturması nedeniyle toprak, su ve diğer doğal kaynakların korunması büyük önem taşımaktadır. Tarımın çok fonksiyonelliğinin yanı sıra kırsal alanlardaki farklı aktiviteler ve geniş kaynakların tanımlanması ve değerlendirilmesi ihtiyacına olan vurgu giderek artmaktadır. OECD ülkelerinde hem mutlak hem de göreceli olarak tarımın toplam istihdamdaki ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki (GSYH) payı düşmeye devam etmektedir.

Üye ülkelerde ise kırsal politikalara bütüncül yaklaşımının giderek arttığı görülmektedir.

Örnek olarak;

- Kanada'nın "Toplumsal Gelecek Programı" kırsal alanlarda ekonomik kalkınmanın aşağıdan yukarıya yaklaşımıyla belirlenmesini, bakanlıklar arası kırsal politika uyumunu ve kırsal önceliklerin sağlanmasını amaçlamaktadır.

- Finlandiya'nın "Çok Yıllık Kırsal Politika Programı" kırsal alanların özel ihtiyaçlarının altını çizerek, farklı sektörlerin ihtiyaçları ile merkezi hükümetin genel politikalarının entegrasyonunu sağlamaktadır.
- Almanya'nın geliştirdiği "Bölgesel Aktivasyon" programı, tarım ve diğer sektörel programlardaki eksiklikleri işaret ederek, seçilmiş küçük model alanlarda küçük ortaklıklar oluşturan kamu politikaları geliştirilmesini sağlamaktadır.
- Meksika "Mikro Bölge Stratejisi" ile kırsal kalkınmaya bütüncül yaklaşmaktadır. Devlet 263 mikro kırsal bölge tanımlamış, koordinasyon merkezlerini oluşturmuş, lokal topluluklar için yüksek katılımcılıkla bütün sektörleri kapsayacak öncelikler belirlemiştir (Yücer, 2009).

4.3.3. FAO'ya göre kırsal kalkınma politikaları

FAO; kuruluşundan bu yana tarımsal kalkınmayı, iyi beslenmeyi ve tüm insanların faal ve sağlıklı yaşamaları için gerekli gıdayı bulabilmelerini amaçlamış, fakirliği ve açlığı azaltmaya yönelik çalışmalar yürütmüş, tarımsal kalkınmayı sağlayacak ekonomik ve sosyal politikalar üreterek, gıda ve tarımdaki acil durumların ele alınmasında büyük rol üstlenmiştir.

Doğal kaynakların korunması ve yönetilmesi için "sürdürülebilir tarımsal ve kırsal kalkınmanın" öncüsü olan FAO, yürüttüğü programlarla, gelecek kuşakların da ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir. Sürdürülebilir tarımsal ve kırsal kalkınma, kalkınmakta olan ülkelerde yaşayan milyonlarca kişinin beslenme, gıda güvenliği ve hayat şartlarının iyileştirilmesi için gerekli temeli oluşturmaktır.

Yeterli gıda sağlanmasına ilave olarak FAO, çiftçilik, ürünlerin işlenmesi ve dağıtım sektörleri yoluyla iş imkanı oluşturup gelir sağlayarak ulusal kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. FAO fakirliğin ve açlığın temel sorunlarına uzun dönemli çözümler getiren gelişmeler sağlamaktadır.

FAO, sürdürülebilir tarımsal kalkınmayı sağlarken, kalkınmakta olan ülkelerde geniş çaplı teknik yardım projeleri ile pratik yardımlarda bulunmaktadır. Örgüt kalkınma projelerinin hazırlanmasında, çevresel, sosyal ve ekonomik görüşler ile entegre bir yaklaşımı teşvik etmektedir. Kişilerin katılımlarını teşvik etmek suretiyle yerel tecrübeyi kullanmakta ve kalkınmaya işbirlikçi bir yaklaşım sağlamaktadır. Bunu yaparak kırsal topluluklara yeni uygulamalar, fikirler ve teknolojiler getirmektedir.

FAO'da her an çok sayıda proje faal durumdadır. Bunlar entegre toprak yönetim projelerinden, hükümetlere ormancılık programları ve pazarlama stratejileri gibi cok

çeşitli alanlarda politika ve planlama önerilerine kadar değişmektedir. Örgüt genellikle şu üç rolden birini üstlenmektedir:

- Kendi programını uygulamak
- Diğer kuruluşlar ve uluslararası finans kuruluşları adına bir program yürütmek
- Ulusal projelere önerilerde bulunmak ve yönetim yardımı yapmak

FAO'nun Yatırım Merkezi, kalkınmakta olan ülkelere tarımsal ve kırsal kalkınma projelerinin hazırlanmasında yardımcı olmaktadır (Yücer, 2009).

4.3.4. Diğer Ülkelerde Kırsal Kalkınma Uygulamaları

4.3.4.1. Amerika Birleşik Devletleri

Dünya Bankası 2009 yılı verilerine göre ABD'de kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı %18'dir. 2010 yılı ABD raporlarında ise kırsal alanlarda yasayan insanların sayısı 50 milyon civarında olarak belirtilmektedir.

Eyalet sistemiyle yönetilen A.B.D.' de her eyaletin (genelde A.B.D.'nin iç kesimleri daha az gelişmiştir) kırsal kalkınma programında farklılıklar bulunmaktadır. Gelişmiş eyaletlerin kırsal alanlardaki programlara devletin müdahalesi daha azdır. Kırsal kalkınma ve tarımsal yayım hizmetlerini, sivil toplum örgütlerinin yanı sıra üniversitelere bağlı kırsal kalkınma ve tarımsal yayım grupları üstlenmiştir. Az gelişmiş eyaletlerde ise devlet, programları denetlemekte ve teşvik edici görevler üstlenmektedir. Bu yüzden A.B.D.'de kırsal kalkınma çalışmalarını yarı özerk olarak düşünebiliriz (Gürlük, 2001).

ABD'de Kırsal Kalkınma çalışmalarının tarihsel gelişimine bakıldığında, bu konudaki önemli ilk adımların 1935 yıllında ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt tarafından atıldığı görülmektedir. Başkan Roosevelt'in imzalamış olduğu Kanun mahiyetindeki 7027 ve 7037 sayılı Başkanlık Emirleri ile "Yeniden Yerleşim Yönetimi Ajansı (The Resettlement Administration)" ve "Kırsal Elektrikleme Yönetimi Ajansı (*Rural Electrification* Administration)" kurulmuştur. Bu ajansların kurulmasındaki temel hedef arazileri tarıma elverişsiz ve sıkıntı içinde olan çiftçi ailelerine arazi ve ekipman temini için uygun krediler sağlamak; kırsal alana elektrik götürmektir. Kırsal Elektrikleme Yönetimi Ajansının görevlerine 1949-1970 yılları arasında teknolojik gelişmeler sonucunda kırsal telefon ve internet tabanlı iletişim programları da ilave edilmiştir.1946 yıllında ise Çiftçi Ev Yönetimi Ajansının (Farmers Home Administration) kurulmasıyla çiftlik kredilerinin ötesinde kırsal alanlarda konutlandırma, topluluk tesisleri ve iş fırsatları için mali destek sağlanmıştır (Anonymous, 2011a).

1994 yılında Tarım Departmanının yeniden yapılanması kapsamında; ABD Tarım Departmanı altında Kırsal Kalkınma Kurumu (USDA Rural Development) kurulmuştur. Bu kurumun kuruluşu ile tüm kırsal kalkınma programları ve altyapı çalışmaları ile ilgili yürütme görevi bu kuruma verilmiştir. Günümüzde de bu kurum tarafından kırsal kalkınma çalışmaları yürütülmektedir (Anonymous, 2011a).

Bu tarihi süreçte yapılan çalışmalar ve elde edilen tecrübeler sonucu ABD'nin kırsal kalkınma stratejisinde değişikliğe gidilmiştir. Sektör temelli stratejiler yerine, bölge bazlı kırsal kalkınma stratejilerine doğru geçiş bu değişikliklerden en önemlisidir.

Kırsal kalkınma projeleri ve programları üç farklı şekilde yürütülmektedir. Bunlardan ilki her yöreye uyacak tek tip program anlayışını dayanan bir kırsal politika benimseyen federal hükümet programlarıdır. İkincisi, daha esnek bir yapıya sahip olan merkezi hükümet yönetimindeki programlardır. Üçüncüsü ise, yerel alanlardaki ihtiyaçları gidermeye yönelik olarak gerçekleştirilen bölgesel bazda ve yerel yönetimler tarafından yürütülen programlardır (Köprülü, 2006)

Ülkemizdeki kırsal kalkınma programları ve desteklerinin yürütülme stratejisine bakıldığında ABD'nin yukarda bahsettiğimiz ikinci ve üçüncü stratejisine benzerlik göstermektedir. Ülkemizde de benzer şekilde merkezi yönetim tarafından karar verilen ve yönetilen programlar ile bölgesel kalkınma ajansları tarafından bölgenin ihtiyaçlarını ve önceliklerini göz önünde bulundurularak hazırlanan ve bölgesel olarak yönetilen programlar bulunmaktadır.

ABD Kırsal Kalkınma Kurumu tarafından 21. yüzyılın kırsal toplumunu oluşturmak amacıyla ekonomik kalkınma için kırsal kalkınmanın yedi stratejisi belirlenmiştir. Bu stratejileri kısaca açıklarsak; (Anonymous, 2011b)

1- Stratejik Ortaklar: Bölgeye ve burada yaşayan topluluklara en iyi şekilde hizmet etmek amacıyla güçlü ortaklıklar kurmayı hedeflemektedir. Bu stratejik ortaklara örnek vermek gerekirse eyalet hükümetleri, yerel hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve şüphesiz en büyük ortak kırsal kesimde yaşayanların ta kendisidir.

2- Sermaye Piyasası: Yeni yatırım fırsatlarının oluşturulması, Sermaye yaratmak ve ekonomik aktiviteyi büyütmek amacıyla programlar dizayn edilmektedir.

3- Bölgesel Gıda Sistemleri: Yerel ve Bölgesel yetişen tarımsal ürünler için pazarlar inşa edilmesi büyük ekonomik anlam oluşturmaktadır. Bu amaçla yerel firma ve üreticilerle bölgesel gıda sistemleri kurmayı hedeflemektedir.

4- Bölgesel İşbirliği: Küçük ve ücra kırsal toplulukların ekonomik büyüme fırsatları için yalnız kalmamaları; daha büyük ekonomik dayanıklılık kazanmaları ve komşu topluluklar ile bölgesel ekonomik merkezlerle uzun ömürlü işbirliği oluşturmaları için kırsal topluluklara yardımcı olmayı hedeflemektedir.

5- Topluluk İnşası: Yaşamak için büyük yerler inşa edilmesi, ailelerin arttırılması, dinlenme ve eğlence yerleri sağlanması ve yüksek maaşlı iş olanakları için altyapı oluşturulmasını hedeflemektedir.

6- Alternatif Enerji: Ülke ve çevre için iyi olacak olan yenilenebilir enerji kaynaklarının (etanol, rüzgar gücü, güneş enerjisi, biyolojik atıklar vb.) geliştirilmesi ve kullanılmasını hedeflemektedir.

7- Genişbant ve Sürekli İş Oluşturma: Kırsalda yaşayan insanlar, firma sahipleri ile kütüphane, hastane, kamu güvenlik kuruluşlar gibi anahtar kuruluşlar için yüksek hızda genişbant ulaştırılmasını hedeflemektedir (Anonymous, 2011b).

ABD yönetimi tarafından 2009-2010 mali yılları kırsalda kalıcı yatırımlar yapmak ve uzun dönemde ekonomik büyüme ve üretkenliği artırmak için aşağıda yer alan yedi anahtar kırsal kalkınma programı bütçelendirilmiştir (Anonymous, 2011c)

- İş & Endüstriyel Garantili Kredi Programı : $1,601,007,139
- Geniş bant Girişim Kredi ve Hibe Programı: $3,529,090,888
- Kırsal Girişim Hibe Programı: $19,398,942
- Topluluk Tesisleri Kredi ve Hibe Programı: $1,389,529,796
- Tek Aile Konutlandırma Direk Kredi Programı: $1,395,291,645
- Tek Aile Konutlandırma Garantili Kredi Programı: $10,056,306,317
- Su ve Atık Uzaklaştırma Kredi ve Hibe Programları: $3,271,300,435

4.3.4.2. İsrail

İsrail'de 2009 yılı Dünya Bankası verilerine göre kırsal alanda yaşayan nüfusun ülke nüfusuna oranı %8,2'dür. İsrail, sosyalist sistemi benimsememiş olmasına karşın, büyük ölçüde sosyalist ilkelere dayalı tarımsal kooperatif işletme örneğini başarıyla uygulayan tek ülkedir. Ülke çapında kurduğu bu kooperatif sistemi sayesinde tarım

alanındaki kıt kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirmektedir. Öyle ki, şu anda tarım ve hayvancılıkta dünyanın en çok verim elde eden ülkesi konumundadır.

İsrail'in tarım ve hayvancılıkta bu derece başarılı olmasının arkasında üç farklı kurum vardır. Bu üç kurumun çalışmaları ülkede sistematik olarak tarım yapılmasını ve tarımsal Ar-Ge'nin sonuçlarından en iyi şekilde faydalanılmasını sağlamaktadır. Bu üç kurum; komün hayatın yaşandığı büyük çiftlikler olan Kibbutz'lar, kooperatif sistemiyle yönetilen Moshav'lar (Moshav Ovdim ve Moshav Shitufim) ve bu iki kurumu yaptığı Ar-Ge çalışmasıyla destekleyen Volcani merkezleridir.

Kibbutz, kelime olarak "halk toplulaşması" veya kısaca "toplulaşma" anlamına gelmektedir. Uygulamaya bakıldığında ise üyelerin beraber yaşadıkları, üretim ve tüketimin ortaklaşa yapıldığı bir kolektif işletme tipidir. Devletin mülkiyetinde olan topraklar uzun bir dönem için (49 yıl) Kibbutzlara kiraya verilmiştir. Sayıları 270 olan Kibbutzların ortalama büyüklüğü 688 hektar olup, her birinde ortalama 500 ile 1000 kişi mevcuttur. Kibbutzların bütün üyelerinin katıldığı bir genel meclisi vardır ve bu organ her yıl kendi yöneticilerini seçmektedir. Üyelerin üretim faaliyeti sonucunda elde edilen tüm gelir ortak bir fonda toplanır ve pür komünizm prensiplerine göre dağıtılmaktadır. Gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler sonucunda, harcanan emek karşılığında parasal bir ödeme yapılmamakta, çalışan kişilere ayni ödemelerde (giyecek, yiyecek, lojman, sağlık hizmetleri vb.) bulunulmaktadır. Yemekler kolektif mutfaklarda hazırlanarak birlikte yenilmektedir.

Moshavların ortaya çıkması, kibutzlara karşı çıkan Yahudi Ulusal Fonu tarafından Kibbutzlara alternatif olarak öne sürülmüş ve organize edilmiştir. Moshavlar, Moshav Ovdim ve Moshav Shitufim diye ikiye ayrılsalar da en yaygın olanı Moshav Ovdimlerdir. Moshav Ovdimlerde her aile bir ev ve geçimi için yeterli topraklara sahiptir. Topraklar devlet mülkiyetinde olup, işletmeler kiracı (49 yıl) durumundadırlar. Makine ve diğer kapitaller komine aittir ve her işletme bunlardan gereksinimlerine göre belirli bir sıra içersinde yararlanırlar. Tüm tarımsal girdi ve çıktı satışları köy kooperatifi tarafından yapılmaktadır. Aile hayatında ve üretim faaliyetlerinde serbesti tanınmıştır. Her aile, köyün genel giderlerinden kendi payına düşen kısmı verdikten sonra istediği gibi hareket edebilmektedir. Kolektif çalışma ile ferdiyetçiliğin bir arada yürütüldüğü Moshav Ovdimler, Kibbutzlardan daha başarılı olmuştur. Moshav Shitufi kooperatifi, hem Moshav Ovdim hem de Kibbutz'un temel prensiplerinin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Buna göre bu topluluklar, ortak varlıkların, idarenin, üretimin ve ortak sorumluluğun toplu olarak paylaşıldığı oluşumlardır. Her bir bireye çalışması

karşılığında ödenen para, o kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısına göre belirlenmektedir. Bu özellik, bu oluşumun ayırt edici özelliği olarak karsımıza çıkmaktadır.

Büyük ölçekli tarımsal işletmelerin değişik şekilde organize edildiği İsrail'de bu üç farklı kooperatif işletmelerini ana hatlarıyla birbirinden şöyle ayırabiliriz: Kibbutzlarda üretim ve tüketim ortak yapılırken, Moshav Ovdimlerde üretim ve tüketim tamamen aile çerçevesinde yapılmakta, ancak girdi temini ve çıktı pazarlaması ortaklık tarafından yapılmaktadır. Moshav Shitufimde üretim ortak tüketim aile çerçevesinde yapılmaktadır (Dinler, 2008).

İsrail'de, bu iki sosyal oluşumun üretimini destekleyen önemli bir Ar-Ge altyapısı bulunmaktadır. Devlet, bu iki yapıyı desteklemek, tarımsal Ar-Ge faaliyetlerini geliştirmek için önemli bir yapı oluşturmuştur. İsrail'de tarımsal araştırma çalışmaları 1921 yılında Tarım Deney İstasyonu'nda (Agricultural Experiment Station) başlamaktadır. Zamanla bu yapı tarımda araştırma organizasyonuna dönüşmüş ve araştırma alanı gelişmiştir. ARO adı verilen bu organizasyon zamanla Volcani Merkezi (The Volcani Centre) olarak isimlendirilmiştir. Volcani Merkezi, 6 farklı enstitüden oluşmaktadır. Bu enstitülerin konuları, Bitki ve Hayvan Bilimi, Bitki Koruma, Gübre, Su ve Çevre Bilimleri, Tarım Mühendisliği, Ürünlerin Korunması ve Yeni Teknolojilerin Geliştirilmesi olarak sıralanmaktadır (Anonim, 2011ç).

Bu enstitüler, pek çok üniversitenin tarım ve hayvancılık bölümleriyle sürekli kontak halinde bulunmakta ve enstitülerde pek çok önemli üniversiteden akademisyenler bir araya getirerek birlikte çalışmaktadırlar. Devlet ihracat gelirinin yaklaşık yüzde 8 ila 10'unu bu araştırmalara ayırmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlar ise hem kibbutz'lar hem de Moshav'larla paylaşılmaktadır. İsrail'in bu iki toplulukta karma tarımdan endüstriyel tarıma geçmesinde ARO'nun çok büyük katkısı olmuştur (Anonymous, 2011d).

İsrail'de sürdürülebilir tarımsal ve kırsal kalkınmanın çerçevesinin çizilmesi ve stratejik planların hazırlanması işlemini Tarım ve kırsal Kalkınma Bakanlığı yürütmektedir. Mevcutta yürütülen kırsal kalkınma stratejik planın hedefleri şu şekildedir:

- Kırsal toplulukları güçlendirmek,
- Bir yandan eşsiz ekonomik sektör olarak tarımı kararlılaştırır ve geliştirirken, diğer yandan kırsal ekonomik temelleri çeşitlendirmek,

- Hem insan yapımı hem de doğal olan açık alan ve doğa alanlarını korumak ve bunları kırsal alanlarla entegre etmek,
- İsrail'deki çiftlik ve kırsal yerleşimlerin planlanması ve geliştirilmesi,
- Mevcut organizasyonel ve yapısal yeniliklerden geri kalınmaması amacıyla çiftlik ve kırsal yerleşimlerin kalıplaşmış ve fiziksel yapısını güncellemek

Bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla Bakanlık çeşitli politika ve programlar oluşturmuştur. Bu programlar genelde yukarıdaki hedefleri başlık olarak içermekteyse de bunların yanı sıra; kırsal çevreyi geliştirmek amacıyla hayvancılık İşletmelerinin yeni yerlere taşınması, sürdürülebilir kırsal turizmin geliştirilmesi gibi değişik başlıkları da içermektedir.

İsrail'de Sürdürülebilir kalkınma kapsamında kırsal alanların kalkınmasına örnek olabilecek iki farklı proje sunulmuştur. Bunlardan ilki hem kırsal hem de çöl olan Negev bölgesinin geliştirilmesini içeren Negev 2015 planıdır. Proje, bölgedeki zayıf soysa-ekonomik gurupların ekonomik kaynaklarını geliştirmek, iş ve eğitim fırsatlarını iyileştirmek için dizayn edilmiştir. Bu proje kırsal kuru arazi ve onun kırılgan çöl ekosistemini korurken; kaynak, konutlandırma ve ulaşım alanlarında büyük yatırımlar ve geliştirmeler içeren kompleks bir sürüdürülebilir kalkınma mücadelesidir. İkinci örnek kıtalar arası devasa kuş göçünü destekleyen kurutulmuş bataklık olan Hula Vadisinin restorasyonudur. Bu proje, sürdürülebilir tarım, doğa bazlı eko-turizm ve restore edilmiş bataklık/kuş göçü doğal yaşam alanını birleştirerek birbirine bağlı bir sisteme dönüştüren mükemmel bir örnektir.

4.3.4.3. Polonya

Polonya'daki kırsal alanlar ülkenin %93.2'sini kaplamakta ve 14,8 milyon nüfusla ülke nüfusunun %38,8'ini oluşturmaktadır. Yaklaşık nüfusları 278 kişi olan 53000 köy bulunmaktadır. Avrupa Birliğine üye olan son 10 yeni üye içerisinden; nüfus yapısı, çiftçi sayısının fazlalığı ve tarım arazilerinin alanları göz önüne alındığında Türkiye ile Polonya'nın tarım sektörlerinin benzerliklerinden dolayı Polonya'da uygulanan üyelik öncesi ve sonrası kırsal kalkınma uygulamalarının incelenmesi önemlidir.

Polonya'nın AB'ye üyelik süreci 13 yıl sürmüştür. 1991 yılında AB ile ortaklık anlaşması imzalayan Polonya 1994 yılında Birliğe tam üyelik için başvurmuştur. 1998 yılında müzakerelere başlanmış, 2002 yılı Şubat ayında müzakereler tamamlanmış ve 2004 yılının Mayıs ayında AB üyesi olmuştur.

Adaylık sürecinde SAPARD Ajansı olarak çalışan Polonya Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu, üyelikle birlikte Ödeme Kuruluşuna dönüşmüş ve kırsal kalkınma desteklerinin yanı sıra balıkçılık destekleri, Doğrudan Gelir Desteği ve ulusal kaynaklı ödemeleri de yürütmeye başlamıştır.

Polonya Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı, SAPARD Ajansı'nın belirlenmesinde Yetkili Otorite görevini üstlenmiş ve Polonya Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu'nu SAPARD Ajansı olarak seçmiştir. Polonya Tarımda Yeniden Yapılanma ve Modernizasyon Kuruluşu, SAPARD Kurumu görevini yürütürken 2000–2006 yılları için yaklaşık 1,21 milyar Euro tutarındaki AB kırsal kalkınma desteğinin Polonya tarım sektörüne aktarmıştır. Buna, 1,06 milyar Euro civarındaki özel sektör ve faydalanıcı katkısı ile 393 milyon Euro civarındaki ulusal bütçeden gelen destek eklenince toplam olarak 2,67 milyar Euro tutarındaki kaynak Polonya'daki tarımsal ve kırsal kalkınma için harcanmıştır.

Polonya SAPARD Programı 2000–2006 dönemini kapsamıştır ancak pratikte 2002–2006 tarihleri arasında uygulanmıştır. SAPARD Tüzüğündeki tedbirlerden yedi tanesinin Polonya'da uygulanması benimsenmiştir. Bu tedbirler:

1. Gıda ve balık ürünleri işleme ve pazarlamasının geliştirilmesi,

2. Tarımsal İşletme yatırımları (kırsal kalkınma yatırımları, süt ürünleri işleyen tesisler, besicilik işletmelerinin genişletilmesi ve tarım işletmelerinde faaliyetlerin çeşitlendirilmesi gibi farklı gruplara ayrılmıştır. Yapılan başvuruların büyük çoğunluğunu tarımsal faaliyetlerin çeşitlendirilmesi oluşturmuştur),

3. Kırsal Altyapının Geliştirilmesi (Bu tedbirin faydalanıcısı belediye ve birliklerdir. Dünya Bankası kaynaklı benzer projelerden edinilen deneyimler nedeniyle bu tedbir kapsamında verilen fonlar etkin kullanılmıştır),

4. Kırsal Alanda Ekonomik Aktivitelerin Çeşitlendirilmesi (Fakir ilçelerin programa katılımının sağlanması ve işsizliği yoğun olan kırsal alanların bu programdan yararlanmasını sağlamak bu tedbirin temel amacını oluşturmuştur. Projelerin çoğunluğu turizm altyapısının geliştirilmesine yönelik yapılmıştır),

5. Orman ve Çevre tedbirleri (Bu tedbir hiç uygulamaya konulamamış ve ormancılıkla ilgili başka bir program uygulanmıştır),

6. Mesleki Eğitim (Bu tedbire ayrılmış olan mali kaynak az olmasına rağmen verimli değerlendirilerek 13 bin çiftçinin çeşitli konularda eğitim alması sağlanmıştır),

7. Teknik Yardım (Programın yönetiminden sorumlu kuruma yönelik bu tedbir programın değerlendirilmesinin ve kontrolünün finansmanı için kullanılmıştır) (Can, 2007)

EAGGF'nin Garanti bölümü tarafından ortak finansmanı yapılan 2004-2006 Kırsal Kalkınma planı katılımdan sonraki ilk yıllarda Polonya kırsal alanlarının değişiminde büyük rol oynamıştır. Planda önemle vurgulanan hususlar tarım işletmelerinin iyileştirilmesi ve kırsal alanlarda sürdürülebilirliğin artırılması yer almaktadır. Plan yapısal programlar ile uyumlu sosyal, ekonomik ve ekolojik amaçları ve bilhassa kırsal kalkınma politikasına göre ulusal kalkınma planlarının amaçlarını gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Plan kapsamında 2004-2006 yıllarında ulusal ve AB kaynaklarından toplam 3,6 milyar €'nun üzerinde bir meblağ kırsal kalkınma planının uygulanması için tahsis edilmiştir. AB kırsal kalkınma planı için tahsis edilmesi düşünülen fonların %80'ini karşılamaktadır. Polonya Tarım ve Kırsal Kalkınma Planında yer alan tedbirler aşağıda verilmiştir;

1. Erken Emeklilik: Erken emeklilik planının amacı, çiftçiliği bırakmak için emeklilik öncesi yaştaki çiftçileri teşvik etmek ve tarımsal yapıyı geliştirmek için işletmelerin geçimini sağlamaktır.

2. Yeniden Yapılandırılması Devam Eden Yarı Geçimlilik Çiftliklere Destek: Küçük bir ekonomik potansiyele sahip işletmeler için destek, işletmenin karlılıklarını geliştirmeye yardım eder ve onların pazarlanabilecek yeterince büyük üretim yapmaları ile sonuçlanabilecek yatırımlar yapmasına izin vermektedir.

3. Daha Az Desteklenen Alanlarda Çiftçiliğin Desteklenmesi: Bu tür finansal destek, tarımsal amaçlar için arazinin kullanımının sürdürülebilirliğini temin etmek ve bu yüzden kırsal alanların canlılığını sürdürmek, peyzaj değerlerini korumak ve çevreye dost tarım tekniklerini artırmayı temin etmektir.

4. Tarımsal Çevre Projeleri ve Hayvan Refahını İyileştirmeye Yardım Eden Projeleri Destekleme: Tarımsal çevre projeleri ve hayvan refahını iyileştirme projeleri için destek, çevreyi koruma standartları, peyzajı koruma ve modelleme gereksinimleri, tehlikeli vahşi yaşam türleri ve doğal ortamların korunması için gereksinmeler ile uyumlu tarımsal üretim sistemlerinin promosyonunu gerektirir. Ayrıca kırsal nüfustaki ekolojik farklılığı artırma ve çiftlik hayvanlarının genetik kaynaklarını koruma anlamına da gelmektedir.

5. Tarımsal Alanın Ağaçlandırılması: Tarımsal alanın ağaçlandırılması, global karbon dengesinde ormanların katkısını genişlettiği gibi ekolojik koridorlar oluşturma

ve orman komplekslerinin parçalanmasını azaltmak vasıtasıyla ormanlık alanın ekonomik değişmezliğinin korunması ve birleştirilmesi, düşük tarımsal potansiyele sahip tarımsal alanın ağaçlandırılması vasıtasıyla ormanlık alanın yayılımına yardım eden bir tedbirdir.

6. AB Standartlarını Karşılama: Bu desteğin amacı çiftliklerin hijyen, çevresel koruma ve hayvan refahı bakımından AB standartlarına uyum sağlamasını amaçlamaktadır. 2004-2006 yılları arasında bu paket için 243,4 milyon € tahsis edilmiştir.

7. Tarımsal Üretici Birliklerine Destek: Bu tedbirin amacı, AB üretim standartlarına ulaşmak ve kooperatif ürün satışları sistemini geliştirmek için üretici gruplarına yardım etmektir. Sistem, eleme, paketleme, sınıflama, ürünlerin tüketicilere ulaşımının sağlanması ve ürün hakkında bilgilendirme kurallarını kurmaya kadar ürünlerin satışı ve hazırlanmasını içermektedir.

8. Teknik Destek: Bu tedbir, Kırsal Kalkınma planının uygulanma safhasını desteklemek için finansal yardım tedbiridir. Planın etkinliğini, etkililiğini, kanun ve AB uygulamaları ile uyumunu güvence altına almak için bir araçtır.

9. Alan Ödemeleri İçin Tamamlayıcılar: Ödemeler, bir tarımsal üreticinin alan ödemeleri için uygun olan 1 hektarlık toplam alanın tarımsal parsellerini yönetmesi şartına verilmiştir (Şerefoğlu, 2008).

Polonya 2007-2013 Kırsal kalınma programı 2004-2006 yıllarını kapsayan kırsal kalkınma planının devamı niteliğindedir. Program AB hedefleri kapsamında, ortak tarım politikasının Polonya'da uygulanmasını tamamlamak ve desteklemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu dönemde kırsal kalkınma programının finansörü olan EAGGF'den, Polonya 13,2 milyar € almakta ve ulusal fonunda katkısıyla toplam bütçe 17,2 milyar € olmaktadır. 2007-2013 yılları arasında Polonya'da uygulanacak olan tedbirler şunlardır;

- Eksen 1 : Tarım ve Ormancılık Sektöründe Rekabetçiliğin Arttırılması
  - Tarım ve ormancılık sektöründe çalışanlara mesleki eğitim verilmesi,
  - Genç Çiftçilerin Yetiştirilmesi,
  - Erken Emeklilik,
  - Çiftçi ve ormancıların danışmanlık servislernden faydalandırılması,
  - Tarım işletmelerinin modernizasyonu,
  - Tarım ve orman ürünlerinin katma değerinin arttırılması,
  - Tarım ve ormancılıkla ilgili altyapının geliştirilmesi ve kalkındırılması,
  - Çiftçilerinde Gıda Kalitesi Tasarısına Katılması,

- Bilgi ve Tanıtım,
- Tarımsal Üretici Gurupları

- Eksen 2 : Çevre ve kırsal Bölgelerin Geliştirilmesi
  - Dağlık alanda yer alan ve dezavantajlı çiftçiliğin geliştirilmesi,
  - Tarım-Çevre Programı
  - Tarımsal ve Tarımsal olmayan arazilerin ağaçlandırılması,
  - Doğal affetler sonucu hasar görmüş ormansal üretim potansiyelinin onarılması ve uygun koruma enstrumanlarının sunulması
- Eksen 3 : Kırsal Alandaki Yaşam Kalitesinin Arttırılması ve Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi
  - Tarımsal olamayan aktivetelere doğru çeşitlendirme,
  - Mikro işletmelerin kurulması ve kalkındırılması,
  - Ekonomik ve kırsal nüfus için temel hizmetler,
  - Köylerin yenilenmesi ve kalkındırılması
- Eksen 4 : LEADER
  - Yerel Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması,
  - Ortaklık Projelerinin Uygulanması,
  - Yerel Aktivasyon Guruplarını çalıştırmak, beceri ve etkinlilik kazandırılması.

Polonya kırsal kalkınma programında da diğer AB üyesi ülkelerde olduğu gibi Avrupa Komisyonun belirlediği temel eksenler doğrultusunda ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda tedbirler oluşturulmuştur. Ülkemiz adaylık sürecinde olması nedeniyle katıl öncesi yardım aracı kırsal kalkınma programı (IPARD) kapsamında AB'nin 2007-2013 yılları için belirlemiş olduğu eksenler kapsamında ülke ihtiyaçları doğrultusunda yukarıdaki tedbirlere benzer tedbirler belirlenmiştir (Anonymous, 2012a).

4.3.4.4. Hırvatistan

Hırvatistan'daki kırsal alanlar ülkenin %91,6'sını kaplamakta ve 4,5 milyon olan toplam ülke nüfusun %47,6'i kırsal alanda yaşamaktadır. Hırvatistan'ın Avrupa Birliği üyeliği süreci, ülkenin 2003'te üyelik başvurusunda bulunmasıyla başlamıştır. 2004'te Avrupa Komisyonu Hırvatistan'a aday ülke statüsü verilmesini önerdi ve Avrupa Zirvesi yine aynı yıl Hırvatistan'ın resmen aday ülke olduğunu açıkladı. Üyelik müzakerelerine Ekim 2005'te başlayan Hırvatistan için 2 Aralık 2011 tarihinde Avrupa parlamentosunda yapılan oylamada AB üyeliği için Hırvatistan'a 1 Temmuz 2013 için yeşil ışık yakıldı. Hırvatistan bu süreçte kırsal kalkınma programı olarak 2007 yılına

kadar SAPARD programını uygulamış ve 2007'den bu yana ülkemizde de uygulanmakta olan IPARD programını uygulamaktadır.

Hırvatistan AB'ne aday olmadan SAPARD Programını uygulayan tek ülkedir. Hırvatistan için 2004-2006 yıllarını kapsayacak şekilde diğer Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinde olduğu gibi Tarım ve Kırsal Kalkınma Planı hazırlanmıştır. Hırvatistan Türkiye ve Makedonya ile AB adaylık sürecinde olup 2004-2006 yıllarını kapsayan bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Hırvatistan'da diğer MDAÜ' lerinde olduğu gibi ayrıca PHARE, ISPA ve CARDS programlarından faydalanmıştır. Hırvatistan'a 2005-2006 yıllarında 80 Milyon € Phare programı için, 0-25 Milyon € SAPARD programına ve 25-35 Milyon € ISPA programı için tahsis edilmiştir. Tarım ve Kırsal Kalkınma planı SAPARD kapsamında aşağıdaki tedbirlere yatırım yapmayı öngörmüştür (Şerefoğlu, 2008);

- Tarım İşletmelerine Yatırım (5 milyon €)
- Tarım ve Balıkçılık ürünlerinin işleme ve pazarlamasının iyileştirilmesi (9.75 milyon €)
- Kırsal altyapının iyileştirilmesi (10 milyon €)
- Teknik destek (0.25 milyon €)

Avrupa Birliğinin 2007-2013 dönemi Kırsal Kalkınma için katılım öncesi yardım aracı programının (IPARD) temel amacı tarımsal ürünlerin rekabetçiliğini artırarak tarım sektörünün gelişmesidir. Bu kapsamda Hırvatistan'da program üç öncelik ekseninden oluşmaktadır. Bunlar:

- Eksen 1 – Pazar etkinliğini geliştirmek ve birlik standartlarına uyum sağlamak;
    - Yeniden yapilanma ve birlik standartlarina ulaşmak için tarimsal işletmelere yatirim,
    - Üretici gruplarının kurulması,
    - Yeniden yapilanma ve birlik standartlarina ulaşmak için Tarım ve su ürünleri işleyen ve pazarlayan işletmelere yatırım
- Eksen 2 – Tarımsal çevre tedbirlerinin uygulanması ve LEADER için hazırlık eylemleri;
    - Çevre ve Kırsalı geliştirici eylemler,
    - Yerel kırsal kalkınma strateşilerinin (LEADER) hazırlanması ve uygulanması
- Eksen 3 – Kırsal ekonominin geliştirilmesi;

- Kırsal altyapının geliştirilmesi ve kalkındırılması,
- Kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi,
- Tarım, gıda ve ormancılık sektöründeki ekonomik aktörlerin eğitimlerinin geliştirilmesidir.

Hırvatistan için 2007-2009 yılları arasında IPARD kapsamında ayrılan kamu katkısı 102.298.250 €'dur. Bunun %75'i olan 76.900.000 € AB katkısıdır (Anonymous, 2007a). Ancak yatırımların %50 kamu katkısı, %50 çiftçinin kendi sermayesi ile gerçekleştirilmesi ve tüm işlemlerin çok katı bir şekilde kontrol edilmesi nedeniyle; Hırvatistan 2009 yılına kadar ayrılan fonların sadece %50'nin biraz üstünde bir miktarını kullanabilmiştir (Bajruši, 2010).

4.3.4.5. Kanada

Dünya Bankası 2009 yılı verilerine göre Kanada'da kırsal nüfusun yaklaşık 33,5 milyon olan toplam nüfusa oranı %19,5'dir. Rusya'dan sonra dünyanın ikinci en geniş ülkesi olmasına rağmen topraklarının çoğu kullanım dışıdır ve seyrekçe yerleşilmiştir. Kanada topraklarının yüzde 7,4'ü tarım arazisi olarak kullanılmaktadır.

10 eyalet 3 bölgeden oluşan Kanada'nın federal kırsal politikasının yakın tarihine bakıldığında; 1996 yılında hükümetin tahttan yaptığı konuşmada kendisini kırsal Kanada'nın ekonomik yenilenmesine adadığını ilan etmiştir. Bu kapsamda 1997 yılında bu yenilenmenin nasıl olacağına dair önerileri içeren "Kırsal Düşün (Think Rural)" isimli rapor yayınlanmıştır.

1998 yılında Kırsal Düşün Raporu ve departmanlar arası çalışma grubunun çalışmaları sonucu; Gelecekteki tüm federal hükümet politikalarının, program ve hizmetlerinin kırsaldaki etkisini en iyi şekilde anlaşıldığına emin olmak ve kırsalda yaşayan Kanadalının gözünden konuların değerlendirilmesi için "Kırsal Objektif (Rural Lens)" programı dizayn edildi.

Kırsal diyalog çerçevesinde Kanada'nın tüm bölgelerini temsil edecek Kanadalılarla iletişim kuruldu. 5 yıl süresince 17,000 kırsal Kanadalıdan yaşadıkları zorluklar, öncelikleri ve sunulan fırsatlarla ilgili olarak geri bildirim alındı.

1998 yılında yıllında gerçekleştirilen "Ulusal Kırsal Çalıştayı (National Rural Workshop) sonucunda; hükümet eylemleri için 11 öncelik alanı tanımlandı. Kırsal alan üzerine çalışmaları gerçekleştirmek üzere aynı yıl "Kanada Kırsal Ortaklık (Canadian Rural Partnership)" programı 4 yıllık olarak 20 Milyon $ bütçe ile başlatıldı ve Kanada hükümeti adına bu programda çalışmak üzere merkez noktası olarak "Kırsal Sekreterlik" kuruldu.

2000 yılında gerçekleştirilen Ulusal Kırsal Konferansında kırsal diyalog, o tarihe kadar gerçekleştirilen çalışmalar ve gelecek stratejiler tartışılmış ve konferansı takiben bir kırsal eylem planı geliştirilmiştir. Geliştirilen kırsal eylem planı 2001 yılında yayınlanmıştır. 2006 yılında ise internet tabanlı ve ücretsiz olarak yeniden canlandırma ve kalkınma planlamalarına yardımcı olmak amacıyla bölgeler veya topluluklar hakkında ekonomik ve demografik faktörler ile ilgili bilgi sağlayan "Topluluk Bilgi Veritabanı" duyuruldu.

2009 yılında Bakan Blackburn tarafından yapılan duyuruda Kanada Kırsal Ortaklık (CRP) programının 2013 yılına kadar devam edeceği ve 4 yıl için 45,6 milyon $ yatırım yapacağı belirtilmiştir (Anonymous, 2009a).

2001 yılında yayınlanan ve 11 öncelik alanında oluşan Kırsal Eylem Planının içeriği şu şekildedir:

- Öncelik Alanı 1 - Kırsal Kanadalıların federal hükümet programlarına ve hizmetlerine ulaşımının geliştirilmesi (hükümet hizmetlerinin online sunulması),
- Öncelik Alanı 2 - Kırsal işyerleri ve topluluk kalkınması için finansal kaynaklara ulaşımın geliştirilmesi (kırsal işletmeler için fon sağlanması),
- Öncelik Alanı 3 – Asıl yerli (Aborjin) gençliği de dahil kırsal gençlik için daha hedefli fırsatlar, programlar ve hizmetler sağlamak (topluluk kalkınmasında kırsal gençliğin katılımının arttırılması)
- Öncelik Alanı 4 – Kırsal kapasite kurma, liderlik ve becerilerin geliştirilmesinin güçlendirilmesi (ekonomik ve topluluk kalkınma girişimlerini yürütmek için topluluk liderlerinin ve organizasyonlarının güçlendirilmesi),
- Öncelik Alanı 5 – Topluluk kalkınması için kırsal topluluklara altyapı bakımı ve geliştirilmesi için olanaklar yaratılması (Belediye altyapısı ve taşımacılık altyapısını için destek sağlama),
- Öncelik Alanı 6 – Kırsal Kanadalıları bilgi tabanlı ekonomi ve topluma bağlamak ve teknoloji kullanma becerisi kazanmalarına yardımcı olmak (telekomünikasyon altyapısı olan kırsal ve uzak topluluklar sağlamak),
- Öncelik Alanı 7 – Daha hedefli yardım ile kırsal Kanada'daki ekonomik çeşitliliğin güçlendirilmesi (Birincil üretime bağımlı bölgelerde değer katan endüstrilerin ve turizmin geliştirilmesi),
- Öncelik Alanı 8 – Kırsal Kanadalıların makul fiyatlarla sağlık hizmetine ulaşmasını sağlamak için eyalet ve bölge hükümetleri ile birlikte inceleme ve yeni yöntemlerin test edilmesi için çalışılması,

- Öncelik Alanı 9 – Kırsal Kanadalıların makul fiyatlarla eğitim hizmetine ulaşmasını sağlamak için eyalet ve bölge hükümetleri ile birlikte inceleme ve yeni yöntemlerin test edilmesi için çalışılması,
- Öncelik Alanı 10 – Kırsal toplulukların kalkınmasına olanak sağlamak için toplulukların kendi içinde, topluluklar arası ve hükümetler arası stratejik ortaklığın teşvik edilmesi,
- Öncelik Alanı 11 – Kırsal Kanada'yı yaşanacak, çalışılacak ve kırsal Kanada'nın değerini bilen aileler yetiştirilecek bir yer haline getirilmesidir (Anonymous, 2001a).

4.3.4.6. Japonya

Dünya Bankası 2009 yılı verilerine göre Japonya'da kırsal nüfusun yaklaşık 127,5 milyon olan toplam nüfusa oranı %33,4'dir. Japonya topraklarının yüzde 12,7'ü tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle Japonya tarımda dışa bağımlıdır ve dünyanın en çok tarımsal ürün ithal eden ülkelerinden biridir. Tarım alanlarının darlığı verimi ön plana çıkartmıştır. Ülkedeki çiftlikler ortalama 1,47 hektar büyüklüğündedir. Japon çiftlikleri görece küçük olmasına rağmen, verimlilikte kaydedilen aşamalar, teknoloji ve bilimsel veriler bu küçük alanların en verimli biçimde kullanılmasını sağlamıştır. Tarım makineleri, ekim yöntemleri ve gübreler sayesinde, dar alanda ülkenin toplam meyve ve sebze ihtiyacının yarısı üretilir. Özellikle yeni teknolojilerin bu başarıdaki rolü çok büyüktür. Japonya'da bazı tarım ürünleri, toprak olmaksızın, su içinde, (hidrofonik yöntem) üretilmektedir (Anonim, 2012a).

Japonya'nın yüksek nüfus ve düşük tarım arazisi alanı nedeniyle geçmişte uygulamış olduğu yüksek oranlı arazi vergisi deneyimi, ekonomik kalkınma eşiğinde olan az gelişmiş ülkeler için ilginç bir örnek oluşturmaktadır.

Japonya'da 1813 yılında yapılan vergi reformuyla, tarımsal araziler üzerine oldukça büyük oranlı bir arazi vergisi kondu. Mahsulden değil arazinin değeri üzerinden alınan bu vergi sabit oranlıydı ve tahsilâtı nakden yapılıyordu. Böylece toprak sahipleri hem topraklarını en verimli şekilde işlemek, hem de vergilerini ödemek için pazara yönelik üretimde bulunmak zorunda kalıyorlardı. Japonya bu tarihte vergi gelirlerinin %80'ini arazi vergilerinden elde ediyordu.

Japon kalkınma modelinde önemli bir etken de tarımın vergilendirilmesi yanında, verim artışı sağlayan çiftçilerin vergi yüklerinin azaltılması uygulamasının tarımsal gelişmeyi özendirmesidir. 1880 ile 1910 yılları arasında Japon çiftçisinin sağladığı yıllık %3'lük üretim artışı, küçümsenmeyecek bir gelişmedir (Dinler, 2008).

İkinci Dünya Savaşına kadar tarım sektörünün rolü, iç piyasa için mümkün olduğu kadar gıda maddesi üretilmesi, kırsal işgücünü yoğun kullanılması ve yurtiçi endüstriyel büyüme için sermaye sağlaması olarak anlaşılmıştır. Bunun içindir ki bu dönemde tarım sektöründeki gelişmeler işgücünü azaltan değil de, işgücü-yoğun tarımsal teknolojilerin yaygınlaştırılmasına dayanmaktadır.

Savaştan hemen sonra tarım sektöründeki başlıca gelişmeler, gıda üretiminin ve istihdamın en yüksek düzeye çıkarılması ve kırsal kesimin demokratikleştirilmesi olmuştur. Bu gelişmeler, tarım sektöründeki hane halklarının ekonomik yaşayabilirliğini desteklemek için tarımsal kooperatiflerin güçlendirilmesini içeren tarım reformu üzerine inşa edilmiştir. Kooperatifler, girdileri satın almada ve ürünleri satmada çiftçiler için birincil pazarlama aracı oldu. Bu gelişme, çiftçilerin özel firmalarla doğrudan iletişim kurmasını engelledi. Ayrıca, özel bankaların toprak mülkiyeti elde etmeleri yasaklandı ve tarımın finansmanı hükümet tarafından sağlanmaya başlandı. Japon tarım sektörü, devlet tarafından korundu.

Tarımsal ürünlerin ithal edilmesinin serbest bırakılması için 1960'lann başlan ve 1970'lerdeki ABD'nin siyasi baskısından ve bazı Japon iş (çevresi) menfaatlerinden dolayı Japon tarım sektöründeki devlet koruması azaltıldı. Bu durum, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başındaki "Miktar Yönünden İthalat Sınırlandırılması'nın gözden geçirilmesiyle birlikte dana eti, narenciye, süt ürünleri ve meyve sularını içeren tarımsal gıda ürünlerinin geniş bir bölümü üzerinde devlet korumasına son verildi.

Tarım sektöründeki bu tarihsel olaylara kırsal kesim açısından bakıldığında; İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar bu ülkedeki tarımsal gelişme, öncelikle, işgücünün yerine geçmeyen ürün artırıcı gelişmeler tarafından belirlenmiştir. Savaş sonrası, işgücü yerine geçen tarımsal mekanizasyonun başlaması hızla yayılmıştır. Bu gelişme, daha yüksek girdi maliyetlerine, işgücü ihtiyacının düşmesine katkıda bulunmuş ve tarımsal üretimin yerel ekonomiler ile çiftçi hane halklarını destekleme kabiliyetindeki düşüşe neden olmuştur. Bununla birlikte; tarım topraklarının genişliğinin küçük olması, tarım-dışı iş olanaklarına yakınlık, hükümetin fiyat destek politikaları ve kültürel olarak toprak sahipliğinin sürdürülmesi yönündeki önyargılar nedeniyle, tam gün çalışılan çiftçilikten, yan zamanlı çalışılan çiftçiliğe doğru bir kayış olmuştur.

Yan zamanlı çiftçilik Japon çiftçi hane halklarını, tarımsal üretim sistemlerinin rasyonel hale getirilmesini kabul etmesini ve bir ölçüde karşı koymasını mümkün kılmıştır. Ancak küreselleşmenin etkisiyle; Japon hükümetinin Gümrük Tarifeleri ve

Ticareti Genel Anlaşmasını (GATT) kabul etmesi ve özellikle pirinç ithalat yasağının kaldırılması, tarımın daha geniş üretim birimleri ile yeniden organize edilmesi ve ulusal politika baskısı bu stratejinin geçerliliğini yitirmesine neden olmuştur (Jussaume, 2001).

Mevcut durumda tarımsal düzenlemeler ve kırsal kalkınma çalışmaları Japonya Tarım Ormancılık ve Balıkçılık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlık tarafından 2000 yılında gıda, tarım ve kırsal alanlara ilişkin gelecek 10 yıllın tarımsal politikaları hazırlanmıştır. 2005 yılında ise bu planın anahtar noktaları olan tedbirler yayınlanmıştır.

Japonya'nın tarımın sürdürülebilir kalkınması için belirlediği tedbirler;

- İdeal tarımsal yapıyı kurmak için çiftçilerin desteklenmesi ve kuvvetlendirilmesi ("sertifikalı çiftçiler" sistemini kullanarak bölgesini temsil edecek önder çiftçiler tanımlanacak),
- İnsan kaynaklarını teşvik edilmesi,
- Tarım arazisinin etkin kullanımını teşvik edilmesi,
- Çiftlik yönetimi için dengeleyici tedbirler saptanması,
- Farklı iş geliştirme çabalarının desteklenmesi,
- Tarım ve gıda sektörleri arasında işbirliğinin teşvik edilmesi,
- Tarımsal ürün ve gıda ihracatının yükseltilmesi,
- İş geliştirilmesi için temel şartların geliştirilmesi,
- Tarımsal üretim çerçevesinin geliştirilmesi,
- Tarımsal üretim için çevresel tedbirlerin tanıtılması,
- Biokütle kaynaklardan faydalanılmasıdır.

Japonya'nın kırsal alanların iyileştirilmesi için belirlediği tedbirler;

- Kırsal kaynakların korunması için tedbirler oluşturulması (tarım arazileri, tarımsal sulama kaynakları ve benzeri kaynakların uygun şekilde korunması ve yönetilmesini garantiye almak),
- Kırsal ekonomilerin canlandırılması (özellikle tarımsal üretim için dezavantajlı olan yüksek ve dağlık alanlarda, yerel karakteristiklere uygun farklı endüstriyel girişimlerin teşvik edilmesi),
- Kentsel ve kırsal alanlar arasındaki tamamlayıcılık ve karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi (örnek olarak turizmin iyileştirilmesi stratejisine bağlı olarak kırsalda gerçekleşecek yeşil turizmin iyileştirilmesi),
- Güzel ve güvenli kırsal yaşamın gerçekleştirilmesidir (yolların, kanalizasyon altyapısı, telekomünikasyon altyapısı ve benzeri çevre

koşullarının iyileştirilmesi; sel, toprak çökmesi, yol afetleri, çiftlik afetleri gibi afetlerin önlenmesi için tedbirlerin alınması) (Anonymous, 2005a).

4.3.4.7. Avustralya

Avustralya'da 23 milyon olan toplam nüfusun %11,3'ü, yaklaşık 2,5 milyon insan, kırsalda yaşamaktadır. Avustralyalı çiftçiler, kıtanın %61'ini kapsayan 135,996 çiftliğe sahiptirler. Sulu ve kuru tarım karışık olarak gerçekleştirilmektedir. Tarım sektöründe yaklaşık olarak 370,000 kişi istihdam edilmiştir. Tarım, yarattığı 43 milyar $'lık değer ile Avustralya ekonomisi için önemli bir sektördür. Avustralya'daki çiftlikler geleneksel olarak nesilden nesile geçen aile işletmeleri olmuştur. Ancak 1950'lerden buyana uluslar arası ekonomik faktörler ve çiftçilik metotlarındaki değişiklikler, küçük aile işletmesi sayılarının azalarak orta büyüklükteki işletmelerin sayısında artışa neden olmuştur.

20. yüzyılın başlarında Avustralya'nın tarımsal üretimi çok hızlı bir şekilde arttı ve ürün miktarlarındaki bu artış Avustralya nüfusunun ihtiyacının çok üstünde gerçekleşti. Üretimdeki bu artış Avustralya'yı dünyanın büyük gıda ihracatçılarından bir haline getirdi. 20. yüzyılın başlarında, Avustralya hükümeti çiftçi ve birincil üreticilere pirim yoluyla destek sağlamış; üretimi, iş vermeyi ve ihracatı teşvik etmiştir. Ayrıca bazı ürünlerde ithalatı zorlaştırıcı gümrük tarifeleri uygulamıştır. 1929-1939 yılları arasında gerçekleşen dünya ekonomik büyük buhranı ile birinci ve ikinci dünya savaşlarının büyük etkilerinin rağmen, yirminci yüzyılın ilk yarısında Avustralya tarımı büyümeye devam etmiştir.

Avustralya ekonomisinde tarımın göreceli önemi yirminci yüzyılın ikinci yarısında azalmıştır. Nüfusun sadece %3'ü tarım sektöründe çalışmaktadır. Hükümet yardımları azaltılmış ve küçük işletmeler, büyük işletmelere göre daha önemsiz hal almıştır. Çiftçiler varlığını sürdürebilmek için yenilikler yapmaya ve faaliyetlerini çeşitlendirmeye zorlanmaktadır (Anonymous, 2011e).

Avusturya Hükümeti araştırma ve kalkınma hedeflerini sağlamak ve birincil üretim sektöründeki mevcutta devam eden ve yeni yatırım ihtiyaçlarını dengelemek amacıyla 1994 yılında bir dizi kırsal araştırma ve kalkınma öncellikleri saptadı. Bu öncellikler 2007 yılında, eyalet ve bölge hükümetleri, sanayi, araştırma kuruluşları ile istişare edilerek; yenilikleri ve yeni teknolojileri kapsayacak, pazar değişikliklerine cevap verecek, yeni pazarlar açacak, karşılaşılan ekonomik ve iklimsel değişikliklerin yol açtığı sıkıntıları giderecek şekilde revize edildi.

Bu yeni ulusal kırsal araştırma ve kalkınma öncelikleri;

- Verimlilik ve Değer Katma: Mevcut endüstrinin verimlilik ve karlılığının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir yeni endüstrilerin geliştirilmesi için desteklenmesi,
- Tedarik Zinciri ve Pazarlar: Yerel ve uluslararası pazar ve tüketici ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılması ve karşılık verilmesi, Tüketiciyi de kapsayan tüm tedarik zincirinde bilgi akışının iyileştirilmesi,
- Doğal Kaynak Yönetimi: Birincil sanayinin hem ekonomik hem de çevresel olarak sürdürebilirliğini sağlamak amacıyla Avustralya doğal kaynaklarının etkili yönetiminin desteklenmesi,
- İklim Değişkenliği ve Değişiklikleri: İklim değişkenliklerine karşı esneklik inşa etmek ve iklim değişikliklerinin etkisini azaltmak ve adapte olunması,
- Bio Güvenlik: Avustralya toplumunun, birincil endüstrinin ve çevrenin bio güvenlik tehditlerinden korunması,
- Kırsal Araştırma ve Kalkınma Önceliklerinin Desteklenmesi : araştırmaların yürütülmesi ve bunların sonucundaki bulguların uygulanması için becerilerin geliştirilmesidir (Anonymous, 2011f).

4.4. Avrupa Birliğindeki Kırsal Kalkınma Politikaları

Avrupa Birliği'yle tam üye olma amacıyla müzakereler yürüten ülkemiz açısından, AB'deki kırsal kalkınma politika ve uygulamalarının tarihi gelişimi ve mevcut uygulamaları önem arz etmektedir. Bu kapsamda AB'deki kırsal kalkınma süreci daha detaylı olarak incelenmiştir.

4.4.1. Avrupa Birliğinde kırsal kalınmaya geçiş

Avrupa Birliği OTP'yi oluşturduğu tarihten bu yana üye ülkeler arasındaki bölgesel kalkınmışlık farklarını giderme konusunu da dikkate almakla birlikte daha çok Topluluk genelindeki tarımsal yapıyı geliştirmek ve bu konuda bir standart yakalamak amacıyla politikalar izlemiş ve bu çerçevede üretim miktarı, ürün fiyatları, ürün standartları, kotalar ve ortak piyasa düzenleri gibi tarım odaklı yaklaşımlar benimsemiştir. Ancak zamanla OTP çerçevesinde belirlenen hedeflere ulaşılmış hatta AB tarım ihracatçısı konumuna gelmiştir. OTP amaçlarının gerçekleştirilmesi beraberinde OTP reformlarını getirmiş ve özellikle AB'nin genişleme dalgaları sonrasında üye ülkelerin kırsal alanlarının kalkındırılması konusu da ele alınması gereken önemli bir husus olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede bu ülkelerin kırsal yapının iyileştirilmesi ve yeni üyelerin mevcut AB standartlarına ulaşmasının

sağlanması amacıyla bakış açısı değiştirilmiş ve OTP içinde kırsal kalkınmaya verilen önem her geçen gün artırılmıştır.

AB'de kırsal kalkınma konusu her zaman gündemde yer edinmiş ancak, konu genel olarak tarım politikalarının tamamlayıcı bir unsuru olarak görülmüştür. 1968 yılında "Mansholt" olarak bilinen tarım reformu planında tarım isletmelerinin modernizasyonu, tarım nüfusunun azaltılması ve tarımda çalışanların sosyo-ekonomik bilgilerinin ve mesleki yeterliliklerinin artırılması hedef olarak belirlenmiştir.

1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedi ile Birlik 1992 yılında Tek Pazar oluşturma hedefini üstlenmiş, bu çerçevede malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımındaki engellerin kalkması, bunun yanında Topluluğun farklı bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması hedef alınmıştır. Maastricht Anlaşması ile Topluluğu kuran Antlaşmanın ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasına yönelik hedeflerle ilgili 130A no.lu maddesine eklenen "kırsal bölgeler de dahil olmak üzere" ibaresi ile kırsal kalkınmaya yasal dayanak sağlanmıştır.

1988 yılında Komisyon tarafından "Kırsal Toplumun Geleceği" adlı bir tebliğ hazırlanmıştır. Bu tebliğ kırsal alanların sadece coğrafyaya dayalı olarak ele alınmaması gerektiğini, bu alanların ekonomik ve sosyal hayatın çok farklı aktivitelerine sahne olan karmaşık bir yapı teşkil ettiğini belirtmiş, kırsal alanların sadece içinde barındırdığı nüfusa is ve hayat veren alanlar olmadığı, bunun yanında toplumun tüm kesimlerine hitap eden, ekolojik dengenin kurulduğu çok fonksiyonlu alanlar olduğu vurgulanmıştır.

Bu tebliğde, kırsal kalkınma için üç esas hedef belirlenmiştir;

- Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması,
- Tarım konusunun tekrar düzenlenerek kırsal ekonominin bir bütün olarak ele alınması,
- Çevrenin ve doğal kaynakların korunması

Yine aynı yıl 2052/88 sayılı Konsey Tüzüğü ile yapısal fonlar, etkinliklerinin artırılması amacıyla yeniden düzenlenmiş, Topluluğun yapısal politikalarında 5 temel hedef belirlenmiş ve fonlar bu hedeflere göre yönlendirilmiştir. Buna göre, FEOGA Yönlendirme Bölümü Hedef 1 ve Hedef 5'in finansmanında kullanılacaktır.

Hedef 1 ile kalkınmada geri kalmış bölgelerde yapısal uyum ve gelişmenin desteklenmesi öngörülmüş, Hedef 5a ile tarım ve ormancılıkta üretim ve isleme yapılarının düzenlenmesinin hızlandırılması amaçlanmış, bu çerçevede çiftliklere yatırım yardımı, 55 yasın üstündeki çiftçiler için erken emeklilik primleri, çevre dostu

uygulamalara destek, gıda dışı amaçlı tarım ürünlerinin teşviki, isleme ve pazarlama için yatırım yardımları gibi konular kapsam dahiline alınmış, Hedef 5b ile kırsal alanlarda ekonomik çeşitliliğin teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Bu hedefler çerçevesinde yürütülen programlar 2000 yılına kadar devam etmiştir.

Bu hedeflerin dışında kırsal alanlarda gerçekleştirilen projelerde karşılıklı dayanımsa ortamı yaratmak, deneyimleri paylaşmak, yenilikleri desteklemek üzere LEADER denen Birlik girişimleri başlatılmıştır. LEADER I (1991–1994) programına 217 bölgesel çalışma grubu katılırken, LEADER II (1994–1999) programına 850 çalışma grubu katılmıştır. Bunların devamı olan LEADER+ programı 2000–2006 yıllarını kapsamış olup, FEOGA-Garanti Bölümü tarafından finanse edilmiştir.

1996 yılında düzenlenen "Kırsal Kalkınma" konulu konferans Cork deklarasyonu ile tamamlanmıştır. Bu deklarasyon ilerde Topluluğun kırsal kalkınma politikasını belirlemek üzere önemli bir doküman olmuştur.

Bu deklarasyonda su hususlar vurgulanmıştır:

- Kırsal alanlarda sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması amacıyla kapasitenin teşviki,
- Kırsal alanlarda katılımcı yaklaşımları artırma,
- Politika uygulamalarının ve karar mekanizmasının yerinden bir yönetimle yapılması,
- Sürdürülebilir kırsal kalkınma programlarının birbirleriyle koordine edilmesi.

4.4.2. Gündem 2000

Kapsamlı reform paketi Gündem 2000'le birlikte 2000–2006 yılları arasında geçerli olmak üzere yapısal fonların hedefleri üçe indirilmiştir. Buna göre Hedef 1, kalkınmada geri kalmış bölgelerin yapısal uyum ve gelişmesinin desteklenmesini amaçlamıştır. Bu hedef kapsamındaki bölgeler kişi basına Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla'sı (GSYH) Birlik ortalamasının %75'inden az olan bölgelerdir. Yapısal fon kaynaklarının yaklaşık üçte ikisinin bu hedefe aktarılması öngörülmektedir. Eski sistemde Hedef 6 kapsamındaki bölgeler bu hedef kapsamına alınmıştır. Hedef 2 ile yapısal zorluklarla karsı karsıya olan bölgelerin desteklenmesi hedeflemektedir. Bu hedef kapsamında; sanayi, hizmetler ya da balıkçılık sektörlerinde yaşanan değişikliklerden etkilenen bölgeler, ekonomik çeşitlilik bulunmaması sebebiyle ciddi bir düşüş içinde bulunan kırsal bölgeler ve ekonomik faaliyetlerin kaybı sebebiyle güçlük içinde bulunan kentsel bölgeler yer almaktadır. Hedef 3 ile de eğitim, mesleki eğitim ve istihdam konularında modernleştirme çabaları kapsama alınmıştır. Son hedef, diğer hedeflerin uygulanmadığı bölgelerde yürürlükte olacaktır.

Çizelge 4.16. 1994-1999 Dönemi ve Gündem 2000 Politikaları Tablosu

1994-1999 dönemi politikalar	Gündem 2000
Hedef 1 bölgeleri: kişi başına düşen GSYİH'sı AB ortalamasının % 75'inin altında olan geri kalmış bölgeler	Hedef 1 bölgeleri: kalkınmada geri kalmış bölgeler ve kişi başı GSYİH'sı topluluk ortalamasının % 75'inin altındaki bölgeler (EAGGF Yön verme bölümü, ERDF, ESF, FIFG)
Hedef 2 bölgeleri: işsizliğin Birlik ortalamasının üstünde ve sanayi alanındaki istihdamın Birlik ortalamasının altında olduğu ve sanayiye yönelik iş kollarında yapısal bir azalmanın gözlendiği bölgeler	
Hedef 3 bölgeleri: genç işsiz, uzun süreli işsiz, ve işgücü piyasasından çıkarılma tehditi altında olan nüfus	Hedef 2 bölgeleri: yapısal zorluklarla karşı karşıya olan bölgelerin ekonomik ve sosyal değişiminin desteklenmesi (ERDF ve ESF)
Hedef 4 bölgeleri: sanayi ve üretim süreçlerindeki değişikliklerin istihdamı tehdit ettiği nüfus	
Hedef 5a bölgeleri: çiftçiler, balıkçılar ve üretim yapısında değişikliğe maruz kalan diğer sektörlerde çalışan nüfus	Hedef 3 bölgeleri: eğitim, işgücü sistemleri ve politikaların uyumlaştırılması (ESF)
Hedef 5b: Sosyo-ekonomik bakımdan az gelişmiş kırsal bölgeler	
Hedef 6 bölgeleri: nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu bölgeler (1 km2 ye 8 kişiden az)	

Kaynak: Şerefoğlu, 2011

Gündem 2000 ile yeni bir kırsal kalkınma çerçevesi çizilmiştir. Yeni kırsal kalkınma anlayışı ile Avrupa'nın kırsal bölgeleri için sürdürülebilir bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Kırsal kalkınma, piyasaya rekabet edebilirlilik getiren reformların tamamlayıcısı olmuştur.

Önlemler paketi ile daha güçlü tarım ve orman sektörü yaratmak, kırsal alanların rekabet edebilirliliğini geliştirmek ve Avrupa'nın kırsal mirasını ve çevreyi korumak hedeflenmiştir. Önlemler ile orman sektörü, ilk kez kırsal kalkınma politikasının bütünleşik parçası olmuştur (Akın, 2008).

2003 yılı OTP Reformu kapsamında Kırsal Kalkınma ile ilgili yapılan reformlar;

- Kırsal kalkınmaya ayrılan fonlarda artış
- Yeni kırsal kalkınma tedbirlerinin takdimi (yeni teknolojilerin kullanılmasına ilaveten standartları karşılama, hayvan refahı, gıda kalitesi),
- Hedef 1 bölgelerinde tarımsal çevre ve hayvan refahı uygulamaları için AB fon oranının % 75'den % 85'e çıkarılması ve diğer alanlarda % 50'den % 60'a çıkarılması,
- Az tercih edilen alanlarda genç çiftçiler ve zorunlu ödemeler ve devlet tarafından yönetilen ormanlara ormancılık destekleri için yatırım desteğinde artıştır (Şerefoğlu, 2011).

Çizelge 4.17. 2000-2006 Yılları Programlarda Kırsal Kalkınma Tedbirleri Ve Aktarılan Miktarlar

Kırsal Kalkınma Tedbirleri	**Milyon €**	**Oran**
Çiftliklere yatırım	4682	% 9.5
Genç çiftçilere destek	1824	% 3.7
Mesleki eğitim	344	% 0.7
Erken emeklilik	1423	% 2.9
Dezavantajlı alanlar ve çevresel zorlukları olan alanlar	6128	% 12.5
Tarım-çevre	13480	% 27.5
Tarımsal alanların ağaçlandırılması ve ormancılık	3760	% 7.7
İşleme ve pazarlama yatırımları	4807	% 9.8
Kırsal alanların adaptasyonu ve geliştirilmesi	12649	% 25.8
Toplam Kırsal Kalkınma Tedbirleri	**49097**	**% 100**

Kaynak: Dede, 2005

4.4.3. 2007–2013 Dönemi kırsal kalkınma yaklaşımları ve politikaları

2007–2013 dönemi AB mali perspektifinde, kırsal kalkınma artık tek bir OTP kalemi altında değil, ayrı fon tahsisatı yapılarak bütçelendirilmiş bir alan olarak karsımıza çıkmaktadır. Yeni kırsal kalkınma politikası, OTP'nin ikinci sac ayağı olarak düşünülmektedir. ilk kez bu dönemde, "doğal kaynakların korunması ve yönetimi" başlığı altında ve AB'nin tarıma yaptığı doğrudan yardımlardan da ayrı olarak kırsal kalkınma baslığına yer verilmiştir. Bu bütçe kalemi altında 2007–2013 mali dönemi için yaklaşık 88,5 milyar Avro kaynak tahsis edilmiştir.

AB'nin 2007–2013 dönemi kırsal kalkınma yaklaşımı kapsamında, 2007– 2013 döneminde üye ülkelerin tarım ve kırsal kalkınma alanındaki projelerine fon aktaracak olan "Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarımsal Fonu"na (European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD) ilişkin 1698/2005(EC) sayılı Konsey Tüzüğünde dört öncelik belirlenmiştir. Bu öncelikler ve program bütçesinden kaynak aktarılması gereken minimum oranlar su şekilde belirlenmiştir (Akın,2008) :

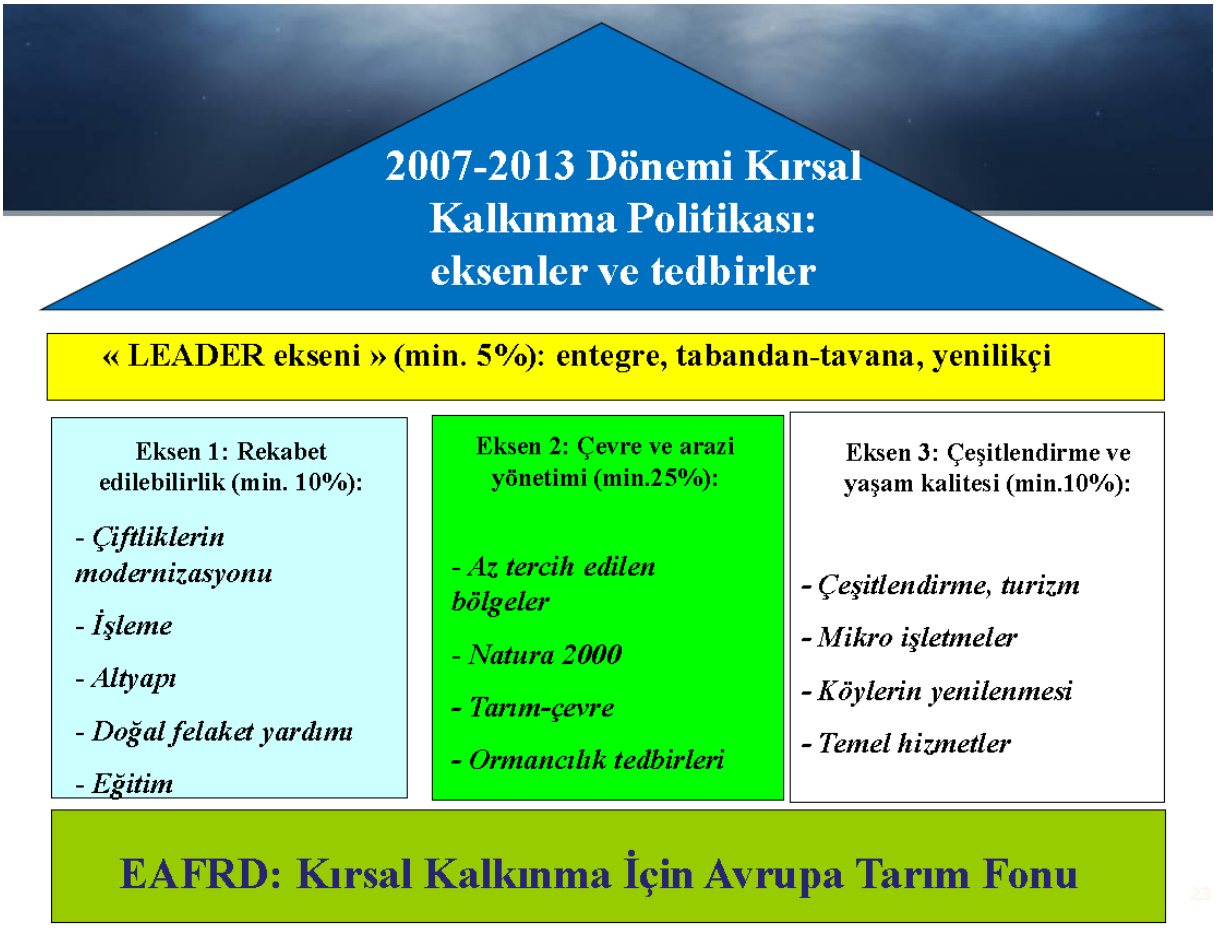
- Yeniden yapılanma, Ar-Ge, inovasyon aracılığıyla tarım ve ormancılık alanlarında rekabet edebilirliğin artırılması (%10),
- Arazi yönetimini destekleyerek, çevre ve kırsal alanların geliştirilmesi (%25),

- Kırsal alanlarda yasam kalitesinin artırılması ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi (%10),
- AB Kırsal Kalkınma Girişimi (LEADER) (%5).

Söz konusu kırsal kalkınma öncelikleri belirlenen 4 eksen yoluyla uygulanacaktır. Bunlar:

Eksen–1: Tarım ve Ormancılık Sektörlerinin Rekabetçiliğinin İyileştirilmesi.
Eksen–2: Çevre ve Kırsal Kesimi İyileştirme
Eksen–3: Kırsal Alanlarda Yaşam Kalitesi ve Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi
Eksen–4: Lider

Çizelge 4.18. 2007-2013 Dönemi Kırsal Kalkınma Politikası: Eksen ve Tedbirler

Kaynak: Şerefoğlu, 2011

1698/2005(EC) sayılı Konsey Tüzüğünde yer alan bu öncelik alanlarından görüldüğü gibi, AB politikalarında kırsal kalkınma algısı zaman içinde, rekabet edebilirlik, çevre ve arazi yönetimi ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi baslıklarına yönelmiştir.

Yeni dönemin öncelik alanları dahilinde, 2007–2013 dönemi AB kırsal kalkınma politikası temel olarak; insana, mekana ve çevreye duyarlı planlamayı öne çıkaran, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmayı hedefleyen bir yaklaşımla, özellikle rekabet edebilirlik, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi, tarım dışı istihdam, insan kaynaklarına yatırım, mesleki eğitim, yerel girişimler, kırsal altyapı, çevre ve korunan alanlar, kırsal peyzaj ve arazi yönetimi gibi temalara yönelmiştir. Bu yönüyle, kırsal kalkınma politikasının sadece tarımla ilgili olan ve tarımla uğrasan nüfusa göre tasarlanan bir politika alanı olmaktan uzaklaştırılması amaçlanmıştır (Akın, 2008).

4.4.4. Avrupa Birliği'nin genişlemesi ve aday ülkelere yönelik kırsal kalkınma politikaları

2000-2006 yılları arasında AB üyeliğine aday 10 Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkesi için geliştirilen genişleme stratejisi çerçevesinde -Gündem 2000-, bu ülkelerdeki tarımsal yapıyı yeniden şekillendirmek amacıyla, katılım öncesi mali araç SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development - Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı) oluşturulmuştur.

SAPARD Programı bir yandan aday ülkelerin Topluluk Müktesebatını uygulamalarına yardımcı olmayı hedeflerken, bir yandan da adayların üyelik yolunda tarım sektöründe ve kırsal alanlarda yaşadıkları sıkıntıları aşmalarını sağlamayı amaçlamıştır (Akın, 2008).

Türkiye'nin adaylığının onaylanmasının ardından, diğer ülkelere sağlanan fonlardan faydalandırılmamasına bağlı olarak Birlik ile Türkiye arasında müzakerelerin başlaması ile birlikte 2007-2013 döneminde SAPARD, PHARE ve ISPA programlarının yerini alacak yeni bir birleştirilmiş Katılım Öncesi Aracı ve bunun içerisinde de Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı'nın oluşturulması öngörülmüştür.

Bu kapsamda Türkiye ve daha sonra adaylığı kabul edilen ülkelere yönelik olmak üzere, OTP ve ilgili müktesebatın uygulanmasına ve aday ülkelerde tarım sektörü ve kırsal alanların sürdürülebilir biçimde adaptasyonunun sağlanmasına yardımcı olmak amacıyla Katılım Öncesi Araç-Kırsal Kalkınma Bileşeni (Instrument for Pre-Accession-Rural Development (IPARD)) oluşturulmuştur. IPARD, daha önce aday ülkeler için oluşturulan SAPARD ile ilkeler ve uygulama açısından büyük benzerlikler taşımaktadır (Ekim, 2009). İki program arasındaki benzerlikler çizelge 4.19.'da gösterilmiştir.

Çizelge 4.19. SAPARD ve IPARD Karşılaştırma Tablosu

SAPARD (1268/1999/EC)	IPARD (718/2007/EC)
Tarım İşletmelerine Yatırım	+
Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşleme ve Pazarlaması	+
Gıdalar İçin Kalite Kontrolü	-
Kırsal Altyapı	+
Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi	+
Arazi Toplulaştırma	-
Arazi Kayıtları	-
Köylerin Yenilenmesi	-
Üretici Gruplarının Kurulması	+
Tarımsal Çevre Tedbirleri	+
Ormancılık	-
İdari/Yönetim Hizmetleri	-
Su Kaynakları	-
Mesleki Eğitim	+
Teknik Destek	+
LEADER	+

Kaynak: Şerefoğlu, 2011

4.4.5. 2013 Sonrası AB'de kırsal kalkınma

Yeni bütçe dönemi tartışmaları (2014-2020) , doğrudan ödemelerde yeni üye devletler için geçiş sürecinin sonu (2013), Avrupa 2020 Stratejisi hedeflerine uyum, Lizbon Anlaşmasının yürürlüğe girişi, AB'nin olası yeni genişlemesi gibi iç faktörler ile yeni küresel tehditler (iklim değişikliği, çevre sorunları, biyoçeşitliliğin korunması…), küresel gıda krizi (2007–2008), küresel finansal krizler, dünya ölçeğinde gıda talebindeki artış, DTÖ Doha Turu görüşmelerinin devam etmesi gibi dış faktörlerin bir sonucu olarak Avrupa Birliği ortak tarım politikasında bir reform çalışması başlatmıştır.

Bu kapsamda Avrupa 2020 stratejisi ile bağlantılı öncelikler aşağıda yer almaktadır;

- Akıllı büyüme- bilgi ve yeniliğe dayalı bir ekonomi:
  - Ar-Ge ve yenilik
  - Eğitim, öğretim ve yaşam boyu öğrenme
  - Dijital toplum
- Sürdürülebilir gelişme- daha fazla kaynak etkinliği, daha yeşil ve daha rekabetçi bir ekonomiyi teşvik etmek:
  - Rekabetçilik
  - İklim değişikliği ile mücadele etme

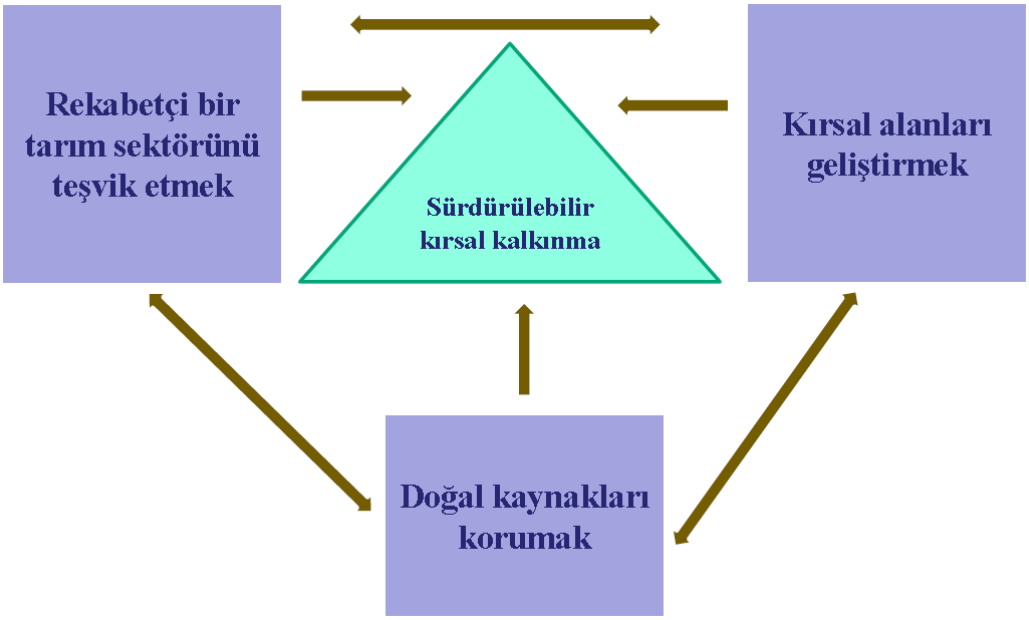
- Temiz ve etkin enerji

➢ Bütünsel gelişim- ekonomik, sosyal ve alansal uyumu hedefleyen yüksek işgücü ekonomisi:

- İşgücü
- Beceri
- Yoksullukla mücadele etme

Kırsal Kalkınmanın Avrupa 2020 stratejisine katkısına bakıldığında aşağıdaki başlıklar öne çıkmaktadır:

- Yeşil ve yenilikçi teknolojileri teşvik etme;
- Beceri geliştirme, eğitim ve girişimciliğe yatırım;
- Doğal kaynakları sürdürülebilir bir Şekilde yönetmeye yardımcı olma;
- Kaynakların daha etkin kullanılarak çiftçiliğin rekabet gücünü iyileştirme;
- Çevresel kamu malları sağlama;
- Düşük karbonlu kırsal ekonomi geliştirme;
- Çiftçilikten kaynaklanan sera gazı emisyonlarını azaltma;
- Kırsal alanların daha geniş kapsamlı olarak potansiyelini kullanma.

Şekil 4.14. Kırsal Kalkınma Avrupa 2020 Stratejisi

Şekil 4.14.'de şema şeklinde gösterilmiş olan kırsal kalkınma Avrupa 2020 stratejisini başlıklar halinde sıralayacak olursak;

- Rekabetçi bir tarım sektörünü teşvik etmek;
  - 2013 Sonrası Kırsal Kalkınma Kaynak etkinliğini iyileştirmek:
  - Yeşil teknolojilere odaklanma
  - İklim değişikliğine uyum ve yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi
  - Modernizasyon/ yeniden yapılandırma

  Araçlar: Yenilik, teknoloji transferi ve beceri kazanımı, "yeşil" yatırımlar
- Doğal kaynakları korumak;
  - İklim değişikliğine uyum ve azaltım
  - Sürdürülebilir arazi yönetimi ve eko sistemi korumak
  - Doğal kaynakların yönetimi Biyoçeşitlilik, su, toprak

  Araçlar: Kamu malları, eğitim ve danışma hizmetleri için arazi sahiplerine yapılan ödemeler
- Kırsal alanları geliştirmek 2013 Sonrası Kırsal Kalkınma Yerel potansiyeli açığa çıkarma, sosyal içermeyi teşvik etme:
  - Kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek
  - Yerel altyapıyı geliştirmek
  - Kamu-özel ortaklığını içeren yerel aktörleri harekete geçirme birbiriyle iletişimlerini güçlendirme

  Araçlar: Sosyal sermayenin harekete geçirilmesi (işbirliği, ağ kurma, stratejiye dayalı yer seçimi) (Şerefoğlu, 2011).

5. TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

5.1. Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında 13 milyonluk nüfusun %84'ünün köylerde oturuyor olması ve toplam istihdam içinde tarım kesiminin payının %80'in üzerinde olması nedenleriyle, tarım sektörü ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak belirlenmiş ve kırsal alanların kalkındırılması için politikalar üretilmiştir. Türkiye sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürütme gerekliliğini öngören ve planlı bir kalkınmayı l930'lu yıllarda uygulamaya koyan dünyadaki sayılı ülkelerden biridir. Ancak belirli bir stratejinin oluşturulmaması ve dünyada yaşanan ekonomik buhranında etkisiyle kırsal kalkınma faaliyetlerinin yeterli olmamıştır. Küreselleşme ile birlikte günümüzde kırsal kalkınma faaliyetleri daha da önem kazanmış ve AB'ye üyelik sürecinde mevzuatsal ve yapısal olarak kırsal kalkınma konusunda faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Bu tez çalışmasında ülkemizin kırsal kalkınma uygulamaları aşağıda başlıklar halinde verilmiş olan üç dönemde incelenecektir.

- Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi (1920-1960)
- Planlı Kalkınma Dönemi (1960-2004)
- Avrupa Birliği Üyelik Süreci (2005 - +)

5.1.1 Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi (1920-1960)

Kurtuluş savasını izleyen yıllarda nüfusun büyük bir bölümünün köylerde yasıyor olması ülkenin kalkınmasına yönelik yaklaşımlarda köy ve köylü sorununa ağırlık verilmesine yol açmıştır. Yeni devletin kurulusunu takip eden yıllarda, adeta perişan durumda bulunan kırsal alan nüfusunun ekonomik durumunun iyileştirilmesine yönelik çabalara girişilmiş ve hizmetler götürülmeye çalışılmıştır. Bu faaliyetlerin bir bölümü altyapıya yönelik olurken (yol, içme suyu, elektrik vb.), bir bölümü ise ekonomik ve sosyal faaliyetlere (tarımda makineleşme, hayvan ıslahı, tarımsal destekleme, eğitim vb.) yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarını kırsal kalkınma açısından bir enkaz kaldırma ve yeniden düzenleme dönemi olarak değerlendirmek mümkündür (Bakırcı, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte tarım alanındaki önemli gelişmelerden bir tanesi, Türkiye ekonomisinin kalkınması ve güçlenmesi amacıyla yapılması gerekenleri görüşmek üzere 1923 yıllında toplanan İzmir İktisat Kongresidir. Kongreye her kazadan 3'ü çiftçi olmak üzere 1135 kişi davet edilmiştir. Kongrede alınan başlıca kararlar; yabancıların elinde bulunan içki ve tütün tekelinin yerli halka

verilmesi, aşar vergisinin kaldırılması, kapitülasyonların kaldırılması, hayvancılığın geliştirilmesi ve banka kurulmasının teşvikidir.

18 Mart 1924 yılında kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu Cumhuriyet tarihinin ilk kanunlarından biridir. Kırsal kesimin çağdaşlaşmasını sağlamaya yönelik Köy Kanunu iki açıdan önemlidir. Birincisi bu yasa ile kalkınmanın köyden başlama gereği vurgulanmış, ikincisi de köylere hukuki bir kişilik tanınmış ve tarihimizde ilk defa köy kanunu ile köy toplulukları özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. Köye tanınan özerklik ile birlikte, seçilen yönetsel organlara ve köy halkına köy yasamı için gerekli alt yapı ve benzeri hizmetleri yapma ve daha iyi yasam koşulları yaratma yükümlülüğü getirilmiştir. Böyle bir yaptırımın temel özelliği, toplumu kalkınmaya, çağdaşlaşmaya ve daha iyi yasam koşulları oluşturmaya yönelik olmasıdır (Anonim, 2004b).

1924 yılında gerçekleşen diğer bir önemli gelişme ise 432 sayılı kanunla yalnızca tarım sektörüyle ilgili ilk bakanlık olan "Ziraat Vekaleti" kurulmuş olmasıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım sektöründe motor işlevini üstlenen ve kuruluşu 1883'e dayanan Ziraat Bankası; 1924 tarihli bir yasayla 30 milyon sermayeli ve 99 yıl süreli bir anonim şirket olmuştur. Bankaya tarımsal kredi yanında her türlü bankacılık faaliyetinde bulunabilme yetkisi tanınmış, tek parti döneminde bankacılık alanı dışında tarımın geliştirilmesine yönelik değişik görevler üstlenmiştir. Tarımda makineleşmeyi sağlamak amacıyla 1923'de tarım araçlarının Ziraat Bankası eliyle ithali ve üreticiye gümrüksüz dağıtılması kanunlaşmıştır (Sevinç, 2008).

Çiftçinin durumunun düzeltilmesi için devlet gelirlerinde düşme görüleceğinin bilinmesine rağmen 17 Şubat 1925 tarih ve 552 sayılı kanunla aşar vergisi kaldırılmış ve yerine binde 6'lık bir vergi konmuştur. Aşar vergisinin kaldırılması köylünün üzerinden maddi yükle birlikte ağa, bey ve tefeci korkusunu ve baskısını kaldırarak doğrudan bunların sömürüsünü de azaltmıştır. Verginin kaldırılması başlangıçta halkın hem ekonomik davranışında hem de sosyal inisiyatif kullanmasında olumlu etkiler yapmıştır. Fakat devlet aşar vergisinin kaldırılmasından doğan gelir açığını arazi vergisi ve tekel maddelerine zam yoluyla kapatmaya çalışmıştır. Ayrıca 1929 iktisadi buhranın başlaması ile 1931'de İktisadi Buhran Vergisi, 1932'de de Muvazene Vergisi konulmuştur. Bu ise yine küçük ve orta büyüklükteki çiftçinin zararına olmuştur.

Tarım kesimi hakkında ilk resmi bilgiler 1927 yılında gerçekleştirilen nüfus, tarım ve sanayi sonuçlarına dayanmaktadır. İlk nüfus sayımı sonuçları toplam nüfusun 13 milyon 500 bin civarında olduğunu göstermiştir. Tarım kesiminin toplam nüfusun %68'ini temsil ettiği hesaplanmıştır. Tarım sayımı verilerine göre ülke topraklarının

%32'si ekilebilir olmasına karsın, bunun yaklaşık %5'i ekilebilmiştir. Toprakların ortalama bir çift çeki hayvanıyla işlendiği bu dönemde; ülkenin toplam tarım makineleri sayısı, tırmık dahil 15.700 civarındadır. Traktör çok az sayıda ve sadece birkaç büyük kentte kullanılabilmiştir. Hükümet bir yandan kooperatifçiliği ve traktör kullanımını özendirici önlemler alırken, diğer yandan tarımda altyapı çalışmalarını çok yönlü olarak sürdürmüştür. Avrupa'ya tarım örgenimi yapmak için öğrenci gönderilirken, tarım memurlarına ve öğretmenlerine hizmet içi eğitim yoluyla modern bilgiler verilmiştir. 1940 yılına gelindiğinde traktör sayısı 1065'e ulaşmıştır (Sevinç, 2008).

1930'lu yıllarda tarım eğitimi alanında en büyük atılım Ankara'da kurulan Yüksek Ziraat Mektebi'dir. 16 Haziran 1933'de Yüksek Ziraat Enstitüsüne dönüştürülmüş olan ve beş fakülteden oluşan bu enstitüde ziraat, orman ve veterinerlik alanlarında Almanya'dan getirilen öğretim üyeleri ile eğitimini Almanya'da tamamlamış Türk yardımcıları eğitim vermiştir (Sevinç, 2008).

1934 yılında çıkarılan İskan Kanununda tarımsal iskan "Bir aileye projesinde öngörülen miktarda tarım arazisi, işletme binası, konut, irat hayvanı, araç, gereç, tezgah ve kredilerden bir veya birkaçının verilmesiyle yapılan iskândır" şeklinde tanımlanmıştır. Bu kanunla, az topraklı ya da topraksız köylülerin toprak sahibi yapılması öngörmüştür. Bu yasayla, ikiden çok nüfuslu ailelere 6-15 hektar arasında toprak ile çift hayvanı, araç-gereç, tohumluk, ahır, samanlık gibi yerlerin verilmesi de kararlaştırılmıştır. Bu kanun kapsamında 1,2 milyon hektar arazi dağıtılmıştır. Aynı yıl çıkarılan Tapu Kanunu ile de sahipsiz toprakları imar edenlere tapusunun parasız verilmesi hedeflenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulmuş olan bazı tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerinin varlığı kabul edilmekle birlikte, Türkiye'de ancak 1935 yılında Atatürk'ün öncülüğü ile 2834 ve 2836 sayılı tarım satış ve tarım kredi kooperatifleri yasalarının çıkartılmasından sonra tarım kooperatifleri ekonomide önemli bir yere sahip olmuşlardır.

1936 yılında Atatürk bir çiftçi olarak, İçel'in Tekir Köyü'nde 36 çiftçi ile beraber, 2836 sayılı yasaya göre bir tarım kredi kooperatifi kurmak için, 30 Haziran 1936 günü Silifke Ziraat Bankasına başvurmuş ve Kooperatifin bir numaralı kurucu üyesi olarak, kooperatif kuruluş işlemlerini tamamlamıştır.

1938 yılında 3491 sayılı Kanunla iktisadi devlet teşekkülü niteliğinde ve buğday işleri ile iştigal etmek üzere Toprak Mahsulleri Ofisi kurulmuştur. Bu Kanunla, Toprak Mahsulleri Ofisine; buğday fiyatlarının üreticiler bakımından normalin altına

düşmesinin ve tüketici halk aleyhine yükselmesinin engellenmesi, buğday piyasasının korunması ve düzenlenmesi, gerektiğinde buğday ithalatı ve ihracatı yapması, dünya buğday üretimi ve hareketlerini takip etmesi, gerekli görülecek yerlerde un ve ekmek fabrikaları kurması, uyuşturucu maddelerle ilgili devlet tekelini yürütmesi ve benzeri görevler verilmiştir.

Köyle ilgili çalışmaların kazandığı önem karşısında, Tarım Bakanlığı tarafından l938'de düzenlenen "Birinci Köy ve Ziraat Kongresi", tarımla ilgili teknik konular yanında, köylerin bazı sosyal ve ekonomik sorunlarını da kapsamıştır. Köy kalkınması ve tarımsal gelişme için girişilecek ulusal seferberlikte, mali plan için sağlanacak kaynaklar konusunda da bir çalışma yapılmıştır. Ayrıca, köyün toplumsal yapısı, yaşantısı ve ekonomik gereksinmeleri dikkate alınarak "köy kalkınması hakkında rapor" hazırlanmıştır (Anonim, 2004b).

Cumhuriyet döneminde, eğitim alanında kırsal kalkınmaya yönelik en sistemli yaklaşım özellikle Köy Enstitüleri hareketiyle olmuştur. Köy Enstitüleri, kır kökenli çocukların başta öğretmenlik olmak üzere köy için gerekli ve geçerli mesleki bilgilerle donatılıp yeniden köye gönderilmesiyle tabanın değişmesini amaçlamaktaydı. Bu çalışma için 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilmiş ve kuruluş çalışmalarına başlanmıştır. Köy enstitülerinin faaliyette bulunduğu yaklaşık 12-13 yıl süresince kırsal kesimde planlanan değişim büyük bir oranda gerçekleşmiştir.

Dünyada örnek bir eğitim denemesi olarak Köy Enstitüleri girişiminde önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bunlar şu biçimde özetlenebilir: 15.000 dönüm tarla tarıma elverişli hale getirilmiş ve üretim yapılmıştır, 750.000 yeni fidan dikilmiştir, 1.200 dönüm bağ oluşturulmuştur, ayrıca 150 büyük inşaat, 60 işlik, 210 öğretmen evi, 20 uygulama okulu, 36 ambar ve depo, 48 ahır ve samanlık, 12 elektrik santralı, 16 su deposu, 12 tarım deposu, 3 balıkhane, 100 km. yol yapılmıştır, sulama kanalları oluşturularak enstitü öğrencilerinin uygulamalı eğitim gördüğü çiftliklere sulama suyu öğrenciler tarafından getirilmiştir. Kapatıldığı 1954 yılına kadar Köy enstitülerinde 1.308 kadın ve 15.943 erkek toplam 17.251 köy öğretmeni yetişmiştir (Anonim, 2011d).

1950-1953 yılları arasında tarım sektörü hızlı bir gelişme göstermiş ve ekim alanı 14.5 hektardan 18.8 milyon hektara çıkmış, tarımsal üretim ise 1 kat artış göstermiştir. Bu dönemde uygulanan tarım politikaları sonucunda tarımsal kredilerin arttırılması ve tarımda makineleşme ile tarım alanlarının genişlemesi, destekleme fiyatlarının yüksek olması, tarımsal vergilerin düşürülmesi, iklim koşullarının iyi gitmesi ve altyapı yatırımlarının artması gibi olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ancak

izlenen politikalar sonucu ithalatın büyük oranda serbest bırakılması ve vergilerin kaldırılması dış ticaret açığının en yüksek seviyeye çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ortaya çıkan bu olumsuz durum karsısında 1953 yılında serbest ithalat kararı iptal edilmiş ve yeni bir gümrük vergisi uygulaması başlatılmıştır (Bakırcı, 2007).

Ayrıca bu dönemde 1950 yılında kurulan Karayolları Genel Müdürlüğü'nün karayolları yapımını hızlandırması, kırsal alanların kasabalara ve kentlere ulaşımını kolaylaştırırken, iç piyasanın da genişlemesine neden olmuştur. Toprak zengini çiftçiler büyük kentlerde arsa, bina, işyeri satın almaya başlamıştır. 1954 yılından itibaren iklim koşullarının iyi gitmemesi ve Kore Savasının sona ermesiyle tarım ürünleri ihracatının azalması sonucunda tarımsal üretim %20 azalmıştır. Buna bağlı olarak tarımsal gelir de bir yıl öncesine göre %10 azalma göstermiştir. Tarım sektöründeki bu beklenmedik gerileme ekonominin iç ve dış dengelerinin bozulmasına yol açmıştır. Tarımda arz eksikliğinden dolayı tarım ürünlerinde de büyük oranlarda ithalat yapılmıştır. Toplam ihracat azalırken ithalatın artması ile dış ticaret açığı büyümüştür. Tarımın gelişigüzel makineleşmesi sonucu alınan traktörlerin döviz sıkıntısı nedeniyle yedek parça alımları yapılamamış dolayısıyla arızalar onarılamayınca 1958 yılında traktörlerin %80'i kullanılamaz duruma gelmiştir. Tarımda bu olumsuz gelimseler sonucu hükümet sanayileşmeye ağırlık vermiştir (Sevinç, 2008).

27 Mayıs 1960 Askeri ihtilal ile bir dönem kapanmış ve 1960-1962 yılları arasında sosyal, siyasal ve ekonomik bazı tedbirler alınmıştır. 1961 yılında çıkarılan anayasa tüm sektörlerde olduğu gibi tarım sektörünün de ekonomik ve sosyal açıdan ele alınmasına olanak sağlamıştır. Anayasa hem toprak reformunun yapılmasını öngören hem de reformun yapılabilmesi için dağıtılacak toprakların kamulaştırılmasına ilişkin hükümler içermiştir (Sevinç, 2008).

5.1.2. Planlı Kalkınma Dönemi (1960-2004)

27 Mayıs 1960 sonrasındaki dönemde ülkenin kalkınması için gerçekleştirilecek faaliyetlerin belli planlar doğrultusunda yürütülmesine karar verilmiştir. 1960 Ekim ayı itibari ile Devlet planlama Teşkilatının kuruluş ve görevlerini belirleyen yasa uygulamaya konmuştur. Birincisi 1963 yılında olmak üzere beş yıllık kalkınma planları oluşturulmuş ve faaliyetler bu planlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Kırsal kalkınma konusu, kalkınma planlarında Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dışında doğrudan yer almamıştır. Kalkınma planlarında kırsal kalkınma, toplum kalkınması, köy ve köylü sorunu, kalkınmada öncelikli yöreler, bölgesel gelişme ve köy kalkınması gibi başlıklar altında incelenmiştir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967); tüketimdeki artışı, gelir farklılığının giderilmesi amacına hizmet edecek şekilde düzenlemek; işsizliğin giderilmesine yardım etmek; tarım dışı kesimlerin iş yaratma imkânlarının üstünde, köyden şehre işçi akınının yarattığı düzensiz şehirleşmeye engel olmak; genel olarak tarım ve toplum kalkınması hamlelerini geliştirmek temel amaç olarak belirlenmiştir. Gelir dağılımının düzeltilmesinde, toprak reformu, kooperatifleşme ve âdil vergileme yöntemlerinin kullanılması planlanmıştır. Destekleme politikasında ise; desteklemelerin istisnai haller dışında nihai ürün yerine, üretkenliğin artırılması amacıyla girdilere verilmesi ilkesine uyularak yürütülmesi kararlaştırılmıştır (Anonim, 1963).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972) temel hedef, ekonominin genel yapısını tarımsal bir karakterden sanayi sektörünün hâkim olduğu bir düzene geçilmesi olarak belirlenmiştir. Bu planda da ilk planla benzer şekilde tarım ve toplum kalkınması yöntemleri esas alınmıştır. Köylülerin insanlık haysiyetine yarışır asgari yaşama düzenine kavuşturulması süresinin kısaltılması ve bunun için köylere yönelen alt yapı çalışmalarında, köylerin içinde bulunduğu mahrumiyet şartlarının derecesine ve ihtiyaçların acilliğine göre öncelik verilmesi; küçük ve orta tarım işletmelerinin ihtiyaçlarını temin ve mallarını satmak için kooperatifler şeklinde teşkilatlanmalarının desteklenmesi; köylünün istekleri dikkate alınarak hizmetler halkın gönüllü katılmasını teşvik edecek yönde artırılması kararlaştırılmış ve tarımda çalışan nüfusun tarım dışı sektörlere geçmesi gerektiği vurgulanmıştır (Anonim, 1968).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977) tarihsel olayların oluşturduğu; ekonomik, sosyal ve fiziksel faktörlerle biçimlenen ve çok sayıda birimlerden meydana gelen dağınık kırsal yerleşme dokusunun, gerek köy kalkınmasını, gerek millî kalkınma çabalarını olumsuz yönde etkilediği vurgulanmıştır. Bu dağınık bir özellik gösteren köy yerleşim düzeni içerisinde tarımsal hizmetlerin, çevredeki çiftçiye seçilecek merkezi nitelikteki köylerden götürülmesi planlanmıştır. Toprak ve Tarım Reformuyla; yaşama düzeyinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve verimlilik amaçlarına uygun olarak topraksız ve az topraklı çiftçi ailelerinin topraklandırılması, uzun dönemde çiftçilerimizin örgütlendirilip donatılması, insan-toprak ilişkilerinin geliştirilmesi yoluyla, üretimin sürekli olarak arttırılması planlanmıştır. Plan kapsamında hayvancılıkla ilgili olarak bazı projelerin uygulanması öngörülmüştür. Bunlar; hayvanların ıslahı, yem üretiminin geliştirilmesi, meraların düzenli otlamaya tabi tutulması, işletme tesislerinin tamamlanması amacıyla "Köy Hayvancılığını Geliştirme Projesi"; nüfusu yoğun tüketim bölgelerinden başlayarak,

damızlık hayvan yetiştirilmesini amaçlayan ve diğer yörelere yaygınlaştırılması planlanan "Süt İşletmeciliği Projesi"; Üçüncü Plan dönemi sonunda l milyon koyun ile 1.2 milyon bağ sığırın besiye alınarak, besiye alınan hayvanlarda et üretiminin yüzde 35 dolayında artırılması ve kalitenin yükseltilmesi amacını taşıyan "Besi Projesi"; yumurta üretiminin artırılması ve et sorununun çözümlenmesinde tavuk etinden yararlanılması amacıyla hazırlanan ve mevcut kapasiteler genişletilerek, toplam sürü içinde kültür ırkı tavuk oranının hızla artmasını amaçlayan "Türkiye Tavukçuluğunu Geliştirme Projesidir" (Anonim, 1973).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1979-1983); toplum kesimleri arasındaki gelir dağılımım iyileştirmek; tarımsal gelişmeyle köylünün kalkınmasını bir tutarak ve tarımdan sanayi toplumuna köylünün katkısıyla sağlıklı bir geçişi sağlamak; köylünün kalkınma olanaklarını, üretim gücünü ve gelirini artırmak; kırsal alanda gelişmeyi hızlandırmak ve yaşama düzeyini yükseltmek temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaca ulaşmak için ise; etkili bir toprak reformu, demokratik kooperatifleşme, köylüye dönük devlet düzenlemesi ve desteği ve köykentler yoluyla yeni bir üretim düzeninin kurulması araç olarak seçilmiştir. Kırsal alanda; toprak reformu, tarımda kooperatifleşme, tarımda Devlet düzenlemesi ve desteği ile köylünün ekonomik ve toplumsal gelişmesi, gelişmenin bütünlüğü ilkelerine göre yönlendirilmesi amacıyla; altyapıların yoğunlaştığı, köylünün dağınık gücünü birleştirebildiği, örgütleştiği, tarımda sanayileştiği, tarımsal artığı üretken yatırımlara yönelttiği, geçimi için yeni iş alanlarını yarattığı, köylülerin benimseyeceği bir işbirliği, kamu hizmeti ve örgütlenme merkezi biçiminde köykentlerin kurulması ve aynı zamanda bu gelişmenin ekonomik boyutunu oluşturması hedeflenmiştir. Ayrıca bu planla, kalkınmada öncelikli yöreler kavramı getirilerek geri kalmış yörelerin gelişiminin bölge gelişme anlayışıyla ele alınması ve geniş kapsamlı projelerin hazırlanması amaçlanmıştır (Anonim, 1979).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989); kamu tarım yatırımlarında ağırlığı altyapı yatırımları oluşturması ve köylere götürülmekte olan hizmetler başta, içme suyu, elektrik, haberleşme, sağlık ve eğitim olmak üzere köy ve şehir arasındaki altyapı ve hayat standartları arasındaki farklılıkları giderici çalışmalar yapılması planlanmıştır. Dördüncü planda da öngörüldüğü üzere; Kırsal alanda 35.057'si köy seviyesinde olmak üzere, mevcut 86.149 yerleşme ünitesine götürülecek temel altyapı ve iktisadi hizmetlerin yaygınlaştırılması ve hizmet verimliliğini temin için merkez köylerin araç olarak kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. Hizmet bütünlüğünü gerçekleştirerek kırsal alanda yaşayanların gelirini artırmak, sosyal ve

kültürel gelişmelerine katkıda bulunarak, kalkınmalarına hız kazandırmak üzere Entegre Kırsal Kalkınma Projelerinin uygulanması hedeflenmiştir. Yine önceki beş yıllık kalkınma planında da olduğu üzere, başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri olmak üzere Kalkınmada öncelikli Yörelerin kalkındırılması ve böylece bu bölgeler ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkının zaman içinde azaltılarak giderilmesi temel hedef olarak belirlenmiştir. Desteklemelerle ilgili olarak ise; tarımsal üretimin teşvikinde fiyat politikası yanında ucuz ve yeterli girdi, tarımsal eğitim, tarımsal teşkilatlanma ve teknolojik gelişme imkânlarının artırılması gibi fiyat dışı destekleme araçlarına yer verilmesi; tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması gibi konulara yönelik kooperatifçiliğin desteklenmesi kararlaştırılmıştır (Anonim, 1985).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994); kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacı ile "kırsal alan planlama" yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca kırsal alanda istihdamın artırılması, gelirin çeşitlendirilmesi için yeni üretim dallarında çalışma teşvik edilecek, tarım dışı ekonomik faaliyet kollarının desteklenmesi planlanmıştır. Köye hizmet götüren kamu kuruluşları arasında koordinasyon geliştirilecek ve birbirleriyle uyumlu hizmet vermelerini sağlayacak entegre projelerin uygulamaya konması; kırsal alanda mahalli hizmetlerin verimliliğini artırmak için ilçe özel idarelerinin kurulması, küçük belediyeler ve köy idarelerinin güçlendirilmesi yönünde hazırlık çalışmaları sonuçlandırılması hedeflenmiştir. Tarımsal ürünlerin destekleme fiyatlarının tespit edilmesinde çiftçi gelirinde istikrar sağlayan ve üretimi yönlendiren bir yol izlenmesi ve bu tespitte ekonominin genel dengesi ve yurt dışı fiyatlar dikkate alınması kararlaştırılmıştır. Önceki planlarda da olduğu üzere Kalkınmada Öncelikli Yörelere dair planlamalar bu planda da yer almıştır. Kamu kaynaklarının tahsisinde bölgelerin gelişme potansiyeli dikkate alınarak Kalkınmada Öncelikli Yöreler lehine bir uygulama yapılması planlanmıştır. Bu yörelerde imalat sanayi, madencilik ve bunlara dayalı sanayilerin kurulmasında Devletin öncülük yapmaya devam ederek fiziksel ve sosyal altyapıdaki eksiklerin giderilmesine yönelik kamu yatırım faaliyetleri sürdürülmesi; diğer yandan bu yörelerdeki özel kesim yatırımlarının artırılmasını sağlamak amacıyla özel bir fon oluşturulması; Kalkınmada Öncelikli Yörelerde daha ayrıntılı çalışmalar yapabilmek amacıyla bölge ve alt bölge bazında planlar yapılması; Kalkınmada Öncelikli Yörelerin sorunlarını ve bunlara ilişkin çözüm tekliflerini geliştirmek üzere bölgedeki üniversitelerden birinin bünyesinde bir Araştırma Enstitüsü kurulması planlanmıştır (Anonim, 1990).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1995-2000); uygulanan tarım politikası doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik altyapının oluşturulması temel amaç olarak belirlenmiş ve bu çerçevede ülke ekonomisine kısa sürede katkı sağlayacak projelere öncelik verilmesinin esas alınacağı vurgulanmıştır. Tarım sektörünün yapısal sorunlarının çözüme kavuşturulması ve belirlenen tarım politikası amaçlarına ulaşılabilmesine yönelik olarak, bu sektörde politikaları belirleyen ve faaliyetleri yönlendiren ilgili kamu ve özel sektör kuruluşları temsilcilerinden oluşan Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu oluşturulması planlanmıştır. Yerüstü sularının tahsisi, korunması, sektörel ve sektörler arası kullanımının planlaması gibi tüm hukuksal boşlukları dolduracak Su Yasası ile Toprakların tahsisi, (erozyon, parçalanma, kirlenme, çoraklaşmaya karşı) korunması, sınıflandırılması, sektörel ve sektörler arası kullanım ve üretim için planlanması gibi konularda tüm kurumsal ve hukuksal aksaklıkları düzeltecek ve boşlukları kapsayacak çerçeve nitelikte Toprak Yasası çıkarılması kararlaştırılmıştır. Bölgelerarası dengesizliklerin sürmesi sorun olmaya devam etmesi nedeniyle; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri öncelikli olmak üzere, ülkenin göreli olarak geri kalmış yöreleri için, kaynakları ve gelişme potansiyelleri göz önünde bulundurularak bölgesel gelişme projelerinin hazırlanması hedeflenmiştir. Bölgesel gelişme çalışmalarının ve fiziki planların, çevresel etkenleri ve ekolojik dengelerin korunmasını da amaçlayan sürdürülebilir kalkınma anlayışı içerisinde hazırlanmasının ve bunların kademeli planlama yapısı içerisinde Kalkınma Planları ile uyum içinde olmasının esas olacağı belirtilmiştir. Ayrıca Tarım Politikalarının, Uruguay Turu sonunda imzalanan Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması'nın tarımla ilgili hükümleri çerçevesinde ülkemizin yükümlülüklerine ve AT Ortak Tarım Politikasında beklenen gelişmelere uygun olarak düzenlenmesi planlanmıştır (Anonim, 1996).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005) sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyellerin harekete geçirilerek, gelir ve istihdamın artırılması; tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının, katılımcı bir yaklaşımla geliştirilmesi temel amaçlardır. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde, insan gücü kaynaklarının harekete geçirilmesi, merkezi nitelik taşıyan köylerin güçlendirilmesi ve tarım ve hayvancılığa dayalı sanayilerin desteklenmesine devam edileceği belirtilmiştir. Kırsal alanda yaşayan nüfusun gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için yöresel potansiyeli bulunan; turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık gibi alanlarda

girişimcilerin desteklenmesi; üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan ve doğrudan üreticilere finansman sağlayan kırsal kalkınma projelerinin oluşturulması ve uygulanması; tarıma dayalı sanayi geliştirilerek paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemleri konusunda gerekli teknik destek verilmesi kararlaştırılmıştır. Planda tarım-sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi, işleme sanayiinin rekabet edebilirliğini artırıcı nitelikte uygun ve kaliteli hammaddenin temini ile tarımsal sanayiye dönük sözleşmeli üretimin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması ve gelişme imkanlarının belirlenmesi amacıyla, bölge planlaması yapılan alanlarda, bu planlarla uyumlu olarak ilgili kurumlarca fiziksel planlama çalışmaları sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Çiftçi Kayıt Sistemi, Tapu-Kadastro Sistemi, Coğrafi Bilgi Sistemi ve Çiftlik Muhasebe Veri Ağının geliştirilmesinin sağlanması ve tarımsal veri tabanını kullanan Tarım Bilgi Sisteminin kurulması planlanmıştır. Bir önceki planda çıkarılması öngörülen ancak çıkarılamayan Su Yasası ile Arazi Kullanımı ve Toprak Koruma Kanunun çıkarılması hususu yine plana dahil edilmiştir (Anonim, 2001a).

5.1.3. Avrupa Birliği Üyelik Süreci (2005 - +)

Türkiye, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile AB üyelik sürecini başlatmış ve uzun yıllar devam eden ilişkilerin dönüm noktası, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'dir. Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığı resmen onaylanmış ve diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Helsinki Zirvesi'nde, diğer aday ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) hazırlanmasına karar verilmiştir. AB Konseyi tarafından 8 Mart 2001 tarihinde kabul edilen KOB ile AB'nin katılım kriterlerinin karşılanması yönünde ilerleme kaydedilmesi amacıyla, Türkiye için önceliklerin belirlendiği bir yol haritası ortaya çıkmıştır. Türkiye KOB'a karşılık olarak aynı yıl Ulusal Programı'nı hazırlamıştır.

25 Mart 2003 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun Türkiye için hazırladığı ikinci KOB yayınlanmış ve Türkiye de Ulusal Programını güncelleyerek 24 Temmuz 2003'de yürürlüğe koymuştur. 2003 yılı KOB'da tarım başlığı altında yer alan kırsal kalkınma ile ilgili kısa vadeli öncelikler içerisinde, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nin hazırlanması ve orta vadeli öncelikler arasında da birliğin kırsal kalkınma politikasını uygulamaya yönelik gerekli kurumsal yapıların oluşturulması yer almaktadır (Sevinç, 2008).

2004 yılında "2006-2010 Tarım Stratejisi" belgesi yayınlanmıştır. Belgede; kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslar arası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda tarım stratejisi belgesi, 2006-2010 yılları arasında, Avrupa Birliğine uyumu da gözeterek, tarım sektörü ile ilgili kesimlerin karar almalarını kolaylaştırmak, sektörün kalkınma hedef ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesini sağlamak ve 2004 sonuna kadar çıkarılacak Tarım Çerçeve Kanunu ile bu kanuna dayalı olarak hazırlanacak ikincil mevzuatın temelini oluşturmak için hazırlanmıştır.

Türkiye'nin AB'ye katılım müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde Müzakere Çerçeve Belgesi'nin kabulü ile başlamıştır. AB Müktesebatı, Katılım Müzakereleri Fasılları çerçevesinde 35 başlık altında sınıflandırılmıştır. 2005 yılından beri sürdürülmekte olan AB'ye katılım müzakerelerinde bugüne kadar 12 fasıl açılmıştır. Bu fasıllardan 11. Fasıl Tarım ve Kırsal Kalkınma faslıdır.

2006 yılında Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi belgesi yayınlanmıştır. 2003 yılı KOB'da tarım başlığı altında yer alan kırsal kalkınma ile ilgili kısa vadeli öncelik olarak belirlenen Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nin hazırlanması, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve DPT'nin koordinasyonunda ilgili kurumlarla işbirliği halinde yerine getirilmiştir. Bu strateji belgesinin hazırlanma amacının; Kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmak, bu kapsamda 2006 yılında hazırlanması ve uygulamaya konulması öngörülen "Ulusal Kırsal Kalkınma Planı"na esas teşkil etmek, ulusal ve uluslararası kaynaklarla finanse edilecek kırsal kalkınma program ve projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında ilgili kesimlere perspektif sağlamak, olduğu belgede belirtilmiştir (Anonim, 2006b).

Katılım Ortaklığı Belgesi Avrupa Birliği tarafından, 2006 yıllarında tekrar gözden geçirilmiştir. 2006 yılı KOB tarım ve kırsal kalkınma başlığında ise Birliğin kırsal kalkınma politikası araçlarını uygulamaya yönelik olarak Türkiye'nin gerekli mevzuat ve kurumsal yapılanmayı oluşturması gerekliliğine yapılan vurgu kısa vadeli öncelik olarak yinelenmektedir. Bu yönüyle IPARD fonları için IPARD Planı ve IPARD Ajansı basta olmak üzere kurumsal yapılanma ile ilgili çalışmalar öncelik kazanmaktadır (Sevinç, 2008).

Tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plân ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlemelerin yapılması amacıyla 2006 yılında 5488 sayılı Tarım Kanunu

yayınlanmıştır. Bu kanunun kapsamında tarım politikalarının amaç, kapsam ve konularının belirlenmesi; tarımsal destekleme politikalarının amaç ve ilkeleriyle temel destekleme programlarının tanımlanması; bu programların yürütülmesine ilişkin piyasa düzenlemeleri, finansman ve idarî yapılanmanın tespit edilmesi; tarım sektöründe uygulanacak öncelikli araştırma ve geliştirme programlarıyla ilgili kanunî ve idarî düzenlemelerin yapılması ve tüm bunlarla ilgili uygulama usûl ve esaslarını belirleniştir.

2007 – 2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı, 1 Temmuz 2006 tarih ve 26215 sayılı Resmî Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Plan, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştireceği dönüşümleri ortaya koyan temel politika dokümanı niteliğindedir. Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi ve plan vizyonunun gerçekleşmesi yolunda bir takım stratejik amaçlar ve bunlara ulaşmanın yolu olarak gelişme eksenleri belirlenmiştir (Anonim, 2006c). Bunlar;

- Rekabet gücünün artırılması,
- İstihdamın artırılması,
- Beşeri gelişme ve sosyal dayanışmanın güçlendirilmesi,
- Bölgesel gelişmenin sağlanması,
- Kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılmasıdır.

Yukarıda ifade edilen gelişme eksenlerinin tümüyle ilgili olan kırsal kalkınma, planda "Bölgesel Gelişmenin Sağlanması" başlığı altında "Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması" şeklinde yer almış, mevcut gelişmeler ışığında 2007-2013 dönemi için gerçekleştirilecek politikalara yer verilmiştir (Ayanoğlu, 2008).

2005 yılından beri sürdürülmekte olan AB'ye katılım müzakerelerinden 11. Fasıl, Tarım ve Kırsal Kalkınma faslının, 1. açılış kriteri "Türkiye AB şartlarına göre akredite edilmiş bir Katılım Öncesi Destek Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni – IPARD ajansı kurar." şeklindedir. Bunu yerine getirmek amacıyla; 18 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe giren 5648 sayılı Kanun ile IPARD ajansı olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) kurulmuştur. Kurumun yürütmekte olduğu IPARD kapsamında öncelikli faaliyetleri (tedbirleri) içeren, bu kapsamda desteklenebilecek projelere ilişkin her türlü detaya yer veren IPARD Programı 25 Şubat 2008 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Program kapsamında belirlenen üç öncelik;

- Tarım sektörünün sürdürülebilir gelişmesine ve OTP, gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikaları ile ilgili AB müktesebatının uygulanmasına katkı sağlamak,
- Tarım-çevre tedbirleri ve LEADER uygulamalarına hazırlık,
- Kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasını sağlamaktır.

Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Desteklerini üretici ve yatırımcılarla buluşturmak amacıyla kurulan TKDK, akreditasyon sürecini tamamlayarak 30.08.2011 tarihinde Avrupa Komisyonu'ndan yetki devrini almıştır. Belirli dönemlerde çağrılara çıkarak kırsal kalkınma projeleri kabul etmektedir.

Desteklemeleri gerçekleştirmek için kurulan bir diğer kurumsa Kalkınma Ajanslarıdır. Kalkınma ajanslarının kurulma sürecinin 28.8.2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile başladığı varsayılabilir. Bu kararda; bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması için İstatistiki Bölge Birimlerinin temel birimler olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca; Avrupa Birliği fonlarının önemli bir kısmı, bölgesel gelişme amacıyla Düzey 2 İstatistiki Bölge Birimleri esas alınarak kullandırılmaktadır. Buna paralel olarak, İlerleme Raporlarında, Avrupa Birliği ile uyum çerçevesinde bölgesel düzeyde yapıların kurulması gerektiği ifade edilmektedir. Tüm bu nedenlerle Kalkınma Ajanslarının Düzey 2 İstatistiki Bölge Birimleri esas alınarak kurulması öngörülmüştür (Kılıç, 2007).

Bu kapsamda Kalkınma ajansları 08.02.2006 tarih ve 26074 sayılı Resmi Gazete yayınlanarak yürürlüğe giren "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun" kapsamında kurulmuştur. Kanunda Kalkınma ajanslarının amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır. Bu çerçevede bölgesel kalkınma ajanslarınca kırsal kalkınma programları hazırlanmakta ve destekleme yapılmaktadır.

Yüksek Planlama Kurulunca kabul edilen Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi belgesinde ve 9. Kalkınma Planında hazırlanması gerektiği belirtilen Kırsal Kalkınma Planı, 2010-2013 dönemini kapsayacak şekilde Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca

hazırlanmış ve Yüksek Planlama Kurulunca 05 Ağustos 2010 tarihinde kabul edilmiştir. Bu planda stratejik amaç ve öncelikler şu şekilde belirlenmiştir (Anonim, 2010a);

1- Ekonominin geliştirilmesi ve iş imkanlarının artırılması

Öncelik 1.1. Tarım ve gıda sektörlerinin rekabetçi yapıya kavuşturulması

Öncelik 1.2. Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi

2- İnsan kaynaklarının örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi

Öncelik 2.1. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi

Öncelik 2.2. Yoksullukla mücadele ve dezavantajlı grupların istihdam edilebilirliğinin artırılması

Öncelik 2.3. Yerel kalkınma kapasitesinin güçlendirilmesi

3- Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması

Öncelik 3.1. Kırsal altyapının geliştirilmesi

Öncelik 3.2. Kırsal yerleşimlerin geliştirilmesi ve korunması

4- Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi

Öncelik 4.1. Çevreci tarım uygulamalarının geliştirilmesi

Öncelik 4.2. Orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması

Öncelik 4.3. Korunan alanların yönetimi ve geliştirilmesi.

AB, bütçesinde yer alan harcama kalemlerine ilişkin ödeneklerin yıllık tavanını önceden belirleyen ve böylece bütçe disiplinini ve kaynakların AB'nin politika öncelikleri doğrultusunda ve etkin şekilde dağılımını sağlayan Çok Yıllı Mali Çerçeve aracını kullanmaktadır. AB'nin mevcut mali çerçevesi, 2007-2013 yıllarını kapsamaktadır. Bu kapsamda hem üye ülkeler hem de aday ülkelerle ilgili destekleme ve politikalar bu çerçeve doğrultusunda planlanmaktadır. AB ile müzakerelerin hızlandığı 2005 yılından bugüne, ülkemizde hazırlanan plan ve strateji belgelerine bakıldığında, planlamanın AB mali çerçevesine paralel olarak 2007 – 2013 yıllarını kapsadığını ve öncelik konularının yine AB ortak tarım politikası öncelikleri ile örtüştüğü görülmektedir.

5.2. Kırsal Kalkınma Politikaları Araçları

Kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için yapılması gereken öncelikli faaliyet, fiziki bir planlama oluşturmaktır. Bu şekilde kırsal kesimde arazilerin korunması, gelir dağılımının düzenlenmesi, doğal kaynakların kullanımı ve sosyal yaşamın belirli bir düzen içerisinde sürdürülebilmesi sağlanabilir. Bu planlar sayesinde ülkenin tarım,

turizm, yerleşme, sanayileşme yerleri önceden tespit edilerek, ulusal ve kırsal kalkınmanın bu planlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanabilmektedir.

Ülkeler bu planların doğru bir şekilde uygulanabilmesini sağlamak amacıyla çeşitli araçlar kullanmaktadırlar. Bu araçlar doğrudan devletlerin kendi proje ve planları çerçevesinde gerçekleştirdikleri faaliyetler ve dolaylı olarak gerçekleştirilen, planların uygulanmasına yönelik çeşitli destekleme, sübvansiyon ve benzeri faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu araçlar izleyen bölümlerde incelenecektir. Dünyadaki ülkelerin tamamı tarım sektörünü ve dolaylı olarak da kırsal kesimi çeşitli biçimlerde desteklemektedir. Bu desteklemelerin biçimleri ve yöntemleri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterse de, temelde kırsal kesimlerin ana ekonomik faaliyetini oluşturan tarımsal üretimin sürekliliğinin temin edilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, tarımsal ürün üreticilerinin ve de tüketicilerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi, tarımsal üretimin ulusal ekonomiye katkıda bulunmasının sağlanması ve dış ticarette rekabet üstünlüğü elde edilmesi hedeflenmektedir.

Her devlet bu ana hedefler doğrultusunda kendi sosyo-ekonomik durumuna uygun yeni amaçlar da belirleyerek destekleme politikalarını oluşturmakta ve çeşitli araçlar geliştirerek, bu politikaları uygulamaktadırlar. Uygulanan bu destekleme politikaları kamu bütçesi, üretici ve tüketici refahı ve kaynakların kullanımı üzerine etkide bulunmaktadır (Anonim, 2011c).

Destekleme uygulamaları ekonomideki etkileri göz önünde bulundurularak dört başlık altında sınıflandırılabilmektedir. Bunlar; pazar fiyat desteği, doğrudan gelir desteği, dolaylı gelir desteği ve genel hizmetlerdir.

Pazar fiyat destekleri, üretici odaklı bir destekleme biçimidir. Bu destekleme biçiminin finansmanı diğer destekleme biçimlerinden farklı olarak tüketiciler tarafından karşılanmaktadır. Tarımsal üretimi, üretici gelirlerini ve tüm kesimlerin gelir dağılımlarını düzenlemede oldukça etkili bir destekleme biçimidir. Taban fiyat ve fiyat primleri şeklinde uygulanmaktadır. Bunun yanında, iç pazarı korumak amacıyla uygulanan sınır önlemleri de bu kapsamda değerlendirilebilmektedir.

Doğrudan gelir destekleri, üreticilere yapılan ödemelerle üretici gelirlerini arttırmayı amaçlayan bir diğer destekleme biçimidir. Piyasa dengelerini bozucu etkileri daha az olduğu için son yıllarda bütün dünyada daha yaygın olarak uygulanmaktadır. Bu destekleme türü, kırsal kesimlerinde altyapı sorunlarını çözmüş ülkelerde oldukça başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlarken, sorunlu ülkelerde üretim üzerine olumsuz etkilerin ortaya çıkışına neden olabilmektedir. Doğrudan gelir desteklerinin başlıcaları

birim alan ve hayvan başına yapılan ödemeler, doğal afet ve zarar ödemeleri ve depolama yardımlarıdır.

Dolaylı gelir destekleri, genel olarak üretim masraflarını azaltıcı etkiye sahip önlemlerdir. Girdilere uygulanan sübvansiyonlar, finansman kolaylıkları ve ürün sigortalarına verilen devlet destekleri bu başlıkta değerlendirilebilmektedir.

Kırsal alanlara sağlanan genel hizmetler ise, diğer destekler olarak sınıflandırılabilir. Altyapı hizmetleri, eğitim-araştırma ve yayım hizmetleri, vergi kolaylıkları, taşımacılıkta sağlanan kolaylıklar gibi hizmetler, uzun dönemde üretim maliyetlerini azaltıcı etkiler yapmaktadır (Anonim, 2011c).

Desteklemeler dışında kırsal alanların kalkındırılması amacıyla gerçekleştirilen kırsal kalkınma uygulamaları ise, devletlerin kırsal kesimlerini geliştirmek ve bu bölgelerde yaşayan insanların hayat standartlarının yükselmesini sağlamak amacıyla geliştirdikleri projelerin hayata geçirilmesi çalışmalarıdır. Yöresel ve bölgesel olarak uygulanabildiği gibi, bazen ülkenin yüzölçümüne ve kırsal alanların genişliğine bağlı olarak ülkesel olarak da uygulanabilmektedir (Ekim, 2006).

5.3. Türkiye'de Uygulanan Kırsal Kalkınma Projeleri

Dünyanın pek çok ülkesinde kırsal kalkınma projeleri uygulanmakta ve bu projeler ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre şekillendirilmektedirler. Bu bakımdan benzer özellikler gösteren ülkelerin kırsal kalkınma projeleri de birbirine benzemektedir.

Türkiye'de de kırsal kalkınma projeleri 1970'li yılların sonlarında Dünya Bankası'nın desteği ile DPT tarafından başlatılmıştır. Bu kapsamda, dünyadaki benzer kırsal yapıya sahip ülkelerde uygulanan kırsal kalkınma projeleri dikkate alınarak hazırlanan projeler uygulanmaya başlanmıştır. Büyük bir kısmı yabancı kaynaklarla gerçekleştirilen bu projelerin bir kısmı halen uygulanmaya devam etmektedir.

Türkiye'de uygulanmakta olan kırsal kalkınma projelerinin amaçları, geri kalmış yörelerde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve gelirin arttırılması yoluyla refahın yükseltilmesidir. Bu amaçlara yönelik olarak tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, sulama, sulu alanların ıslahı, köy ve orman yolları yapımı, içme suyu göletleri yapımı, içme suyu sağlanması, tarımsal ve hayvansal üretimin arttırılması ve ağaçlandırma faaliyetleri yürütülmektedir. Projenin başarısında projenin yönetimi kadar, süresi ve belirli alanlarda yoğunlaşması da önem taşımaktadır.

Kırsal kalkınma projelerine örnek olarak pek çok uluslararası organizasyon tarafından desteklenen ve çeşitli kuruluşların uygulayıcılığıyla gerçekleştirilen Yaş

Sebze ve Meyve Geliştirme Projeleri (MEYSEP), Kadın Çiftçiler Tarımsal Yayım ve Eğitim Projesi, Uygulamalı Beslenme ve Sağlık Araştırma Projesi, Tahıl Depolama Projesi, Seyhan Sulama Projesi (1-2), Süt Üreticiliği Projesi, Meyve ve Sebze İhracatı Projesi, Sulama İyileştirme Projesi, Ceyhan Aslantaş Projesi, Kuzey Bölgesi Ormancılık Projesi, Tarım Sektörü ve Yapısal Uygulama Projesi, Drenaj ve Tarla İçi Geliştirme Projesi, Şanlıurfa ve Harran Kalkınma Projesi, Çorum-Çankırı Entegre Kırsal Kalkınma Projesi, Erzurum Entegre Kırsal Kalkınma Projesi, 5 farklı projeden oluşan Hayvancılığı Geliştirme Projeleri, Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projeleri (TYUAP I ve II), Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi, Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Havza Geliştirme Projesi, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi, Ortak Ormancılık İçin Uygun Metotların Geliştirilmesi Projesi, Ürün Borsaları Geliştirme Projesi, Kırsal Kesime İçme Suyu Temini Projesi ve Sulama Yönetimi ve Yatırımlarda Katılımcı Özelleştirme Projesi, Sivas-Erzincan-Tunceli Kırsal Kalkınma Projesi, Yeşilırmak Havza Gelişim Projesi, Rize-Gümüşhane-Bayburt Kırsal Kalkınma Projesi ve Köylerin Altyapılarını Destekleme Projesi (KÖYDES) sayılabilir (Ekim, 2006).

Ülkemizde 5449 sayılı Kanunun, 25.01.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmesi ve 08.02.2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle Ülkemiz yeni bir yerel yönetim birimine kavuşmuştur. Bu yerel yönetim birimi Kalkınma Ajanslarıdır. Kalkınma Ajansları, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, yerel potansiyeli harekete geçirmek, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur.

Bu tez çalışmasının konusu olan Mevlana Kalkınma Ajansı tarafından gerçekleştirilen Kırsal Kalkınma Mali Programının benzerleri ise; Çukurova ve İzmir Kalkınma Ajansları tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA), 25 Ocak 2006 tarihinde kabul edilen 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının, Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un Bakanlar Kurulu'na verdiği yetkiye dayanarak 31 Mayıs 2006 tarih ve 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Mersin ve Adana illerinde faaliyet göstermek üzere kurulmuştur. 2008 yılında "Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı" isimli kırsal kalkınma programını başlatmıştır.

2009 yılı ÇKA Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı; kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak gelir getirici faaliyetlerin bölge içerisinde sosyal ve coğrafi olarak yaygınlaştırılmasını amaçlamış ve öncelik olarak geniş toplum kesimlerinin üretim faaliyetlerine katılımlarının sağlanması ve kırsal alanda gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesini esas almıştır. Bu program kapsamında desteklenecek projeler için Ajans tarafından tahsis edilen toplam kaynak tutarı 2.000.000 TL'dir.

İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA), İzmir ilinin (TR31 Düzey 2 Bölgesi) bölgesel gelişmesini hızlandırmak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere 5449 sayılı "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun"a dayanarak Bakanlar Kurulu'nun 6 Temmuz 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Karar"ı ile kurulmuştur. 2009 yılında "Tarım ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı" ve 2010 yılında "Kırsalda Ekonomik Çeşitlilik Mali Destek Programı" olmak üzere iki adet kırsal kalkınma programı gerçekleştirmiştir.

2009 yılı İZKA Tarım ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı'nın amacı İzmir (TR31) bölgesinde tarımsal üretimden elde edilen katma değerin artırılmasına ve bölgede tarım ve tarıma dayalı sanayinin rekabet gücünü yükseltmeye yönelik faaliyetleri destekleyerek kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda**:** Tarımsal Ar-Ge altyapısının geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi; Gıda güvenliği ve sürdürülebilir üretime yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması; Hayvancılık, su ürünleri ve seracılıkta üretim altyapısının modernizasyonu ve ortak teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması öncelikleri belirlenmiştir. Bu program kapsamında desteklenecek projeler için tahsis edilen toplam kaynak tutarı 18.966.293 TL'dir. Bu tutarın 11.966.293 TL'si kar amacı güden kuruluşların, 7.000.000 TL'si kar amacı gütmeyen kurum/kuruluşların kullanımına ayrılmıştır.

2010 yılı İZKA Kırsalda Ekonomik Çeşitlilik Mali Destek Programı: Kırsal alanda tarım dışı istihdam olanakları yaratan gelir getirici faaliyetleri yaygınlaştırarak kırsal ekonominin çeşitlendirilmesini amaçlamış ve öncelik olarak kırsalda sosyo-ekonomik kalkınmayı hızlandıracak tarım dışı sektörlerde ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesini esas almıştır. Bu mali destek programı kapsamında projelere sağlanacak toplam mali destek tutarı 6.000.000 TL'dir. Bunun 3.500.000 TL'si kar amacı güden kuruluşlar, 2.500.000 TL'si ise kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlar için ayrılmıştır.

Araştırmanın konusu olan Mevlana Kalkınma Ajansının 2009 yılı Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı hakkında detaylı bilgi bir sonraki bölümde verilmiştir.

6. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI VE MEVLANA KALKINMA AJANSI KIRSAL KALKINMA MALİ DESTEK PROGRAMI UYGULAMALARI

6.1. Bölgesel Kalkınma Ajansı Tanımı

Ulusal ihtiyaçları ve kalkınma amaçlı yerel örgütlenme taleplerini dikkate alarak, ülkelerde bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak üzere kurulan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde her geçen gün sayıları artan bölgesel kalkınma ajansları (BKA) için çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır.

Dünya Bankası BKA'nı, "asıl misyonu istihdam yaratmak, üretimin çeşitli dallarındaki küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) geliştirip desteklemek ve bölgenin genel ekonomik durumunu ve fırsatlarını iyileştirmek olan, kalkınmaya katalizörlük edebilecek içsel ağları kuran, yürüten ve destekleyen yapılar" olarak tanımlamıştır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde, küreselleşme ve yerelleşme düşüncesi çerçevesinde ortaya çıkan yeni bölgecilik anlayışının stratejik bir aracı olan bu yapılar, hukuki altyapının hazırlanması ve bölgesel bilincin sağlanması ile yerel aktörlerin işbirliğinde gerçekleştirilen bölgesel sözleşmeyle ortaya çıkıyor. Bu tanımdaki 'işbirliği' kavramı, BKA sayesinde kamu ve özel sektör ortak bir zeminde çalışma fırsatı bulması nedeniyle, önem arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle BKA, yerel aktörlerin yerel kalkınma sürecini belirleyeceği ve destekleyeceği bölgede sosyal diyalog ve görüşmeler için bir forum oluşturma eğilimindedir (Atak, 2011).

Avrupa Birliği'ndeki BKA'nın bir üst örgütü olan EURADA (The European Association of Development Agencies) BKA'nı, farklı özelliklerini öne çıkararak tanımlamaktadır: "Üye ülkelerdeki kamusal ya da yarı kamusal görevleri – ki bunlar özel bir kanunla kurulmuşlardır – üstlenen Kalkınma Ajanları, bölgelerini daha etkin hale getirmek için devlet, ticaret odaları, sivil inisiyatifler gibi tüm kurum ve kuruluşlarla ortak hareket eden yapılardır. Kalkınma stratejileri oluşturma görevlerine ek olarak BKA aynı zamanda özel sektör için kısa vadeli yerel/bölgesel çözümler üretir, yeni alanlarda oluşacak talebi karşılayacak finansal desteği de sağlar". EURADA'ya göre, kalkınma ajanslarının var olma sebebi, bölgesel kalkınma için uygun ortamın yaratılmasını sağlamaktır. Bunu sağlarken de BKA, bölgesel stratejilerin tatbikinden, bölgesel altyapının geliştirilmesinden ve güçlendirilmesinden, bölgede var olan işadamlarının ve şirketlerin gelişmelerini sağlayacak başta fonlar olmak üzere her türlü enstrümandan faydalanılmasını sağlamaktan sorumludur. Bu bağlamda BKA, belirli bölgeyi kapsayacak biçimde bölgesel aktörlerin katılımı ile oluşturulan yarı-özerk

(semi-autonomous) kurumlardır ve bölgenin gelişme stratejilerinin oluşturulmasında temel rol üstlenmektedir (Atak, 2011).

Türkiye'de BKA'nın faaliyetlerinden sorumlu en üst kuruluş olan Devlet Planlama Teşkilatı ise bu yapıları, "merkezi hükümetlerden bağımsız bir idari yapıda, sınırları çizilmiş bir bölgenin girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırmak ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini kamunun veya özel sektörün finanse ettiği bir kuruluş" şeklinde tanımlamıştır. Ancak bu tanımlama zamanla biraz farklılaşmıştır. DPT'nin resmi sitesindeki tanıma göre, "BKA, ulusal düzeyde DPT koordinasyonunda, kendine özgü teknik ve finansman (bütçe) mekanizmasına sahip, kâr amacı gütmeyen, çabuk karar alıp uygulayabilen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve STK'ları bir araya getiren, tüzel kişiliği haiz, 5449 sayılı Kanunla düzenlenmemiş işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi, bölgeler (düzey 2 bölgeleri) esas alınarak Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan teknik kapasitesi yüksek, uygulamacı olmayan, fakat destekleyici, koordinatör ve katalizör olarak faaliyet gösteren kalkınma birimleridir" (Atak, 2011).

Yukardaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere BKA'nın çeşitli tanımları mevcuttur. Tanımlamadaki bu farklılıklar her ülkenin kendine özgü tarihi, kültürel, ekonomik, sosyal ve politik özelliklere sahip olması ve bu nedenle farklı organizasyonel modeller geliştirmesine neden olmaktadır.

6.2. Dünyada Bölgesel Kalkınma Ajansları

Dünyada kurulan kalkınma ajansları gerek yapısal (özel Şirket, kamu kurumu, yarı özel v.b.) gerekse de ülkelerin farklılaşan idari yapılarından(kontluk, eyalet, özerk bölgeler v.b.) kaynaklı olarak çeşitlenmiştir. Ayrıca "Bölgesel Kalkınma Ajansları, Bölgesel Destekleme Ajansları, Bölgesel Ekonomi Ajansları, Bölgesel Pazarlama Ajansı" gibi farklı isimlerle kurulmalarına rağmen genel olarak hedefleri bölgesel farklılıkları azaltmak, yabancı yatırımları çekmek, yatırımcıyı desteklemek olarak sıralanabilir (Burak, 2011).

Bölgesel Kalkınma Ajansları, ilk bölge planlama deneyimi olan Tennessee Vadisi Yönetimi (Tennessee Valley Autority) ile ortaya çıkmıştır. Tennessee Vadisi Yönetimi 1929 krizinden sonra krizin etkilerini azaltabilmek için A.B.D.'nin krizden en çok etkilenen bölgesi olan Tennessee Vadisinde faaliyete geçirilmiş ve başarısından dolayı dünyada benimsenmiş bir yöntemdir (Burak, 2011).

II. Dünya Savaşı sonrasında bölgelerarası farklılıklar belirginleşmiştir. Örneğin, Fransa'da Paris ve çevresiyle ülkenin geri kalanı; İtalya'da kuzey/güney arasındaki

farklılıklar; Birleşik Krallıkta, İskoçya ve Galler'de eski sanayi bölgelerinin çökmesi nedeniyle yeniden yapılanma ihtiyacı duyulması gibi sebepler hem bu ülkelerde hem de diğer Avrupa ülkelerinde bölgesel kalkınmaya yönelik politikaların uygulamaya geçmesine neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerin, birkaç gelişmekte olan ülke de dâhil olmak üzere ulusal bir denge oluşturmak ve bölgelerarasındaki gelişmişlik farklarını gidermek için kalkınma ajanslarını kurdukları görülmektedir (Özbozkurt, 2011).

A.B.D., İngiltere, İtalya v.b. gibi ilk kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansıların başarıları, dünyada Bölgesel Kalkınma Ajansıların yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kurulduğu ülkelerin ekonomik, siyasi v.b. yapılarındaki farklılıklardan kaynaklı olarak Bölgesel Kalkınma Ajanslarının yapılarında ve işlevlerinde de farklılıklar ortaya çıkarmıştır (Burak, 2011).

AB'deki bölgesel kalkınma ajanslarının en erken örnekleri, 1950'li ve 1960'lı yıllarda kurulan kalkınma ajansları ile Belçika, Fransa ve İtalya'da görülür. Bu ülkeleri, 1970'li yıllarda kurulan kalkınma ajansları ile İngiltere ve Hollanda izlemiş; 1980'li yıllarda ise İspanya, Almanya ve İrlanda kalkınma ajansı faaliyetlerine başlamıştır. 1990'lı yıllar, Avrupa'da kalkınma ajansları tarihi için dönüm noktasıdır. Bulgaristan, Polonya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İsveç, Slovenya, Estonya, Romanya, Portekiz gibi pek çok ülke bu dönemde kalkınma ajansları ile tanışmıştır (Can, Akdenizli Kocagül, 2008).

1950‟li yıllardan sonra Avrupa Birliği tarafından da benimsenen Bölgesel Kalkınma Ajansları, A.B. tarafından A.B. aday ülkelerine uyum süreci reformları kapsamında tavsiye edilmektedir. AB Kalkınma Ajansları Birliği olarak kurulan EURADA'ya Macaristan haricindeki 22 ülke tam üye statüsünde bulunmaktadır. Türkiye, A.B.D. gibi kalkınma ajansı bulunan ülkeler ise EURADA'da ilişkili üye statüsünde bulunmaktadır (Burak, 2011).

6.3. Türkiye'de Kalkınma Ajansları

Türkiye'de bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik dengesizlikler yıllar içinde izlenen bölgesel kalkınma politikalarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Bölgelerde kişi başına düşen GSYH, işsizlik oranı, okuma yazma oranı gibi çeşitli göstergeler arasındaki farkı azaltmak adına yürütülen politikalarda, bu hedeflere ulaşmak için kaynakların verimli kullanımı, iç ve dış pazara ulaşımın kolaylaştırması, yerleşim yapısının düzenlenmesi ve bölgeye yatırım çekmek gibi stratejiler izlenmeye çalışılmıştır (Can, Akdenizli Kocagül, 2008).

Türkiye'de BKA'nın var olmasını sağlayan aslında iki temel sebepten birincisi, ülkenin kamu yönetimi sistemine yönelik yapılan reformlar; ikincisi ise A.B. aday ülkesi olması nedeniyle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecidir.

Türkiye'nin yönetim yapısında Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisi hissedilmektedir. Özellikle imparatorluktan devralınan bürokratik kültür, Türkiye'de yönetim yapısının merkezi bir biçime bürünmesine sebep olmuştur. Osmanlının merkeziyetçi kültürü Türkiye Cumhuriyetini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu Bürokratik Yönetim Geleneği tek partili dönem boyunca devam etmiş, 1950'li yılların ardından devlet yönetiminde bir yeniden yapılanma ihtiyacı hâsıl olmuştur. Yapılan dönüşümlere rağmen Türk yönetim sistemindeki baskın merkeziyetçilik anlayışı varlığını sürdürmüştür.

Kamu yönetimine yönelik asıl reformlar 2002 yılından bugüne kadar olan dönemde yapılmaktadır. İlk olarak BKA kavramı Türkiye'nin gündemine AB'ye tam üyelik müzakereleri sürecindeki Katılım Ortaklığı Belgesi'nde orta vadede yapılması gereken işler kapsamında girmiştir. 2003 yılına gelindiğinde Türkiye Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesi'nde sunulan bölgesel gelişme yardımların yararlanabilmek için BKA'nın kurulma sürecini hızlandırmıştır. Çünkü yerinde yönetim anlayışının kabul edilmesi ile birlikte AB destekli bölgesel kalkınma programlarının yereldeki uygulama ve koordinasyonu için bölgesel kalkınma ajansları sorumlu olacaktır (Atak, 2011).

8 Şubat 2006 tarihinde '5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi ile ülkemizde de "Bölgesel Kalkınma Ajansı" yerine "Kalkınma Ajansı" adı altında kurulmaya başlanmıştır. Buradaki "bölge" kelimesinin kullanılmamasındaki amaç ülkemizde BKA'larla ilgili yaşanan ciddi tartışmaların sonucudur (Özbozkurt, 2011).

6.3.1. İstatistiki bölge birimleri sınıflandırması (İBBS)

Avrupa Birliğinde, bölgesel istatistiklerin tek bir mekansal sınıflandırmaya göre tespitini temin etmek için, Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi olan Eurostat tarafından 1970'lerden bu yana geliştirilen İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) (The Nomenclature of Territorial Units for Statistics -NUTS), 1988'den itibaren AB mevzuatında yer almaya başlamış ve bu sınıflandırmaya ilişkin tüzük 2003 yılında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından onaylanarak uygulamaya geçilmiştir. Birlik üyesi ülkelerde bölgesel istatistiklerinin toplanması, geliştirilmesi ve uyumlulaştırılması

için bu sınıflandırmayı temel almışlardır. Üye ülkeler kendileri için yapılacak sosyo-ekonomik analizlere temel oluşturması, Birliğin bölgesel politikalarının ve genel çerçevesinin belirlenmesi için söz konusu hiyerarşik sınıflandırmada, her bir üye ülke düzey 1, düzey 2 ve düzey 3 bölgelerine ayrılmıştır (Arslan, 2010).

Ülkemizde ise 19 Mart 2001 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen AB Müktesebatının Üstlenmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı ve Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 8 Mart 2001 tarihli Cevre Konseyinde kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesi ile Türkiye'nin İBBS'yi tanımlaması kısa vadeli öncelikler içerisinde yer almıştır. Bu öncelik nedeni ile Avrupa Birliği'nin bölgesel düzeyde uyguladığı müktesebata da uyum çerçevesinde; Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda ve Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın da katkılarıyla İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda; Düzey 1 olarak 12, Düzey 2 olarak 26 ve Düzey 3 olarak da 81 (il) İstatistiki Bölge Birimi tanımlanmış olup, Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı kararı 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanması ile İBBS çalışması sonuçlanmıştır (Arslan, 2010).

Türkiye için İBBS, bölge ölçeğinde bir "ortak taban" olmakla birlikte, 2003 yılında ikincisi kabul edilen Katılım Ortaklığı Belgesinde kısa vadeli hedefler arasında gösterilen BKA'ların kurulmasına yönelik bir ilk ve zorunlu adımı da ifade etmektedir. İBBS sınıflandırmasında iller "Düzey 3" olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak "Düzey 1" ve "Düzey 2" olarak gruplandırılarak, hiyerarşik İBBS yapılmıştır (Özbozkurt, 2011)

Düzey 3 kapsamında her il bir İstatistikî Bölge Birimini tanımlamış olup, toplam 81 adettir. Düzey 2 İstatistikî Bölge Birimleri, Düzey 3 kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. Düzey 1 İstatistikî Bölge Birimleri ise "Düzey 2" İstatistiki Bölge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 12 adettir ve kamusal alandaki tüm bölge tabanlı çalışmalarda artık İBBS çalışması esas alınacaktır (Özbozkurt, 2011)

Çizelge 6.1. Üç Düzeyde Yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması

SIRA NO	DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
1	İstanbul	İstanbul Alt Bölgesi	İstanbul
2	Batı Anadolu	Ankara Alt Bölgesi	Ankara
		Konya Alt Bölgesi	Konya, Karaman
3	Doğu Marmara	Bursa Alt Bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		Kocaeli Alt Bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
4	Ege	İzmir Alt Bölgesi	İzmir
		Aydın Alt Bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla
		Manisa Alt Bölgesi	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
5	Batı Marmara	Tekirdağ Alt Bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		Balıkesir Alt Bölgesi	Balıkesir, Çanakkale
6	Akdeniz	Antalya Alt Bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur
		Adana Alt Bölgesi	Adana, Mersin
		Hatay Alt Bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
7	Batı Karadeniz	Zonguldak Alt Bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın
		Kastamonu Alt Bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		Samsun Alt Bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
8	Orta Anadolu	Kırıkkale Alt Bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		Kayseri Alt Bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon Alt Bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
10	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep Alt Bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		Şanlıurfa Alt Bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır
		Mardin Alt Bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya Alt Bölgesi	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		Van Alt Bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
12	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum Alt Bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		Ağrı Alt Bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

Kaynak: Planlama.org (Anonim, 2009a)

Şekil 6.1. Düzey 1 Kapsamında Oluşturulan 12 Bölge

Şekil 6.2. Düzey 2 Kapsamında Oluşturulan 26 Bölge

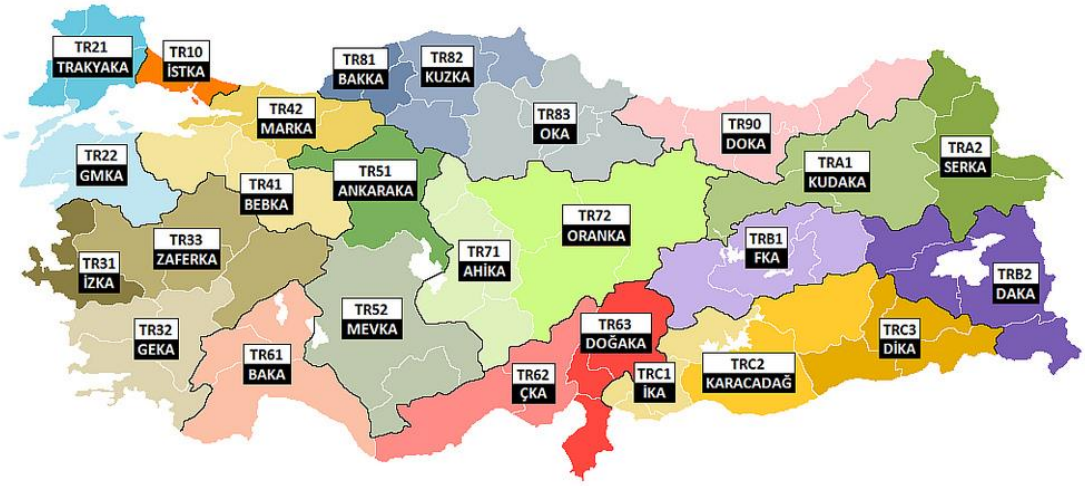
6.3.2. Türkiye'de aktif kalkınma ajansları

Ülkemizde 1982 Anayasası'nın 126.maddesi kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlanması için birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurma iznini vermiştir. Bu kanuna dayanarak, Türkiye'de Serbest Bölgeler, Bölge Valilikleri, Olağan Ustu Hal Bölge Valiliği, Güney Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi kurulmuştur. Kalkınma Ajansları da yine anayasanın 126. Maddesi gerekçe gösterilerek kurulmuştur. Hepsi farklı amaçları gerçekleştirmek için kurulan bu yerel yönetim birimlerinden Kalkınma Ajansları da kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak, yerel potansiyeli harekete geçirmek, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur. Ülkemizde 5449 sayılı Kanunun, 25.01.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülerek kabul edilmesi ve 08.02.2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle Ülkemiz yeni bir yerel yönetim birimine kavuşmuştur.

5449 sayılı Kanunun 4'üncu maddesi gereğince Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT), ajansların ulusal düzeyde koordinasyonundan sorumlu olmuştur. Kalkınma Ajansları'nın sağlayacağı proje ve faaliyet destekleri ile ilgili iş ve işlemlerin usul ve esaslarını, bunlardan yararlanma ilke ve kurallarını düzenleyen Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ise 8 Kasım 2008 tarih ve 27048 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Aynı yönetmelik gereğince

Destek Yönetim Kılavuzu 9 Aralık 2009 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) tarafından yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Arslan, 2010).

Kanunun kabulünden sonra 6 Temmuz 2006 tarih ve 26220 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı" ile Adana ve Mersin illerini kapsayan Çukurova ve İzmir ilini kapsayan İzmir bölgelerinde Kalkınma Ajansları kurulmuştur. Çukurova Kalkınma Ajansı 06.01.2007 tarihinde, İzmir Kalkınma Ajansı da 13.01.2007 tarihinde resmen faaliyete başlamıştır. 22 Kasım 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 10 Kasım 2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile İstanbul, Samsun, Diyarbakır, Konya, Erzurum, Gaziantep, Mardin ve Van illerinin merkez olduğu, 23 ile hizmet edecek 8 kalkınma ajansı daha kurulmuştur. 25 Temmuz 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 14/7/2009 tarih ve 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 55 ili kapsayan 16 yeni ajans kurulmuştur. Yeni kurulanlarla birlikte toplam ajans sayısı 26 olmuştur (Anonim, 2011b).

Şekil 6.3. Türkiye'deki Kalkınma Ajansları

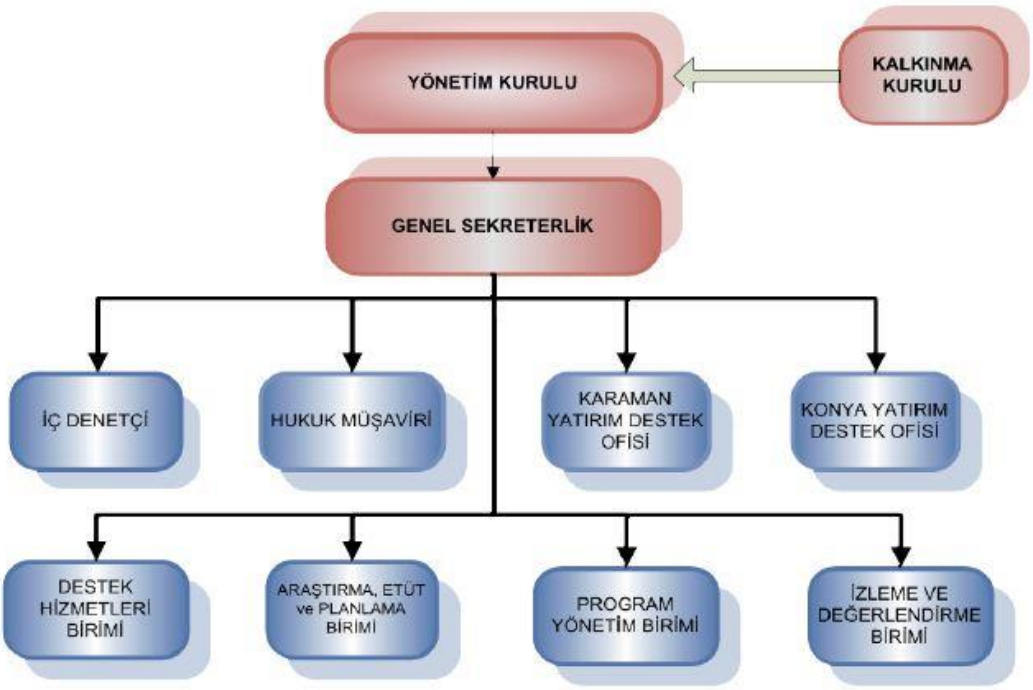
6.4. Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)

22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA), faaliyetlerini 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile belirlenen görev ve yetkiler dâhilinde gerçekleştirmektedir.

MEVKA, tüm proje ve faaliyetlerini Kanun ile belirlenen yasal görevleri çerçevesinde katılımcılık, şeffaflık, tarafsızlık, güvenilirlik, verimlilik, etkinlik, çevreye

ve kültürel değerlere duyarlılık, sürdürülebilirlik ve toplumsal sorumluluk gibi temel ilke ve değerler doğrultusunda gerçekleştirmektedir (Anonim, 2011f).

MEVKA Genel Sekreterliği, Planlama ve Koordinasyon (PKB), Program Yönetimi(PYB), İzleme ve Değerlendirme (İDB), Destek Hizmetleri Birimleri ile Konya ve Karaman Yatırım Destek Ofisleri'nden (YDO) oluşmaktadır (Anonim, 2011f).

Şekil 6.4. MEVKA Organizasyon Şeması

6.4.1. Ajansın amaç ve hedefleri

MEVKA'nın amaç ve hedefleri şunlardır;

- Anayasaya, kanunlara, genel hukuk kurallarına uygun olarak, ulusal plan ve programlar çerçevesinde bölgesel plan ve programların etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemek,
- TR52 Düzey 2 Bölgesinin (Konya-Karaman) kurumsal, idari ve beşeri kapasitesinin gelişmesine katkıda bulunmak,
- Katılımcı, yenilikçi, çevreye duyarlı, toplumsal sorumluluğa sahip ve çözüm odaklı bir anlayış çerçevesinde; yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesine, vatandaş ile devlet

arasında hızlı, etkin ve sürekli bir iletişim sürecinin oluşturulmasına katkı sağlamak,

- Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına, bölgenin beşeri sermayesi ve maddi kaynaklarının sürdürülebilir bir çerçevede, etkili ve verimli şekilde kullanılmasına, yatırım ortamının iyileştirilmesine ve istihdam ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik faaliyetlere destek vermek,
- Yürütülecek faaliyetlerin tamamında açıklık, adalet, hakkaniyet, tarafsızlık, şeffaflık, toplumsal mutabakat ve katılımcılık, eşit muamele, güvenilirlik, verimlilik, sürdürülebilirlik, bilimsellik, etkinlik, erişilebilirlik, öngörülebilirlik ve hesap verilebilirliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almak,
- Belirtilen tüm bu amaçları gerçekleştirebilecek, planlama ve programlama yeterliliğini haiz, teknik kapasitesi yüksek, bölgesel gelişme politikalarını yerel bazda yönetebilecek etkin ve verimli bir kurumsal yapı oluşturmak amacıyla, teşkilatlanmaktır.

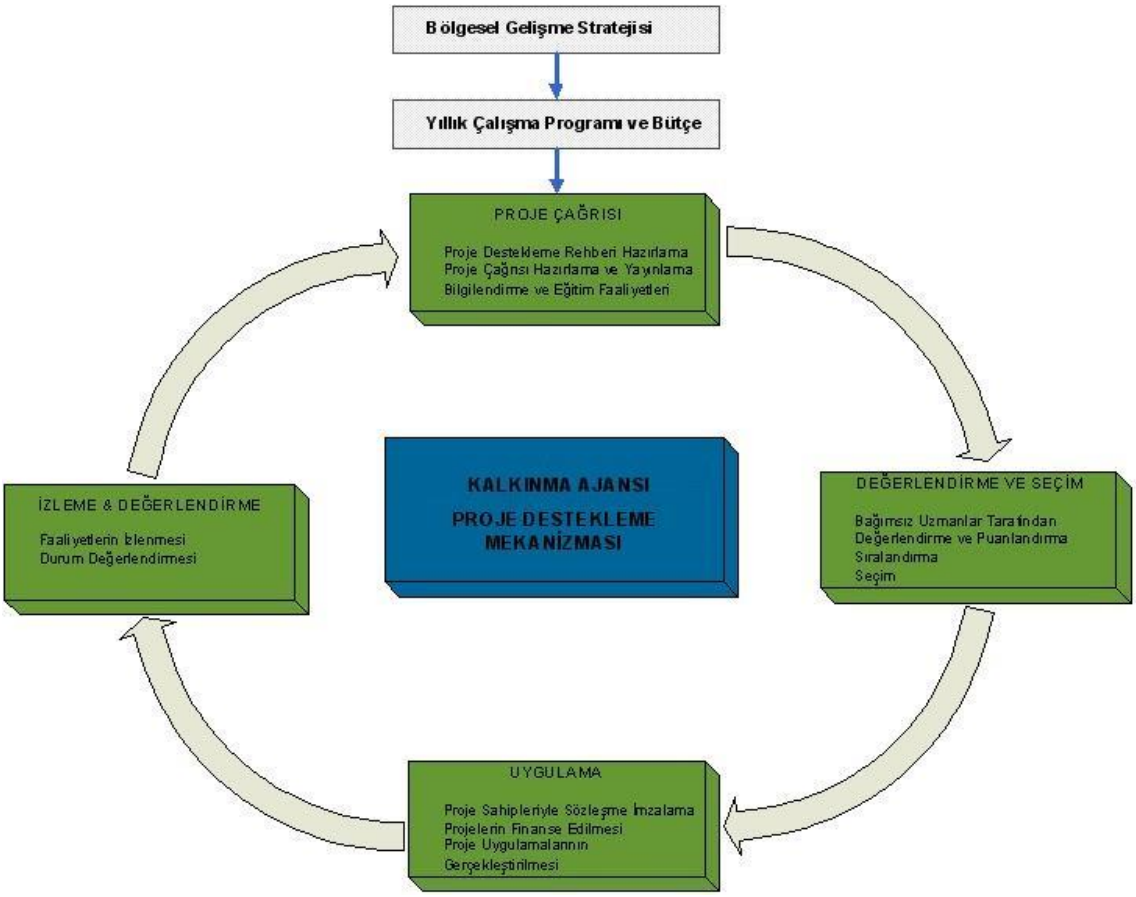
6.4.2. Proje destekleme mekanizması

MEVKA tarafından verilen desteklemeler "Mali destekler" ve "teknik destekler" olarak ikiye ayrılmaktadır.

Mali destekler; bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesinde acil tedbirlerin alınmasına ve kritik öneme sahip araştırma ve planlama çalışmaları, bölgenin yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini geliştirmeye yönelik iş geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme merkezleri, teknoparklar gibi kuruluşların ve bunların tesislerinin kurulması amacıyla yapılacak fizibilite benzeri ön çalışmalar gibi bölge için önemli olabilecek stratejik eylemlerin başlatılmasına ve gerçekleştirilmesine ve büyük hacimli yatırım kararlarına kısa vadede etki edilmesi ve yönlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla verilmektedir. MEVKA tarafından yürütülen Mali destekler; Doğrudan finansman desteği, Faiz desteği, Faizsiz kredi desteği olmak üzere üç türlü yapılabilir.

Teknik destekler; yerel yönetimlerin başta planlama çalışmaları ile bölge plan ve programlarını uygulayıcı veya yerel kalkınma kapasitesini artırıcı faaliyetleri ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ve bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunabilecek çalışmaları için, mevcut imkanları çerçevesinde kendi personeli eliyle ya da zorunlu hallerde hizmet alımı yoluyla; eğitim

verme, program ve proje hazırlanmasına katkı sağlama, geçici uzman personel görevlendirme, danışmanlık sağlama, lobi faaliyetleri ve uluslararası ilişkiler kurma gibi kurumsal nitelikli ve kapasite geliştirici teknik destek hizmetlerini kapsamaktadır.

Şekil 6.5. Proje Destekleme Mekanizması

6.4.3. MEVKA 2009 yılı kırsal kalkınma mali destek programı

Mevlana Kalkınma Ajansı, ilgili kanun ve yönetmelikler çerçevesinde, 2009-2010 TR52 Bölgesi Ön Bölgesel Gelişme Planı'nı hazırlamıştır. Planda TR52 Bölgesi'nin vizyonu "Ulusal ve uluslararası düzeyde inovasyon, kümelenme, kalite, markalaşma, kurumsallaşma temellerinde rekabetçi üretim yapılan, sağlıklı, eğitimli ve kültürlü bireylerin yaşadığı, medeniyet değerlerinin korunduğu ve küresel paylaşıma açık bir bölge olmaktır." şeklinde tanımlanmıştır. Bu vizyona ve genel anlamda Ön Bölgesel Gelişme Planı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan 9. Kalkınma Planı'nın amaçlarına uygun olarak, Mevlana Kalkınma Ajansı, 2009 takvim yılı içerisinde Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı için teklif çağrısı yöntemiyle proje tekliflerini kabul etmeyi planlamış ve 30/03/2010 tarihine kadar başvuruları kabul etmiştir.

Bu mali destek programında genel olarak kırsal kalkınmaya destek sağlanarak bölge halkının gelir düzeyi, yaşam kalitesi ve refah seviyesinin artırılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Destek Çağrısının özel amaçları ise:

a) Bölge genelinde kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesine yönelik eğitim projelerinin desteklenmesi,

b) Bölge ekonomisinin gelişmesi bakımından önem taşıyan kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırılması.

Program kapsamında, 2009 yılı bütçesine göre, Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı için kullandırılacak destek miktarı toplam 7.000.000 TL olarak tasarlanmıştır. Eğitim projeleri için destek tutarları 25.000 – 150.000 TL olarak belirlenmiş ve destek miktarı projenin toplam uygun maliyetinin %50'sinden az ve %90'ından fazla olmayacağı belirtilmiştir. Altyapı projelerinde ise destek tutarları 50.000 – 800.000 TL olarak belirlenmiş ve destek miktarı projenin toplam uygun maliyetinin % 25'inden az ve % 75'inden fazla olmayacağı belirtilmiştir.

Destek almaya hak kazanabilmek için başvuru sahiplerinin taşıması gereken nitelikler: tüzel kişilik yada kamu kurumu olması, teklif çağrısı ilan tarihinden en az üç ay önce kurulmuş ve tescil edilmiş olması, proje faaliyetinin proje sunan kurum/kuruluşun görev ve yetki alanı içerisinde bulunması, ajansın faaliyet gösterdiği TR52 Düzey-II Bölgesi'nde (Konya, Karaman) kayıtlı olmaları veya merkezlerinin ya da yasal şubelerinin bu bölgede bulunması olarak sıralanmıştır. Proje süresi sözleşmenin imzalanması itibariyle 6 (altı) aydan az, 12 (on iki) aydan fazla olamayacak şekilde sınırlandırılmıştır.

Proje çağrı dönemi kapsamında Konya İlinden 286 proje başvuruda bulunmuştur. Bu projelerin toplam tutarı 122.672.352,58 TL olup, talep edilen hibe miktarı ise 91.811.894,00 TL'dir. Bağımsız değerlendirici aşaması sonrasında Konya İlinden 29 adet proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Bu projelerin toplam bütçesi 6.035.763,44 TL olup, talep edilen hibe miktarı ise 4.524.340,28 TL'dir (Anonim, 2010b).

7. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

7.1. Coğrafi Konum

Konya ili Anadolu Yarımadası'nın ortasında bulunan İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde, şehrin kendi adıyla anılan Konya bölümünde yer almaktadır. İl topraklarının büyük bir bölümü, İç Anadolu'nun yüksek düzlükleri üzerine rastlar. Güney ve güneybatı kesimleri Akdeniz bölgesine dahildir. Konya, coğrafi olarak 36041' ve 39016' kuzey enlemleri ile 31014' ve 34026' doğu boylamları arasında yer alır. Yüzölçümü 38873 km2 (göller hariç)'dir. Bu alanı ile Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip olan ilidir. Ortalama yükseltisi 1016 m'dir. İdari yönden, kuzeyden Ankara, batıdan Isparta, Afyonkarahisar, Eskişehir, güneyden, İçel, Karaman, Antalya, doğudan, Niğde, Aksaray illeri ile çevrilidir. Başta büyük ilçeleri Ereğli, Beyşehir, Akşehir olmak üzere toplam 31 ilçe, 200 belediye, 584 köy bulunmaktadır.

Konya ili, doğal açıdan kuzeyinde Haymana platosu, kuzeydoğuda Cihanbeyli Platosu ve Tuz Gölü'ne, batısında Beyşehir Gölü'ne ve Akşehir Gölü'ne, güneyinde Sultan Dağları'ndan başlayan Karaman ilinin güneyine kadar devam eden, Toros yayının iç yamaçları önünde bir fay hattı boyunca oluşmuş volkanik dağlara, doğusunda ise Obruk platosuna kadar uzanır.

İlin uç noktalarını; kuzeyinde Kulu'nun Köşkler Köyü, batısında Akşehir'in Değirmen Köyü, güneyinde Taşkent'in Beyreli Köyü, doğusunda ise Halkapınar'ın Delimahmutlu Köyü oluşturmaktadır.

Konya ilinde en fazla alana sahip yeryüzü şekli ova ve platolardır. Ovaların tabanlarında yer alan çukur kısımlarında kapalı havzalar oluşmuştur. Yükseltiler az yer tutar, genellikle ilin güneyinde toplanmıştır. Ovalar, platolarla birbirinden ayrılmıştır. Platolar akarsular tarafından fazla derin parçalanmamıştır. Açık havza kısımları da vardır (Anonim, 2012b)

Şekil 7.1. Konya Haritası (Anonim, 2012d)

7.2. İklim

İlde yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk geçen karasal iklim egemendir. Yüksek kesimlerde yıllık yağış ortalaması 1.000 mm'yi aşarsa da, ova ve platoların büyük bölümünde bu miktar çok daha düşüktür. Bölge genelinde ortalama yağış 400 mm'dir. En fazla yağışı ilkbahar aylarında sağanak halinde alır. En kurak mevsim yazdır. Bölgenin ve ülkemizin en az yağış alan yeri Tuz Gölü çevresidir. İl alanını güneyden kuşatan batı ve Orta Toros Dağları, Akdeniz'den gelen nemli ve ılık rüzgarlara yer yer açıktır.

Konya Ovası'nı baştan başa etkisi altına alan kuzey rüzgarları, kışların kuru ve soğuk geçmesine neden olmaktadır. Konya'da ortalama aylık sıcaklık 11,8 °C olup en yüksek sıcaklık 40 °C ile Ağustos, en düşük sıcaklık ise -28,2 °C ile Ocak ayında görülmektedir. Ortalama yıllık yağış miktarı 325,9 mm ile oldukça düşüktür. En fazla yağış, 40,88 mm ile Aralık ve en düşük yağış 4,4 mm ile Ağustos ayındadır. İlde ortalama donlu gün sayısı 99,5, bulutlu gün sayısı 4,2, açık gün sayısı 114,5, kar yağışlı gün sayısı 11,6 ve karla örtülü gün sayısı ise 21,3'dür. Konya'da ortalama aylık nispi nem %60, en yüksek sıcaklık farkı da 27,6 °C (Ekim)'dir. Hakim rüzgar yönü ve hızı 34 m/s ile güney-güneybatıdır (Arısoy, Oğuz, 2005).

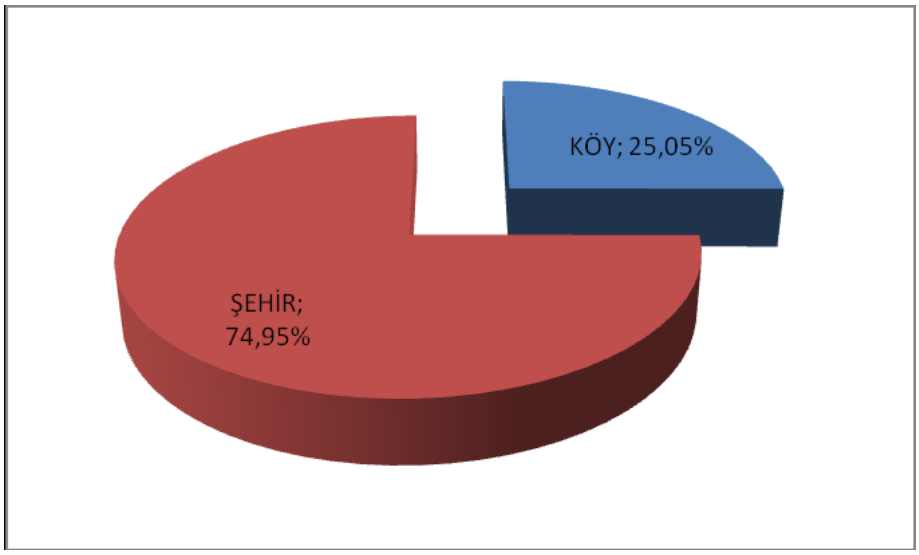
7.3. Nüfus Durumu

2011 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Konya'nın nüfusu 2.038.555 kişidir. Nüfusun 1.527.937 'si (% 75) şehirlerde, 510.618 'i (% 25) ise bucak ve köylerde yaşamaktadır. Yıllık nüfus artış hızı ‰ 12,2, kilometrekare başına düşen kişi sayısı ise 52'dir. Konya'nın 2000 yılında kentleşme oranı % 59 iken, 2011 yılında % 75 olmuştur. İl merkezi nüfusu 2011 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 1.073.791 kişidir.

Çizelge 7.1. Türkiye Ve Konya İli Karşılaştırmalı Nüfus Göstergeleri

	TOPLAM NÜFUS		ŞEHİR		BUCAK/KÖY		YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (BİNDE)	NÜFUS YOĞUNLUĞU	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	TOPLAM	2010	2011
KONYA	2.013.845	2.038.555	1.486.653	1.527.937	527.192	510.618	12,2	51	52
TÜRKİYE	73.722.988	74.724.269	56.222.356	57.385.706	17.500.632	17.338.563	13,4	90	92

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim, 2012c)

Şekil 7.2. Konya Şehir ve Köy Nüfusu Grafiği (Anonim,2011g)

Konya il geneli ve bağlı ilçelerin 2010/2011 yılı nüfus göstergeleri incelendiğinde, il genelinde nüfusun (% 12,2) arttığı, ilçeler bazında da Selçuklu, Karatay, Meram, Halkapınar, Karapınar, Sarayönü, Taşkent ve Yalıhüyük ilçelerinde nüfusun artış gösterdiği diğer ilçelerde ise azaldığı görülmektedir (Çizelge 7.2).

Çizelge 7.2. Türkiye Ve Konya İli Karşılaştırmalı Nüfus Göstergeleri

İLÇE	TOPLAM NÜFUS		ŞEHİR NÜFUSU	KÖY NÜFUSU	YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (BİNDE)	NÜFUS YOĞUNLUĞU (KM2/KİŞİ)
	2010	2011	2011	2011	2011	2011
TOPLAM	2.013.845	2.038.555	1.527.937	510.618	12,2	52
KARATAY	263.071	271.435	251.272	20.163	31,30	104
MERAM	314.421	321.058	305.331	15.527	20,89	193
SELÇUKLU	508.102	529.514	517.188	12.326	41,28	290
AHIRLI	5.233	5.016	825	4.191	-42,35	12
AKÖREN	7.099	7.042	3.296	3.746	-8,09	12
AKŞEHİR	95.791	94.886	61.557	33.329	-9,49	125
ALTINEKİN	14.721	14.362	3.640	10.722	-24,69	10
BEYŞEHİR	70.397	69.966	34.741	35.225	-6,14	43
BOZKIR	31.095	29.914	7.343	22.571	-38,72	21
CİHANBEYLİ	60.917	59.342	15.689	43.653	-26,19	16
ÇELTİK	11.080	10.791	4.125	6.666	-26,43	19
ÇUMRA	64.627	64.597	30.011	34.586	-0,46	29
DERBENT	5.262	5.020	2.633	2.387	-47,08	15
DEREBUCAK	9.953	9.355	2.930	6.425	-61,96	20
DOĞANHİSAR	21.442	20.940	5.820	15.120	-23,69	48
EMİRGAZİ	9.689	9.609	5.079	4.530	-8,29	15
EREĞLİ	135.071	136.346	97.610	38.736	-9,40	53
GÜNEYSINIR	10.434	10.181	4.656	5.525	-24,55	32
HADİM	16.894	15.374	3.064	12.310	-94,28	20
HALKAPINAR	4.827	4.831	1.589	3.242	0,83	5
HÜYÜK	19.075	18.212	3.637	14.575	-46,30	41
ILGIN	59.088	58.005	31.464	26.541	-18,50	35
KADINHANI	34.686	33.659	13.298	20.361	-30,06	30
KARAPINAR	47.751	48.094	32.449	15.645	7,16	23
KULU	55.582	55.573	22.844	32.729	-0,16	38
SARAYÖNÜ	28.587	27.433	8.819	18.614	50,58	25
SEYDİŞEHİR	64.294	64.088	40.375	23.713	-3,21	51
TAŞKENT	7.734	7.753	1.622	6.131	2,45	13
TUZLUKÇU	7.663	7.477	3.776	3.701	-24,57	11
YALIHÜYÜK	1.731	2.029	1.854	175	158,84	71
YUNAK	27.528	26.653	9.400	17.253	-32,30	9

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim ,2012c)

7.4. Toprak ve Su Kaynakları

7.4.1. Toprak kaynakları

İl toprakları çok geniş bir alanı kaplamakta ve çok çeşitli topografik özellikler taşımaktadır. Bu çeşitlilik, farklı bitki örtüleri ve alt iklim tipleri meydana getirmektedir. Bu nedenle ilde 17 büyük toprak grubuna rastlanmaktadır. Bu toprakların verimliliği, bağlı oldukları büyük toprak grubunun özelliklerine, üzerinde oluştukları ana maddeden geçen potansiyel verimlilik düzeyine, kullanım biçimine ve yağış etmenine göre birbirinden çok farklı olabilmektedir.

Konya il alanının 1/4'ü kahverengi topraklarla örtülüdür. Güneyde yer alan Toros Dağları ile güneybatıda yer alan Göller Bölgesi dışında ilin her yanında bu toprak

grubuna rastlanır. İl alanının yaklaşık % 10'u kırmızı kahverengi topraklarla kaplıdır. Bu topraklar, Seydişehir ve Beyşehir'in kuzeyinde, Çumra'nın batısında, Kulu, Kadınhanı ve Ilgın dolaylarında yaygın olup, büyük bir bölümü kuru tarıma açılmış durumdadır. Merkez ilçe ve Beyşehir'in kuzeydoğusunda il alanının yaklaşık % 3'ünü kaplayan kahverengi orman toprakları bulunmaktadır. Bu toprak grubu, daha çok dağlık, tepelik ve yüksek eğimli alanlarda yaygındır. Eğim ve topografyanın elverişli olduğu kesimlerde kuru tarım ile bağ-bahçe tarımı yapılmaktadır.

Konya'da kahverengi topraklardan sonra ikinci büyük toprak grubunu alüvyal topraklar oluşturur. Bu topraklar, akarsuların taşıdığı maddeler ile göl tortulları üzerinde oluşmuştur. İl alanının yaklaşık % 15'ini kaplayan alüvyal topraklara özellikle Konya Ovası'nda rastlanır. Konya il alanında, drenaj koşullarının çok kötü olduğu yerlerde hidromorfik alüvyal topraklar geniş bir yayılım gösterir. İl topraklarının %5'e yakın bölümünü kaplayan hidromorfik alüvyal topraklar, göllerin çevresi ile bataklık kesimleri bütünüyle örtmektedir. Ana maddesi alüvyal topraklarla aynı olan bu topraklar sürekli nemli olduklarından tarıma elverişli değildir.

Konya'nın hemen hemen her yerinde kolüvyal topraklara rastlanmaktadır. Bunlar yüzey suları ve yan derelerin yakın yerlerden taşıyarak eğimin azaldığı kesimlerde yığdıkları maddelerden oluşmaktadır. İl alanının yaklaşık %5'ini kaplayan kolüvyal toprakların dağılım alanında topografya ya düz ya da az dalgalı olup, çok verimli topraklardır. Doğal bitki örtüsü tuzu seven otlar ve çalılıktır. İl toprakları, doğal potansiyel açısından yetenek sınıflarına göre incelendiğinde, ilk dört yetenek sınıfına giren toprakların %46,9, V-VII. sınıf toprakların % 44,8 ve VIII. sınıf toprakların ise % 8,3 oranında pay aldıkları görülür (Arısoy, Oğuz, 2005).

7.4.2. Su kaynakları

Konya , Konya Kapalı Havzası ile Doğu Akdeniz, Akarçay ve Sakarya Havzası üzerinde yer alır. İlde büyük önem taşıyan akarsu bulunmamaktadır. Türkiye'nin en büyük kapalı havzası olan Konya Kapalı Havzası tek bir akarsu yada göl havzası olmayıp, çok sayıda akarsu, göl ve bataklık havzalarının bir araya gelmesiyle oluşan bir havzalar topluluğudur. İç Anadolu'nun kurak kuşağı içerisinde kalan havzada, göller ve bataklıklar ile ovalarda yok olup giden dere ve çaylara rastlanır. İlin bu kapalı havzadaki önemli akarsuları; Çarşamba Suyu, İvriz Suyu, İnsuyu Deresi, Divle Suyu, Uluçay Deresi, Balkı Deresidir. İlde çok sayıda göl bulunmakta olup başlıcaları Tuz Gölü, Beyşehir Gölü, Suğla Gölü, Akşehir Gölü, Ilgın (Çavuşçu) Gölü'dür. Konya'da

sulama ve taşkın koruma amacıyla 5 tane de baraj gölü yapılmıştır. Bunlar; Apa, Altınapa, Ayrancı, May ve Sille Barajlarıdır.

Konya ili işlenen tarım arazilerinin %62'si sulanabilir niteliktedir. Ancak sulanabilir arazinin henüz %20,7'si sulamaya açılmış durumdadır. Sulamaya açılmış araziler, işlenen tarım alanının %12,9'una tekabül etmektedir. Konya ilinde sulanabilir arazilerin yaklaşık 1.300.000 hektarı sulanmayı beklemektedir. Ayrıca, her yıl il genelinde toplam işlenen alanın %38'ine tekabül eden 1.014.000 hektar alanın nadasa bırakılması da ova topraklarının geciktirilmeden suyla buluşturulmasının önemini göstermektedir (Arısoy, Oğuz, 2005).

Ülkemizin kalkınması için önemli bölgesel projelerden biri de Konya Ovaları Projesi yani KOP'tur. Proje başta Konya olmak üzere Karaman, Aksaray ve Niğde illerini kapsamaktadır. Türkiye yüzölçümünün %8'ini oluşturan proje, aynı zamanda sulanabilir tarım arazilerinin de %13'ünü teşkil etmektedir.

Bölge için hayati önem taşıyan KOP ile özellikle Konya ve Karaman Ovalarının sulanması hedeflenmektedir. Ayrıca proje bünyesinde Konya, Karaman ve Aksaray şehir merkezlerinin içme, kullanma, sanayi suyu ihtiyaçlarının karşılanması ve hidroelektrik enerji üretimi de bulunmaktadır.

Konya Ovaları Sulama Projesi (KOP), toplam 16 projeden meydana gelmektedir. Bunlardan 14 adedi sulama, 1 adedi hizmet ve 1 adedi de enerji projesidir. KOP tamamlandığında; 1.100.000 hektar arazinin sulanması, 164,1 milyon m³ içme, kullanma ve sanayi suyu temin edilmesi ve 3,06 milyar kWh/yıl enerji üretilmesi hedeflenmektedir (Anonim, 2012e).

7.5. Tarımsal Durum

7.5.1. Bitkisel üretim

İlin 4.081.353 ha mevcut alanının % 55'i (2.247.857 ha) tarım arazisi, % 18,7' si (761.461 ha) çayır-mera, % 13,2' ü (540.189 ha) ormanlık-fidanlık, % 13,1'i de (531.846 ha) tarım dışı arazilerden oluşmaktadır. İldeki tarım alanlarının % 61'i (1.341.594 ha) tarla ürünleri, % 37'si (853.810 ha) nadas, % 2'si (52.453 ha) sebze, meyve ve bağ arazisi niteliğindedir.

Çizelge 7.3. Tarıma Elverişli Alanlar

KULLANIM ŞEKLİ	ALAN (HA)	%	%
1- İŞLENEN ARAZİ			
- Tarla arazisi	1.330.626	61	
- Nadas	861.900	37	
- Sebze	20.550	0,9	
- Meyve	21.406	0,9	
- Bağ	13.375	0,2	
Toplam	**2.247.857**	100	55
2- ÇAYIR MER'A	761.461		18,7
3- ORMAN	540.189		13,2
4- ÜRÜN GETİRMEYEN ALAN	531.846		13,1
GENEL TOPLAM	**4.081.353**		100

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2011h)

Şekil 7.2. Konya Arazi Kullanım Durumu Grafiği (Anonim,2011g)

Mevcut su potansiyeline göre sulanabilir arazi miktarı 1.652.762 hektar olup, halen 547.344 hektar arazi sulanmaktadır. Sulanan arazi toplam tarım arazisinin % 24'ünü oluşturmaktadır.

Çizelge 7.4. Sulu Tarım Alanının Oranı (2010)

TARIM ARAZİSİ (Ha)	2.247.857
SULANABİLİR ARAZİ (Ha)	1.652.762
SULANAN ARAZİ (Ha)	547.344
SULANAN ARAZİNİN TOPLAM TARIM ARAZİSİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	24
SULANAN ARAZİNİN SULANABİLİR ARAZİSİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	33

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2011h)

7.5.1.1. Ekilen Başlıca Tarla Ürünleri Ve Üretim Durumu

İl'de en çok üretimi yapılan tarla ürünleri; buğday, arpa ve şeker pancarıdır.

Çizelge 7.5. Konya Tarla Ürünleri Üretim Göstergeleri

ÜRÜN ADI	2009		
	EKİLEN ALAN (Ha)	ÜRÜN MİKTARI (Ton)	VERİM (Kg/Ha)
Bugday	627.425	1.696.165	2.703
Arpa	307.466	838.496	2.727
Seker Pancarı	85.992	5.284.787	61.457
Çavdar	16.892	36.176	2.142
Yulaf	6.879	13.940	2.026
Kimyon	5.308	5.080	957
Ayçiçegi (Yaglık+Çerezlik)	18.123	41.362	2.282
Nohut	24.664	34.804	1.411
Fasülye (Kuru)	16.268	51.475	3.164
Patates	8.722	315.200	36.139
Yesil Mercimek	1.955	2.686	1.374
Yonca (Y.Ot+K.Ot)	22.300	445.433	19.975
Korunga(Y.Ot+K.Ot)	2.167	11.865	5.475
Mısır (Dane)	13.137	104.129	7.926
Mısır (Slaj)	10.021	449.239	44.830
Fig (Y.Ot)	8.362	150.326	17.977
Hashas (Kapsül)	8.368	7.381	882
Hashas (Tohum)		7.905	945

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2011h)

7.5.1.2. Ekilen Başlıca Meyveler Ve Üretim Durumları

En çok üretimi yapılan meyveler; elma, kiraz ve vişnedir.

Çizelge 7.6. Konya Meyve Üretim Göstergeleri

ÜRÜN ADI	2009			
	Ağaç (Ad.)		Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ağaç)
	Meyve Veren	Meyve Vermeyen		
Armut	209.427	16.465	5.546	26
Ayva	25.890	4.315	547	21
Elma	2.630.504	356.772	90.753	34
Erik	141.240	13.962	4.414	31
İğde	30.550	3.850	423	13
Kayısı	206.070	47.590	5.186	25
Kiraz	970.028	570.355	28.420	29
Şeftali	106.016	10.594	2.363	22
Vişne	601.339	27.510	22.595	38
Antep Fıs.	40.540	-	445	10
Badem	127.130	87.106	1.344	11
Ceviz	135.010	41.140	4.586	34
Dut	33.600	610	410	12
Çilek(Ha)	550	-	10.928	-
Üzüm(Ha)	9.111	4.264	57.610	-

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2011h)

7.5.1.3. Ekilen Başlıca Sebzeler Ve Üretim Durumları

En çok üretimi yapılan sebzeler ise; domates, havuç ve kavundur.

Çizelge 7.7. Konya Sebze Üretim Göstergeleri

ÜRÜN ADI	2009		
	EKİLEN ALAN (Ha)	ÜRETİM (Ton)	VERİM (Kg/Ha)
Lahana (Beyaz)	160	3.480	21.750
Marul (Göbekli)	50	643	12.860
Ispanak	190	1.815	9.552
Pırasa	170	3.074	18.082
Sakız Kabağı	248	6.889	27.778
Bal Kabağı	29	734	25.310
Hıyar	720	24.642	34.225
Patlıcan	138	1.558	11.290
Domates	5.412	240.032	44.352
Biber (Sivri)	453	4.650	10.264
Biber (Dolmalık)	105	958	9.124
Karpuz	1.309	45.217	34.543
Kavun	1.669	36.085	21.620
Fasulye (Taze)	1.190	8.552	7.187
Soğan (Taze)	83	884	10.650
Havuç	6.472	373.405	57.695

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2012f)

7.5.2. Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim

Hayvancılık, İldeki önemli geçim kaynaklarından biridir. İl'de 399.189 adet büyük baş, 1.171.434 küçükbaş, 8.493.505 kanatlı hayvan ve 91.131 adet arı kovanı mevcuttur.

Çizelge 7.8. Konya Hayvan Varlığı Göstergeleri

HAYVAN CİNSİ		2009 Hayvan Sayısı
BÜYÜKBAŞ	Sığır (saf kültür)	216.314
	Sığır (kül. Melez)	146.263
	Sığır (yerli)	36.612
	TOPLAM	**399.189**
KÜÇÜKBAŞ	Koyun (yerli)	1.101.691
	Koyun (merinos)	69.743
	TOPLAM	**1.171.434**
	Kıl Keçisi	72.629
	Tiftik Keçisi	2.932
KANATLI	Tavuk (broiler)	666.402
	Tavuk (yumurtacı)	7.827.103
	Yumurta Sayısı (1000)	1.950.273
ARICILIK	Eski Usul Kovan	2.982
	Yeni Usul Kovan	88.149
	Bal Üretimi (kg)	1.054.030
	Arıcılık Yapan Köy Sayısı	356

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2011h)

İl'de, 2008 yılında 35.990 ton kırmızı et, 199 ton beyaz et, 685 ton süt, 875 ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 7.9. Konya Hayvansal Üretim Göstergeleri

ÜRÜNÜN ADI	2008 YILI ÜRETİM MİKTARI (TON)
BEYAZ ET	199
KIRMIZI ET	35.990
SÜT	685
BAL	875

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2012f)

7.5.3. Tarımsal Örgütlenme

Konya'da 600 adet tarımsal amaçlı kooperatif bulunmaktadır. Tarımsal amaçlı kooperatiflerin dağılımı şöyledir :

Çizelge 7.10. Konya'daki Kooperatif Türleri ve Sayıları

KOOPERATİF TÜRÜ	SAYISI
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	287
Sulama Kooperatifi	299
Su Ürünleri Kooperatifi	11
Pancar Ekicileri Kooperatifi	3
TOPLAM	600

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2012f)

İlde kuruluşları tamamlanan 21 tarımsal üretici birliğinin ürün grubuna göre dağılımı şöyledir.

Çizelge 7.11. Konya'daki Üretici Birliklerinin Ürün Bazında Dağılımı

SIRA NO	ÜRÜN GRUBU	SAYISI
1	Süt Üreticileri Birliği	9
2	Meyve(Sert Çekirdekli)Üretici Birliği	3
3	Yumurta Üreticileri Birliği	1
4	Kırmızı Et Üreticileri Birliği	1
5	Sebze Üreticileri Birliği	1
6	Havuç Üreticileri Birliği	2
7	Kanola Üreticileri Birliği	1
8	Bal Üreticileri Birliği	1
9	Tahıl Üreticileri Birliği	1
10	Organik Çilek Üreticileri Birliği	1
	T O P L A M	21

Kaynak: Konya Valiliği (Anonim,2012f)

8. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bir önceki bölümde detaylı şekilde sunulduğu üzere, araştırma bölgemizi oluşturan Konya ili; 38873 km2'lik yüzölçümü ve 31 ilçe, 200 belediye, 584 köyü ile Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip ilidir. 2011 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2.038.555 kişilik nüfusun 1.527.937 'si (% 75) şehirlerde, 510.618 'i (% 25) ise bucak ve köylerde yaşamaktadır.

Konya'nın 2000 yılında kentleşme oranı % 59 iken, 2011 yılında % 75 olmuştur. On yıllık bir sürede, %15 gibi yüksek bir oranda köylerden şehre göç edilmesinin başlıca nedenleri: Kırsal alanda yaşayan nüfus ile şehirde yaşayan nüfus arasında gelir dağılımının bozulması ve refah seviyesi farklılıkları; kırsal alanlarda eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, istihdam, ulaştırma ve tarım gibi temel sektörlerde önemini koruyan sorunlar; teknoloji kullanımının yaygınlaşması, makineleşme sayesinde tarım sektöründe işgücü fazlalığının ortaya çıkması ve hızlı nüfus artışıdır.

Nüfusun yüzde 30'una yakınını bünyesinde barındıran tarım sektöründe ve kırsal alanda sorunların çözümü, refahın yükseltilmesi ve dağıtımının adil yapılması yoksullukla mücadele stratejisi açısından önemlidir. Kente göçün azaltılması, kırsalda mesleki ve toplumsal sosyal hareketliliğin artırılması, başta gençler olmak üzere kalifiye-nitelik kazanmış nüfusun oluşturulması kırsal kalkınma ve dolayısıyla ülke kalkınması açısından önemlidir

Bu kapsamda Konya ve Karaman illerini kapsayan bölgedeki yerel faktörlerin harekete geçirilerek, bölgenin kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla kurulan MEVKA, kırsal kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla bölgede kırsal kalkınma mali destek programını yürütmüştür.

Bu program ve bundan sonraki benzeri programların bölge kırsal kalkınmasına sağlayacakları potansiyel faydayı arttırmak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın bu bölümünde; programla ilgili niteliksel veriler ve hibe yararlanıcılarının anketlerinden ele edilen araştırma bulguları uygunluk, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik kriterlerine göre sunulmuştur.

8.1. Uygunluk

Uygunluk başlığı altında, program tasarımının tespit edilen ihtiyaçlara ve belirlenen sorunlara ne ölçüde cevap verdiği incelenmiştir.

8.1.1. İhtiyaç ve sorunların tespit edilmesi

Program tasarımının ihtiyaç ve sorunların çözümüne ne ölçüde cevap verdiğini tespit edebilmek için; program öncesi ihtiyaç ve sorunların tespitine ilişkin MEVKA tarafından gerçekleştirilen çalışmaları değerlendirmek gerekir.

2006 yılında yayınlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) belgesinde kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması için; "Kırsal kalkınma proje ve faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve desteklenmesinde, proje ve faaliyetlerin; Kırsal kalkınma stratejisi ve planlarına, Bölgesel ve sektörel strateji ve önceliklere, Yasa ve taraf olunan uluslararası anlaşmalarla belirlenmiş hükümlere, uygunluğu aranacaktır." ifadesi yer almaktadır. Bu kapsamda MEVKA Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi belgesi ve Dokuzuncu Kalkınma Planı çerçevesinde bölge ihtiyaç ve sorunlarını tespit etmek amacıyla bölge planı hazırlamıştır.

MEVKA Bölge Planı hazırlama sürecini sosyal bir süreç olarak planlamış ve sürecin katılımcı olmasına önem vermiştir. Dolayısıyla süreç paydaş analizi ile başlatılmıştır. Bölge planından etkilenme ve bölge planını etkileme potansiyeli olan tüm paydaşları belirlemiş ve mevcut durumun tespiti sürecinden stratejilerin belirlenmesi sürecine kadar paydaşların farklı düzeylerde katılımını sağlamıştır. Sürecin başlangıcında ilçe toplantılarından başlayarak stratejilerin belirlendiği sektörel ve tematik çalıştaylara kadar bölgedeki kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarından paydaşların ve vatandaşların gelecekte nasıl bir bölgede yaşamak istedikleri konusundaki fikirlerini almıştır.

Bölgenin gelecek vizyonuna hangi yöntemlerle ulaşılacağını ortaya koyan öncelik ve stratejilerin belirlenmesine temel teşkil etmek üzere, MEVKA Kalkınma Kurulu bünyesinde 8 adet sektörel ihtisas komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonlara birer başkan ve başkan vekili seçimleri yapılmış ve bu komisyonlara bağlı 8 adet de "teknik komisyon" belirlenmiştir. Teknik komisyonları belirlerken Bölge Planı İhtisas Komisyonlarının görüşlerine öncelik verildiği ifade edilmiştir. Her bir teknik komisyon için 1 başkan ve 1 raportör seçilmiş ayrıca, komisyon sorumlusu/gözlemcisi olmak üzere birer tane ajans uzmanı görevlendirilmiştir.

Söz konusu teknik komisyonlar bölge vizyonunun önündeki engellerin tespitine ve bunların hangi yöntemler kullanılarak aşılabileceğine dair çalıştaylar düzenlemişlerdir. Bu çalıştaylara Kalkınma Kurulu üyelerinin katılımının yanı sıra; konularına göre farklı kamu kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarından uzman kişilerin katılımı sağlanmış, uzmanlık ve görüşlerinden

faydalanılmıştır. Bu çalıştayların bulguları hem mevcut durum hem de tematik eksen, öncelik ve strateji tespiti aşamasında kullanılmıştır. Söz konusu teknik komisyon çalıştaylarının yanında, çeşitli konularda bölge içi ve dışından diğer ilgili paydaşların katılımı ile sektörel ve tematik çalıştaylar da gerçekleştirilmiştir. Tüm bu sürecin sonunda "2009-2010 TR52 Bölgesi Ön Bölgesel Gelişme Planı" katılımcı bir anlayışla hazırlanmıştır.

Tüm bu çalışmalar doğrultusunda bakıldığında bölgedeki önemli aktörlerin katılımlarıyla kapsamlı bir bölge planı hazırlanması, bölgenin ihtiyaç ve sorunların tespitine ilişkin çalışmaların tatmin edici düzeyde olduğunu göstermektedir.

Planda TR52 Bölgesi'nin vizyonu "Ulusal ve uluslararası düzeyde inovasyon, kümelenme, kalite, markalaşma, kurumsallaşma temellerinde rekabetçi üretim yapılan, sağlıklı, eğitimli ve kültürlü bireylerin yaşadığı, medeniyet değerlerinin korunduğu ve küresel paylaşıma açık bir bölge olmaktır." şeklinde tanımlanmıştır. Bu vizyona ve genel anlamda Ön Bölgesel Gelişme Planı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan 9. Kalkınma Planı'nın amaçlarına uygun olarak, Mevlana Kalkınma Ajansı, Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı için teklif çağrısı yöntemiyle proje tekliflerini kabul etmiştir.

Kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmak amacıyla hazırlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi belgesi, kırsal kalkınma stratejilerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir belgedir. Bu belgede Kırsal kalkınma stratejilerinin gerçekleştirilmesinde;

- Ulusal ve yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi,
- Ekonomik ve sosyal gelişmeye yönelik olarak sivil toplum, üretici örgütlenmeleri, yerel işbirliklerinin geliştirilmesi suretiyle aktif katılımcılığın sağlanması,
- Kırsal kalkınma faaliyetlerinde sahiplenmenin sağlanması için yararlanıcıların proje maliyetlerine katılarak eş finansman katkısı sağlaması,

hususlar esas alınmıştır.

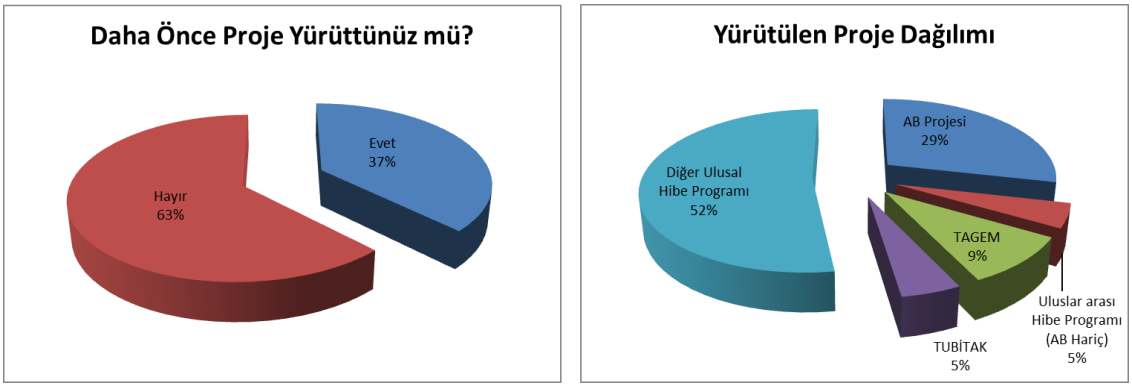
Yukarda sayılan hususlar kapsamında programın uygunluğu değerlendirildiğinde; Programda altyapı projeleri için kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri, 5355 Sayılı Kanun kapsamında kurulan mahalli idare birlikleri, köy muhtarlıkları, üretici birlikleri, tarımsal amaçlı kooperatifler ve eğitim projeleri için bu kurumlara ilaveten üniversiteler ve araştırma enstitüleri, kamu kurumu

niteliğindeki meslek kuruluşları (odalar, borsalar vs.), sivil toplum kuruluşları (dernekler, vakıflar, vb.) uygun başvuru sahibi olarak seçilmiştir. Uygun başvuru sahibi olarak belirlenen bu kurumlar kapsamında bakıldığında programda başvuru sahibi niteliğinin belirlenmesinin; UKKS belgesinde yer alan yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi amacına uygun olarak gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Ayrıca programda MEVKA destek oranı; alt yapı projelerinde % 25 - % 75, eğitim projelerinde ise %50 - %90 olarak belirlenmiştir. Bütçenin kalan tutarı başvuru sahibi tarafından eş finansman olarak karşılanmıştır. Buda programın UKKS belgesinde yer alan; yararlanıcıların proje maliyetlerine katılarak eş finansman katkısı sağlayarak, Kırsal kalkınma faaliyetlerinde sahiplenmenin sağlanması amacına uygun olarak hazırlandığını göstermektedir.

8.1.2. Yerel proje uygulama kapasitesi

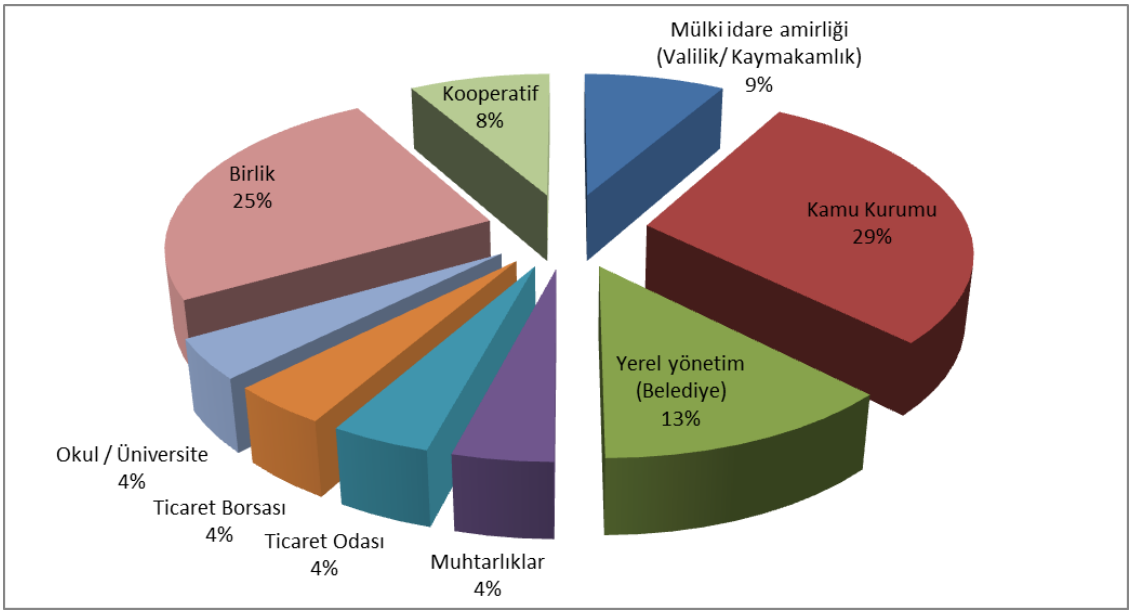
Anket sonuçlarına göre, hibe yararlanıcılarının %63'ü daha önce bir hibe proje yürütmediklerini beyan etmişlerdir. Dolayısı ile hibe yararlanıcılarının büyük çoğunluğu ilk kez bir hibe projesi yürütmüşlerdir. Daha önce hibe projesi yürütmüş olan %37'lik kesimin yürüttüğü projelerin; %29'unu AB Projesi, %9'unu TAGEM projesi, %5'ini TUBİTAK projesi, %5'ini AB hariç diğer uluslar arası hibe projeleri oluştururken, %52'sini bunlar dışındaki çeşitli ulusal programlara dair projelerin oluşturduğu tespit edilmiştir (Şekil 8.1).

Şekil 8.1. Yerel Proje Uygulama Kapasitesi

Yerel uygulama kapasitesinin düşüklüğüne ve proje uygulama deneyimsizliğine rağmen MEVKA Kırsal Kalkınma Mali Programına bu denli bir ilginin olması ve hibe alan kuruluşların tamamına yakın bir kısmının projeyi tamamlamış olması, programın proje uygulama kapasitesinin artmasındaki başarısını göstermektedir.

MEVKA Kırsal Kalkınma Mali Programının; mülki idare amirlikleri, kamu kurumları, yerel yönetimler (belediyeler, il özel idareleri, muhtarlıklar), ticaret odası, ticaret borsası, üniversiteler, birlikler ve kooperatifler gibi birçok kuruluşun ilgisini çektiği ve katılım gerçekleştirdiği görülmektedir. Dolayısıyla programın; kamu kesimi, üretici örgütleri, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımlarıyla yerel proje uygulama kapasitesinin artırılmasına katkı sağladığı söylenebilir. Programdan faydalanan hibe yararlanıcılarının statülerine göre dağılımı Şekil 8.2.'de verilmiştir.

Şekil 8.2. Hibe Yararlanıcılarının Statülerine Göre Dağılımı

8.2. Etkinlik

Etkinlik temel olarak program kapsamında kaynakların ne denli etkin kullanıldığına işaret etmektedir.

8.2.1. Mali kaynakların kullanımında etkinlik

Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı kapsamında, 2009 yılı bütçesine göre, kullandırılandestek miktarı Konya ve Karaman illeri için toplam 7.000.000 TL olarak planlanmıştır. Çağrı sonucu 286'sı Konya, 81'i Karaman olmak üzere toplam 367 proje başvuruda bulunmuştur. Bu projelerin toplam bütçesi 122.672.352,58 TL olup, MEVKA'dan talep edilen hibe miktarı 91.811.894,00 TL'dir. Bağımsız değerlendirme ve değerlendirme komitesi çalışmaları sonucunda 29'u Konya, 17'si Karaman olmak üzere toplamda 46 proje destek almak üzere kabul edilmiştir. Bu projelerin toplam bütçesi 9.310.626,37 TL olup, MEVKA'dan talep edilen hibe miktarı 7.000.000,00

TL'dir. Konya ilinden kabul edilen 29 adet projenin toplam bütçesi 6.035.763,44 TL ve MEVKA'dan talep edilen hibe miktarı 4.524.340,28 TL'dir.

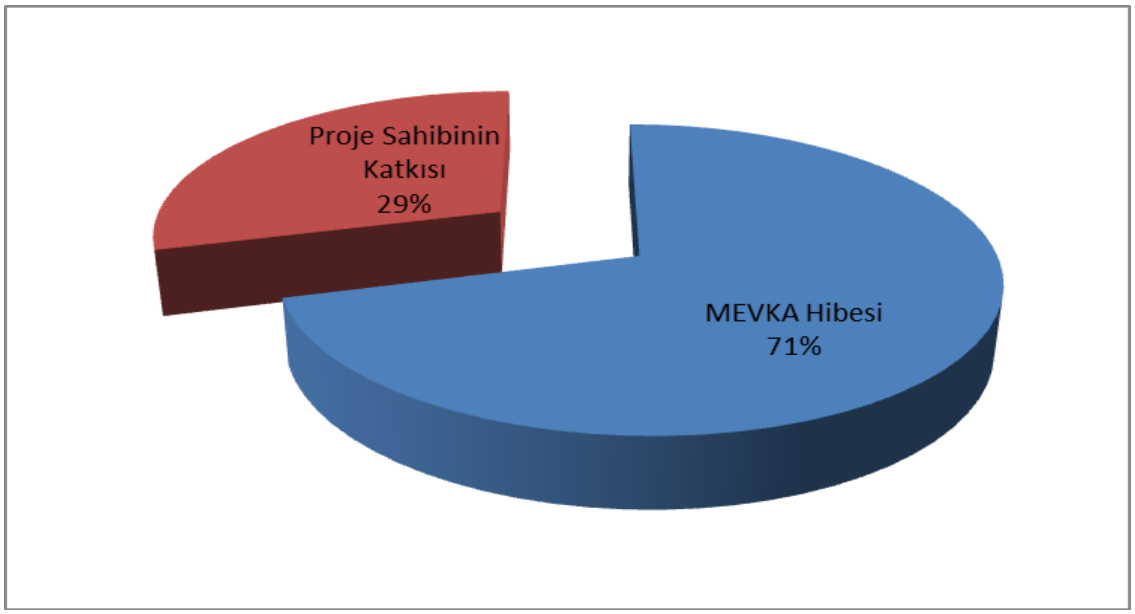
Program kapsamında iki öncelikten "Bölge genelinde kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesine yönelik eğitim projelerinde" asgari tutar destek tutarı 25.000 TL ve azami destek tutar ise 150.000 TL olarak belirlenmiştir. Hibe oranı ise projenin toplam uygun maliyetinin %50'sinden az ve %90'ından fazla olamamaktadır. "Bölge ekonomisinin gelişmesi bakımından önem taşıyan kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik Projelerde" ise asgari tutar destek tutarı 50.000 TL ve azami destek tutar ise 800.000 TL olarak belirlenmiştir. Hibe oranı ise projenin toplam uygun maliyetinin %25'sinden az ve %75'ından fazla olamamaktadır.

Yapılan anket çalışması sonucunda, değerlendirme aşamasında projelerin birçoğunda bütçe kesintileri yapıldığı tespit edilmiştir. Değerlendirme komitesi her proje için önerilen proje bütçesini etkinlik açısından da değerlendirmiş ve piyasa koşullarına göre önerilen bütçeyi azaltmıştır. Komite bütçe kesintilerinde, proje personelinin ücretlerini yerel düzeye çekmiş ya da önerilen ekipman tutarını / değerini proje faaliyetlerini gerçekleştirecek düzeyde azaltmıştır. Maksimum hibe miktarı 800,000 TL olarak belirlenmesine rağmen, örneklem kapsamındaki projelerde 300.000 TL üzerinde sadece üç proje yer almakta olup, bunlardan destek miktarı en yüksek olan proje hibe miktarı 396.432 TL'dir. Ortalama hibe miktarı 146.317,68 TL olarak yer almaktadır. Bu ortalama miktar her bölgede daha fazla projenin finanse edilmesini sağlamıştır. Çizelge 8.1.'de en az, en çok, toplam ve ortalama hibe miktarlarını göstermektedir.

Çizelge 8.1. Araştırmadaki Projelerin Bütçelerine İlişkin İstatistikler

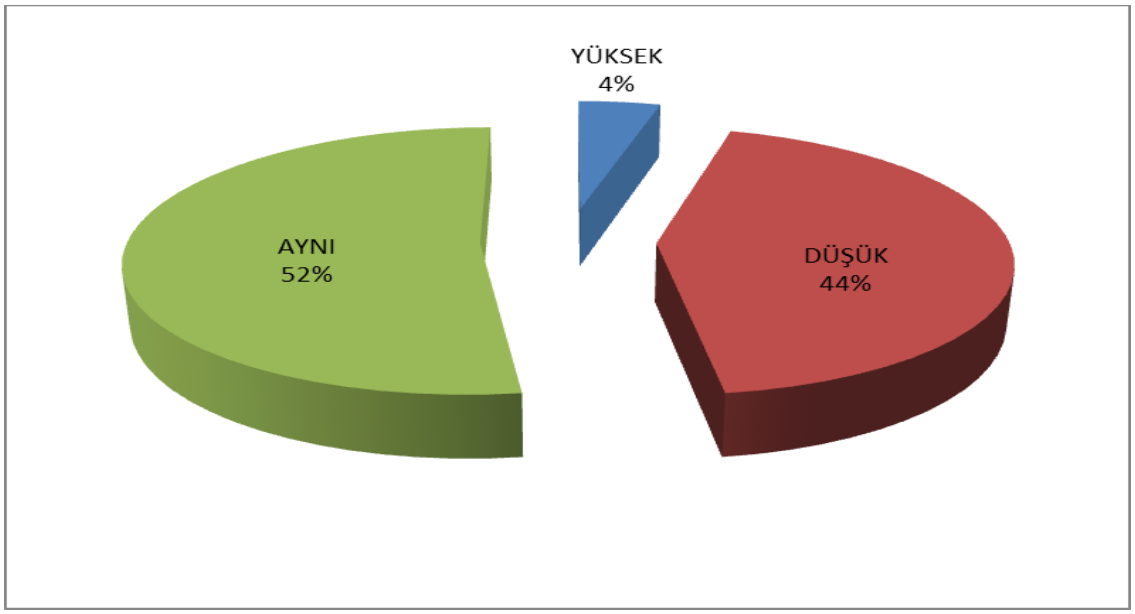
Bütçe Oranları	n	En Az	En Çok	Toplam	Ortalama
MEVKA Hibesi	21	26.802,00 TL	396.432,00 TL	3.072.671,24 TL	146.317,68 TL
Proje Sahibinin Katkısı	21	2.978,00 TL	469.932,67 TL	1.271.466,82 TL	60.546,04 TL
Toplam	21	29.780,00 TL	844.663,17 TL	4.344.138,05 TL	206.863,72 TL

Anket uygulanan projeler üzerinden yapılan değerlendirmede; toplam bütçenin %29'u faydalanıcılar tarafından karşılanırken %71'i MEVKA tarafından hibe olarak ödendiği görülmektedir (Şekil 8.3).

Şekil 8.3. Araştırmadaki Projelerin Bütçe Dağılımı

Hibe yararlanıcılarının %44'ü projelerinin maliyetlerinin piyasa koşulları ile karşılaştırıldığında düşük olduğunu, %52'si ise projeyi kendi kaynakları ile yürütmüş olsalardı maliyetin aynı olacağını belirtmiştir. Hibe yararlanıcılarının sadece %4'i maliyetlerin yüksek olduğunu belirtmiştir. Altyapı projelerinin büyük çoğunluğunda faydalanıcıların ve/veya teknik destek aldıkları ortaklarının kamu kurumu olması nedeniyle alımların ihale yoluyla gerçekleşmesi, eğitim projelerinde ise bir kısım faydalanıcıların eğitici olarak kendi personelini kullanmaları maliyetlerin piyasa koşullarından daha düşük olmasını sağlamıştır.

Şekil 8.4. Araştırmadaki Proje Harcamalarının Piyasa Koşulları ile Kıyaslanması

Varçın ve arkadaşlarının (2007) gerçekleştirdikleri çalışmada Hibe yararlanıcılarının %63'ü projelerinin maliyetlerinin piyasa koşulları ile karşılaştırıldığında düşük olduğunu, %29'u ise projeyi kendi kaynakları ile yürütmüş olsalardı maliyetin aynı olacağını belirtmiştir. Hibe yararlanıcılarının sadece %8'i maliyetlerin yüksek olduğunu belirtmiştir.

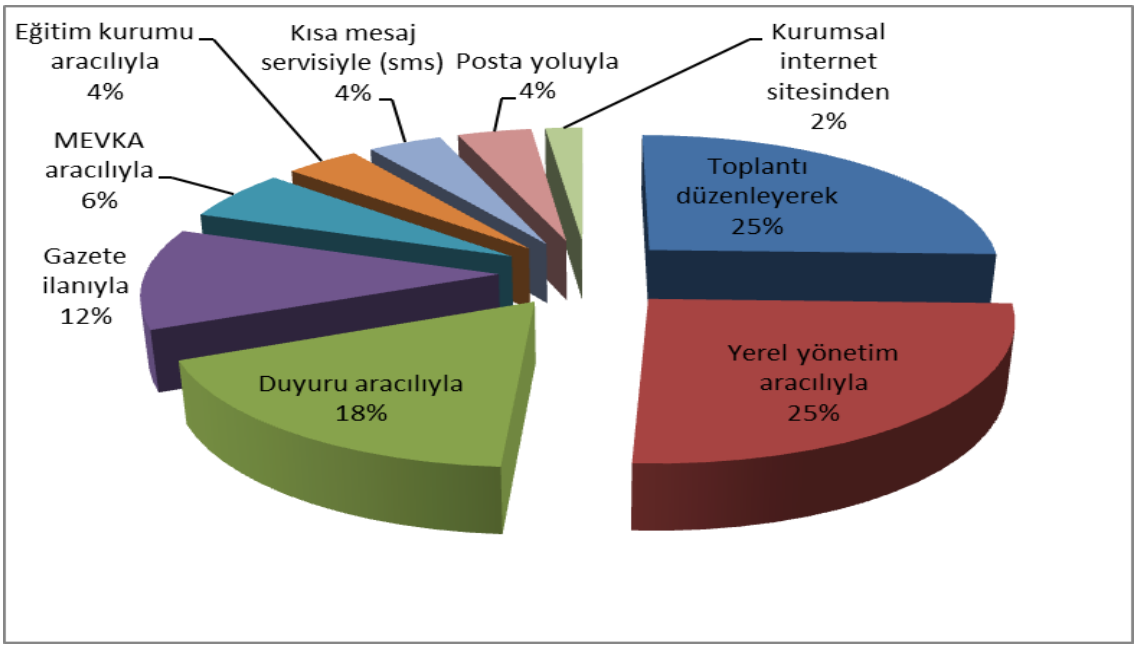
8.2.2. Proje yararlanıcılarına ulaşmada etkinlik

Anket sonuçlarına göre hibe yararlanıcıları hedef gruplara erişmede en çok kullanılan yöntemler %25'lik orana sahip olan "Yerel yönetimler aracılığıyla duyuru yapmak" ve "Toplantılar düzenlenmek" olarak çıkmıştır. Bunu %18'lik oranla kurumların kendi duyuruları, %12 gazete ilanları, %6 MEVKA aracılığı, %4 Posta yolu, %4 eğitim kurumları aracılığı, %4 kısa mesaj servisi (sms) ve %2 kurumsal internet sitesi izlemektedir (Çizelge 8.2 ve Şekil 8.5).

Çizelge 8.2. Projelerde Hedef Grubu Bilgilendirme Yöntemleri

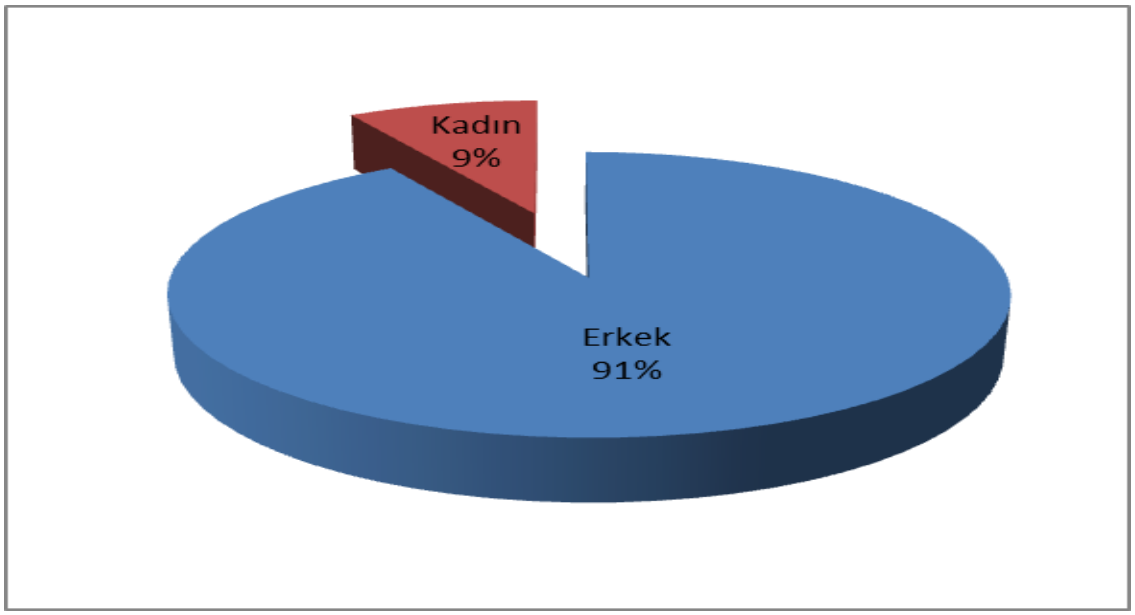
Bilgilendirme Yöntemleri	Sayı	Oran (%)
Toplantı düzenleyerek	13	25,49
Yerel yönetim aracılıyla	13	25,49
Duyuru aracılıyla	9	17,65
Gazete ilanıyla	6	11,76
MEVKA aracılıyla	3	5,88
Eğitim kurumu aracılıyla	2	3,92
Kısa mesaj servisiyle (sms)	2	3,92
Posta yoluyla	2	3,92
Kurumsal internet sitesinden	1	1,96
Toplam	51	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Şekil 8.5. Araştırmadaki Projelerin Hedef Grubu Bilgilendirme Yolları

Proje yararlanıcılarına erişimde cinsiyet farklılığı bulunmaktadır. Proje yararlanıcılarının %91'i erkek iken, %9'u kadındır. Bu durum, geleneksel bilgi edinme yöntemlerinin kadınların projelere katılımını sağlamak açısından yeterince hizmet etmediğini göstermektedir (Şekil 8.6). Gelecekteki hibe programlarında, eğer kadınların projelere katılım oranları arttırılmak isteniyorsa, uygun ve etkili ulaşım yöntemleri kullanılarak kadınlara öncelik verilebilir.

Şekil 8.6. Araştırmadaki Projelerin Hedef Grup Cinsiyet Oranı

Bazı projeler arzu edilen sayıda hedef kitleye ulaşmada çok etkin iken, bazı projeler bu bağlamda aynı başarıyı gösterememiştir. Planlanan sayıda hedef kitleye ulaşamamada birkaç neden bulunmaktadır. Anketler sırasında yapılan görüşmede elde edilen bilgiler doğrultusunda bunun en önemli nedeninin hedef grubun ilgisizliği olduğu görülmektedir. Bir diğer nedense bazı hibe yararlanıcılarının projeyi tasarlarken gerekli araştırmayı yapmadan, gerçekçi olmayan sayıda proje yararlanıcısı teklif etmiş olmasıdır.

8.2.3. İzleme ve değerlendirmede etkinlik

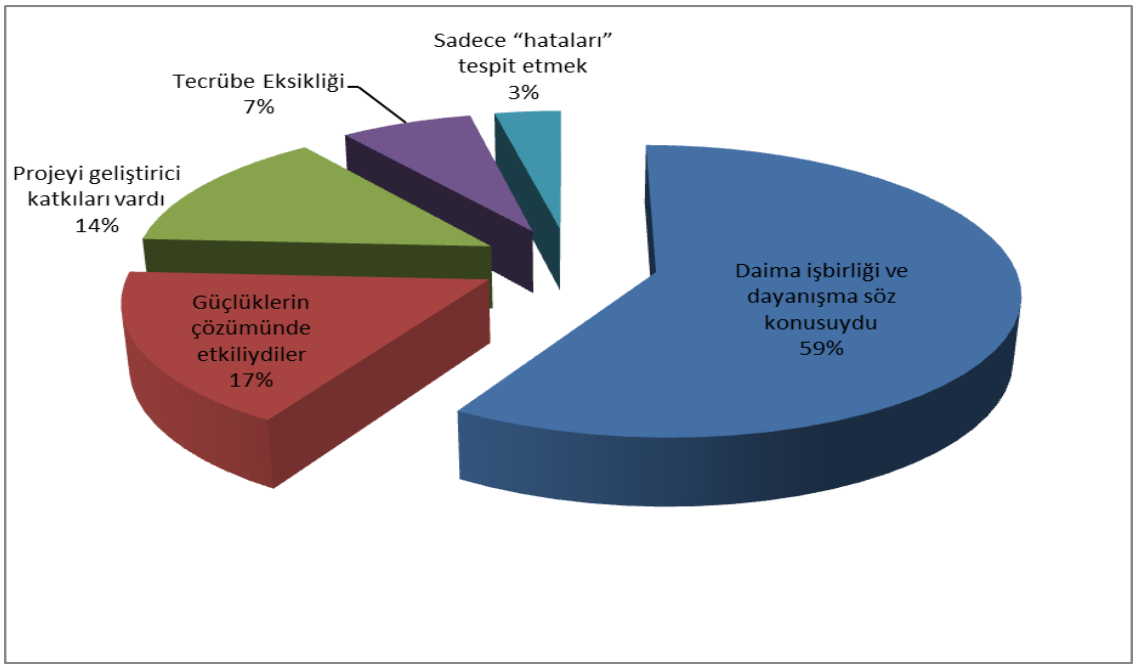
MEVKA İzleme ve Değerlendirme Biriminin (İDB) izleme ve destek faaliyetleri kapsamındaki başlıca sorumlulukları: Projenin bütçesi ve süresi içinde sözleşmeye bağlanan hedeflere ulaşmasına yardımcı olmak ve yararlanıcıya proje uygulama süreci boyunca destek sağlamak, projelere ilk izleme ziyareti ile düzenli ve anlık izleme ziyaretlerini düzenleyerek projedeki mali ve teknik ilerlemeyi yerinde kontrol etmek, performans göstergelerindeki ilerlemeyi kontrol etmek, erken uyarı gerektiren durumları ve usulsüzlükleri tespit etmek ve gerekli düzeltici tedbirleri almaktır.

Anket uygulanan tüm projelerde (%100) İDB uzmanları ile iletişimin yeterli olduğu belirtilmiştir. İDB uzmanlarının projenin yürütülmesi esnasındaki rolü sorulduğunda ise yaklaşık %90 oranında olumlu cevap alınmıştır. Anket uygulanan projelerde uzmanlarla ilgili olarak; yaklaşık %59'unda uzmanlarla daima işbirliği ve dayanışmanın söz konusu olduğu, %17'sinde güçlükleri çözümde etkili oldukları ve %14'inde projeyi geliştirici katkıda bulundukları ifade edilmiştir. Bu örneklemde temsil oranı %3 olan bir adet projede ise uzmanların sadece hataları tespit etmek gibi bir misyon üstlenmiş oldukları ifade edilmiştir (Çizelge 8.3 ve Şekil 8.7).

Çizelge 8.3. Araştırmadaki Projelerin Yürütülmesinde İDB Uzmanlarının Rolü

Uzmanların Rolü	Sayı	Oran (%)
Daima işbirliği ve dayanışma söz konusuydu	17	58,62
Güçlüklerin çözümünde etkiliydiler	5	17,24
Projeyi geliştirici katkıları vardı	4	13,79
Tecrübe Eksikliği	2	6,90
Sadece "hataları" tespit etmek gibi bir misyon üstlenmişlerdi	1	3,45
Yardım edici olmaktan çok eleştirici olmaya özen gösterdiler	-	-
İlgisizdiler	-	-
Toplam	29	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Şekil 8.7. Araştırmadaki Projelerin Yürütülmesinde İDB Uzmanlarının Rolü

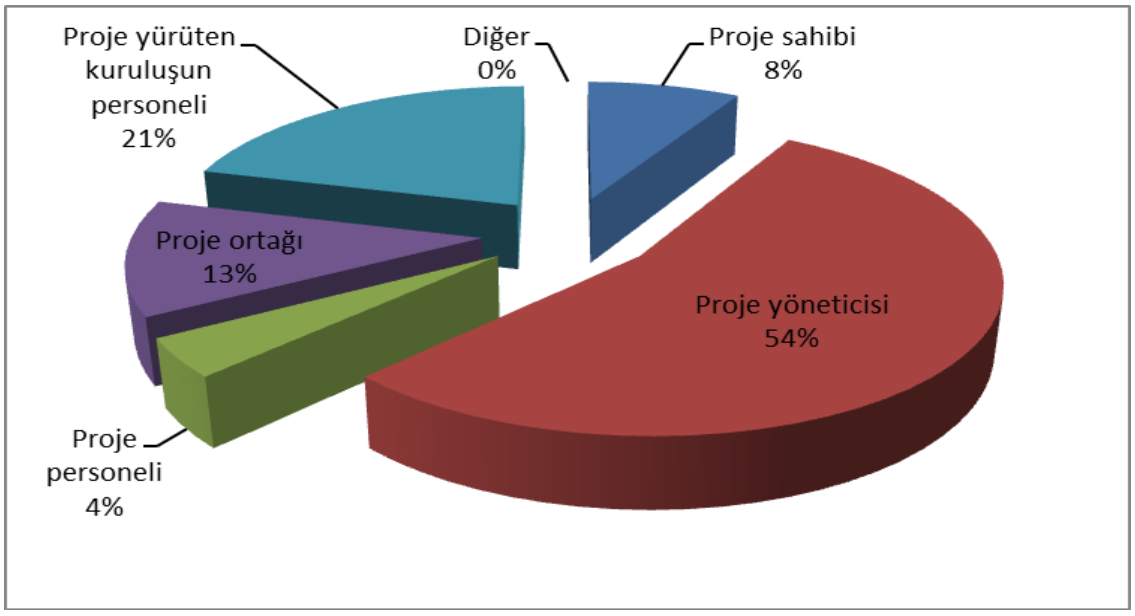
İDB uzmanlarının projenin yürütülmesi esnasındaki rolü ile ilgili diğer seçeneğini işaretleyen %7'lik hibe faydalanıcıları, MEVKA'nın yeni kurulmuş olması ve Kırsal Kalkınma Programının kurumun proje teklif çağrısına çıktığı ilk programlardan olması dolayısıyla uzmanların tecrübe yetersizliği nedeniyle bazı sıkıntılar yaşandığını ifade etmişlerdir. Ancak bu sıkıntıları anket sonuçlarında da görüldüğü üzere uzmanlarla yeterli iletişim ile daima işbirliği ve dayanışma içersinde bulunarak ortak üretilen çözümlerle aştıklarını belirtmişlerdir. Olumsuz cevap veren hibe yararlanıcısı ise projenin MEVKA kesintileri nedeniyle yarım kaldığı ve hayata geçirilemediğinden ifade edilmiştir. Bu durumla ilgili uzmanların sadece hataları tespit ettiği ancak düzeltmek için ellerinden bir şey gelmediğini belirtmiştir.

8.3.Etkililik

Etkililik, projenin hedeflerine ulaşılıp ulaşılmadığını ve potansiyel yararların ne derece gerçekleştiğini göstermektedir.

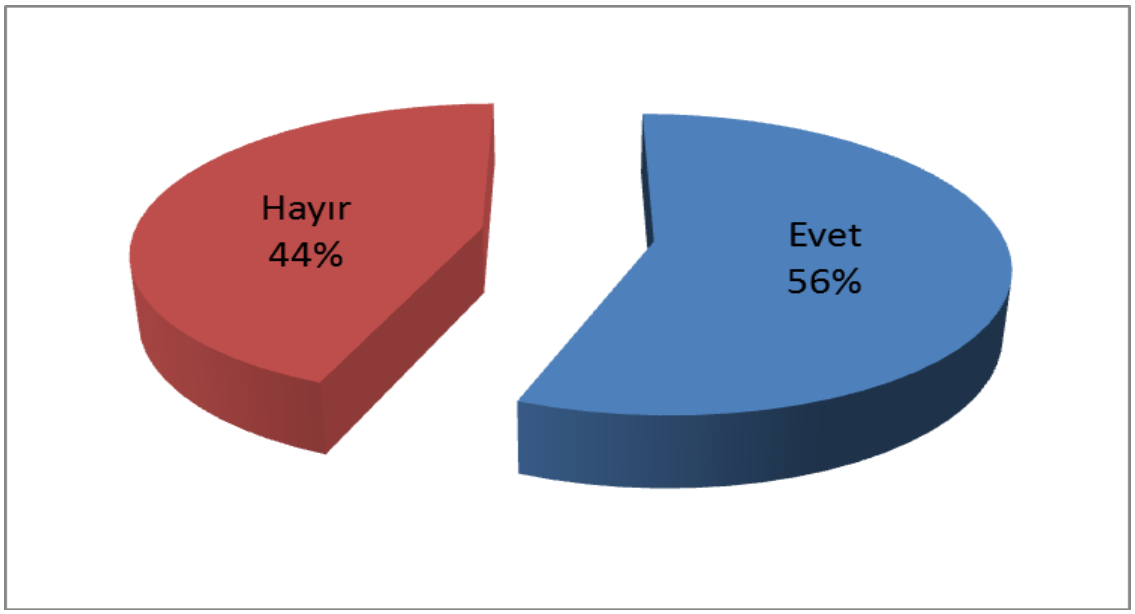
8.3.1.Hibe yararlanıcılarının kazanımları

Anket çalışması projede aktif olarak görev almış olan; proje yöneticileri (%54), proje yürüten kuruluşun personeli (%21), proje ortağı (%13), proje sahibi (%8) ve proje personeli (%4) ile gerçekleştirilmiştir (Şekil 8.8).

Şekil 8.8. Anket Çalışmasının Gerçekleştirildiği Kişilerin Projedeki Rolleri

Daha öncede belirtildiği üzere hibe alan kuruluşların %63'ü daha önce bir hibe proje yürütmemişlerdir. Yapılan görüşmelerde hibe yararlanıcıları bir projenin geliştirilmesi, hazırlanması ve yürütülmesi konusunda çok önemli bir deneyim kazandıklarını vurgulamışlardır. Bu deneyim, hibe yararlanıcılarının bir kısmına mevcut projeleri devam ettirme ve yeni projeler yürütme konusunda olumlu bir etki yapmasına karşın yaşanan sıkıntılar dolayısıyla yarıya yakın oranda da faydalanıcılarda proje yürütme isteğini olumsuz etkilemiştir. Bunun bir göstergesi olarak, hibe yararlanıcılarının %56'sı "bundan sonra benzer projelerde yer alır mısınız" sorusuna evet cevabı verirken, %44'ü bu soruya hayır cevabı vermişlerdir (Şekil 8.9).

Şekil 8.9. "Bundan sonra benzer projelerde yer alır mısınız?" Sorusunun Cevap Dağılımı

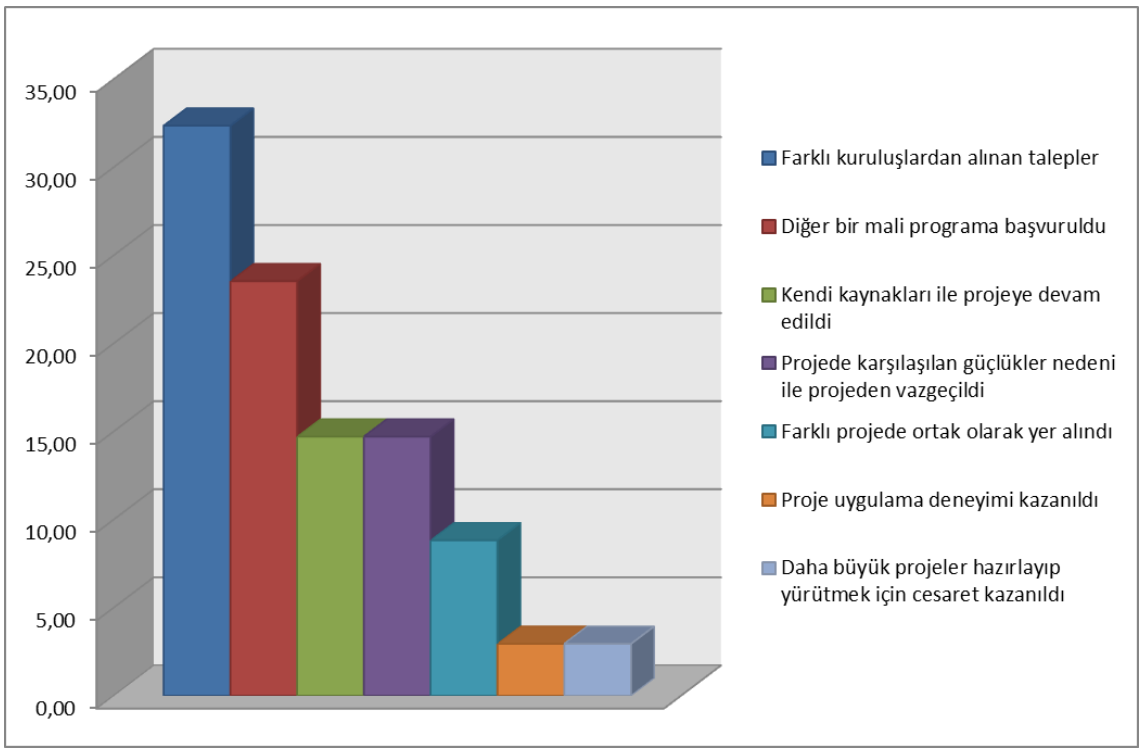
Bundan sonra benzer projelerde yer almayı düşünmeyen hibe faydalanıcılarının proje uygulamasında karşılaştıkları en büyük zorluğun MEVKA tarafından proje bütçesinde yapılan kesintiler olduğu ve planlanandan daha az bir bütçe ile projeyi gerçekleştirmek zorunda kaldıklarını belirtilmiştir. Diğer zorluk yaşanan konuları ise; proje dokümanlarının karmaşıklığı ve satın alma prosedürlerinin yarattığı zorluklar olarak belirtmişlerdir.

Hibe yararlanıcıları proje süresince gelecekteki faaliyetleri açısından en önemli kazanımlarından üç tanesini şöyle belirtmişlerdir: Muhtelif kuruluşlardan benzer projeler uygulamak yönünde talepler aldık (%32), Diğer bir mali programa başvurduk (%24), Kendi kaynaklarımızla projeye devam ediyoruz (%15). Bu olumlu kazanımların yanı sıra projede karşılaştıkları güçlükler nedeniyle bu tür proje faaliyetlerinden vazgeçtiklerini belirtenlerin oranı ise %15'dir. Kazandıkları deneyimlerle ilgili soruda diğer seçeneğini işaretleyen yaklaşık %6'lık hibe faydalanıcıları, proje uygulama deneyimi kazandıklarını ve daha büyük projeler hazırlayıp yürütmek için cesaret kazandıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 8.4 ve Şekil 8.10).

Çizelge 8.4. Hibe Yaralanıcılarının Kazandıkları Deneyimlere İlişkin Oranlar

Kazanılan Deneyim	Sayı	Oran (%)
Muhtelif kuruluşlardan benzer projeler uygulamak yönünde talepler alındı	11	32,35
Diğer bir mali programa başvuruldu (Diğer Avrupa Birliği kaynaklı proje ve hibeler)	8	23,53
Kendi kaynakları ile projeye devam edildi	5	14,71
Projede karşılaşılan güçlükler nedeniyle bu tür faaliyetlerden vaz geçildi	5	14,71
Farklı projede ortak olarak yer alındı	3	8,82
Proje uygulama deneyimi kazanıldı	1	2,94
Daha büyük projeler hazırlayıp yürütmek için cesaret kazanıldı	1	2,94
Toplam	34	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Şekil 8.10. Hibe Yaralanıcılarının Kazandıkları Deneyimler

Bu başlık altında anket sonuçları değerlendiren iki soruda; hibe yararlanıcılarının "bundan sonra benzer projelerde yer alır mısınız" sorusuna hayır cevabı verenlerin oranının %44 olması ile projede karşılaştıkları güçlükler nedeniyle bu tür proje faaliyetlerinden vazgeçtiklerini belirtenlerin oranının %15 olması arasında çelişki var gibi gözükmektedir. Ancak bunun nedeni hibe yaralanıcılarının bundan sonra benzer projelerde yer alır mısınız sorusuna tek bir cevap verirken, kazandıkları deneyimlerle ilgili soruda birden fazla seçenek işaretlemiş olmalarıdır.

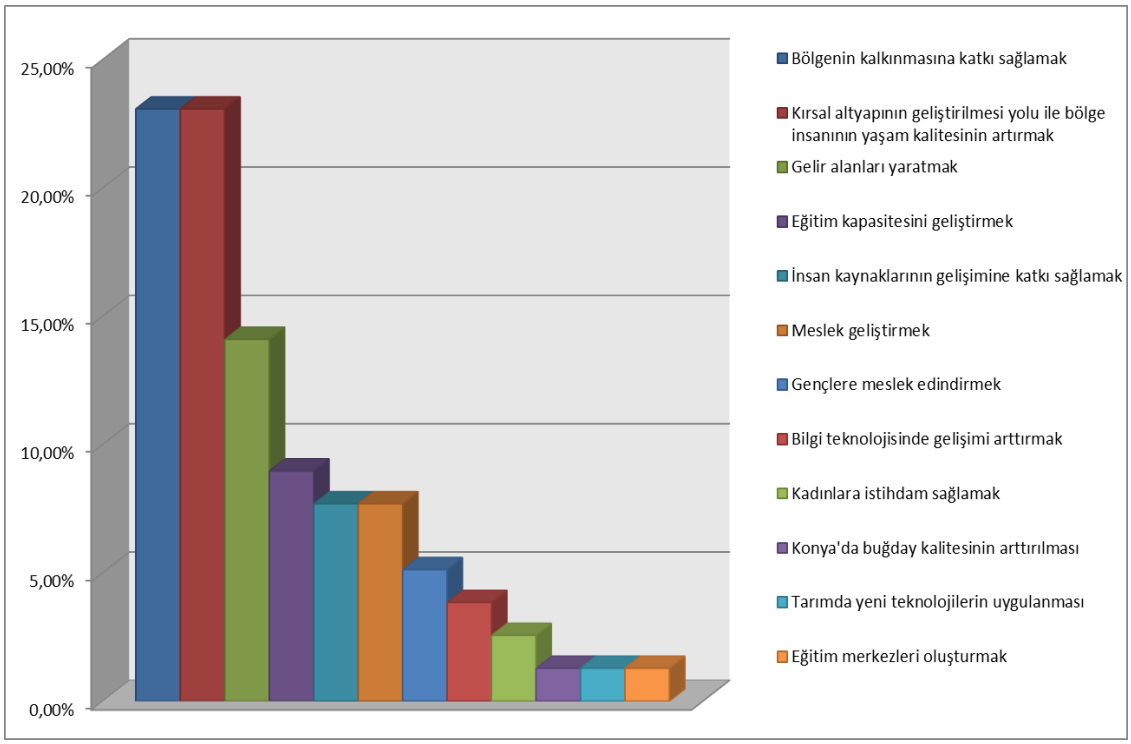
8.3.2. Proje hedeflerine ulaşılması

Anket uygulanan projelerin büyük çoğunluğunda şu iki hedefin ön plana çıktığını görmekteyiz: Bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak (%23) ve kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırmak (%23). Diğer ön plana çıkan hedefler ise, gelir alanları yaratmak (%14), eğitim kapasitesini geliştirmek (%9), insan kaynakları gelişimine katkı sağlamak (%8) ve meslek edindirmektir (%8). Proje hedefleri incelendiğinde, proje hedeflerinin program hedefleri ile örtüştüğü görülmektedir (Çizelge 8.5. ve Şekil 8.11).

Çizelge 8.5. Araştırmadaki Projelerin Hedefleri Tablosu

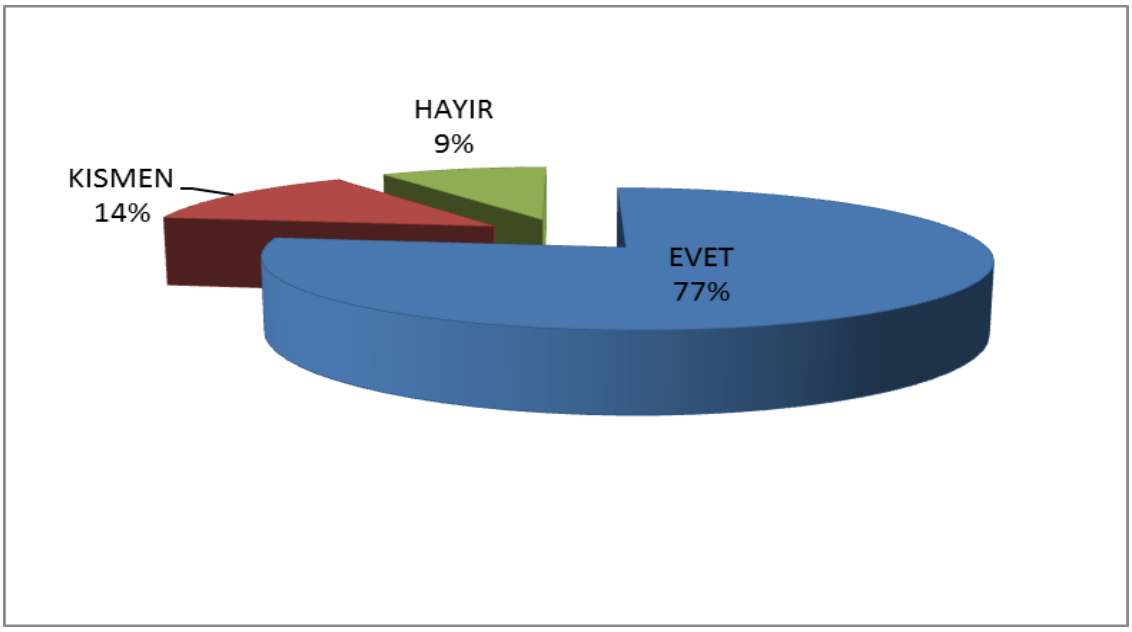
Proje Hedefleri	Sayı	Oran (%)
Bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak	18	23,08
Kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırmak	18	23,08
Gelir alanları yaratmak	11	14,10
Eğitim kapasitesini geliştirmek	7	8,97
İnsan kaynaklarının gelişimine katkı sağlamak	6	7,69
Meslek geliştirmek	6	7,69
Gençlere meslek edindirmek	4	5,13
Bilgi teknolojisinde gelişimi arttırmak	3	3,85
Kadınlara istihdam sağlamak	2	2,56
Konya'da buğday kalitesinin arttırılması	1	1,28
Tarımda yeni teknolojilerin uygulanması	1	1,28
Eğitim merkezleri oluşturmak	1	1,28
KOBİ'lerin kapasitesini geliştirmek	-	-
Toplam	78	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

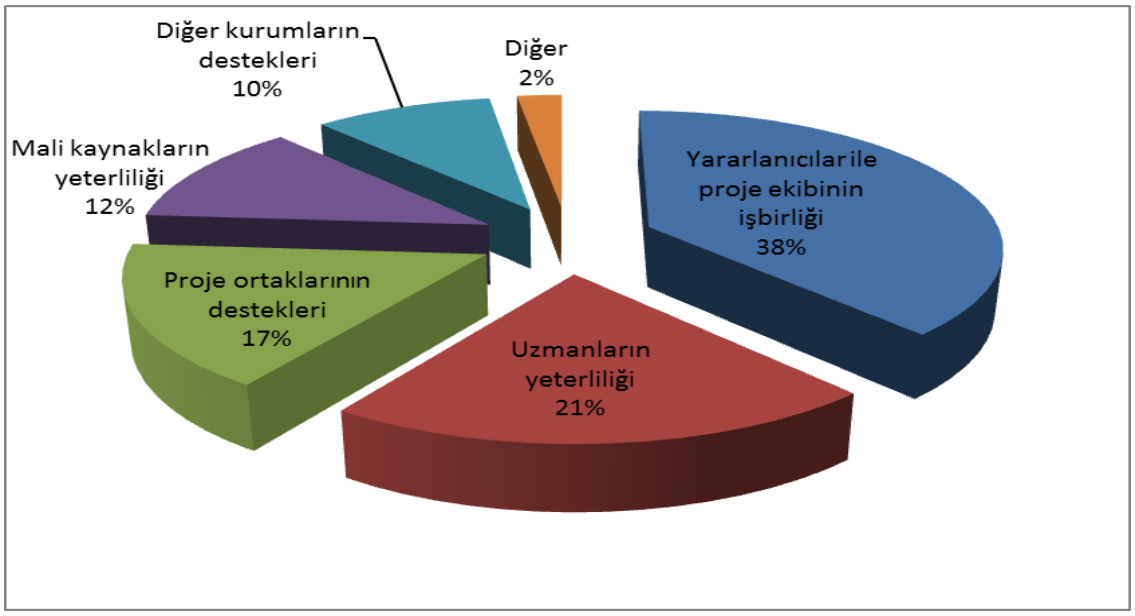
Şekil 8.11. Araştırmadaki Projelerin Hedefleri

Hemen hemen bütün hibe yararlanıcılarının projelerin yürütülmesi sırasında bazı güçlüklerle karşılaşmış olmalarına rağmen, hibe yararlanıcılarının %77'si proje hedeflerine ulaşmış olduklarını belirtmişlerdir (Şekil 8.12). Bu oran Varçın ve arkadaşlarının (2007) gerçekleştirdiği çalışmada %85,1'dir.

Şekil 8.12. Araştırmadaki Projelerin Hedeflerine Ulaşma Durumu

Proje hedeflerine ulaşma başarısının ardında yatan çeşitli faktörleri anket verilerine göre sıralarsak: Yararlanıcılarla proje ekibinin işbirliği (%38), uzmanların yeterliliği (%21), proje ortaklarının destekleri (%17), mali kaynakların yeterliliği (%12) ve diğer kurumların destek vermesidir (%10) (Şekil 8.13).

Şekil 8.13. Araştırmadaki Projelerin Hedeflerine Ulaşmasına Etki Eden Faktörler

Hibe faydalanıcıları ile yapılan görüşmelerde, proje hedeflerine ulaşamamanın temel nedenleri sorulduğunda ise: Proje bütçesinin MEVKA tarafından, hibe faydalanıcılarından ek bir açıklama talep edilmeden, azaltılması, hedef grubun dağınık olması, hedef grubun ilgisizliği ve devamsızlığı olarak ifade edilmiştir. Proje esnasında güçlük yaşanan konuların başında %20'lik oranlarla mevzuattan kaynaklanan zorluklar ve satın alma prosedürünün yarattığı zorluklar gelmektedir. Bunları takip eden en çok yaşanan diğer iki güçlük ise planlama, zaman baskısı (%14) ile mali yönetim (%14) olarak ifade edilmiştir. Güçlüklere dair sayı ve yüzde bilgileri Çizelge 8.6.'da verilmiştir.

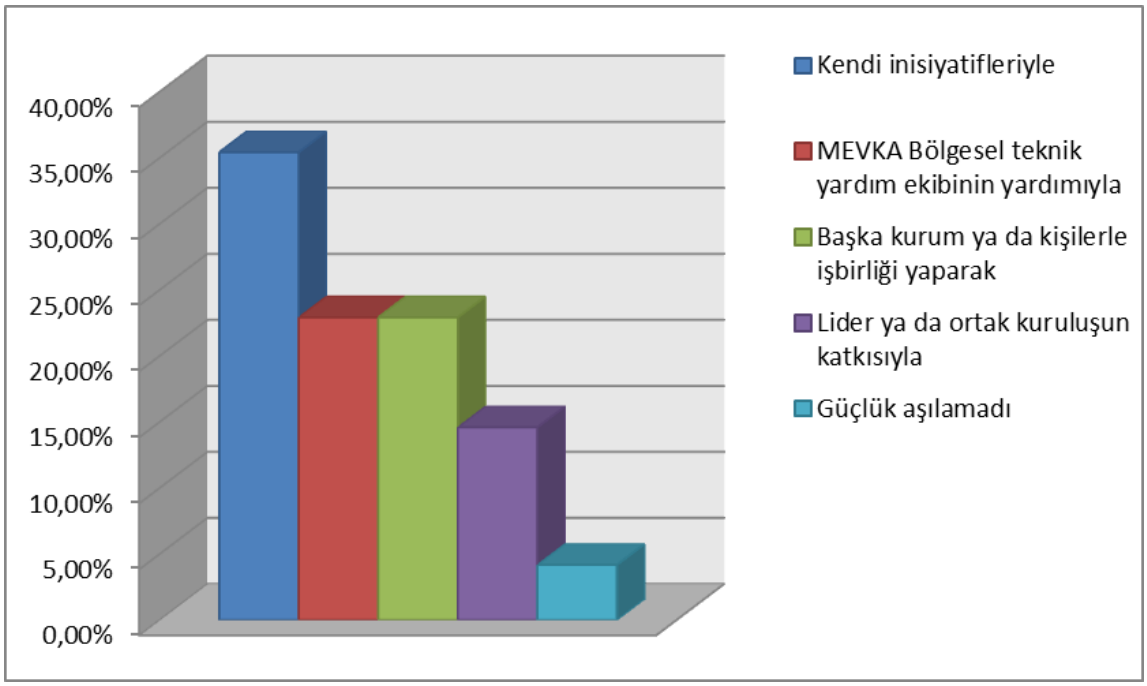
Varçın ve arkadaşlarının (2007) gerçekleştirdiği çalışmada yaşanan güçlükler; katı kurallar, hedef kitleye ulaşamama ya da yeteri kadar ilginin olmaması, proje ortağı ile anlaşamama, mali sorunlar ve zaman baskısı olarak sıralanmıştır. Mevzuattan kaynkalanan (katı kurallar) zorluklar, zaman baskısı ve mali yönetimin bu iki çalışma için karşılaşılan ortak güçlükler olduğu görülmektedir.

Çizelge 8.6. Araştırmadaki Projelerde Yaşanan Güçlükler

Karşılaşılan Güçlükler	Sayı	Oran (%)
Mevzuattan kaynaklanan zorluklar	13	20,31
Satın alma prosedürlerinin yarattığı zorluklar	13	20,31
Planlama, zaman baskısı	9	14,06
Mali yönetim	9	14,06
MEVKA'dan yeterli desteğin alınamaması	5	7,81
Tecrübesizlik	4	6,25
İnsan kaynakları ve maddi kaynakların yönetimi	3	4,69
Eğitim kurslarının verilmesi	1	1,56
Diğer hizmetlerin sağlanması	1	1,56
Proje Bütçesine yapılan müdahaleler	1	1,56
Hedef grubun istenilen düzeyde temin edilememesi	1	1,56
KDV ile ilgili yaşanan güçlükler	1	1,56
Güçlük Yaşanmamıştır	1	1,56
Hedef grubun seçimi	1	1,56
Eğitim etki değerlendirmesi	1	1,56
Hizmetlerin sağlanmasında eksiklikler	-	-
Toplam	64	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Hibe faydalanıcıları güçlüklerin aşılmasında en etkili yolun kendilerinin inisiyatif almaları olduğunu ifade etmişlerdir (%35). Bunun dışında güçlüklere aşmada kullandıkları diğer yolların: MEVKA yardım ekibinden destek almak (%23), başka kurum ve kişilerle işbirliği yapmak (%23) ve lider yada ortak kuruluşun katkısı (%15) olduğunu belirtmişlerdir. Güçlükleri aşamayan iki hibe yararlanıcısından (%4) biri projeye hiç başlayamamış, diğeri ise projeyi yarım bırakmıştır.

Şekil 8.14. Araştırma Alanında Yaşanan Güçlüklere İlişkin Çözüm Yolları (*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.)

8.3.3. Projelerin özellikleri

Proje özellikleri, projelerin etkililiğini önemli ölçüde belirlemektedir. Proje özellikleriyle: Projenin yerel kalkınma ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup bulundurmadıkları, projelerde ortak ve iştirakçi durumu ve ortakların projeye ne yönde katkıları olduğu, hedef grup ihtiyaçlarının nasıl belirlendiği, projede görev alan uzmanların nereden sağlandığı, gerçekleşen projelerin yenilikçi unsurlarının neler olduğu kastedilmektedir. Bu gibi etkenler aşağıda açıklanmıştır.

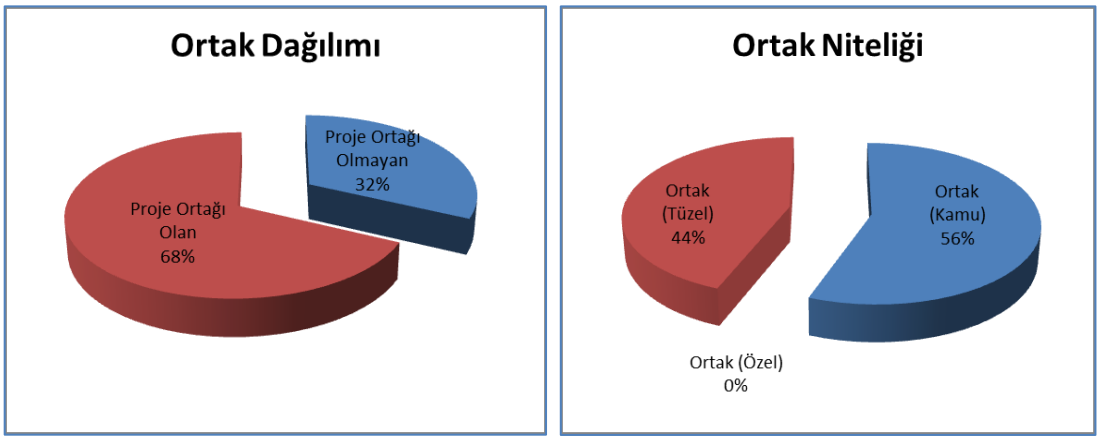
Anket uygulanan projelerin yerel kalkınma önceliklerini göz önünde bulundurup bulundurmadıkları konusunda yapılan görüşmelerde; projelerin %40'ında yerel gerçekliğe ilişkin kendi bilgi ve kavrayışlarının esas alındığı belirtilmiştir. Hibe faydalanıcılarının yaklaşık yarısının kamu kurumu olması ve proje konularının görev sahalarına girmesi nedeniyle yerel kalkınma öncelikleri ile ilgili yeterli bilgi ve tecrübeye sahip oldukları değerlendirilebilinir. Projelerin %31'inde MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri ve %26'sında projede yerel kalkınma ihtiyaçlarını ele alan kamu belgeleri esas alındığı ifade edilmiştir. Bu oranlara bakıldığında projelerin nerdeyse tamamının yerel kalkınma öncelikleri ile ilişkili olarak hazırlandığını söylemek yanlış olmaz. Örneklemde oranı %3'e tekabül eden bir adet projede ise projeye girmeleri talep edildiği için proje hazırlandığı ifade edilmiştir.

Çizelge 8.7. Araştırmadaki Projelerin Yerel Kalkınma İhtiyaçları ile İlişkisi

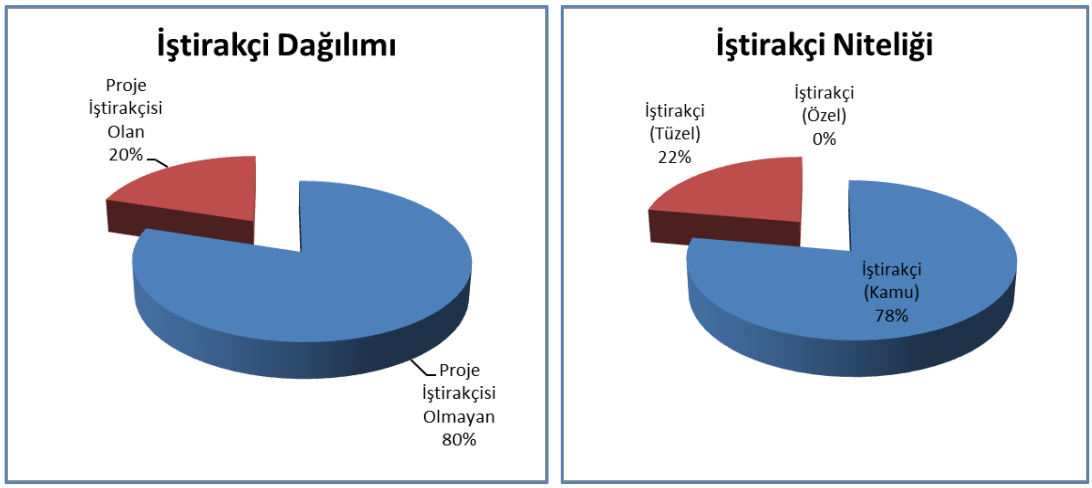
Projelerin Yerel Kalkınma İhtiyaçları ile İlişkisi	Sayı	Oran (%)
Projede, yerel gerçekliğe ilişkin kendi bilgi ve kavrayışımız esas alındı	14	40,00
MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri dikkate alındı	11	31,43
Projede, yerel kalkınma ihtiyaçlarını ele alan kamu belgeleri esas alındı	9	25,71
Projeye girmemiz talep edildi	1	2,86
Projede, bu tip bir ihtiyaç gözetilmedi	-	-
Toplam	35	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Doğru ortağı seçmek ve ortaklar arasında işbirliği, proje hedeflerine ulaşmada diğer önemli bir faktördür. Varçın ve arkadaşlarının (2007) gerçekleştirdiği çalışmada, projelerin %60.8'i ya bir ya da birden fazla ortağa sahip olduğu belirtilmiştir. Bu orana benzer şekilde bu çalışma konusu projelerin %68'inde bir veya daha fazla ortak bulunmakta, %20'sinde ise bir veya daha fazla iştirakçi yer almaktadır. Proje ortakları %56 oranında kamu kuruluşlarından, %44 oranında ise tüzel kişiliklerden oluşmaktadır. İştirakçilerde ise bu oran %78 kamu kuruluşu ve %22 tüzel kişilik olarak dağılmıştır (Şekil 8.15 ve Şekil 8.16). Ortak veya iştirakçi olarak projede yer alan kamu kuruluşlarının başında İl ve İlçe Özel idare Müdürlükleri, İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri, Üniversite, Beldiyeler ve Muhtarlıklar gelirken tüzel kişiliklerde ise Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Kalkınma Kooparatifleri gelmektedir.

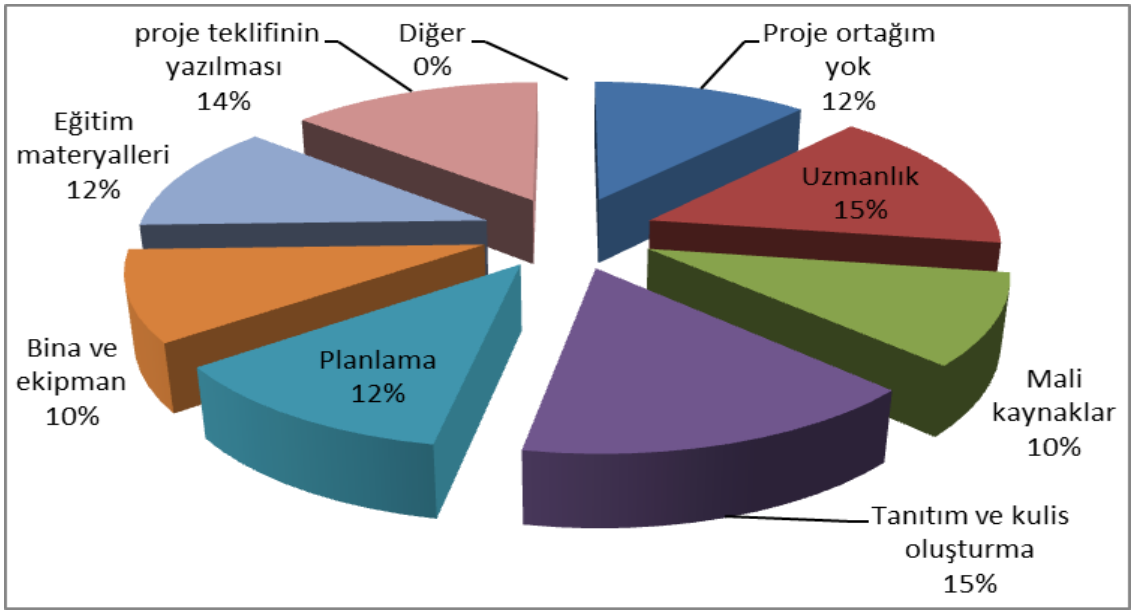

Şekil 8.15. Araştırmadaki Projelerin Ortak Dağılımı ve Niteliği

Şekil 8.16. Araştırmadaki Projelerin İştirakçi Dağılımı ve Niteliği

Anket çalışması sonucunda ortakların projeye en fazla uzmanlık (%15) ile tanıtım ve kulis oluşturma yönünde (%15) katkısı olduğu görülmektedir. Bunu takip eden diğer katkılar ise proje teklifinin yazılması (%14), eğitim materyali sağlamak (%12), planlama desteği (%12), bina ve ekipman desteği (%10) ve mali kaynak (%10) desteğidir. Ortağı olmayan proje oranı %32 iken Şekil 8.17.'de bu oranın %12 gözükmesinin nedeni hibe yaralanıcılarının katkılarda birden fazla seçenek işaretlemiş olmalarıdır.

Şekil 8.17. Ortakların Projeye Sağladığı Katkı Dağılımı

Projelerde kurumların hizmetler/eğitimler için görevlendirdikleri uzmanları nereden sağladıklarına bakıldığında ilk üç sıra şöyledir: kendi personellerinden

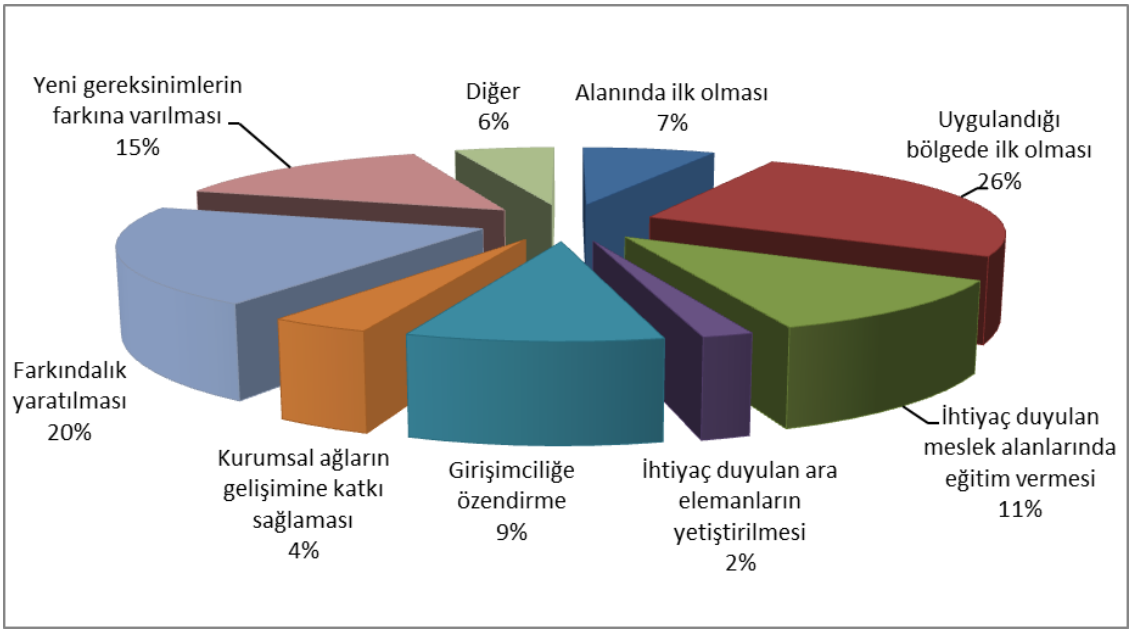
faydalananların oranı %40, Proje Ortağı ya da iştirakçi kuruluştan faydalananların oranı %23 ve hem kendi personelinden hem bireysel dış uzmanlardan faydalananların oranı %20'dir. Anket sonuçlarına göre hibe faydalanıcıları dış uzman olarak genellikle Selçuklu Üniversitesi bünyesindeki akademisyenlerinden faydalandığı görülmektedir.

Çizelge 8.8. Araştırmadaki Projelerin Yararlandığı Uzmanlar

Yararlanılan Uzmanlar	Sayı	Oran (%)
Kendi personeli	12	40,00
Proje Ortağı ya da iştirakçi kuruluş aracılığı ile	7	23,33
Kendi personeli ve bireysel dış uzmanlardan	6	20,00
Akedemik personel	2	6,67
Profesyonel bir firmanın uzmanlarından	1	3,33
Dış profesyonel uzmanlardan (bireysel olarak)	1	3,33
Kendi personeli veprofesyonel bir firmanın uzmanlarından	1	3,33
Toplam	30	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Anket çalışmasına katılan projelerin yenilikçi unsurlarının neler olduğu sorulduğunda, projelerin %26'sının uygulandığı alanda ilk olduğu, %20'sinin farkındalık yaratmayı amaçladığı ve %15'nin yeni gereksinimlerin farkına varılmasını hedeflediği cevapları alınmıştır. Projelerin yenilikçi unsurllarının dağılımı Şekil 8.18.'de gösterilmiştir.

Şekil 8.18. Projelerin Yenilikçi Unsurlarının Dağılımı

8.3.4. Hedef grupların seçilmesi

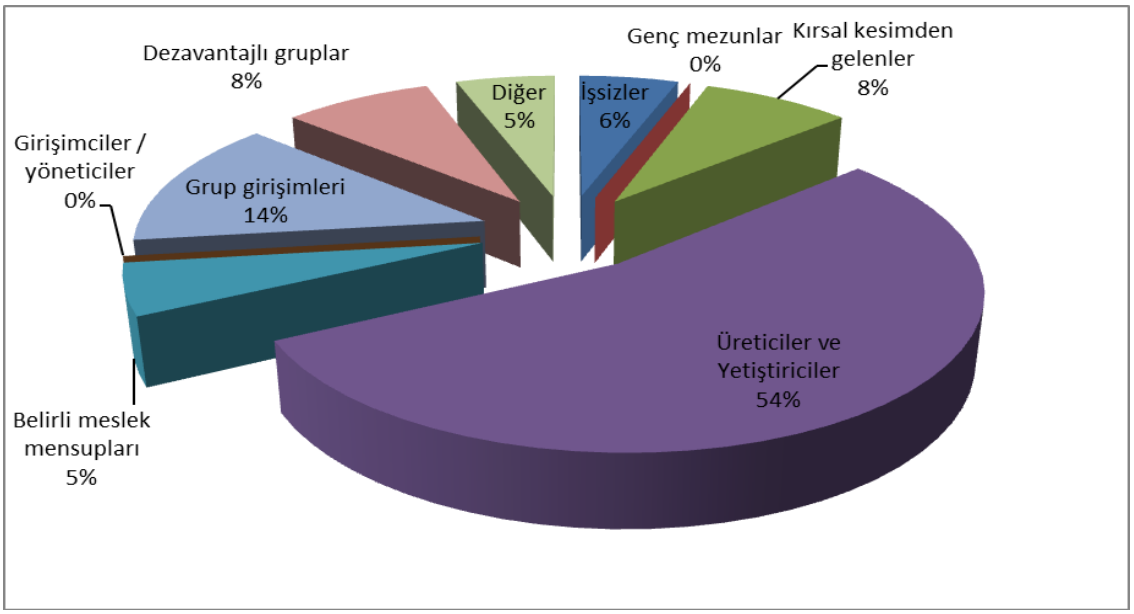
Projenin amacına ulaşmasında doğru hedef grubunu seçebilmek için öncelikle potansiyel grupların ihtiyaçlarının belirlenmesi, bu ihtiyaçlara göre projelerin tasarlanması ve bu doğrultuda hedef gruba ulaşılması gerekmektedir. Bu nedenle hedef grup ihtiyaçlarının belirlenmesi gerçekten önemli bir konudur. Anket gerçekleştirilen projelerin bu ihtiyaçları belirlemede çoğunlukla yerel durumun gözlemlenmesi ve kendi araştırmalarını esas almışlardır. Bunun yanı sıra hükümet planları ve stratejilerine ilişkin dökümanları, bölgesel kalkınma göstergelerini ve akademik araştırmaları esas alarak çalışma yapan projelerde vardır. Tüm bunların yanında bazı projelerde kişilerin beyan ettikleri ihtiyaçlarda proje hazırlama ve hedef grubu seçme aşamasında değerlendirilmiştir. Bu konuyla ilgili anket verilerinden elde edilen sayı ve yüzde dağılımları Çizelge 8.9.'da verilmiştir.

Çizelge 8.9. Hedef Grup İhtiyaçlarının Belirlenmesi

İhtiyaçların Belirlenme Yöntemleri	Sayı	Oran (%)
Yerel durumun gözlemlenmesiyle	18	33,96
Kendi araştırması	13	24,53
Bölgesel kalkınma göstergeleriyle	8	15,09
Kişilerin beyan ettikleri ihtiyaçlarıyla	6	11,32
Hükümet planları ve stratejisiyle	4	7,55
Akademik araştırmalarla	4	7,55
Toplam	53	100,00

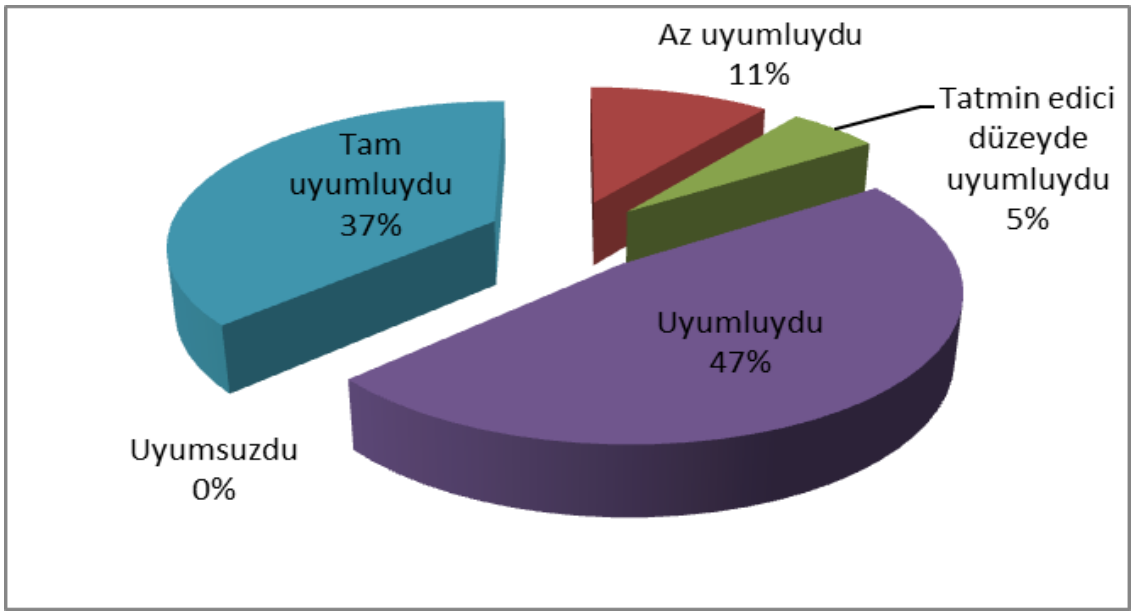
*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Anket uygulanan projeler incelendiğinde, %54 gibi yüksek bir oranla üreticiler ve yetiştiricilerin, %14 oranında grup girişimcilerin (kooparatif, birlik vb.) ve %8 oranında kırsal kesimden gelenlerin hedef grup olarak seçildiği görülmektedir. Hibe programının temel amacının kırsal kalkınma olduğu değerlendirildiğinde kırsal nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan üretici ve yetiştiriciler ile bunların örgütlenerek oluşturdukları üretici gruplarının hedef grup olarak seçilmesi program amaçları ile örtüşmektedir. Bu konuyla ilgili anket verilerinden elde edilen yüzde dağılımları Şekil 8.19.'da verilmiştir.

Şekil 8.19. Projelerin Hedef Grup Dağılımı

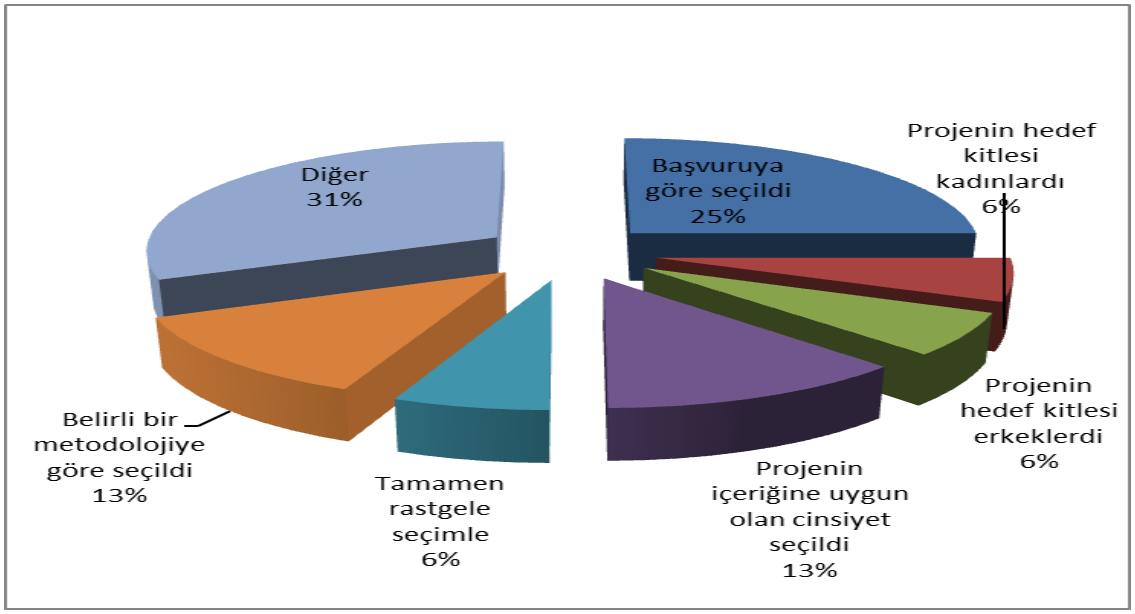
Anket sırasında projelerin hedefleri ile projeden faydalanan hedef grubun uyumu sorulduğunda; toplamda %84 oranında uyumlu ve tam uyumlu cevapları alınmıştır. Tatmin edici düzeydi uyumluydu cevabını verenlerin oranı %5 iken, az uyumluydu cevabı verenlerin oranı ise %11'dir (Şekil 8.20).

Şekil 8.20. Proje Hedefleri ile Hedef Grup Uyumu Grafiği

Hedef grubun seçiminde bir diğer önemli etken ise toplumsal cinsiyet boyutudur. Proje katılımcılarının %91'ini erkekler oluşturmaktayken, kadınların oranı ise sadece %9'dur. Bu projelerden sadece kadınlara yönelik olanların oranı %6 ve sadece erkeklere

yönelik olanın oranı %6'dır. Cinsiyet eşitliğini sağlamak için faydalanıcıların seçiminde ne gibi bir yol izlendiği sorulduğunda %25 oranında başvuruya göre seçildiği ifade edilmiştir. Hedef gruplara ulaşmada geleneksel yöntemlerin kullanıldığı bu projelerde, bu yöntemlerin kadınların projelere katılımını sağlamak açısından yeterince hizmet etmediğini göstermektedir (Şekil 8.21).

Şekil 8.21. Projelerde Cinsiyet Eşitliği Seçim Kriterleri Dağılımı

8.3.5. Projenin sağladığı yararlar

MEVKA Kırsal Kalkınma Programının iki özel amacı; Bölge genelinde kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesine yönelik eğitim projelerinin desteklenmesi ve bölge ekonomisinin gelişmesi bakımından önem taşıyan kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırılmasıdır. Bu amaçlara yönelik olarak yapılan çalışmaların başarıya ulaşıp ulaşmadığı veya ne derecede etkili olduğu, üzerinde odaklanması gereken bir konudur.

Hedef gruba sunulan hizmetler ve eğitimler değerlendirildiğinde %37 oranıyla bilgilendirme seminerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bilgilendirme seminerlerinin ön plana çıkmasındaki en önemli sebep hem eğitim projelerinde hem de altyapı projelerinde uygulanabilir olmasıdır. Bunu takip eden diğer iki önemli hizmet ve eğitim ise %17 oranla yaygın eğitim ve %14 oranla meslek kazandırma kurslarıdır. Hedef gruba sunulan hizmetlerle ilgili soruda diğer seçeneğini işaretleyen hibe faydalanıcıları; danışmanlık, teknik geziler, uygulama ve araştırma sahalarının hedef gruba izletilmesi, demonstrasyon hizmetlerini sunduklarını ifade etmişlerdir. Bu

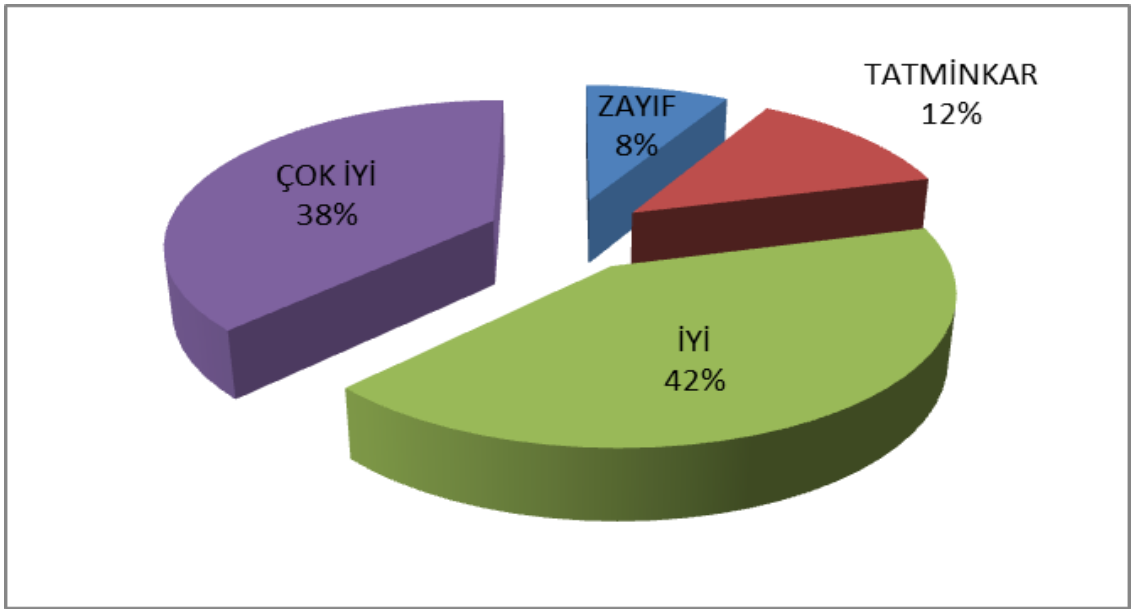
konuyla ilgili anket verilerinden elde edilen sayı ve yüzde dağılımları Çizelge 8.10.'da verilmiştir.

Çizelge 8.10. Hedef Gruba Sunulan Hizmetler

Sunulan Hizmetler	Sayı	Oran (%)
Bilgilendirme seminerleri	13	37,14
Yaygın eğitim	6	17,14
Meslek Kazandırma Kursları	5	14,29
Beceri kazandırma kursları	4	11,43
Mevcut yeteneği geliştirme	3	8,57
Uzmanlık kursları	2	5,71
Danışmanlık	1	2,86
Teknik gezi ve demonstrasyon	1	2,86
Kariyer danışmanlığı	-	-
Toplam	35	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Proje kapsamında faydalanıcıya sunulan bu hizmetler ve eğitimlerin etkisi sorulduğunda; toplamda %80 oranında çok iyi ve iyi cevapları alınırken, %12 oranında tatminkar ve %8 oranında zayıf olarak değerlendirme yapılmıştır (Şekil 8.22).

Şekil 8.22. Hedef Gruba Sunulan Hizmet Ve Eğitimlerin Etkisi Grafiği

Daha önce bölüm 8.3.1.'de de bahsedildiği üzere hibe yararlanıcıları proje süresince gelecekteki faaliyetleri açısından en önemli kazanımlarından üç tanesini şöyle belirtmişlerdir: Muhtelif kuruluşlardan benzer projeler uygulamak yönünde talepler aldık (%32), Diğer bir mali programa başvurduk (%24), Kendi kaynaklarımızla projeye devam ediyoruz (%15). Bu olumlu kazanımların yanı sıra projede karşılaştıkları güçlükler nedeniyle bu tür proje faaliyetlerinden vazgeçtiklerini belirtenlerin oranı ise %15'dir (Çizelge 8.4 ve Şekil 8.10).

8.4.Etki

MEVKA Kırsal Kalkınma Programının spesifik etkileri daha önceki bölümlerde sunulduğu için, bu bölümde bölgesel, sektörel ve ulusal düzeyde geniş kapsamlı etkisine yer verilecektir.

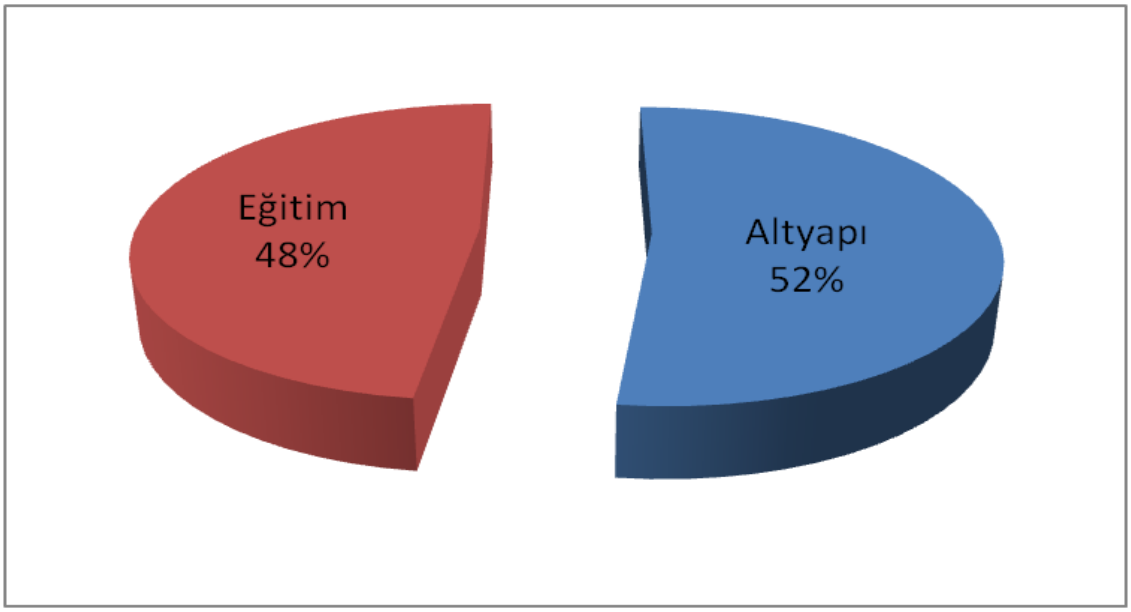
8.4.1.Genel etki

7 milyon TL tutarındaki hibe aracılığıyla; 29'u Konya, 17'si Karaman olmak üzere toplamda 45 proje desteklenmiş ve bu proje yürütücülerinin yanında ortak ve iştirakçilerini de dahil ettiğimizde 100'e yakın kamu kurumu, sivil toplum kuruluşu ve yerel yönetim hibe proje uygulamalarına katılmıştır. Kamu kurumları, üniversiteler, yerel yönetimler, ticaret borsası, ticaret odası, ziraat odaları, birlikler, kooperatifler gibi kuruluşlar proje uygulamalarına aktif olarak katılmıştır. Bu kadar kuruluşun harekete geçirilmesi, aslında kendi başına bir başarıdır. Bu bölgesel hibe programı bölge genelinde kent merkezinde, ilçelerde, kasabalarda, hatta köylerde bile uygulanmıştır

Bu mali destek programının genel amacı kırsal kalkınmaya destek sağlanarak bölge halkının gelir düzeyi, yaşam kalitesi ve refah seviyesinin artırılmasına katkı sağlanmasıdır. Bu kapsamda aşağıdaki noktalar Destek Çağrısının özel amaçları arasındadır:

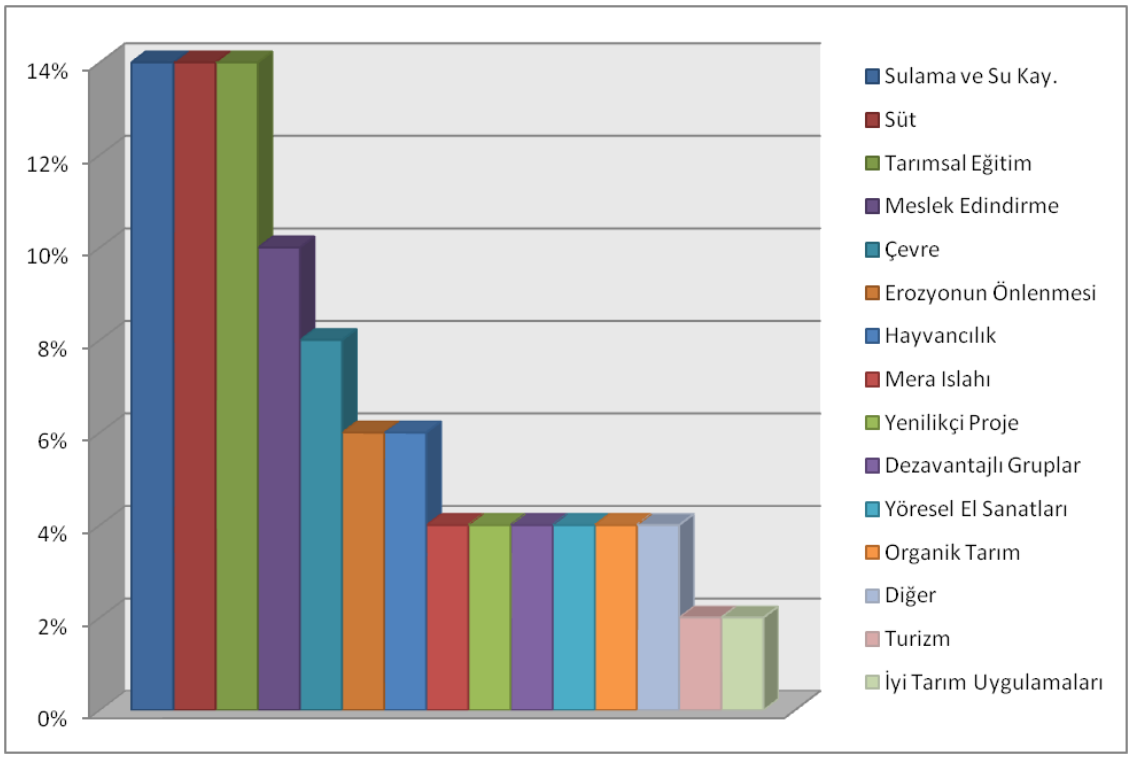
- Bölge genelinde kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesine yönelik eğitim projelerinin desteklenmesi,
- Bölge ekonomisinin gelişmesi bakımından önem taşıyan kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırılması.

Bu amaçlara yönelik olarak, kırsal alanda gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ile çok ortaklı ve özellikle birden fazla yerleşim yerini kapsayan projelere öncelik verilmiştir.

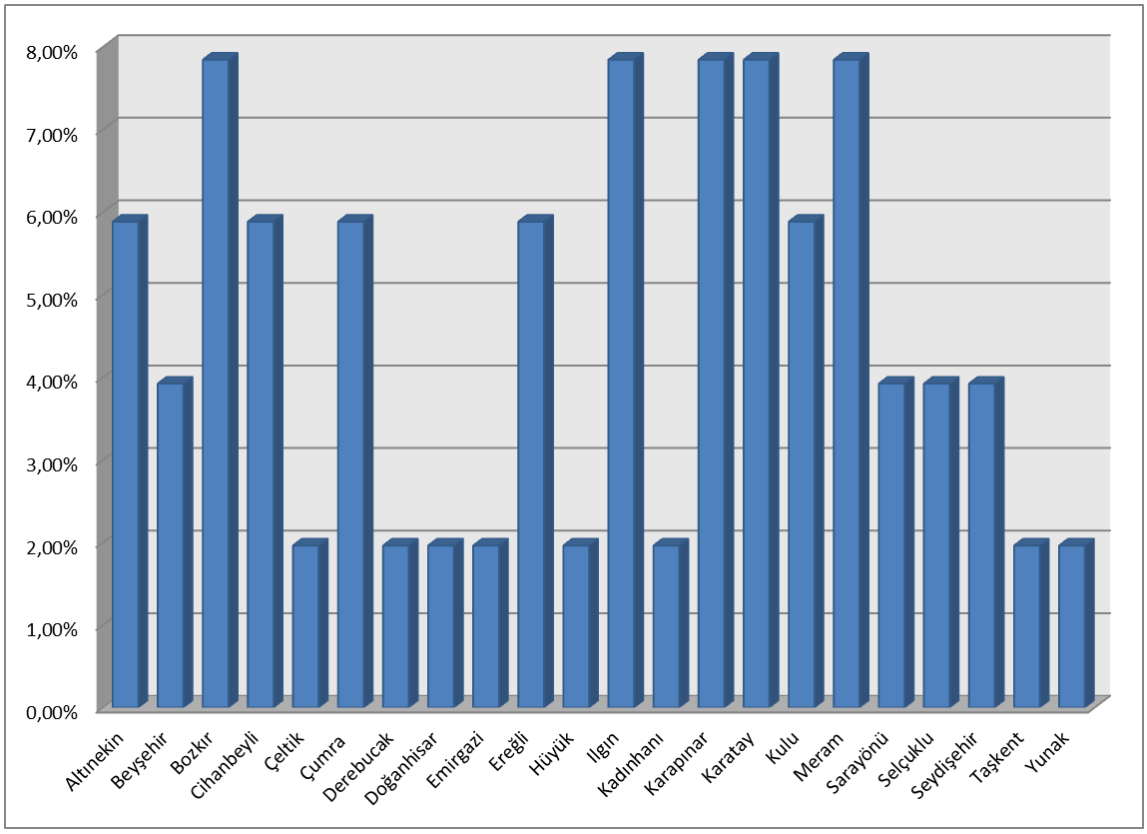
Şekil 8.23. Eğitim ve Altyapı Projelerinin Yüzde Dağılım Grafiği

Başvuru yapan projelerin %48'ini ilk öncelik kapsamında kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesine yönelik eğitim projeleri oluştururken, %52'si ise ikinci öncelik kapsamında kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlayan projeler oluşturmaktadır (Şekil 8.23).

Şekil 8.24. Proje Konularının Yüzde Dağılım Grafiği

Proje konularına bakıldığında ise üç konu ön plana çıkmaktadır. Bunlar; sulama ve su kaynaklarının kullanımı, süt ve tarımsal eğitimdir. Altyapı projeleri incelendiğinde büyük çoğunluğu sulama sistemlerinin kurulumu üzerinedir. Diğer altyapı projeleri ise süt toplama merkezi kurulması ve sütün hijyenik bir şekilde depolanması üzerinedir. Eğitim projelerinde ise tarımsal eğitim ve meslek edindirme kurslarının ön plana çıktığı görülmektedir. Proje konularının yüzde dağılım grafiği Şekil 8.24.'da verilmiştir.

Şekil 8.25. Proje Faaliyetlerinin Gerçekleştirildiği İlçelerin Dağılımı

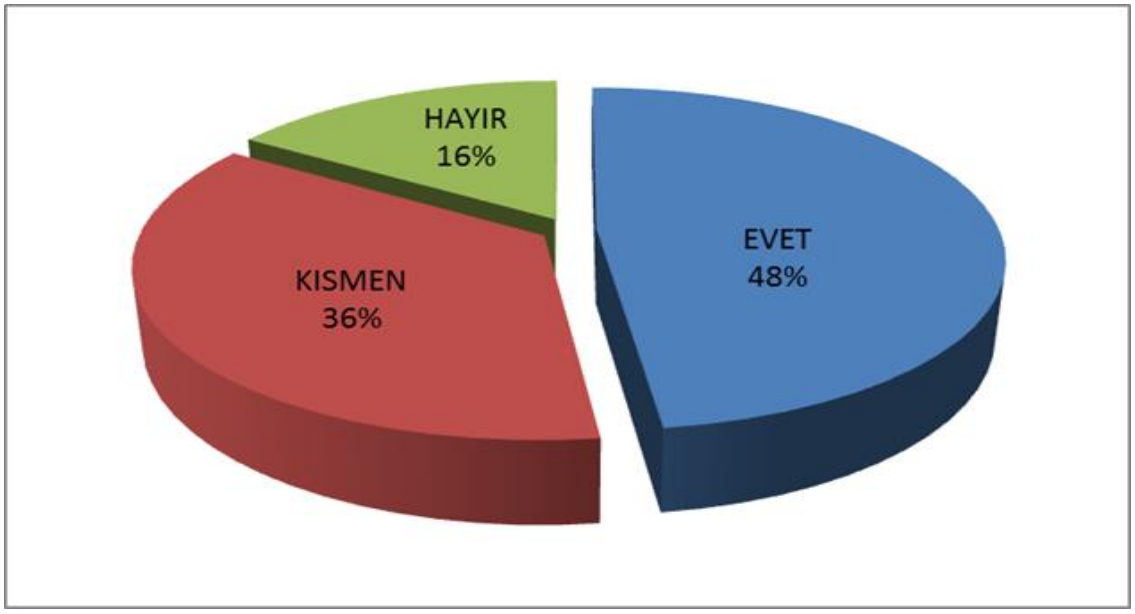
Bu bölgesel hibe programı bölge genelinde kent merkezinde, ilçelerde, kasabalarda, hatta köylerde bile uygulanmıştır. Projelerin uygulandığı yerlere ilçe bazında bakılırsa toplam 22 ilçede faaliyet gösterildiği görülmektedir. 31 ilçeye sahip Konya ilinde program kapsamında ilçelerin %70'ne ulaşılmıştır. Karatay, Meram, Bozkır, Ilgın ve Karapınar projeler kapsamında en fazla faaliyet gerçekleştirilen ilçelerdir (Şekil 8.25).

Kamu kurumları ve yerel yönetimler ile birlik ve kooperatiflerin birlikte proje geliştirmeleri ve uygulamaları bu kurumlar arasında müşterek faaliyetleri uygulama

konusunda deneyimi arttırmıştır. Bu gelişme, yerel kuruluşlar arasında bir sinerji yaratmıştır.

8.4.2. Tanınırlık etkisi

Programdan önce, proje katılımcılarının %63'ü daha önce bir hibe projesi yürütmemişlerdir. Ancak anket yapılan projelerde %48'i proje başvurusu yapmadan önce MEVKA'nın faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduğunu, %36'sı ise kısmen bildiğini ifade etmiştir. MEVKA faaliyetlerinden haberdar olmayanların oranı ise sadece %16'dır (Şekil 8.26).

Şekil 8.26. MEVKA Faaliyetlerinden Haberdar Olma Yüzde Dağılım Grafiği

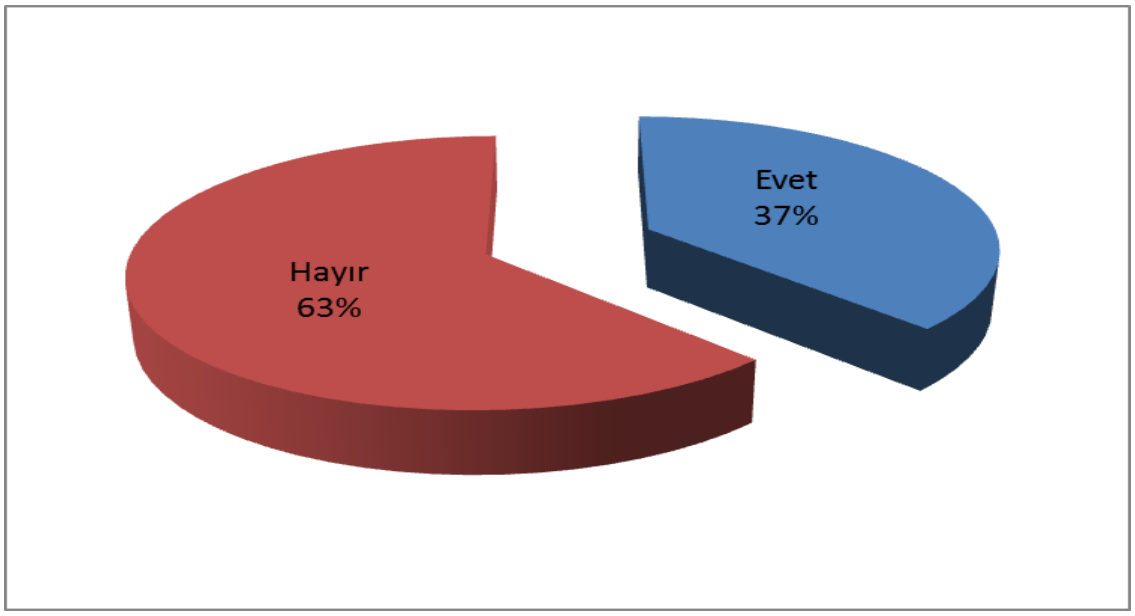
Yapılan anketlerde; MEVKA İzleme ve Değerlendirme uzmanları ile iletişimin yeterli olması ve uzmanların daima işbirliği ve dayanışma içeren bir rol izlemesi kurumun tanınırlığında olumlu bir rol oynamıştır. Projeler kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ve görünürlük uygulamaları sonucu sadece proje yararlanıcıları değil projelerin gerçekleştiği çevrenin de kurumu tanımışlardır. Ayrıca 31 ilçeye sahip Konya'nın 22 ilçesinde proje faaliyetlerinin uygulanması ilçelerin %70'inde kurumla ilgili farkındalık oluşturmuştur.

8.5. Sürdürülebilirlik

Bu bölümde, MEVKA Kırsal Kalkınma Programının sona ermesinden sonra programdan alınan olumlu sonuçların sürdürülebilir olup olmaması incelenecektir.

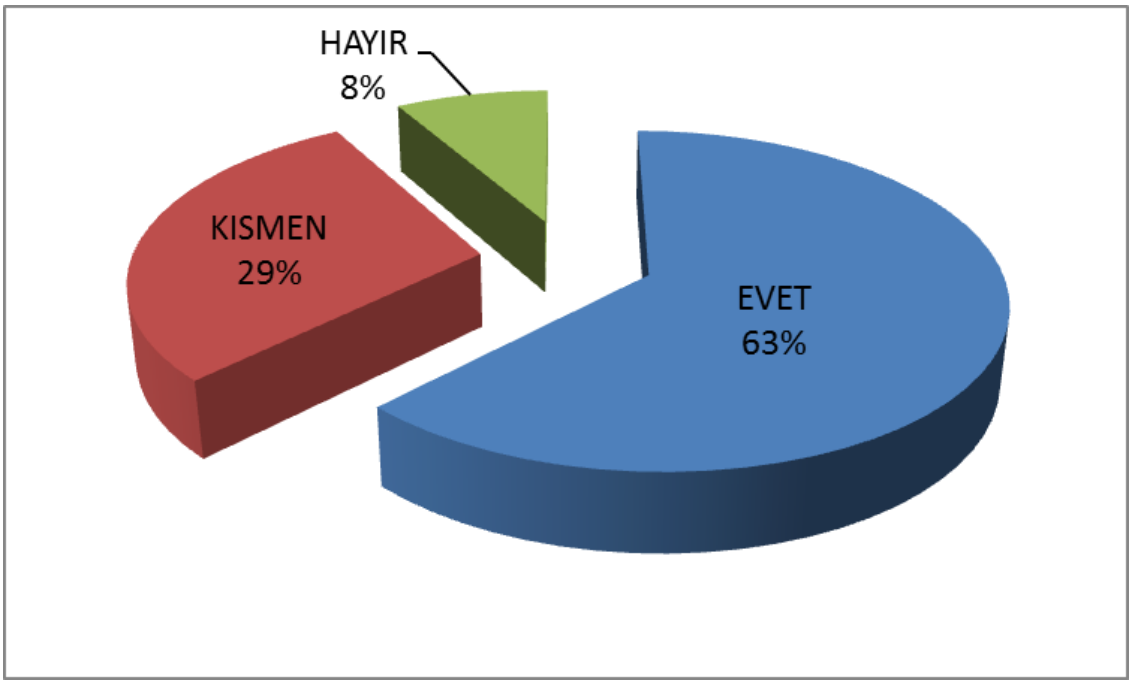
8.5.1. Genel sürdürülebilirlik

Gerçekleştirilen projeler, kurumsal kapasite gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Hibe yararlanıcılarının yaklaşık 2/3 kadarı daha önce bir proje yürütmemişlerdir (Şekil 8.27). Daha önce proje uygulayan hibe yararlanıcıları ise, bu programın kendilerine önemli deneyimler sağladığını belirtmişlerdir. Bu deneyimler, daha sonraki süreçlerde yeni kaynaklar kullanma, projelerin sürdürülebilirliğini sağlama ve kaynakları geliştirme açısından önemlidir. Proje hazırlama ve yürütme açısından daha yetkili olmaya başlamaları sebebiyle hibe yararlanıcıları, söz konusu şartlar altında diğer hibe programlarına başvurabileceklerini ve çeşitli pozisyonlarda görev alabileceklerini belirtmişlerdir.

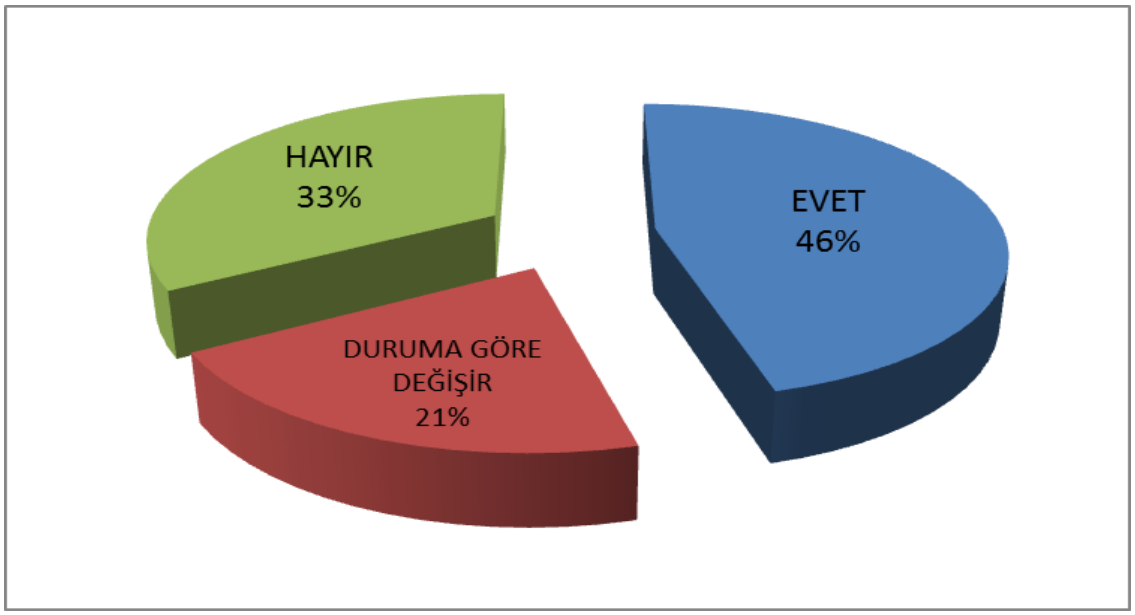
Şekil 8.27. Daha Önce Herhangi Bir Hibe Projesi Yürütme Durumu Yüzde Dağılım Grafiği

Proje yürütücülerine faydalanıcılar ile hala iletişim içinde olup olmadıkları sorulduğunda %63'nün halen iletişim içeresinde olduklarını, %29'nun kısmen irtibat halinde olduğu cevabı alınmıştır. Proje yürütücüleri birçok projede faydalanıcılara halen destek olmakta ve yeni girişimlerinde fikir verdiklerini belirtmişlerdir (Şekil 8.28).

Şekil 8.28. Faydalanıcılar İle İletişim İçerisinde Olma Durumu Yüzde Dağılım Grafiği

Hibe yararlanıcılarının yarıya yakını program kapsamındaki mevcut projelerini devam ettireceklerini belirtmişlerdir. %21'i ise duruma göre uygun şartları sağladıkları takdirde projeyi devam etmek istediklerini söylemişlerdir. Devam ettirmeyen %33'lük kısım ise projelerinin tamamlandığını ancak farklı projelere destek verebileceklerini ifade etmişlerdir (Şekil 8.29). Bu oranlardan da görüleceği üzere projelerin genel sürdürülebilirlik oranları yüksektir.

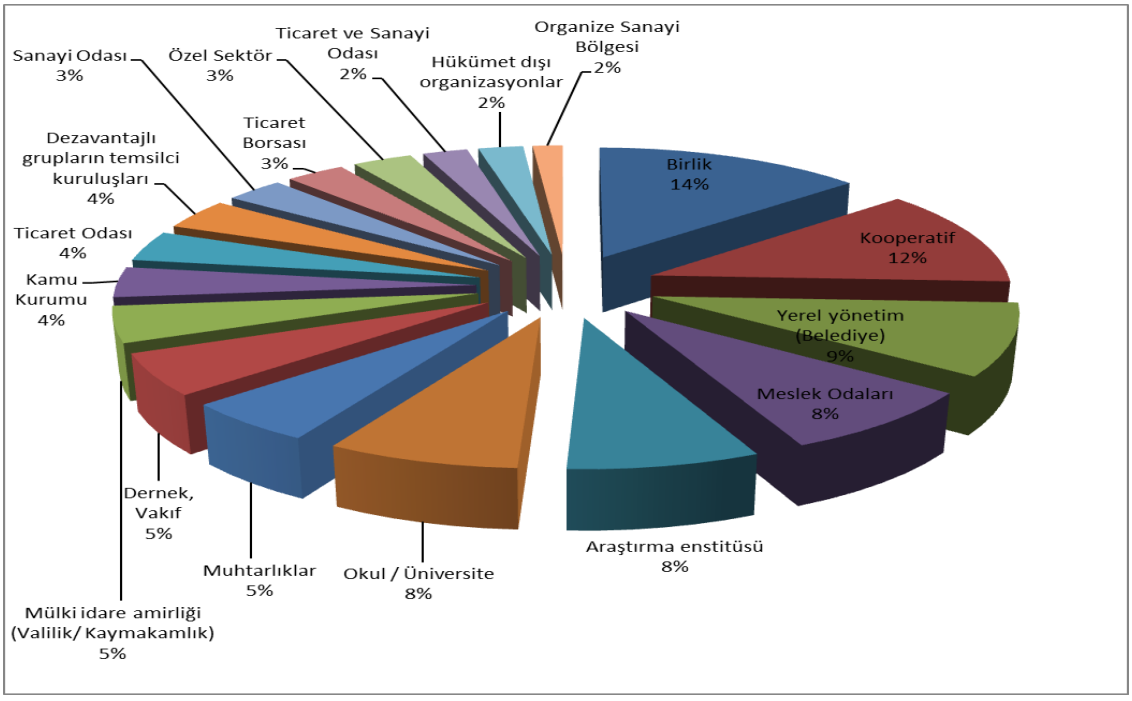

Şekil 8.29. Projeleri Devam Ettirme Durumu Yüzde Dağılım Grafiği

Çizelge 8.11. Program Gelecekte Hangi Kurumlara Öncelik Vermeli

Kuruluş	Sayı	Oran (%)
Birlik	18	13,64
Kooperatif	16	12,12
Yerel yönetim (Belediye)	12	9,09
Meslek Odaları	11	8,33
Araştırma enstitüsü	10	7,58
Okul / Üniversite	10	7,58
Muhtarlıklar	7	5,30
Dernek, Vakıf	7	5,30
Mülki idare amirliği (Valilik/ Kaymakamlık)	6	4,55
Kamu Kurumu	5	3,79
Ticaret Odası	5	3,79
Dezavantajlı grupların temsilci kuruluşları	5	3,79
Sanayi Odası	4	3,03
Ticaret Borsası	4	3,03
Özel Sektör	4	3,03
Ticaret ve Sanayi Odası	3	2,27
Hükümet dışı organizasyonlar	3	2,27
Organize Sanayi Bölgesi	2	1,52
Toplam	132	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

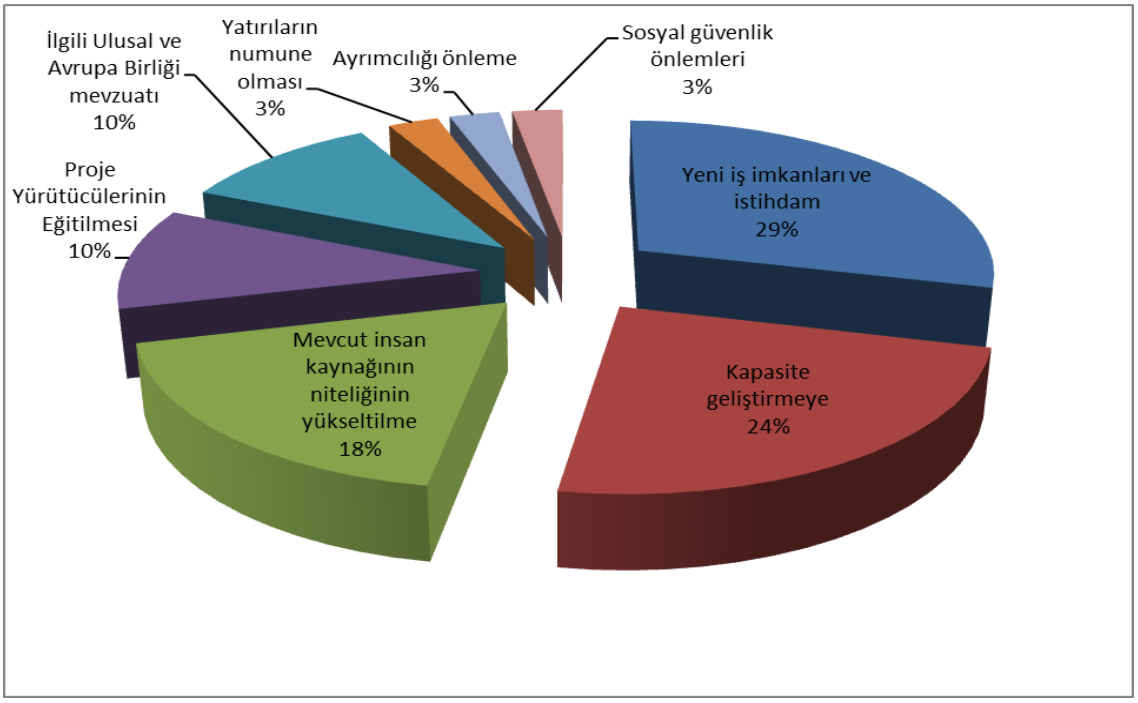
Şekil 8.30. Programın Gelecekte Hangi Kurumlara Öncelik Vermesi Gerektiği Yüzde Dağılım Grafiği

Hibe yararlanıcılarına bundan sonra MEVKA Kırsal Kalkınma Programının hangi kurumlara öncelik vermesi hakkında soru yöneltilmiştir. Doğal olarak birçok hibe yararlanıcısı önceliklerini kendilerininkine benzer kuruluşlara vermişlerdir. Ön plana çıkan üç kuruluş ise şu şekilde sıralanmıştır: %13,6 Birlikler, %12,1 Kooperatifler ve %9,1 Yerel Yönetimlerdir (Çizelge 8.10. ve Şekil 8.30).

Çizelge 8.12. Programın Gelecekte Hangi Konulara Öncelik Vermeli

Konu Başlıkları	Sayı	Oran (%)
Yeni iş imkanları ve istihdam	11	28,95
Kapasite geliştirmeye	9	23,68
Mevcut insan kaynağının niteliğinin yükseltilme	7	18,42
Proje Yürütücülerinin Eğitilmesi	4	10,53
İlgili Ulusal ve Avrupa Birliği mevzuatı	4	10,53
Yatırıların numune olacak şekilde uygulanması	1	2,63
Her türlü ayrımcılığı önleme	1	2,63
Sosyal güvenlik önlemleri	1	2,63
Toplam	38	100,00

*Hibe yararlanıcıları tarafından birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Şekil 8.31. Programın Gelecekte Hangi Konulara Öncelik Vermesi Gerektiği Yüzde Dağılım Grafiği

Öncelik verilecek kurumlar kadar öncelik verilmesi gereken konular da hazırlanacak olan ileriki programlar açısından önemlidir. Çizelge 8.12'de gösterildiği gibi hibe yararlanıcıları, "kırsal kalkınma" gibi programların; yeni iş alanları yaratma, kapasite geliştirmeye yönelik eğitimler ve işletmelerde mevcut insan kaynağının niteliğinin yükseltilmesine yönelik eğitim gibi konulara öncelik vermesi gerektiğini vurgulamıştır (Çizelge 8.12. ve Şekil 8.31).

8.5.2.Kurumsal sürdürülebilirlik

Proje geliştirmede ve sürdürebilirlikte yeni hibe programlarına yönelik kurumsal kapasite gerçekleşmiştir. Bazı ilçelerde gelen talep sonucu, kaymakamlıklarda resmi veya gayri resmi proje hazırlama birimleri kurulmuştur. Birimler, gelecek projeler için destek ve rehberlik açısından önemli katkılarda bulunmaktadırlar.

Bazı hibe yararlanıcıları proje faaliyetlerini sürdürmekte ve faydalanıcılarla iletişimlerini devam ettirmekte oldukları saptanmıştır. Projelerin sürdürebilmesinde en önemli etken sahiplenmedir. Bazı hibe yararlanıcıları proje faaliyetlerini uygulama esnasında faydalanıcılar ile sağlam bir bağ kurmuş ve güçlü bir sahiplenme duygusu geliştirmişlerdir. Bazı hibe yararlanıcıları ise aldıkları talep yönünde kendi kaynaklarını kullanarak yeni eğitim programları başlatmışlardır. Bu durum, hem kurumsal kapasitelerinin gelişmesini hem de kamu huzurunda bilinirliklerinin ve saygınlıklarının artmasını sağlamıştır.

Proje sahiplenmeye ek olarak, hibe yararlanıcılarının mali kaynakları da proje faaliyetlerinin sürdürebilirliği bakımından önem arz etmektedir. Hibe yararlanıcılarının mali kaynakları ne kadar güçlüyse, proje faaliyetlerinin sürdürebilirliği de o kadar yüksek olmaktadır. Hibe yararlanıcılarından İl/ilçe Özel İdareleri kırsal altyapıyı güçlendirmek, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl/İlçe Müdürlükleri ise kırsal kesimin eğitimi için bu yeterli bütçelere sahiptirler. Yapılan anket görüşmelerinde projelerinin devamı niteliğinde yada benzer amaçlarla faaliyetler gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Sürdürebilirliğin sağlanamadığı bazı durumlar mevcuttur. Bu durumlardan en fazla yaşananı, hibe yararlanıcılarının projeyi uygulayabilmek için dışardan uzman temin etme yoluna gitmiş olmalarıdır. Projelerin tamamlanması ile bu uzmanların kuruluştaki görevleri de sona ermiştir. Bu tür durumlarda, hibe yararlanıcısı kuruluşlar, proje faaliyetlerini kendi kaynaklarıyla sürdürememektedirler. Yaşanan bir diğer durum ise lider kuruluş ve ortağı/ortakları sadece projeyi uygulayabilmek için anlaşma yapmışlardır. Bu durumlarda bir kuruluş, örneğin mekân tahsis ederken diğer kuruluş

uzman temin etmiştir. Proje sonlandığında ise ne lider kuruluş ne de ortağı sürdürebilirliği sağlayamamıştır.

8.6. Ki-Kare Bağımsızlık Testi

Bu bölümde, anket sonucu elde edilen veriler ile başvuru sahiplerinin yasal statüleri ve daha önce proje yürütüp yürütmeme durumları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının tespiti için Ki-Kare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır.

İlk olarak proje sahiplerinin yasal statüleri ile diğer değişkenler arasında test uygulanmıştır. MEVKA Kırsal Kalkınma Mali Programından destek alarak anketimize katılan proje sahiplerine bakıldığında birçok farklı kurum ve kuruluş olduğu görülmektedir. Ki-Kare testimizde bu farklılığı azaltmak ve sonuçları daha anlamlı yorumlaya bilmek için proje sahipleri: kamu kurumu, yerel yönetim ve tüzel kişilikler olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Mülki idare amirlikleri (Valilik ve Kaymakamlıklar), bunlara bağlı kamu kuruluşları ve üniversiteler "Kamu Kurumu"; belediye ve muhtarlıklar "Yerel Yönetim"; ticaret odası, ticaret borsası, birlik ve kooperatifler ise "Tüzel Kişilikler" başlıkları altında gruplanmıştır.

Proje sahiplerinin yasal statüsü ile proje bütçesi, faydalanıcıları bilgilendirme yöntemleri, proje sahiplerinin daha önce proje yürütme tecrübeleri, proje hedeflerine ulaşılma durumu, proje türü değişkenleri arasında gerçekleştirilen Ki-Kare Testi sonuçlarında anlamlılık düzeyleri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Bu nedenle, proje sahiplerinin yasal statüleri ile bu değişkenlerin birbirinden bağımsız değişkenler olduğu ve aralarında bir ilişki olmadığı hipotezi kabul edilmiştir.

Ancak proje sahiplerinin yasal statüleri ile yerel kalkınma ihtiyaçlarının belirlenmesinde kullandıkları yöntemlerden "MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri dikkate alındı" yöntemi arasında gerçekleştirilen Ki-Kare Testi sonucunda anlamlılık düzeyi 0.048 çıkmıştır. Anlamlılık düzeyinin 0.05'den küçük olması nedeniyle, proje sahiplerinin yasal statüleri ile MEVKA teklif çağrılarındaki bölge önceliklerinin dikkate alınması arasında bir ilişki olduğu hipotezi kabul edilmiştir. Bununla ilgili frekanslar incelendiğinde; Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimlerin büyük çoğunluğunun öncelikli olarak kendi bilgi ve kavrayışlarını esas alırken, Tüzel Kişiliklerin ise tam tersi çoğunlukla MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri dikkate aldığı gözlemlenmektedir.

Çizelge 8.13. Yasal Statü İle MEVKA Bölge Önceliklerinin Dikkate Alınması Değişkenlerine Ait Kodlama ve Frekans Tabloları

Yasal Statüler	Kod
Kamu Kurumu	1
Yerel Yönetim	2
Tüzel Kişilikler	3

Durum	Kod
Evet	1
Hayır	2

Y.Statü	Durum	Frekans
1	1	3
1	2	6
2	1	0
2	2	4
3	1	8
3	2	4

Çizelge 8.14. Yasal Statü ve MEVKA Bölge Önceliklerinin Dikkate Alınmasına İlişkin Ki-Kare Test Sonuçları

Projelerde Yerel Kalkınma İhtiyaçları İle Nasıl İlişki Kuruldu	N	df	Ki-Kare	Önem Düzeyi
MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri dikkate alındı	25	2	6,061	0,048*

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı.

İkinci olarak ise, anket gerçekleştirilen proje yürütücülerinin daha önce başka bir proje yürütmüş olma durumu ile diğer değişkenler arasında Ki-Kare Testi uygulanmıştır. Bu testler sırasında proje yürütücüleri daha önce benzer projeler yürütenler ve daha önce hiç proje yürütmemiş olanlar olarak ikiye ayrılmıştır.

Proje yürütücülerinin daha önce başka bir proje yürütmüş olma durumu ile proje bütçesi, faydalanıcıları bilgilendirme yöntemleri, proje hedeflerine ulaşılma durumu, karşılaşılan güçlükler, hedef grup ihtiyaçlarının belirlenmesi yöntemleri, proje türü değişkenleri arasında gerçekleştirilen Ki-Kare Testi sonuçlarında anlamlılık düzeyleri 0.05'ten büyük çıkmıştır. Bu nedenle, proje yürütücülerinin daha önce başka bir proje yürütmüş olma durumu ile bu değişkenlerin birbirinden bağımsız değişkenler olduğu ve aralarında bir ilişki olmadığı hipotezi kabul edilmiştir.

Ancak proje yürütücülerinin daha önce başka bir proje yürütmüş olma durumu ile güçlüklerin çözümü için kullandıkları yöntemlerden "başka kurum yada kişilerle işbirliği yapmak" yöntemi arasında gerçekleştirilen Ki-Kare Testi sonucunda anlamlılık düzeyi 0.043 çıkmıştır. Anlamlılık düzeyinin 0.05'den küçük olması nedeniyle, proje yürütücülerinin daha önce başka bir proje yürütmüş olma durumu ile güçlüklerin aşılması için başka kurum yada kişilerle işbirliği yapılması arasında bir ilişki olduğu hipotezi kabul edilmiştir. Bu yöntemle ilgili frekanslar incelendiğinde; daha önce benzer projeleri yürüten proje tecrübesine sahip proje yürütücülerinin büyük çoğunluğu karşılaştıkları problemleri çözmede diğer kurum ya da kişilerle işbirliği yapmak yoluna

giderken, daha önce proje yürütme tecrübesi olmayan proje yürütücülerinin ise güçlüklerin çözümünde MEVKA uzmanlarının teknik desteği, lider yada ortak kuruluşun katkısı ya da kendi inisiyatifleri ile güçlükleri aştıklarını belirtmişlerdir. Daha önce proje yürütme tecrübesi olmayan proje yürütücülerinin iki tanesi ise güçlükleri aşamaması nedeniyle, biri projeye hiç başlayamamış, diğeri ise projeyi yarım bırakmıştır.

Çizelge8.15. Proje Yürütme Durumu ile Başka Kurum ya da Kişilerle İşbirliği Yapmak Değişkenlerine Ait Kodlama ve Frekans Tabloları

Proje Yürütme Durumu (PYD)	**Kod**
Proje Yürütmüş	1
Proje Yürütmemiş	2

Durum	**Kod**
Evet	1
Hayır	2

PYD	**Durum**	**Frekans**
1	1	4
1	2	1
2	1	3
2	2	2

Çizelge 8.16. Proje Yürütme Durumu ve Başka Kurum ya da Kişilerle İşbirliği Yapmak Çözüm Yoluna İlişkin Ki-Kare Test Sonuçları

Güçlüklerin Çözüm Yolu	**N**	**df**	**Ki-Kare**	**Önem Düzeyi**
Başka kurum ya da kişilerle işbirliği yaparak	24	1	4,112	0,043*

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı.

9. SONUÇ ve ÖNERİLER

MEVKA, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi belgesi (UKKS) ve Dokuzuncu Kalkınma Planı çerçevesinde bölge ihtiyaç ve sorunlarını tespit etmek amacıyla bölge planı hazırlamıştır. Bu planın hazırlanması sürecinde ilçe toplantıları, sektörel ve tematik çalıştaylar düzenlenmiştir. Bu çalışmalara bölgede yaşayan vatandaşlar, farklı kamu kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarından uzman kişilerin katılımı sağlanmış, uzmanlık ve görüşlerinden faydalanılmıştır. Planlama kapsamında gerçekleştirilen tüm bu çalışmalar değerlendirildiğinde, bölgedeki önemli aktörlerin katılımlarıyla kapsamlı bir bölge planı hazırlandığı, bölgenin ihtiyaç ve sorunların tespitine ilişkin çalışmaların tatmin edici düzeyde olduğu görülmektedir.

UKKS belgesinde; "yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi" gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda gerek programda uygun başvuru sahibi olarak belirlenen kurum ve kuruluşların niteliklerine, gerekse desteklenen projelerdeki başvuru sahibi ile ortak ve iştirakçilerin niteliklerine bakıldığında; UKKS belgesinde yer alan yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi amacına uygun olarak programın hazırlandığı ve yürütüldüğü görülmektedir.

UKKS belgesinde vurgulanan bir diğer husus ise "Kırsal kalkınma faaliyetlerinde sahiplenmenin sağlanması için faydalanıcıların proje maliyetlerine katılarak eş finansman katkısı sağlamasıdır". Programda MEVKA destek oranı; alt yapı projelerinde % 25 - % 75, eğitim projelerinde ise %50 - %90 olarak belirlenmiş ve bütçenin kalan tutarı başvuru sahibi tarafından eş finansman olarak karşılanmıştır. Bu hususta programın, "faydalanıcıların proje maliyetlerine katılarak eş finansman katkısı sağlayarak, kırsal kalkınma faaliyetlerinde sahiplenmenin sağlanması" amacına uygun olarak hazırlandığını göstermektedir.

Hibe faydalanıcılarının %63'ü daha önce bir hibe projesi yürütmediklerini beyan etmişlerdir. Ancak proje uygulama deneyimsizliğine rağmen hibe alan kuruluşların tamamına yakın bir kısmının projeyi tamamlamış olması, programın bölgede proje uygulama kapasitesini başarılı bir şekilde arttırdığının bir göstergesidir.

Hibe faydalanıcıları ile yapılan görüşmelerde, proje değerlendiricilerinin proje deneyimi olan kişilerden seçilmemesi nedeniyle, projelerin değerlendirilmesinde tam bir yetkinliğin sağlanamadığı düşüncesi oluştuğu görülmektedir. Kalkınma ajanslarının ilgili mevzuatı incelendiğinde proje değerlendiricileri için sadece alanında beş yıllık

tecrübe şartı aranmaktadır. Hibe faydalanıcılarının bu tür olumsuz görüşlerinin önüne geçilmesi için bu şartın yanında değerlendiricilerden daha önce benzer projelerde aktif olarak görev aldığını gösterir belge veya Proje Döngüsü Yönetimi konusunda eğitim aldığına dair sertifika sunma şartı da getirilebilinir.

Hibe faydalanıcılarının en çok dile getirdikleri kaygı; Vali, Belediye Başkanı, İl Genel Meclisi Başkanı gibi idari yetkisi yüksek olan ancak teknik niteliği olmayan Yönetim Kurulu Üyelerinin proje değerlendirme sürecine dahil olmasıdır. Yapılan görüşmelerde bu kaygının temel nedeninin; bürokratik olarak desteğin her ilçeye, bölgeye dağılmasını sağlamak amacıyla adaletin yitirildiği, kaliteli projeden çok bölge dağılımına dikkat edildiği düşüncesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaygının giderilmesi için Yönetim Kurulu Üyelerinin programların oluşturulması sürecinde aktif görev alırken, programa başvuran projelerin değerlendirilmesi sürecinde görev almaması için mevzuatta değişiklik yoluna gidilebilinir.

Projelerin değerlendirilmesi sürecinde iyi yönetişim ilkelerinden olan açıklık, hesap verilebilirlik ve tutarlılık ilkeleri kapsamında; değerlendirmelerin proje sahiplerinin ve halkın denetimine açık olması, hizmet ve bilgilere kolayca ulaşılabilir olması, değerlendirme sürecinde görevli kişilerin görev ve sorumluluklarını ne şekilde yerine getirdiklerini ortaya koyması ve ispat etmesi, proje seçimlerinde bölgesel kalkınma planları kapsamında hazırlanan programın amaçları ile proje hedeflerinin tutarlı olması gerekmektedir.

Programın planlanma, yürütülme süreçleri ile sonuçlarının kamuda iyi yönetişim ilkeleri olan açıklık, hesap verilebilirlik, katılımcılık, etkililik ve tutarlılık ilkeleri kapsamında değerlendirdiği kapsamlı bir çalışma yapılması gelecek programlara yönelik pratik çıkarımların üretilmesini sağlayacaktır.

Hibe faydalanıcıları tarafından eleştirilen bir diğer husus ise; proje sahipleri kamu kurumu olan projelerin büyük çoğunluğunda proje desteğinin, hali hazırda kurumun asli görev alanına giren ve bu görevi gerçekleştirmek için ayrılmış bütçesi bulunan konulara verildiğidir. Bu eleştirinin gerekçesi kamu kurumları ve tüzel kişilikler için farklılık göstermektedir. Kamu kurumları: projelerin üst yönetimin talimatı üzerine hazırlandığını, bu nedenle yürütücüsü olarak görevlendirilen alt kademedeki çalışanların projeye aidiyet hissi duymamaları; kurumların kendi asli görev olarak bünyesinde gerçekleştirdikleri işlerin, proje kapsamında yapıldığında, aynı iş için MEVKA prosedürleri doğrultusunda doldurulması gereken ek belge ve raporlar nedeniyle iş yükünü arttırdığı gerekçeleriyle söz konusu desteklerden sivil toplum

kuruluşları, araştırma enstitüleri ve diğer tüzel kişiliklerin faydalanmasının daha yararlı olacağını düşünmektedirler. Tüzel kişilikler ise; kamu kurumlarının aksine bu tarz projeler için yeterli bütçelerinin olmaması ve destek imkanı bulmalarının zor olması nedeniyle destek önceliğinin kendilerine sağlanmasının daha faydalı olduğunu düşünmektedirler.

Programda maksimum hibe miktarı 800,000 TL olarak belirlenmesine rağmen, örneklem kapsamındaki projelerde 300.000 TL üzerinde hibe alan sadece üç proje yer almaktadır. Tüm projelerin ortalama hibe miktarı hesaplandığında, ortalamanın 146.317,68 TL olduğu görülmektedir. Proje başına düşün hibe ortalamasının düşük olması, desteklenen proje sayısının artmasını sağlamıştır.

Anket uygulanan projeler üzerinden yapılan değerlendirmede; tüm projelerin bütçe toplamının %29'u faydalanıcılar tarafından karşılanırken, %71'i MEVKA tarafından hibe olarak ödenmiştir.

Anket kapsamında yapılan görüşmelerde proje sahiplerinin büyük çoğunluğu, programla ilgili yaşanan en büyük sıkıntının, projelerin değerlendirilmesi aşamasında gerçekleştirilen bütçe kesintileri olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan kesintilerin kimi projelerde %50'nin üzerinde olduğu ve miktar olarak 400.000 TL'yi bulduğu görülmektedir. Proje sahipleri bir planlama kapsamında piyasa araştırmaları ile oluşturdukları bütçenin kendilerine sorulmadan bu kadar yüksek oranlarda kesintiye uğratılmasının projenin MEVKA tarafından sağlanan bütçe ile tamamlanmasını imkansız hale getirdiğini belirtmişlerdir. Bütçe kesintisinin yarattığı sıkıntıyı aşabilmek için: kendi bütçesi olan kurumların projeyi bu bütçe dahilinde tamamladıklarını, kimi projelerde eğiticilerin almaları gereken ücretten feragat ettiklerini, proje kapsamında satın alınması planlanan hizmetleri diğer kurum ve kuruluşların desteği ile gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Bir projede ise kesintiler nedeniyle projenin hayata geçirilemediği ifade edilmiştir. Bütçe kesintileri nedeni ile sıkıntı yaşayan proje sahiplerinin büyük bir kısmı, ilerde MEVKA'nın diğer programlarına başvurmayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

İleriki programlarda bütçe kesintileri ile ilgili benzer sıkıntıların önüne geçilmesi amacıyla kesintiye gidilecek kalemler MEVKA tarafından tespit edildikten sonra, başvuru sahibinden kesintiye gidilecek kalemlerle ilgili detaylı açıklama istenmesi, başvuru sahibinden geçerli açıklama alınamaması halinde kesinti gerçekleştirilmelidir. Ayrıca uzmanlar tarafından yapılan kesintilerin proje amacını ve sürdürebilirliğini etkileyip etkilemediği değerlendirilmelidir. Değerlendirme sonucu proje amacını ve

sürdürülebilirliğini etkileyen kesintiler varsa proje reddine gidilerek fonların verimli ve tam olarak kullanılması sağlanmalıdır.

Proje sahibinin sağlaması gereken eş finansmanın, devlet üniversitelerinde karşılanmasında sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda devlet üniversitelerine eş finansman konusunda bir istisna sağlanmalıdır.

Proje kapsamında alınan fiyat tekliflerinde, vergiden dolayı proje sahiplerinin ödemelerde sıkıntılar yaşadığı ifade edilmiştir. Program rehberi incelendiğinde vergi ve harçların uygun harcama olmadığı açıkça ifade edilmiştir. Ancak ileride aynı sıkıntıların yaşanmaması amacıyla, fiyat teklifi alma kuralları için daha açıklayıcı ve örnekler içeren bir kısım rehbere ilave edilmelidir.

Kamu kurumunda kaynak ayrılması ve kullanılmasının çok zor olması nedeniyle proje bütçesinin sağlanmasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun aşılması için ara ödeme ve nihai ödemenin, ilk ödemede olduğu şekilde; ara raporun uygun görülmesi halinde bankaya yatırılması daha uygun olacaktır.

Proje tasarım aşamasında düşünülmeyen ancak yatırımların gerçekleştirilmesi aşamasında fark edilen, projenin verimini veya amacını büyük ölçüde etkileyecek faaliyetler için MEVKA'dan ek fon talep edilebilinecek bir sistemin oluşturulması gerekmektedir. Bu ek fon proje büyüklüğü baz alınarak belirlenen bir yüzde oran şeklinde tasarlanabilinir.

Hibe faydalanıcılarının %44'ü projelerinin maliyetlerinin piyasa koşulları ile karşılaştırıldığında düşük olduğunu, %52'si ise projeyi kendi kaynakları ile yürütmüş olsalardı maliyetin aynı olacağını belirtmiştir. Hibe faydalanıcılarının sadece %4'i maliyetlerin yüksek olduğunu belirtmiştir. Altyapı projelerinin büyük çoğunluğunda faydalanıcıların ve/veya teknik destek aldıkları ortaklarının kamu kurumu olması nedeniyle alımların ihale yoluyla gerçekleşmesi; eğitim projelerinde ise bir kısım faydalanıcıların eğitici olarak kendi personelini kullanmaları maliyetlerin piyasa koşullarından daha düşük olmasını sağlamıştır.

Anket sonuçlarına göre hibe faydalanıcılarının hedef gruplara erişmede en çok kullandıkları yöntemler %25'er orana sahip olan; yerel yönetimler aracılığıyla duyuru yapmak ve toplantılar düzenlenmektir. Bazı projeler arzu edilen sayıda hedef kitleye ulaşmada çok etkin iken, bazı projeler bu bağlamda aynı başarıyı gösterememiştir. Bu başarısızlığın en önemli nedeninin hedef grubun ilgisizliği olduğu ifade edilmiştir. Bir diğer nedense bazı hibe faydalanıcılarının projeyi tasarlarken gerekli araştırmayı yapmadan, gerçekçi olmayan sayıda proje faydalanıcısı teklif etmiş olmasıdır.

Anket uygulanan tüm projelerde (%100) İzleme Değerlendirme Birimi uzmanları ile iletişimin yeterli olduğu belirtilmiştir. Uzmanlarının projenin yürütülmesi esnasındaki rolü sorulduğunda ise yaklaşık %90 oranında olumlu cevap alınmıştır. Anket uygulanan projelerde uzmanlarla ilgili olarak; %59'unda uzmanlarla daima işbirliği ve dayanışmanın söz konusu olduğu, %17'sinde güçlükleri çözümde etkili oldukları ve %14'inde projeyi geliştirici katkıda bulundukları ifade edilmiştir. Uzmanlarının projenin yürütülmesi esnasındaki rolü ile ilgili diğer seçeneğini işaretleyen %7'lik hibe faydalanıcıları, MEVKA'nın yeni kurulmuş olması ve Kırsal Kalkınma Programının kurumun proje teklif çağrısına çıktığı ilk programlardan olması dolayısıyla uzmanların tecrübe yetersizliği nedeniyle bazı sıkıntılar yaşandığını ifade etmişlerdir. Ancak bu sıkıntıları anket sonuçlarında da görüldüğü üzere uzmanlarla yeterli iletişim ile daima işbirliği ve dayanışma içerisinde bulunarak ortak üretilen çözümlerle aştıklarını belirtmişlerdir. Bu örneklemde temsil oranı %3 olan ve olumsuz cevap veren hibe faydalanıcısı ise projenin MEVKA kesintileri nedeniyle yarım kaldığı ve hayata geçirilemediğinden ifade edilmiştir. Bu durumla ilgili uzmanların sadece hataları tespit ettiği ancak düzeltmek için ellerinden bir şey gelmediğini belirtmiştir.

Daha öncede belirtildiği üzere hibe alan kuruluşların %63'ü daha önce bir hibe proje yürütmemişlerdir. Yapılan görüşmelerde hibe faydalanıcıları, bir projenin geliştirilmesi, hazırlanması ve yürütülmesi konusunda çok önemli bir deneyim kazandıklarını vurgulamışlardır. Hibe faydalanıcıları proje sonunda, gelecekteki faaliyetleri açısından en önemli kazanımlarını şu şekilde sıralamışlardır: Muhtelif kuruluşlardan benzer projeler uygulamak yönünde talepler aldık (%32), diğer bir mali programa başvurduk (%24), kendi kaynaklarımızla projeye devam ediyoruz (%15). Kazandıkları deneyimlerle ilgili soruda diğer seçeneğini işaretleyen yaklaşık %6'lık hibe faydalanıcıları, proje uygulama deneyimi kazandıklarını ve daha büyük projeler hazırlayıp yürütmek için cesaret kazandıklarını belirtmişlerdir.

Bu kazanımlar, hibe faydalanıcılarının bir kısmına mevcut projeleri devam ettirme ve yeni projeler yürütme konusunda olumlu bir etki yapmasına karşın; yaşanan sıkıntılar nedeniyle faydalanıcılardan yarıya yakınının proje yürütme isteğini olumsuz etkilemiştir. Bunun bir göstergesi olarak, hibe faydalanıcılarının %56'sı "bundan sonra benzer projelerde yer alır mısınız" sorusuna evet cevabı verirken, %44'ü bu soruya hayır cevabı vermişlerdir.

Bundan sonra benzer projelerde yer almayı düşünmeyen hibe faydalanıcılarının proje uygulamasında karşılaştıkları en büyük güçlüğün, "10.2 Etkinlik" başlığı altında

da detaylı şekilde açıklandığı üzere, MEVKA tarafından proje bütçesinde yapılan kesintiler ve planlanandan daha az bir bütçe ile projeyi gerçekleştirmek zorunda kalınması olduğu belirtilmiştir. Tüzel kişilik olan proje sahipleri bütçe kesintilerinden sonra, prosedür ve mevzuatların ağırlığı ile raporlamadaki detaylar nedeniyle güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kamu kurumları ise; satın alma ve ihale prosedürlerinin zorluğu, eş finansman sağlamada yaşanan güçlükler, kamu görevlilerine ücret ödenmemesi, proje yürütücülüğünün kişiye ek görev olarak verilmesi ve asli işlerinin devam etmesi gibi yaşanan zorlukların proje yürütmeyi cazip olmaktan çıkarttığını belirtmişlerdir.

Anket uygulanan projelerde şu iki hedefin ön plana çıktığını görmekteyiz: Bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak (%23) ve kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırmak (%23). Karşılaşılan güçlüklere rağmen, hibe faydalanıcılarının %77'si proje hedeflerine ulaşmış olduklarını belirtmişlerdir. Hedeflere ulaşma başarısının ardında yatan çeşitli faktörleri anket verilerine göre sıralarsak: Faydalanıcılarla proje ekibinin işbirliği (%38), uzmanların yeterliliği (%21), proje ortaklarının destekleri (%17), mali kaynakların yeterliliği (%12) ve diğer kurumların destek vermesidir (%10). Proje hedeflerine ulaşamamanın temel nedenleri incelendiğinde ise: bütçe kesintileri, hedef grubun dağınık olması, hedef grubun ilgisizliği ve devamsızlığı olarak ifade edilmiştir.

Proje sahipleri karşılaştıkları güçlüklerin aşılmasında en etkili yolun kendilerinin inisiyatif almaları olduğunu ifade etmişlerdir (%35). Bunun dışında güçlüklere aşmada kullandıkları diğer yolların: MEVKA yardım ekibinden destek almak (%23), başka kurum ve kişilerle işbirliği yapmak (%23) ve lider ya da ortak kuruluşun katkısı (%15) olduğunu belirtmişlerdir. Güçlükleri aşamayan iki hibe faydalanıcısından biri projeye hiç başlayamamış, diğeri ise projeyi yarım bırakmıştır.

Projelerde kurumların hizmetler/eğitimler için görevlendirdikleri uzmanları nereden sağladıklarına bakıldığında ilk üç sıra şöyledir: kendi personellerinden faydalananların oranı %40, proje ortağı ya da iştirakçi kuruluştan faydalananların oranı %23 ve hem kendi personelinden hem bireysel dış uzmanlardan faydalananların oranı %20'dir. Anket sonuçlarına göre hibe faydalanıcıları dış uzman olarak genellikle Selçuklu Üniversitesi bünyesindeki akademisyenlerinden faydalandığı görülmektedir.

Anket uygulanan projeler incelendiğinde, %54 gibi yüksek bir oranla üreticiler ve yetiştiricilerin, %14 oranında grup girişimcilerin (kooparatif, birlik vb.) ve %8 oranında kırsal kesimden gelenlerin hedef grup olarak seçildiği görülmektedir. Hibe

programının temel amacının kırsal kalkınma olduğu değerlendirildiğinde kırsal nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan üretici ve yetiştiriciler ile bunların örgütlenerek oluşturdukları üretici gruplarının hedef grup olarak seçilmesi program amaçları ile örtüşmektedir.

Hedef grubun seçiminde bir diğer önemli etken ise toplumsal cinsiyet boyutudur. Proje katılımcılarının %91'ini erkekler oluşturmaktayken, kadınların oranı ise sadece %9'dur. Bu projelerden sadece kadınlara yönelik olanların oranı %6 ve sadece erkeklere yönelik olanın oranı %6'dır. Cinsiyet eşitliğini sağlamak için faydalanıcıların seçiminde ne gibi bir yol izlendiği sorulduğunda %25 oranında başvuruya göre seçildiği ifade edilmiştir. Hedef gruplara ulaşmada geleneksel yöntemlerin kullanıldığı bu projelerde, bu yöntemlerin kadınların projelere katılımını sağlamak açısından yeterince hizmet etmediğini göstermektedir. Gelecekteki hibe programlarında, eğer kadınların projelere katılım oranları arttırılmak isteniyorsa, uygun ve etkili ulaşım yöntemleri kullanılarak kadınlara öncelik verilebilir.

Hedef gruba sunulan hizmetler ve eğitimler değerlendirildiğinde %37 oranıyla bilgilendirme seminerlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bilgilendirme seminerlerinin ön plana çıkmasındaki en önemli sebep hem eğitim projelerinde hem de altyapı projelerinde uygulanabilir olmasıdır. Bunu takip eden diğer iki önemli hizmet ve eğitim ise %17 oranla yaygın eğitim ve %14 oranla meslek kazandırma kurslarıdır. Hedef gruba sunulan diğer hizmetler ise; teknik geziler, uygulama ve araştırma sahalarının hedef gruba izletilmesi, demonstrasyondur.

Proje kapsamında faydalanıcıya sunulan bu hizmetler ve eğitimlerin etkisi sorulduğunda; toplamda %80 oranında çok iyi ve iyi cevapları alınırken, %12 oranında tatminkar ve %8 oranında zayıf olarak değerlendirme yapılmıştır.

Desteklenen projelerin faaliyetleri kent merkezinde, ilçelerde, kasabalarda, hatta köylerde bile uygulanmıştır. Proje faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerlere ilçe bazında bakılırsa toplam 22 ilçede faaliyet gösterildiği görülmektedir. 31 ilçeye sahip Konya ilinde program kapsamında ilçelerin %70'ne ulaşılmıştır. Karatay, Meram, Bozkır, Ilgın ve Karapınar projeler kapsamında en fazla faaliyet gerçekleştirilen ilçelerdir.

29'u Konya, 17'si Karaman olmak üzere toplamda 45 proje desteklenmiş ve bu proje yürütücülerinin yanında ortak ve iştirakçilerini de dahil ettiğimizde 100'e yakın kamu kurumu, sivil toplum kuruluşu ve yerel yönetim projelerde aktif görev almıştır.

Projelerin %68'inde bir veya daha fazla ortak bulunmakta, %20'sinde ise bir veya daha fazla iştirakçi yer almaktadır. Proje ortakları %56 oranında kamu

kuruluşlarından, %44 oranında ise tüzel kişiliklerden oluşmaktadır. İştirakçilerde ise bu oran %78 kamu kuruluşu ve %22 tüzel kişilik olarak dağılmıştır. Ortak veya iştirakçi olarak projede yer alan kamu kuruluşlarının başında İl ve İlçe Özel idare Müdürlükleri, İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri, Üniversite, Beldiyeler ve Muhtarlıklar gelirken tüzel kişiliklerde ise Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Kalkınma Kooparatifleri gelmektedir.

Anket çalışması sonucunda ortakların projeye en fazla uzmanlık (%15) ile tanıtım ve kulis oluşturma yönünde (%15) katkısı olduğu görülmektedir. Bunu takip eden diğer katkılar ise proje teklifinin yazılması (%14), eğitim materyali sağlamak (%12), planlama desteği (%12), bina ve ekipman desteği (%10) ve mali kaynak (%10) desteğidir.

Kamu kurumları ve yerel yönetimler ile tüzel kişiliklerin birlikte proje geliştirmeleri ve uygulamaları bu kurumlar arasında müşterek faaliyetleri uygulama konusunda deneyimi arttırmıştır. Bu gelişme, yerel kuruluşlar arasında bir sinerji yaratmıştır.

Anket uygulanan projelerin yerel kalkınma önceliklerini göz önünde bulundurup bulundurmadıkları konusunda yapılan görüşmelerde; projelerin %40'ında yerel gerçekliğe ilişkin kendi bilgi ve kavrayışlarının esas alındığı belirtilmiştir. Hibe faydalanıcılarının yaklaşık yarısının kamu kurumu olması ve proje konularının görev sahalarına girmesi nedeniyle yerel kalkınma öncelikleri ile ilgili yeterli bilgi ve tecrübeye sahip oldukları değerlendirilebilinir. Projelerin %31'inde MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri ve %26'sında projede yerel kalkınma ihtiyaçlarını ele alan kamu belgeleri esas alındığı ifade edilmiştir. Bu oranlara bakıldığında projelerin nerdeyse tamamının yerel kalkınma öncelikleri ile ilişkili olarak hazırlanmıştır.

Proje konularına bakıldığında ise üç konu ön plana çıkmaktadır. Bunlar; sulama ve su kaynaklarının kullanımı, süt ve tarımsal eğitimdir. Altyapı projeleri incelendiğinde büyük çoğunluğu sulama sistemlerinin kurulumu üzerinedir. Diğer altyapı projeleri ise süt toplama merkezi kurulması ve sütün hijyenik bir şekilde depolanması üzerinedir. Eğitim projelerinde ise tarımsal eğitim ve meslek edindirme kurslarının ön plana çıktığı görülmektedir

Programdan önce, proje katılımcılarının %63'ü daha önce bir hibe projesi yürütmemişlerdir. Ancak anket yapılan projelerde %48'i proje başvurusu yapmadan önce MEVKA'nın faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olduğunu, %36'sı ise kısmen

bildiğini ifade etmiştir. MEVKA faaliyetlerinden haberdar olmayanların oranı ise sadece %16'dır.

Yapılan anketlerde; MEVKA İzleme ve Değerlendirme uzmanları ile iletişimin yeterli olması ve uzmanların daima işbirliği ve dayanışma içeren bir rol izlemesi kurumun tanınırlığında olumlu bir rol oynamıştır. Projeler kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler ve görünürlük uygulamaları sonucu sadece proje faydalanıcıları değil projelerin gerçekleştiği çevreler de kurumu tanımıştır. Ayrıca 31 ilçeye sahip Konya'nın 22 ilçesinde proje faaliyetlerinin uygulanması ilçelerin %70'inde kurumla ilgili farkındalık oluşturmuştur.

Gerçekleştirilen projeler, kurumsal kapasite gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Hibe faydalanıcıları, bu programın kendilerine önemli deneyimler sağladığını belirtmişlerdir. Bu deneyimler, daha sonraki süreçlerde yeni kaynaklar kullanma, projelerin sürdürülebilirliğini sağlama ve kaynakları geliştirme açısından önemlidir. Proje hazırlama ve yürütme açısından daha yetkili olmaya başlamaları sebebiyle hibe faydalanıcıları, söz konusu şartlar altında diğer hibe programlarına başvurabileceklerini ve çeşitli pozisyonlarda görev alabileceklerini belirtmişlerdir.

Proje yürütücülerine faydalanıcılar ile hala iletişim içinde olup olmadıkları sorulduğunda %63'nün halen iletişim içerisinde olduklarını, %29'nun kısmen irtibat halinde olduğu cevabı alınmıştır. Proje yürütücüleri birçok projede faydalanıcılara halen destek olmakta ve yeni girişimlerinde fikir verdiklerini belirtmişlerdir.

Hibe faydalanıcılarına bundan sonra MEVKA Kırsal Kalkınma Programının hangi kurumlara öncelik vermesi hakkında soru yöneltilmiştir. Doğal olarak birçok hibe faydalanıcısı önceliklerini kendilerininkine benzer kuruluşlara vermişlerdir. Ön plana çıkan üç kuruluş ise şu şekilde sıralanmıştır: %13,6 birlikler, %12,1 kooperatifler ve %9,1 yerel yönetimlerdir.

Ancak tüm hibe faydalanıcılarının bundan sonraki programlar için öncelik verilmesi gereken kurumlarla ilgili ortak görüşü; tüzel kişiliğe haiz kuruluş ve şirketlere bu desteklerin verilmesi yönündedir.

Öncelik verilecek kurumlar kadar öncelik verilmesi gereken konular da hazırlanacak olan ileriki programlar açısından önemlidir. Anket sonuçlarında bu gibi programların; yeni iş alanları yaratma, kapasite geliştirmeye yönelik eğitimler ve işletmelerde mevcut insan kaynağının niteliğinin yükseltilmesine yönelik eğitimler düzenlenmesi gibi konulara öncelik vermesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Proje geliştirmede ve sürdürebilirlikte yeni hibe programlarına yönelik kurumsal kapasite oluşmuştur. Bazı ilçelerde gelen talep sonucu, kaymakamlıklarda resmi veya gayri resmi proje hazırlama birimleri kurulmuştur. Bu birimler, gelecek projeler için destek ve rehberlik açısından önemli katkılarda bulunmaktadırlar.

Projelerin sürdürebilmesinde en önemli etken sahiplenmedir. Bazı hibe faydalanıcıları proje faaliyetlerini uygulama esnasında faydalanıcılar ile sağlam bir bağ kurmuş ve güçlü bir sahiplenme duygusu geliştirmişlerdir. Bazı hibe faydalanıcıları ise aldıkları talep yönünde kendi kaynaklarını kullanarak yeni eğitim programları başlatmışlardır. Bu durum, hem kurumsal kapasitelerinin gelişmesini hem de kamu huzurunda bilinirliklerinin ve saygınlıklarının artmasını sağlamıştır.

Proje sahiplenmeye ek olarak, hibe faydalanıcılarının mali kaynakları da proje faaliyetlerinin sürdürebilirliği bakımından önem arz etmektedir. Hibe faydalanıcılarının mali kaynakları ne kadar güçlüyse, proje faaliyetlerinin sürdürebilirliği de o kadar yüksek olmaktadır. Hibe faydalanıcılarından İl/ilçe Özel İdareleri kırsal altyapıyı güçlendirmek, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl/İlçe Müdürlükleri ise kırsal kesimin eğitimi için bu yeterli bütçelere sahiptirler. Yapılan anket görüşmelerinde projelerinin devamı niteliğinde yada benzer amaçlarla faaliyetler gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Sürdürebilirliğin sağlanamadığı bazı durumlar da mevcuttur. Bu durumlardan en fazla yaşananı, hibe faydalanıcılarının projeyi uygulayabilmek için dışarıdan uzman temin etme yoluna gitmiş olmalarıdır. Projelerin tamamlanması ile bu uzmanların kuruluştaki görevleri de sona ermiştir. Bu tür durumlarda, hibe faydalanıcısı kuruluşlar, proje faaliyetlerini kendi kaynaklarıyla sürdürememektedirler. Yaşanan bir diğer durum ise lider kuruluş ve ortağı/ortakları sadece projeyi uygulayabilmek için anlaşma yapmışlardır. Bu durumlarda bir kuruluş, örneğin mekân tahsis ederken diğer kuruluş uzman temin etmiştir. Proje sonlandığında ise ne lider kuruluş ne de ortağı sürdürebilirliği sağlayamamıştır.

KAYNAKLAR

Akın, S., 2008 "Avrupa Birliğinde Kırsal Kalkınmaya Yönelik Mali Yardımlar, Değişimler ve Türkiye'nin Uyum Çalışmaları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslar arası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı,* Ankara, s.13

Anonim, 1963, "Birinci Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 1968, "İkinci Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 1973, "Üçüncü Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 1979, "Dördüncü Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 1984, Kırsal Kalkınma, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, s.73.

Anonim, 1985, "Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 1990, "Altıncı Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 1996, "Yedinci Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 2000a, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara,s.3.

Anonim, 2001a, "Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 2002a, Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu, Kırsal Kalkınma Çalışma Grubu, Ankara,s.9.

Anonim, 2002b, "İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması", Kalkınma Bakanlığı, http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCC26F032470459B0B, [Ziyaret Tarihi: 02 Mayıs 2012].

Anonim, 2004a, "II. Tarım Şurası VIII. Komisyon Kırsal Kalkınma Politikaları Sonuç Raporu", Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara,s.6.

Anonim, 2004b, "II. Tarım Şurası VIII. Komisyon Kırsal Kalkınma Politikaları Sonuç Raporu", Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara,s.17.

Anonim, 2005a, Tarım Arazilerinin Korunması Ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik, Adalet Bakanlığı, http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/23117.html [Ziyaret Tarihi: 24 Ekim 2011].

Anonim, 2006a, Dokuzuncu Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 2006b, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara,s.3.

Anonim, 2006c, "Dokuzuncu Kalkınma Planı", Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Anonim, 2009a, "Türkiye'deki İstatistiksel Bölge Birimleri", Planlama.org, http://www.planlama.org/new/bolgesel-kalkinma-ajanslari/turkiye-deki-istatistiksel-bolge-birimleri-ibb.html, [Ziyaret Tarihi: 02 Mayıs 2012].

Anonim, 2010a, "Kırsal Kalkınma Planı (2010 – 2013)", Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara.

Anonim, 2010b, "MEVKA 2009 Teklif Çağrısı Dönemi Genel Değerlendirme", Mevlana Kalkınma Ajansı, http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/ kazanan_projeler_belirlendi? articleID=Q e0NQ94dX8I%3D, [Ziyaret Tarihi: 02 Mayıs 2012].

Anonim, 2011a, Büyük Türkçe Sözlük [online], Türk Dil Kurumu, http://tdkterim.gov.tr/bts/ [Ziyaret Tarihi: 10 Ekim 2011].

Anonim, 2011b, "Önce Doğa Önce İnsan: Kırsal Kalkınma", Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği, http://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=758 [Ziyaret Tarihi: 18 Ekim 2011].

Anonim, 2011c, II. Tarım Şurası II. Komisyon Raporu Tarımsal Yapıda Değişme ve Gelişmeler, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/ [Ziyaret Tarihi: 20 Ekim 2011].

Anonim, 2011ç, "İsrail'in Üçlü Formülü: Kibbutz, Moshav ve ARO", Habitat İnsan Yerleşimleri, Çevre, Eğitim Ve Sağlık Derneği, http://www.habitat.org.tr/kibbutz/121-kibbutz-Moshav-aro-volcani.html, [Ziyaret Tarihi: 25 Aralık 2011].

Anonim, 2011d, "Köy Enstitüleri", Vikipedi Özgür Ansiklopedi, http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6y_Enstit%C3%BCleri, [Ziyaret Tarihi: 01 Mart 2012].

Anonim, 2011e, "Türkiye Kalkınma Ajansları İndeksi", wowturkey.com, http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=114820, [Ziyaret Tarihi: 02 Mayıs 2012].

Anonim, 2011f, "2011 Yılı Ajans Ara Faaliyet Raporu", Mevlana Kalkınma Ajansı, http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2011_ajans_faaliyet_raporu?articleID=Asf9%2FG79Bb1NRtg4ETpIYg%3D%3D, [Ziyaret Tarihi: 02 Mayıs 2012].

Anonim, 2011g, "Konya İli Sosyo-Ekonomik Rapor", Konya Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, Konya

Anonim, 2011h , "Konya İlinin Ekonomik Ve Sosyal Yapısına İlişkin Göstergeler", Konya Valiliği, Konya

Anonim, 2012a, "Çiftçilik ve Ormancılık", Türk Japon Vakfı, http://www.tjv.org.tr/Default.aspx?_Args=__SysD,54,TJV, [Ziyaret Tarihi: 15 Şubat 2012].

Anonim, 2012b, "Genel Bilgiler", Konya Valiliği, http://www.konya.gov.tr/genel.asp, [Ziyaret Tarihi: 10 Mayıs 2012].

Anonim, 2012c, "Nüfus ve Dağılımı", Konya Valiliği, http://www.konya.gov.tr/goster.asp?baslik=Nüfus ve Dağılımı, [Ziyaret Tarihi: 10 Mayıs 2012].

Anonim, 2012d, "Konya Ve İlçeleri Detaylı Haritası", Bizimkonya.com, http://www.bizimkonya.com/konyaharitasi.html, [Ziyaret Tarihi: 10 Mayıs 2012].

Anonim, 2012e, "Konya Ovaları Projesi (KOP)", Konya Valiliği, http://www.konya.gov.tr/goster.asp?baslik=Konya Ovaları Projesi (KOP), [Ziyaret Tarihi: 10 Mayıs 2012].

Anonim, 2012f, "Ekonomi – Tarımsal Durum", Konya Valiliği, http://www.konya.gov.tr/page1.asp?baslik=Ekonomi&sh=96, [Ziyaret Tarihi: 10 Mayıs 2012].

Anonuymus, 2001, "Rural Action Plan", Government of Canada, http://publications.gc.ca/ collections/Collection/A22-218-2001E.pdf, [Ziyaret Tarihi: 07 Şubat 2012].

Anonymous, 2005a, "Key Points in the Basic Plan for Food, Agriculture and Rural Areas", Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, http://www.maff.go.jp/e/index.html, [Ziyaret Tarihi: 15 Şubat 2012].

Anonymous, 2007a, "IPARD Programme 2007-2013", Croatian Ministry of Agriculture, Forestry and Rural Development, Zagreb,

Anonymous, 2009a, "A History of the Canadian Rural Partnership", Government of Canada,http://www.rural.gc.ca/RURAL/displayafficher.do?id=1246919207636&lang=eng, [Ziyaret Tarihi: 07 Şubat 2012].

Anonymous, 2011a, "70 Years of Commitment to Rural America: A History of Rural Development Programs", USDA Rural Development, http://www.rurdev.usda.gov/rd/70th/legacy.html [Ziyaret Tarihi: 22 Aralık 2011].

Anonymous, 2011b, "Rural Development Seven Strategies for Economic Development", USDA Rural Development, http://www.rurdev.usda.gov/RD_EconomicDevelopment.html [Ziyaret Tarihi: 22 Aralık 2011].

Anonymous, 2011c, "USDA Rural Development 2010 Progress Report", USDA Rural Development,http://www.rurdev.usda.gov/supportdocuments/ProgReport2010.pdf [Ziyaret Tarihi: 22 Aralık 2011].

Anonymous, 2011d, "CSD-16/17 National Report Israel – Rural Development", Israel Ministry of Agriculture and Rural Development, http://www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/countr/ israel/agriculture.pdf, [Ziyaret Tarihi: 25 Aralık 2011].

Anonymous, 2011e, "Australian farms and farming communities", Australian Government, http://australia.gov.au/about-australia/australian-story/austn-farms-and-farming-communities, [Ziyaret Tarihi: 16 Şubat 2012].

Anonymous, 2011f, "Rural Research and Development Priorities", The Australian Department of Agriculture, Fisheries and Forestry, http://www.daff.gov.au/agriculture-food/innovation/priorities, [Ziyaret Tarihi: 17 Şubat 2012].

Anonymous, 2012a, "Rural Development Programme for 2007-2013", The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture, http://www.arimr.gov.pl/o-arimr/information-about-the-agency/forms-of-aid-managed-by-arma/ruraldevelopment-programme-for-2007-2013-poland.html, [Ziyaret Tarihi: 05 Ocak 2012].

Anonymous, 2013a, The World Bank Data, The World Bank, http://data.worldbank.org/topic/agriculture-and-rural-development [Ziyaret Tarihi: 25 Mayıs 2013].

Arısoy,H., Oğuz, C., 2005, "Tarımsal Araştırma Enstitüleri Tarafından Yeni Geliştirilen Buğday Çeşitlerinin Tarım İşletmelerinde Kullanım Düzeyi Ve Geleneksel Çeşitler İle Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi -Konya İli Örneği-", *Yayın No:130, Ankara.*

Arslan, E., 2010, "Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları", *Selçuklu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Bilim Dalı*, Konya.

Atak, A., 2011, "Bölgesel Kalkınma Ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları", *Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı*, İstanbul.

Ayanoğlu, İ., 2008 "Kırsal Kalkınma ve Türkiye İçin Bir Kırsal Kalkınma Modeli", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı*, Ankara.

Bajruši, R., 2010, "Croatia used only half the money available in pre-accession funds", *Crotian Nacional Newspaper*, http://www.nacional.hr/en/clanak/50479/ croatia-used-only-half-the-money-available-in-pre-accession-funds, [Ziyaret Tarihi: 06 Şubat 2012].

Bakırcı, M., 2007a, "Türkiye'de Kırsal Kalkınma", *Nobel Yayın Dağıtım*, Ankara, 26-27

Bakırcı, M., 2007b, "Türkiye'de Kırsal Kalkınma", *Nobel Yayın Dağıtım*, Ankara, s.6.

Burak, M., B., 2011, "Kalkınma Ajanslarının Bölge Planlama Sürecindeki Yeri, İzmir Kalkınma Ajansı 2010-2013 İzmir Bölge Planı Örneği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı*, İzmir.

Can, E., Akdenizli Kocagül, D., 2008, "TEPAV Avrupa Birliği'nde Bölgesel Politika'nın Gelişimi Ve Yapısal Fonlar", *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*, Ankara.

Can, M., 2007 "Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD Ve IPARD Örneği", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı,* Tokat.

Çakar, Y.M., 2007 "Türkiye'de 1980 Sonrası Kırsal Kalkınma Uygulamaları ve Çorum İli Örneği", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı*, Ankara.

Dede, İ., 2005, "AB ve Kırsal Kalkınma Politikası" Sunumu, *T.K.B. Dış İlişkiler ve AT Koordinasyon Dairesi Başkanlığı*, Ankara

Dıraor, B. M., 2008, "Katılım Öncesi AB Fonları ve Kırsal Kalkınma - Fırsatlar, Sorunlar ve Türkiye İçin Öneriler, *DPT Uzmanlık Tezleri, Yayın No:2764*, Ankara, sf.2.

Dinler, Z., 2008 "Tarım Ekonomisi", *Ekin Basım Yayın Dağıtım*, Bursa

Durmuş, M., 2010, "Kırsal Kalkınma Yatırım Projesi Destekleri", *Türktarım Dergisi, Sayı:195*, Ankara, 36-38

Ekim, R.M., 2006 "Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları Ve Türkiye'nin Uyumu", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı*, İzmir.

Gülçubuk, B., 2005, "Kırsal Kalkınma", Türkiye'de Tarım, *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı*, Ankara.

Gürlük, S., 2001, "Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma", *Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 4 Dönemi: Aralık*, Bursa

Jussaume Jr., R. A., 2001, "Japonya'da Küreselleşme, Tarım ve Kırsal (Kesimde) Sosyal Değişme", *(çev.) Y. Şahin, Mülkiye, Cilt: XXV, Sayı: 228*, s. 59-82.

Kabukçu, M. A., 1994, "Sağlık Sosyal ve Fen bilimlerinde Uygulamalı İstatistik", *Merhaba Ofset*, Konya,175-176.

Kılıç, K., 2007, "Bölgesel Kalkınmada Yeni Bir Model; Kalkınma Ajansları Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı* , Ankara

Köprülü, O., 2006 "TKV Gümüş Hacıköy Kırsal Kalkınma Projesinin Çiftçiler Üzerindeki Etkilerinin Sürdürebilirliğinin Saptanması", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı,* Samsun.

Kurtkan, A., 1968, Köy Sosyolojisi, *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.

Oğuz, C., Bayramoğlu, Z., 2010, "Tarım Ekonomisi", *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü*, Konya, 48

Özbozkurt, O., B., 2011, " Bölge Kalkınma Ajanslarının Türkiye Uygulaması Örnek Olay: Çukurova Kalkınma Ajansı", *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı*, Mersin.

Özen, D., 2010, "Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun Tarımsal Yatırım Faaliyetleri", *Türktarım Dergisi, Sayı:195*, Ankara, 30-35

Özmen, A., 2009, İstatistik, TC Anadolu Üniversitesi Yayını No:1448, Eskişehir, Kırsal Kalkınma, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*, Ankara, s.239-242.

Parissaki, M., ve ark., 2012, "Ex-post Evaluation of Rural Development Programmes 2000-2006", *Kantor Management Consultants*, Athens.

Roberts, L., Hall, D., 2003, "Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice", *CABI Publishing*, United Kingdom.

Schuh, B., ve ark., 2012, "Synthesis of Mid-Term Evaluations of Rural Development Programmes 2007-2013 Final Report", *Österreichisches Institut für Raumplanung · ÖIR GmbH,* Vienna.

Sencer, M., 1982, Osmanlı Toplum Yapısı, *May Yayınları*, İstanbul, s.9.

Sevinç, G., 2008 "Türkiye'de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma Politikaları: Şanlıurfa Örneği", *Harran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Şanlıurfa.*

Şerefoğlu, C., 2008 "SAPARD-IPARD Programlarının Analiz Edilmesi-Besi İşletmelerinin IPARD Programındaki Yeri Üzerine Bir Araştırma", *Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı*, Erzurum.

Şerefoğlu, C., 2011 "Avrupa Birliğinde Kırsal Kalkınma" Sunumu, *Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı*, Ankara.

Tump, R., Gbessagee, M., 2012, "Evaluation of three rural development projects in Liberia- Synthesis Report", *Misereor*, Liberia.

Turhan, M.S., 2005 "Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci", *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı*, Ankara.

Varçın, R., ve ark., 2007, "Aktif İşgücü Programları Projesi Yeni Fırsatlar Programı Program Değerlendirme Raporu Final Raporu", Ankara.

Yalçınkaya, N., Yalçınkaya, H., Çılbant, C., 2006, "Avrupa Birliği'ne Yönelik Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Tarım Politikaları ve Sektörün Geleceği Üzerine Etkisi", *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F., Yönetim ve Ekonomi, Cilt:12, Sayı: 2,* Manisa, 99

Yıldırak, N., 1991, Kırsal Kalkınma, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*, Ankara, s.52.

Yücer, A., ve ark., 2009, Türkiye'de Kırsal Kalkınma, *Türkiye Teknik Elemanlar Vakfı Yayınları,* Ankara, s.15-17.

EKLER

EK-1 Mevka Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı Değerlendirilmesi Hibe Yararlanıcı Anketi

Bölüm I: Proje Tanımlama Verileri

1. Projenin adı: …….....

…….

2. Proje başvuru sahibi: ……..

…….

3. Başvuru sahibinin niteliği:

- 1 Mülki idare amirliği (Valilik/ Kaymakamlık)
- 2 Kamu Kurumu
- 3 Yerel yönetim (Belediye)
- 4 Mahalle
- 5 Sanayi Odası
- 6 Ticaret Odası
- 7 Ticaret ve Sanayi Odası
- 8 Ticaret Borsası
- 9 Araştırma enstitüsü
- 10 Okul / Üniversite
- 11 Organize Sanayi Bölgesi
- 12 Dernek, Vakıf
- 13 Meslek Odaları
- 14 Birlik
- 15 Kooperatif

4. Proje ortakları (varsa) ve iştirakçileri (varsa):

	İsim	Faaliyet Alanı	Kamu/Tüzel/Özel
Ortak 1			
Ortak 2			
Ortak 3			
İştirakçi 1			
İştirakçi 2			
İştirakçi 3			

5. Projenin uygulandığı yer:

İl: KONYA İlçe /Kasaba: ……...

6. Proje bütçesi:

Toplam : ……...

MEVKA hibesi : ……..…..……

Başvuru sahibinin katkısı: ……...……

7. Projenin Konusu:

- Kırsal Altyapı
  - 1 Sulama ve Su Kaynaklarının Kullanımı
  - 2 Süt
  - 3 Mera Islahı
  - 4 Çevre
  - 5 Turizm
  - 6 Yenilikçi Proje
  - 7 Erozyonun Önlenmesi
  - Diğer ……..
- Eğitim
  - 8 Dezavantajlı Gruplar
  - 9 Hayvancılık
  - 10 Meslek Edindirme
  - 11 Tarımsal Eğitim
  - 12 Yöresel El Sanatları
  - 13 Organik Tarım
  - 14 İyi Tarım Uygulamaları

Bölüm II: Proje Değerlendirme Verileri

8. Daha önce herhangi bir hibe projesi yürüttünüz mü? (Ulusal, Avrupa Birliği Programları vb.)

- 1 Evet (lütfen belirtiniz)……..
- 2 Hayır

9. Daha önce MEVKA projesi yürüttünüz mü?

- 1 Evet
- 2 Hayır

10. Anketi dolduran kişinin projedeki görevi?

- 1 Proje sahibi
- 2 Proje yöneticisi
- 3 Proje personeli
- 4 Proje ortağı
- 5 Proje yürüten kuruluşun personeli
- 6 Diğer (lütfen açıklayınız) …….

11. Projenizin hedefleri aşağıdakilerden hangisidir? (Birden çok şık işaretlenebilir).

- 1 Bölgenin kalkınmasına katkı sağlamak
- 2 Kadınlara istihdam sağlamak
- 3 Gençlere meslek edindirmek
- 4 Eğitim kapasitesini geliştirmek
- 5 İnsan kaynaklarının gelişimine katkı sağlamak
- 6 Gelir alanları yaratmak
- 7 Bilgi teknolojisinde gelişimi arttırmak
- 8 KOBİ'lerin kapasitesini geliştirmek
- 9 Meslek geliştirmek
- 10 Kırsal altyapının geliştirilmesi yolu ile bölge insanının yaşam kalitesinin artırmak
- 11 Eğitim merkezleri oluşturmak
- 12 Diğer (lütfen belirtiniz)…….

12. Projenizin hedef grubu kimlerdir? (Birden çok şık işaretlenebilir).

- 1 İşsizler
- 2 Genç mezunlar
- 3 Kırsal kesimden gelenler
- 4 Üreticiler ve Yetiştiriciler
- 5 Belirli meslek mensupları
- 6 Girişimciler / yöneticiler
- 7 Grup girişimleri (Kooperatif, vakıf, dernek ve benzeri)
- 8 Dezavantajlı gruplar (lütfen belirtiniz)…….
- 9 Diğer (lütfen belirtiniz)…….

13. Hedef grubun ihtiyacını nasıl belirlediniz? (Birden çok şık işaretlenebilir)

- 1 Kendi araştırmamızla
- 2 İşgücü piyasası araştırmasıyla
- 3 Bölgesel kalkınma göstergeleriyle
- 4 Hükümet planları ve stratejisiyle
- 5 Yerel durumun gözlemlenmesiyle
- 6 Kişilerin beyan ettikleri ihtiyaçlarıyla
- 7 Akademik araştırmalarla
- 8 Diğer (lütfen belirtiniz) ……

14. Potansiyel yararlanıcılara projeniz hakkında nasıl bilgi verdiniz?

- 1 Posta yoluyla
- 2 Toplantı düzenleyerek
- 3 Gazete ilanıyla
- 4 Duyuru aracılıyla
- 5 Yerel yönetim aracılıyla
- 6 Eğitim kurumu aracılıyla
- 7 MEVKA aracılıyla
- 8 Diğer (lütfen belirtiniz) ……...

15. Yararlanıcılarınızın seçiminde cinsiyet eşitliği ilkesi nasıl gözetildi?

- 1 Başvuruya göre seçildi
- 2 Projenin hedef kitlesi kadınlardı
- 3 Projenin hedef kitlesi erkeklerdi
- 4 Projenin içeriğine uygun olan cinsiyet seçildi
- 5 Tamamen rastgele seçimle
- 6 Belirli bir metodolojiye göre seçildi
- 7 Diğer (lütfen belirtiniz) ……

16. Teklif Çağrıları'ndaki "Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı" hedefleri, hedef grubunuzla ne ölçüde uyumluydu?

- 1 Uyumsuzdu
- 2 Az uyumluydu
- 3 Tatmin edici düzeyde uyumluydu
- 4 Uyumluydu
- 5 Tam uyumluydu
- 6 Bilmiyorum

17. Projenizde yerel kalkınma ihtiyaçları ile nasıl ilişki kuruldu?

- 1 Projede, yerel kalkınma ihtiyaçlarını ele alan kamu belgeleri esas alındı
- 2 Projede, yerel gerçekliğe ilişkin kendi bilgi ve kavrayışımız esas alındı
- 3 MEVKA teklif çağrılarındaki bölge öncelikleri dikkate alındı
- 4 Projede, bu tip bir ihtiyaç gözetilmedi
- 5 Projeye girmemiz talep edildi

18. Proje süresince hedef gruba hangi hizmetler sunuldu? (Birden çok şıkkı işaretleyebilirsiniz.)

18. Proje süresince hedef gruba hangi hizmetler sunuldu? (Birden çok şıkkı işaretleyebilirsiniz.)

- 1 Bilgilendirme seminerleri
- 2 Beceri kazandırma kursları
- 3 Yaygın eğitim
- 4 Uzmanlık kursları
- 5 Meslek Kazandırma Kursları
- 6 Mevcut yeteneği geliştirme
- 7 Kariyer danışmanlığı
- 8 Diğer (lütfen belirtiniz) …….

19. Proje teklifinizden **önce de** bu tür eğitimleri /hizmetleri sağlamış mıydınız?

- 1 Evet
- 2 Hayır

20. Proje süresince, eğitimleri / hizmetleri sunarken hangi uzmanlardan yararlandınız?

- 1 Kendi personelimizden
- 2 Profesyonel bir firmanın uzmanlarından
- 3 Dış profesyonel uzmanlardan (bireysel olarak)
- 4 Hem kendi personelimden hem profesyonel bir firmanın uzmanlarından
- 5 Hem kendi personelimden hem bireysel dış uzmanlardan
- 6 Proje Ortağı ya da iştirakçi kuruluş aracılığı ile
- 7 Diğer (lütfen belirtiniz)……

21. Eğer dış uzmanlardan yararlandıysanız, bu uzmanları nasıl ve nereden seçtiniz?

……

22. Projeden yararlananların sayısı:

Kadın: ……..... Erkek: ……

Doğrudan yararlanıcı sayısı: ……..

Dolaylı yararlanıcı sayısı:……

Toplam:……..

23. Projeden yararlanan kurum/işletme sayısı (Proje ile ilgili ise):

……

24. Proje kapsamında yürüttüğünüz hizmetleri yerel piyasa ile karşılaştırdığınızda maliyetleri nasıl değerlendirirsiniz?

- 1 Yüksek
- 2 Düşük
- 3 Aynı

25. Hedef gruba sağlanan eğitim/hizmetlerin etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1 Zayıf
- 2 Tatminkar düzeyde
- 3 İyi
- 4 Çok iyi

26. Proje tamamlanmış ise, yararlanıcılarla halen iletişim içinde misiniz?

- 1 Evet
- 2 Kısmen
- 3 Hayır

27. Proje hedeflerinize ulaştınız mı?

- 1 Evet (29. Soruya Geçiniz)
- 2 Kısmen
- 3 Hayır

28. 27 numaralı soruya cevabınız hayır ve kısmen ise, hangi nedenlerle ulaşılamadı?

- 1 Proje ortağı ile anlaşılamadı
- 2 Hedef kitleye ulaşılamadı
- 3 Proje uygulama ve satın alma ilkelerinin katı olması
- 4 Projede büyük değişiklik önerilerinin kabul edilmemesi
- 5 Hedef kitlenin dağınık olması
- 6 Projenin kurgulanmasındaki eksiklikler nedeniyle
- 7 Hedef kitlenin ilgisizliği ve devamsızlığı
- 8 Diğer (lütfen belirtiniz)……

29. Tahmini proje göstergelerine ulaşılmasına **en çok** neyin katkısı olmuştur?

- 1 Yararlanıcılar ile proje ekibinin işbirliği
- 2 Diğer kurumların projeye verdikleri destekler
- 3 Uzmanların yeterliliği
- 4 Mali kaynakların yeterliliği
- 5 Proje ortaklarının destekleri
- 6 Diğer (lütfen belirtiniz)……

30. Projenizin yenilikçi unsuru nedir?

- 1 Alanında ilk olması
- 2 Uygulandığı bölgede ilk olması
- 3 İhtiyaç duyulan meslek alanlarında eğitim vermesi
- 4 İhtiyaç duyulan ara elemanların yetiştirilmesi
- 5 Girişimciliğe özendirme
- 6 Kurumsal ağların gelişimine katkı sağlaması
- 7 Farkındalık yaratılması
- 8 Yeni gereksinimlerin farkına varılması
- 9 Diğer (lütfen belirtiniz)……

31. Proje ortakları projeye nasıl katkıda bulunmuştur?

- 1 Proje ortağım yok
- 2 Uzmanlık
- 3 Mali kaynaklar
- 4 Tanıtım ve kulis oluşturma
- 5 Planlama
- 6 Bina ve ekipman
- 7 Eğitim materyalleri
- 8 Sadece proje teklifinin yazılması
- 9 Diğer (lütfen belirtiniz) …….

32. Proje uygulamasında karşılaştığınız en önemli güçlükler nelerdir? (Birden çok kutuyu işaretleyebilirsiniz.)

- 1 Planlama, zaman baskısı
- 2 İnsan kaynakları ve maddi kaynakların yönetimi
- 3 Mali yönetim
- 4 Eğitim kurslarının verilmesi
- 5 Diğer hizmetlerin sağlanması
- 6 Hedef grubun seçimi
- 7 Eğitim etki değerlendirmesi
- 8 Mevzuattan kaynaklanan zorluklar (Proje dokümanlarının karışıklığı)
- 9 Hizmetlerin sağlanmasında eksiklikler
- 10 MEVKA'dan yeterli desteğin alınamaması
- 11 Satın alma prosedürlerinin yarattığı zorluklar
- 12 Tecrübesizlik
- 13 Diğer (lütfen belirtiniz) …….

33. 32 numaralı soruda belirttiğiniz güçlükleri nasıl aştınız?

- 1 MEVKA Bölgesel teknik yardım ekibinin yardımıyla
- 2 Kendi inisiyatifimizle
- 3 Lider ya da ortak kuruluşun katkısıyla
- 4 Başka kurum ya da kişilerle işbirliği yaparak
- 5 Güçlüğü aşamadık

34. MEVKA teknik yardım ekibi ile iletişiminiz nasıldı?

- 1 Yeterli
- 2 Yetersiz

35. Projenin yürütülmesi esnasında "MEVKA teknik yardım ekibi"nin rolünü nasıl değerlendirirsiniz?

- 1 Daima işbirliği ve dayanışma söz konusuydu
- 2 Projeyi geliştirici katkıları vardı
- 3 Güçlüklerin çözümünde etkiliydiler
- 4 Yardım edici olmaktan çok eleştirici olmaya özen gösterdiler
- 5 Sadece "hataları" tespit etmek gibi bir misyon üstlenmişlerdi
- 6 ilgisizdiler
- 7 Diğer (lütfen belirtiniz)……

36. Başvurunuz sırasında MEVKA teknik yardım ekibi tarafından yeterli düzeyde bilgilendirildiniz mi?

- 1 Evet
- 2 Kısmen
- 3 Hayır

37. Proje süresince, gelecekteki faaliyetleriniz açısından kazanılan deneyim ne oldu? (birden fazla kutucuğu işaretleyebilirsiniz)

- 1 Muhtelif kuruluşlardan benzer projeler uygulamak yönünde talepler aldık
- 2 Diğer bir mali programa başvurduk (Diğer Avrupa Birliği kaynaklı proje ve hibeler)
- 3 Kendi kaynaklarımızla projeye devam ediyoruz
- 4 Benzer diğer bir projede ortak olarak yer aldık
- 5 Projede karşılaştığımız güçlükler nedeniyle bu tür faaliyetlerden vaz geçtik
- 6 Diğer (lütfen belirtiniz) …….

38. Proje faaliyetlerinize devam etmek için başka herhangi bir hibeye başvurmayı düşünür müsünüz?

- 1 Evet
- 2 Duruma göre değişir
- 3 Hayır

39. Bundan sonra benzer projelerde yer almayı düşünür müsünüz?

- 1 Evet (Lütfen nedenini açıklayınız)……...……
  ……
- 2 Hayır (Lütfen nedenini açıklayınız)…...……...……
  ……

Bölüm III: Gelecekteki Kırsal Kalkınma Mali Programlarının Hazırlanması İçin Gerekli Veriler

40. Sizce gelecek süreçte "Kırsal Kalkınma Mali Programı" ne sağlamalı? (Birden çok şıkkı işaretleyebilirsiniz.)

- 1 Kapasite geliştirmeye yönelik eğitimler
- 2 Yeni iş imkanlarının yaratılması
- 3 Her türlü ayrımcılığı önlemeye yönelik tutum değişimi yaratmak
- 4 İşletmelerde mevcut insan kaynağının niteliğinin yükseltilmesine yönelik eğitim
- 5 Sosyal güvenlik önlemleri
- 6 İlgili Ulusal ve Avrupa Birliği mevzuatı
- 7 Diğer (lütfen belirtiniz) …….

41. Proje başvurusu yapmadan önce MEVKA'nın faaliyetleri hakkında bilginiz var mıydı?

- 1 Evet
- 2 Kısmen
- 3 Hayır

42. Gelecekte "Kırsal Kalkınma Mali Programı" programlarında yararlanıcı kuruluş olarak hangi kuruluşlara öncelik verilmelidir?

- 1 Mülki idare amirliği (Valilik/ Kaymakamlık)
- 2 Kamu Kurumları
- 3 Yerel yönetimler (Belediye)
- 4 Muhtarlıklar
- 5 Sanayi Odaları
- 6 Ticaret Odaları
- 7 Ticaret ve Sanayi Odaları
- 8 Ticaret Borsası
- 9 Araştırma enstitüleri
- 10 Okul / Üniversiteler
- 11 Organize Sanayi Bölgeleri

42. Gelecekte "Kırsal Kalkınma Mali Programı" programlarında yararlanıcı kuruluş olarak hangi kuruluşlara öncelik verilmelidir?

- 12 Dernekler ve Vakıflar
- 13 Meslek Odaları
- 14 Birlikler
- 15 Kooperatifler
- 16 Hükümet dışı organizasyonlar
- 17 Dezavantajlı grupların temsilci kuruluşları

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

EK-2 2009 Yılı MEVKA Kırsal Kalkınma Mali Destek Programında Konya İlinde Desteklenmeye Hak Kazanan Proje Listesi

NO	PROJE SAHİBİ	PROJE ADI
1	KONYA DEŞDİĞİN BELEDİYESİ	DEŞDİĞİN GÖLETİ SUYU İLE TARIM ARAZİLERİ SULAMA SİSTEMİ DÖNÜŞÜM PROJESİ: KAPALI SULAMA SİSTEMİNE GEÇİŞ
2	T.C. ÇUMRA SULAMA BİRLİĞİ	ÇUMRA İLÇESİ YAĞMURLAMA SULAMA PROJESİ
3	KELHASAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI	KADINLARA YÖNELİK MESLEKİ EĞİTİM PROJESİ
4	MERAM SÜT ÜRÜNLERİ TARIMSAL ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ	KALİTELİ SÜT ÜRETİMİ
5	KONYA İL TARIM MÜDÜRLÜĞÜ	ÇOBAN YETİŞTİRME PROJESİ
6	EREĞLİ KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	EREĞLİ İLÇESİ MELİCEK KÖYÜ MERKEZİ SÜT SAĞIM VE SOĞUTMA ÜNİTESİ YATIRIM PROJESİ
7	DEREBUCAK İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ	BASINÇLI SULAMA SİSTEMLERİNİN TANITIMI VE KULLANILMASI EĞİTİMİ
8	CİHANBEYLİ KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	CİHANBEYLİ-KULU-ALTINEKİN İLÇELERİNE BAĞLI KÖYLERİN KATI ATIK TOPLAMA PROJESİ
9	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TARIMSAL UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ	KONYA İLİ ÖNDER ÇİFTÇİLER SÜRDÜRÜLEBİLİR TARIMSAL ÜRETİM PROGRAMI
10	TAŞKENT KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	TAŞKENT İLÇESİ GÜNEYYAKA MEVKİİ DAMLA SULAMA PROJESİ
11	KONYA İL ÖZEL İDARESİ	KARAKIŞLA I.KISIM YAĞMURLAMA SULAMA PROJESİ
12	KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	SANATLA ENGELSİZ HAYAT
13	KONYA KARAMAN İLLERİ KALKINMA BİRLİĞİ	KONYA KOYUNCULUĞUNUN GELİŞTİRİLMESİ VE YETİŞTİRİCİLERİN REFAH SEVİYESİNİN ARTIRILMASI ARTTIRILMASI
14	KONYA SU VE KANALİZASYON İDARESİ	KONYA İLİ LORAS DAĞI BÖLGESİNDE EROZYONU ÖNLEME VE YER ALTI TATLI SU KAYNAKLARI HAVZA REHABİLİTASYONU PROJESİ
15	BEYŞEHİR TİCARET ODASI	MESLEKİ İŞ EDİNİMİ ODAKLI TAŞ İŞLEMECİLİĞİ EĞİTİMİ PROJESİ
16	KONYA EREĞLİ BELKAYA-TÜMENSARALLI SULAMA KOOPERATİFİ	EREĞLİ İLÇESİ BELKAYA BELDESİ TÜMENSARALLI YAYLASI SULAMA KOOPERATİFİ (I. KISIM) YAĞMURLAMA SULAMA PROJESİ
17	KONYA ALTINEKİN KOÇAŞ KÖYÜ SULAMA KOOPERATİFİ	ALTINEKİN İLÇESİ KOÇAŞ KÖYÜ YAĞMURLAMA SULAMA PROJESİ (I. KISIM)
18	AKŞEHİR KAYMAKAMLIĞI KHGB	SORKUN KÖYÜ SULAMA KOOPERATİFİ YAĞMURLAMA SULAMA PROJESİ
19	KADINHANI BELEDİYE BAŞKANLIĞI	HASAT ARTIKLARINDAN PELET (BRİKET) YAKIT ÜRETİM TESİSİ PROJESİ
20	KONYA İL ÖZEL İDARESİ	BOZKIR SORKUN DAMLA SULAMA PROJESİ
21	HÜYÜK KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	MERKEZİ SÜT SAĞIM ÜNİTESİ KURULMASI PROJESİ
22	BOZKIR SÜT ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ	BÖLGEMİZDE KALİTELİ SÜT ÜRETİMİNİN YAYGINLAŞTIRILMASINA ÖRNEK SÜT SOĞUTMA TANKLARI KURULMASI YOLU İLE KATKIDA BULUNMAK
23	SARAYÖNÜ KAYMAKAMLIĞI	TOPRAK İŞLEMESİZ TARIM PROJESİ
24	KULU KAYMAKAMLIĞI	YARAŞLI KÖYÜ 6X2 SABİT SÜT SAĞIM ÜNİTESİ PROJESİ

25	TOL KÖYÜ MUHTARLIĞI	TOL KÖYÜ SÜT TOPLAMA MERKEZİ
26	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ HADİM MESLEK YÜKSEK OKULU	HADİM TAŞKENT ORGANİK TARIM ÜRETİMİNİ YAYGINLAŞTIRMA EĞİTİMİ PROJESİ
27	BOZKIR İLÇE TARIM MÜDÜRLÜĞÜ	BAĞCILIK EĞİTİMİ PROJESİ
28	KONYA TİCARET BORSASI	BUĞDAY YETİŞTİRİCİLİĞİNDE KALİTE
29	YENİDOĞAN KASABASI TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ	HİJYENİK SÜT İÇ SAĞLIKLI OL PROJESİ

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Aykut ÖRS
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya – 28.07.1981
Telefon : -
Faks : -
e-mail : aykutors@yahoo.com

EĞİTİM

Derece		**Adı, İlçe, İl**	**Bitirme Yılı**
Lise	:	Karatay Anadolu Lisesi, Karatay, Konya	1999
Üniversite	:	Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü, Beytepe, Ankara	2004
Üniversite	:	Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. İşletme Bölümü, Eskişehir	2007
Yüksek Lisans	:	Selçuk Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Selçuklu, Konya	2013
Doktora	:	-	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	**Kurum**	**Görevi**
2013-…	Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurumu Konya İl Koordinatörlüğü	Ödeme Talep Uzmanı
2011-2013	Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurumu Konya İl Koordinatörlüğü	Yerinde Kontrol Birim Amiri
2010-2011	Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurumu Konya İl Koordinatörlüğü	Kıdemli Yerinde Kontrol Uzmanı
2009-2010	Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurumu Konya İl Koordinatörlüğü	Yerinde Kontrol Uzmanı
2005-2009	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü	Mühendis
2004-2005	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	Gıda Kontrol Subayı
2004-2004	Nema Yemek Fabrikası	Sorumlu Yönetici

UZMANLIK ALANI

Alınan Eğitimler

Yer	Tarih
HACCP ve Gıda Sektöründe Uygulanması Eğitimi (Ankara Gıda Mühendisleri Odası) / ANKARA	Mayıs 2003- 2 Gün
M.E.B.Bilgisayar İşletmenliği Kursu / KONYA	Nisan 2004 – 1 Ay
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı "Gıda Kontrolörü / Gıda Denetcisi" Kursu / ANKARA	Aralık 2005 – 5 gün
Almanya'da gıda güvenliği için kullanılmakta olan mevcut bilgi sistemleri ve Avrupa Birliği kurumları ile veri paylaşımı konusunda teknik staj / ALMANYA	26 Şubat – 09 Mart 2007 - 12 Gün
"Türkiye'de Gıda Güvenliği ve Kontrolü Sisteminin Yeniden Yapılandırılması ve Güçlendirilmesi" AB Eşleştirme Projesi kapsamında Dr. Richard BONNE tarafından verilen "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde HACCP Uygulamaları" eğitimi /GAZİANTEP	Mayıs 2007- 5 Gün
World Trade Organization "eTraining Certificate With Distinction", training program: "Introduction to the WTO – ET1001S208"	10 Mart – 18 Nisan 2008 – 1 Ay
Tarımsal Gıda İşletmelerinin AB Mevzuatına Göre Sınıflandırılmasına Destek Projesi – İşletmelerin Modernizasyonu Ve Sınıflandırılması Üzerine Yerinde Gıda İşletmelerinde Uygulamalı Eğitim (SAMSUN, İZMİR, BURSA)	13-17 Ekim 2008 – 5 gün 03-07 Kasım 2008 – 5 gün 17-21 Kasım 2008 – 5 gün
Tarım ve Kırsal Kalkınma Kurumu- TKDK İl Koordinatörlüğü Personel Eğitimi – Yerinde Kontrol Eğitimi (ANTALYA, ANKARA, AFYON, ANTALYA)	3-7 Ağustos 2009 - 5 gün 7-15 Eylül 2009 - 9 gün 23-29 Aralık 2009 - 7 gün 25-31 Ocak 2010 - 7 gün 08-14 Şubat 2010 - 7 gün 01-04 Mart 2010 - 3 gün 25-31 Aralık 2010-7 gün
Hacettep Eğitim Araştırma ve Hizmet Vakfı "Kurumsal Gelişim" eğitimi / ANKARA	08-09 Şubat 2010 – 2 gün
"AB Ülkelerinde Sağlıklı Süt Ürünleri Üretim Teknikleri" Eğitimi / AVUSTURYA	24 Temmuz – 09 Ağustos 2010 – 15 gün
ICRIC (Islamic Chamber Research & Information Center) ve OIC(İslam Konferansı Teşkilatı) tarafından düzenlenen "Helal Gıda Baş Denetçisi Eğitimi" / KONYA	18-19 Aralık 2010

Uluslararası deneyim:

Ülke	**Tarihi: (ay/yıl) dan (ay/ yıl) a kadar**	Proje adı veya yapılan çalışmanın kısa özeti
ALMANYA	26 Şubat – 09 Mart 2007	Türkiye'de Gıda Güvenliği ve Kontrol Sisteminin Güçlendirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması" Eşleştirme Projesi - Almanya'da gıda güvenliği için kullanılmakta olan mevcut bilgi sistemleri ve Avrupa Birliği kurumları ile veri paylaşımı konusunda bilgi paylaşımı ve teknik staj
İTALYA	02-03 Ekim 2007	EFSA tarafından düzenlenen Türkiye'de ve Hırvatistan'da Gıda Güvenliği Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında verilerin toplanması ve analizi çalıştayı
AVUSTURYA	24 Temmuz – 09 Ağustos 2010	Leonardo Da Vinci Programı kapsamında hazırlanan "AB Ülkelerinde Sağlıklı Süt Ürünleri Üretim Teknikleri" konulu AB Projesi üzerine Phönix Institut'den ve Avusturya Ödeme Ajansından (AMA) teorik ve pratik eğitim alınmış ve süt üreten ve işleyen işletmelere teknik ziyaretler düzenlenmiştir.

YABANCI DİLLER (Yeterlilik düzeyi: 1 en iyi, 5 en zayıf)

Dil	**Okuma**	**Konuşma**	**Yazma**
İngilizce (KPDS:83 TOEFL:93)	1	2	2
Almanca	4	4	4

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

Mesleki Kuruluşlara Üyelik Durumu:

Konya Gıda Mühendisleri Odası
Teknik ve Sosyal Gelişim Derneği

Bilgisayar Becerileri:
MS Windows Office Paket Programları, Programlama (Qbasic, Pascal, Visual Basic NET, C Sharp, ASP.NET), Web Dizayn Programları (Front Page, Dreamviewer, Joomla vb.)

Müzik:
Gitar çalmak (Bass, Elektro ve Akustik)